

Den Jaffern ihre Kräfte brechen,
und böse List niderstreichet.
List eine Kunst weit über Geld.
Kein Siegmuth ohne dieses Siegen
wider anders ficht, müß unfehligen
Sob-frönt ihn gleich die blinde Welt.

„Прави победник побеђује себе.
Силе порока посећи и лоше жудње
пробадаћи. Умешности је скупиља од
злати. Друга победа нема вредности.
Ко мачује другачије мора изгубити,
чак и ако га слепи свет може славити.“

Christoff Weigel, Слике из
животића сшалежа који служе
владару као пријатељи и
рашници, 1698.

ISBN 978-86-80762-04-3

РЕЧНИК
ЕВРОПСКОГ
БОЈЕВОГ
МАЧЕВАЊА

РЕЧНИК ЕВРОПСКОГ БОЈЕВОГ МАЧЕВАЊА

РЕЧНИК ЕВРОПСКОГ БОЈЕВОГ МАЧЕВАЊА

Увод у српску терминологију
класичног бојевог мачевања Европе

Александар Станковић

Едиција „РАПИР“
књига XIV
Београд
Центар FABULA NOSTRA
2017

ШКОЛА МАЧЕВАЊА
„СВЕТИ ЂОРЂЕ“

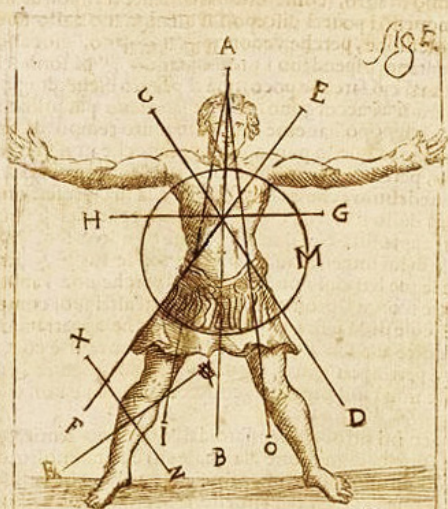
Београд

DEDICATO
ALL'IDEALE DI OGNI SCHERMA,
ALL'INSUPERABILE TRADIZIONE E ALL'INFLUSSO
DELLE SCUOLE DI SCHERMA
DELL'ANTICA ROMA, DELL'ITALIA MERIDIONALE,
DELL'ITALIA SETTENTRIONALE E DELL'ITALIA CENTRALE
SULL'ARTE DELLA SCHERMA CLASSICA EUROPEA

ПОСВЕЋЕНО
УЗОРУ СВАКЕ ВЕШТИНЕ МАЧЕВАЊА,
НЕДОСТИЖНОЈ ТРАДИЦИЈИ
СТАРОРИМСКИХ, ЈУЖНОИТАЛИЈАНСКИХ,
СРЕДЊЕИТАЛИЈАНСКИХ
И СЕВЕРНОИТАЛИЈАНСКИХ
ШКОЛА КЛАСИЧНОГ МАЧЕВАЊА ЕВРОПЕ

Dimostrazione delli Tagli

Antonio Marcelli, REGOLE DELLA SCHERMA, 1650.

О СРПСКОМ РЕЧНИКУ ЕВРОПСКОГ БОЈЕВОГ МАЧЕВАЊА

Књига пред вама је први речник на српском језику који се бави мачевањем као **борилачком вештином**. Она је уједно и његово прво издање у комплетном облику јер је знатно скраћена и измењена верзија речника већ штампана као прилог у енциклопедији **Класично мачевање**.¹

¹ До измена и скраћивања (уз изванредан број омашки) у тој верзији речника је дошло из техничких разлога јер би Енциклопедија (која је већ имала 1650 страна) да је штампана са комплетним речником морала бити издата у два тома, а што сам по сваку цену хтео избећи.

Речник се ни терминолошки ни наменски не подудара са речницима мачевања као **борилачког спорта** - спортског мачевања (на српском језику, узглед, још увек не постоји такав речник иако мачевалачки спорт у Србији датира још од 19. века) јер су то две различите врсте мачевања. Циљ **борилачке вештине** је употреба правих мачева у правом двобоју, дуелу или рату - бојева употреба. Циљ **борилачког спорта** је, међутим, употреба мачевалачких реквизита за такмичарско надметање - игра. Пошто су мачеви, друга средства за борбу, опрема, тактика и техника те две врсте мачевања различити и прилагођени различитим наменама тих врста мачевања, различита им је и терминологија. Између речника класичног бојевог мачевања и спортског мачевања, уистину, има и терминолошких преклапања зато што се ове две вештине делимично преплићу (посебно кад је реч о транзиционом мачевању 18. века и спортском мачевању 20. века) али та преклапања исто толико често садрже у себи само формалне сличности а разлике у суштини. Да би се наведено још контрастније изразило треба потсетити да један посебан речник мачевалачких термина припада исто тако и мачевању као **борилачкој уметности** али и **сценском мачевању** као **визуелној борилачкој уметности**.

У том смислу мноштво термина везаних за техничке радње које се изводе у **спортском мачевању**, нема никаквог смисла за мачевање као **борилачку вештину** (класично мачевање) јер се оне у класичном мачевању уопште и не могу (или не смеју) изводити због тежине и инертности сечива правог мача. Исто тако је и обрнуто - мноштво термина класичног мачевања немају смисла за спортско мачевање јер се у спортском мачевању те техничке радње и не изводе, не смеју изводити (нпр. мачевање из контрастава, мачевање штитовима, све радње из корпуса дуелног мачевања, дворучног мачевања, дворуког мачевања...) или се изводе на неки сасвим друкчији начин (нпр. дегаже правим рапиром се изводи почетно балчаком а финално врхом док у спортском мачевању и почетно и финално само врхом).

Тако нпр. **дефанзивна акција** се у спортском мачевању дефинише као **парада** (блок) тј. "као акција учињена оружјем ради спречавања офанзивне акције нападача". У класичном мачевању, међутим, у ДЕФАНЗИВНУ АКЦИЈУ поред блока оружјем спада и ЕСКИВАЖА, разне врсте ДУЕЛНИХ РАДЊИ (разоружања, склањања ненаоружаном руком, фиксирања...), разне врсте

ПАСИВНИХ ОДБРАНА гардовима, али исто тако и блок дагом (бодеж за леву руку), малим или средњим штитом, другим мачем, плаштом...

Исто тако нпр. у спортском мачевању **прост напад** је акција која се може извести директно (у једну тачку на противнику – „у линији“) али и индиректно (са променом тачке на противнику – „са променом линије“) под условом да се изведе једним покретом. Тако нешто, међутим, у класичном мачевању правим мачем је неизводљиво (изузев лаким транзиционим перо-лаким шпадама или флоретима који су били већ полуспортски мачеви за вежбу) пошто промена линије напада нпр. рапиром подразумева увек пребацивање јабуке мача у другу позицију руке како би се могло извести сечење или бод у другу тачку. Дакле, потребно је извести увек други покрет. У том смислу у класичном мачевању директан напад је увек прост а индиректан сложен.

Такође, у спортском мачевању се под **нападом** дефинише „офанзивна акција која почиње са пруженом руком напред усмереном у важећу површину противника, а без њеног повлачења у назад током трајања напада“. У класичном мачевању, међутим, постоји низ напада из **контрастава**, а који се нужно изводе са бодовима из повлачења - покрета руке у назад. Исто тако има и мноштво напада током којих се рука обавезно повлачи назад (**дупли бод** и **бод са финалним пружањем руке**) како би се обишао блок нападнутог (финта сечење-бод или бод-сечење) јер је тешким рапиром или дворучним мачем технички немогуће извести обилазак противниковог блока врхом мача са пруженом руком (као што је то могуће код спортских и транзиционих перо-лаких мачева) види: БОД НОГОМ и БОД РУКОМ.

Свему наведеном, а за **нормативисте**, треба још додати да у изради овог речника класичног мачевања су биле узете у обзир и специфичности које постоје у свакој школи мачевања понаособ, па и термилошке специфичности које постоје у школи мачевања „СВЕТИ ЂОРЂЕ“. Наиме, показало се да ученици не могу и неће да се оптерећују памћењем мачевалачких термина преузетих из немачког, француског и италијанског језика, па још измешаних и накалемљених на енглески у један неприрони **глобиш** конгломерат англо-српског. Из тог разлога терминологија у речнику је делимично и условна јер је проистекла из практичног рада тј. поникла у процесу стварања стила мачевања школе "СВЕТИ ЂОРЂЕ" и његове примене у пракси. Та терминологија се као блиска, схватљива и најприхватљивија показала током практичног рада за усвајање од стране почетника и ученика (мада проблеми са памћењем и коришћењем мачевалачких термина постоје, и све су израженији због дигиталне деменције и на српском језику). У том смислу **овај речник, који је једним делом првенствено намењен мачеваоцима а другим делом сценским уметницима и општем образовању шире јавности**, нема претензију на неку научност већ на приближавање заинтересованима, уз један њима разумљив језик и на што једноставнији начин, свега оног што чини структуру ове древне вештине.

У речнику су, зато, у најкраћим цртама образложени основни термини класичног мачевања без дубљег упуштања у стручну оружарско-музеолошку терминологију пошто је тако нешто не само сувишно за циљне групе ове књиге већ и зато што у тим областима међу стручњацима, и поред њихових претензија на позитивистичко-сцијентистичко чистунство и строгост, на сваком кораку постоје нејасноће, дилеме, полемике, оспоравања и размимоилажења.

Александар Станковић, Београд, 2017

О МАЧЕВАЛАЧКОМ ЈЕЗИКУ И ТЕРМИНОЛОГИЈИ РЕЧНИКА

*Добри мачеваоци пре него што укрсте два мача увек укрсте две **идеје**. Но, да би се мачевало на овакав, најсавршенији начин - у глави, да би борба духом претходила борби телом, нужно је мач заменити **речима** и **мислима** а мачевање **језиком** и **промишљањем**. Зато какви су језик и мишљење једног мачеваоца такво је и његово мачевање.*

„Дневник учитеља мачевања“

Свака људска делатност има специфични језик јер се бави посебним делом света и живота. Музика има свој језик, сликарство такође, економија, философија, физика, хемија, математика... Језик новинара, књижевника, песника и филозофа није исти. Сваки од њих је специјализован за нешто друго и користи сопствене речи и појмове који су великим делом неразумљиви и бескорисни у комуникацији у другим областима не само због термилошких и појмовних разлика већ и разлика у логици употребе тих термина и појмова. Зато су начин изражавања и конструкције речи и реченица у једном философском или научном тексту потпуно неприхватљиви за један новинарски текст и обратно.²

² Дешава се чак и да у оквиру исте области постоји велика разлика у језику. Тако нпр. многи филозофи су ковали потпуно оригиналан сопствени језик и терминологију како би изразили нове димензије и углове гледања на свет до којих је доспела њихова спекулација. Слично је и са музичарима, сликарима... који су стварајући нов, сопствени језик изражавања у свом стваралаштву тако уједно стварали и нове уметничке правце.

Уобичајени језик који користимо у свакодневном животу само је, дакле, узан мост између тих различитих светова и у оквиру њих он има врло скроман домен употребљивости. Исто је и са **мачевањем**. Ова вештина је одувек имала сопствене термине, појмове и језик. Њега је могао видети и чути свако ко је макар једном у рукама држао неки стручни мачевалачки приручник или слушао изразе и говор мачевалаца на часу или такмичењу. То је као и језик свих различитих група **еснафски језик**. Он је за лаике који немају практично искуство у овој вештини не само неразумљив и замршен већ и нејасан.

Пред непознавањем мачевалачког језика се, међутим, не налазе само **немачеваоци** већ исто толико често (и не примећујући) и сами мачеваоци. Многи од њих бавећи се једном врстом мачевања и баратајући њему припадајућом терминологијом мисле да је њихово знање потпуно и свеобухватно за мачевање уопште. Али то није случај. Они су слични човеку који користећи језик аритметике мисли да њиме може решавати проблеме алгебре или геометрије. У том смислу и језик **спортског, борбеног** (класичног) и **сценског** мачевања није исти и он, као и у многим другим областима људске делатности, није јединствен ни по терминима ни по начину њихове употребе. У оној мери у којој се спортско, сценско и право (борбено, класично) мачевање, и поред извесних сличности, разликују по техници разликују се и по терминологији и начину употребе ових термина. Тако наилазимо на терце, сиксте, септима, окраве, седме, прве..., па исти бројеви који представљају различито у правом (класичном-борбеном) и спортском мачевању, различити бројеви за исте одбране али од бода или сечења, па исти бројеви са различитим распоредом или различити бројеви са истим распоредом (француска III је италијанска VI, француска II је италијанска VIII...) и то уз слично или различито извођење покрета... Изложена шароликост термина је одувек била карактеристична за мачевање. Како су која школа у прошлости и учитељ у њој откривали одређене покрете и акције тако су им је давали имена. Око тога је чак постојала и велика конкуренција и суревњивост. Но, често се дешавало да су многе школе паралелно и не знајући откривале исте акције које су тако добијале различита имена. Када се томе дода још да су се временом школе, како у истој нацији тако и националне, почеле мешати у трагању за једним најбољим стилем који ће од сваке узети њено најбоље тада је терминолошка збрка постала још већа. Дешавало се тако да добар мачевалац своју вештину познаје на мешавини шпанских, немачки, француских и италијанских термина. Такође, велики број књига, приручника и упутстава за мачевање су писали **техничари и практичари** који су олако, некритички а често и приручно користили термине не бавећи се дубље теоријски њиховом адекватношћу. Овome треба додати и учитеље мачевања који су често **намерно** производили додатну терминолошку збрку како би спречили да непозвани странци уђу у тајне вештине **њихове** школе. Из свих наведених разлога књига пред вама циљано ће се бавити и темом мачевалачког **језика** пошто сваки рад претпоставља бављење и средством и алатом тог рада. **У нашем језику готово да и не постоје изворне српске речи за 99% термина европске мачевалачке технике.**³

³ Но, и поред тога што у нашем језику готово да и нема изворних термина мачевалачке технике постоји један чисто мачевалачки термин који је постао део свакодневног говора. То је реч „бод“ а која се колоквијално користи за означавање броја освојених поена у свим врстама такмичења: број „бодова“ је исто што и број „поена“

Наиме, на простору Балкана се од 14. века није користило европско мачевалачко оружје већ претежно турско. Из тог разлога су наши мачеваоци од 19. века (када су почели поново да користе европске мачеве) почели да увозе из италијанског, француског, немачког, шпанског, мађарског, руског и енглеског језика мачевалачке речи

и термине мешајући их у једну папазијанију уз додатно (често и накардано) прилагођавање српском народном говору. С обзиром да је живи језик као дрво које непрестано истерује младице данас је, међутим, могуће у српском језику наћи речи које сасвим адекватно покривају СВЕ термине како класичног (борбеног) тако и спортског и сценског мачевања. Потпуно је сувишно у наш језик уносити стране термине "роверси", "тондо", "фенденте"... Чему говорити за врсту сечења "мандрити" кад се може рећи - "косо" или "дијагонално"? Зашто говорити "квинта", "траверсе" или "пас" кад за све те термине имамо речи у нашем језику. **Употреба таквог говора данас није ништа друго него малограђанштина**, слична предратним провинцијалним салонима у којима су српске госпођице из *ноблеса* говориле француски (данас говоре јер је то "urban-hit-vip-celebrity" анло-српски *глобиш*) како би се некако разликовале од својих слушкиња, а што је заправо само обичан - да се изразим у том духу - „уиррије“ снобизам који служи једино да засени неукост.

Из тог разлога, како бих избегао досадашњу "пицинизацију" мачевалачког језика у Србији, сам се трудио да на сваком месту где је то било могуће стране техничке изразе и термине радњи, акција и опреме заменим речима из српског језика (изузев за изворне термине који су интернационални нпр. *ксифос*, *пугио*, *гладиус*, *рапир*...). Тамо где то није било могуће уводио сам поједине српске речи у мачевалачку терминологију дајући им ново значење, или чак нове речи јер се у пракси показало да то не само чисти језик већ и поједностављује материју за разумевање и памћење. Тако нпр. уместо распрострањеног термина „basket-hilt“ рукобран увео сам термин „корпа рукобран“, уместо „swept-hilt“ рукобран увео сам термин „полукорпа“ рукобран, уместо „гарда“ рукобрана – звоно (калота) рукобран итд. а све у духу чувеног текста повеље *Завештања језика* Стефана Немање.⁴

4 Види прилог на крају речника.

Јасно је да постоје речи које су се у краткој историји нашег послеотоманског мачевања толико одомаћиле да их је готово немогуће избацити из употребе као што су „парада“ (блок), „рипоста“ (узврат), „римеса“ (продужетак, наставак) итд. али ове речи треба непрестано користити са свешћу о алтернативи коју треба потенцирати јер сваком почетнику у мачевању је једноставније објаснити и приближити нпр. радњу „батута“ са речи „ударац“.

Спортски мачеваоци употребу страних речи правдају тиме што морају на међународним такмичењима, „због комуникације приликом суђења“, користити страну терминологију. Уистину, постоји званични међународни језик спортског суђења – француски (али не и међународни језик мачевања уопште) и он се користи на такмичењима али тај језик нема потребе користити у домаћој комуникацији (као што га не користе ни Немци, Руси, Италијани, Шпанци, Мађари, Енглези...). У страниој земљи користи се страни језик у сопственој - сопствени.

Такође, све више се у српски мачевалачки језик некритички уводе из страних језика термини и изрази којима се даје погрешно и искривљено значење. Тако се нпр. потпуно некритички одомаћују (до скоро у нашим спортским мачевалачким круговима потпуно непознати) термини „историјско“ и „старо“ мачевање који су дошли са англо-

саксонског говорног подручја. Под *историјским* се у, у том смислу, код нас означава мачевање које је „архаично“, „превазиђено“, „прошло“, „неактуелно“, „мртво“..., а реч је заправо о врсти мачевања која никад није била живље и актуелније него данас. Исто тако и термин „старо“ мачевање. Ако прихватимо да постоји неко „старо“ мачевање морамо прихватити да постоји и неко „ново“ (вероватно садашње) мачевање. У складу са тим олаким лингвизмом треба разликовати НОВУ уметност и СТАРУ уметност, НОВУ књижевност и СТАРУ књижевност, НОВУ науку и СТАРУ науку... Но, таква подела нигде не постоји. Исто тако не постоји ни подела на СТАРО мачевање и НОВО мачевање јер како ће се онда звати садашње „ново“ мачевање кад буде замењено „новијим“ у свету свеопште промене. Тада неће бити „старо“ и „ново“ мачевање већ „екстра старо“ и „екстра ново“ а временом ће постати можда и „пра старо“ или „ултра старо (ново)“ мачевање! Сличан проблем је и са терминима који се преводе на наш језик из књига које се баве класичним - бојевим мачевањем. Тако налазимо да се нпр. основна нападачка радња ногама која је настала пре **испада** (опружање напред ноге која је ближа противнику али тако да нога иза ње остаје у месту) - искорачивање задњом ногом напред према противнику (али тако да предња нога остаје на месту) назива (преводи) негде као **прекорак**. Јасно је, међутим, да је овај термин неприличан пошто **прекорачити** значи увек „прелазак ногом преко нечег, коракнувши прећи преко нечег (брег, рупа на путу)“ - (Речник српског језика, Матица Српска, Нови Сад, 2007, стр. 1013). Прекорак у том смислу подразумева и подизање ноге преко извесне препреке... Све наведено, међутим, нема карактер мачевалачке радње о којој је реч, јер она нема за циљ да пређе преко нечег него да стигне негде и састоји се од најпростијег **искорачивања** задњом ногом напред. („Искорачити - иступити једном ногом напред“ Речник српског језика, Матица Српска, Нови Сад, 2007, стр. 481). Из наведеног разлога поменути мачевалачку радњу треба да преводимо са **искорак** а не **прекорак**. Слична је ситуација и са термином **„историјско мачевање“** који се уобичајено користи погрешно јер се под њим прешироко подразумева свако мачевање различито од спортског, а реч је заправо о подврсти класичног мачевања.

На збрку у мачевалачкој терминологији се, међутим, може наићи и у круговима музеолога и стручњака чија је професија на разне начине везана за бављење мачевањем или мачевалачком опремом. Она потиче не само отуд што нпр. исти део мача у домаћој литератури означавају различитим језицима већ и зато што се исти делови мача (или чак цели мачеви) у српском језику у различитим говорним просторима српског језика називају различито. Тако нпр. метални лук на мачу који се простира од предње стране рукобрана до јабуке мача (који штити шаку - прсте од сечења са доње стране рукохвата) у стручној литератури се на једном месту назива „грана“, на другом месту „рукобран пречка“, на трећем месту „браник шаке“, на четвртм „гребен“ а на петом „ребро“. Слично је и са „корицама“, „канијама“ и „футролама“ за мачеве и бодеже. О уобичајеној збрци у музеолошким каталозима око употребе термина *јатаган, пала, ханцар, агфа, кама, тесак, дусак, дусеге, кутлас...* не треба ни говорити.

Речнику се може оправдано пребацити што поред термина на српском језику нема и њиховог именовања на осталим

језицима, а што би било од велике користи пре свега преводиоцима. Али тада не само да бих морао да узмем у обзир језике свих базичних европских мачевалачких школа - италијански, шпански и француски, а онда још оправдано и немачки, енглески, пољски, руски... - као језике нација са дугом и изразито развијеном мачевалачком традицијом, већ бих се суочио и са низом проблема због којих би речник био неупоредиво обимнији и компликованији за разумевање због збрке термина јер класично мачевања је великим делом цело саткано и као поприште битке историје терминологије.

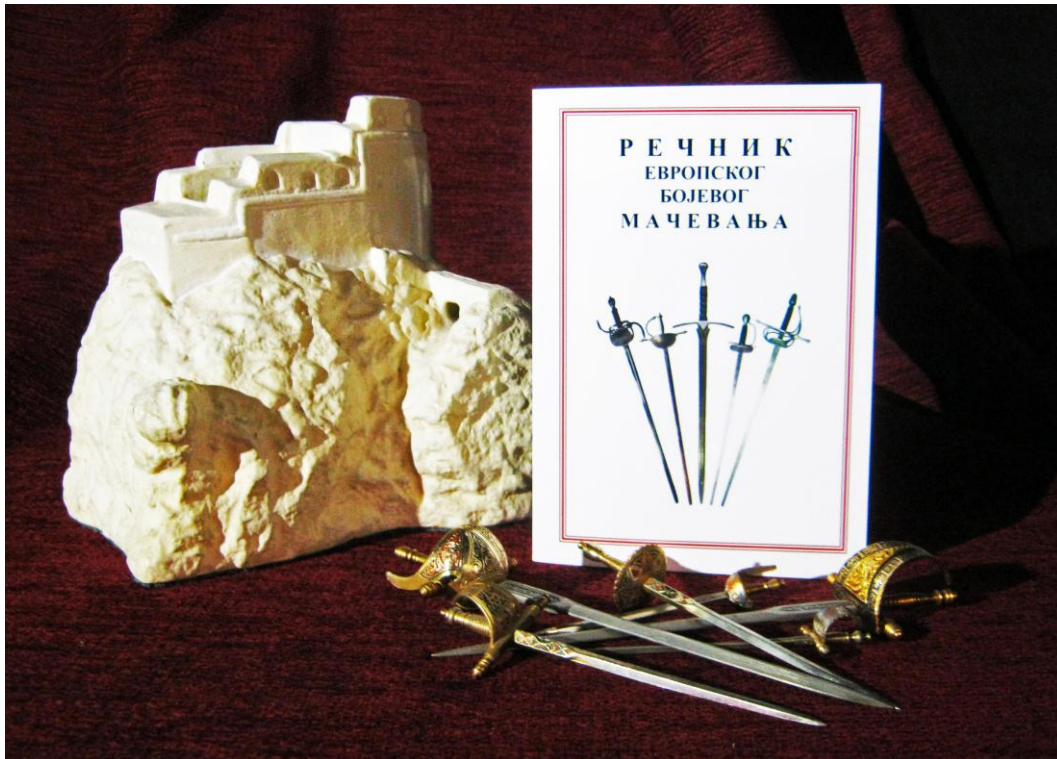
Тако нпр. српски термин „опозиционирање“ (радња извођења бода уз истовремено држање и гурање противниковог сечива у страну) само на италијанском језику има више имена јер, рецимо, Капо Феро је ову радњу називао „*guadagnare la spada*“ а Салватор Фабрис „*trovar la spada*“. Иста је ситуација и са чувеним *испадом* коме је Вигијани 1575. године дао име „*punta sopra mano*“, Гиганти „*Stoccata lunga*“ а Капо Феро „*botta lunga*“..., а само италијанских учитеља мачевања од 14. до 19. века има на стотине.

Други проблем је у томе што један исти технички елемент мачевања који се именује на једном језику у другим језицима често нема исти обим и врсту значења с обзиром да се мачевалачке школе разликују. Тако нпр. када је реч о опозиционирању (шпански „*atajo*“) оно се технички разликује од италијанског опозиционирања јер у шпанској школи шака остаје у трећој позицији али се зато изводи додатно кретање ногама у страну или косо. У том смислу требало би онда раздвајати значења истих термина и свако појединачно образлагати.

Трећи проблем настаје јер се дешава да многи термини који су се у мачевању са прецизним значењем користили у једном периоду почињу касније користити непромењеног имена са неким другим значењем. Тако нпр. у Дубровнику 15. века *култелус* (прелазни облик између ножа и бодежа) је називан исто тако често - *гладиус* (а који је, заправо, изворно кратки мач римских легионара), а на неколико места се у документима из 14. века он назива чак и *дага*! Исто тако, штит *скутум* из времена римских легионара није исто што и *скутум* 14. или 15. века. Та ситуација је посебно изражена када је реч о називима мачева и њихових делова. Тако нпр. облик јабуке мача (који се сматра једним од важнијих критеријума класификација) или дршке варирао је толико да се дешава да једна јабука или дршка једног типа мача која је напустила један простор и време се појави на другом типу мача неколико генерација касније у истом или неком другом простору. Пример овога су викиншки балчаци који су се појављивали на мачевима чак и у 13. веку. Такве појаве су посебно присутне у време и на просторима честих ратова када људи једну врсту поломљених сечива мењају стављајући на балчаке сасвим неку другу врсту сечива и обрнуто. Имао сам прилику да лично видим сечиво *јатагана* монтирано на балчак *кутласа*! Штавише, ова хибридна творевина, ма колико изгледала невероватно и "ненаучно" за класификацију и именовање, у само

неколико практичних потеза се показала изузетно згодном за руковање и ужасавајуће опасном за сваког противника.

Међу проблемима није само то да се у исто време на истом подручју различите ствари називају истим именом већ и супротна појава - да се иста ствар назива у исто време и на истом простору различитим именима. Тако нпр мали штит за леву руку - који су Дубровчани на италијанском у званичним документима града из 1285. године звали *ротела* (*rotelle*) је у документима и у грађанству називан на још три начина: *букулир* (*buchulir*) - 1363, *буклериус* (*buchelerius*) - 1366 и 1370 и *буклиера* (*bucliera*) - 1389. године. Када свему наведеном додам још и да различити народи често користе исте (сличне) термине за различите ствари из области мачевалачке технике и опреме - као и исте (сличне) термине за различите ствари, најрадије, ипак, посао прављења вишејезичног речника мачевалачких термина остављам неком другом ко ће имати више времена и неће сматрати да је то посао који највећим делом не води никуд.

http://www.macevanje.org/macevanje_knjiga_recnik.htm

Achille Marozzo, *OPERA NOVA*, 1568.

А

АГФА. Кратки турски божеж са две оштрице и кривог сечива. Види КАМА.

АКТИВНИ РУКОБРАН. Рукобран мача који не штите само шаку или подлактицу мачеваоца пасивно (положајем) већ га мачевалац може активно користити у одбрани целог тела, или у својим нападачким акцијама. Типичан активни рукобран је *конзолеџа* шпанског рапира чији се горњи и доњи краци користе активно променама моциона за уклањање бодова у страну или за хватање и опозиционирање противниковог сечива пред напад бодом. Други познати активни рукобран је са формом слова „S“ помоћу којег се као куком веома ефикасно може фиксирати сечиво противника. Види ПАСИВНИ ПУКОБРАН.

АКЦИЈА ПРИКРИВАЊА. Мачевалачки покрети који се користе да би се противник довео у забуну везано за намере колеге (да би се сакриле сопствене намере). То подразумева промену положаја оружја, пребацивање, покривање, пресије и брзе преносе који омогућују ослобађање од противниковог сечива (невезаност), комбиновано са малим корацима напред и назад. Види ДРУГА ИНТЕНЦА.

АКЦИЈА СИМУЛТАНА. Мачевалачка акција у којој мачевалац истовремено изводи две или више радњи. Тако нпр. кад се поставља сечиво мача у полублок мачевалац истовремено изводи и одбрану и напад (сечиво нападача се блокира и нападач се истовремено сам набада). Или мачевалац изводи истовремено блок рапиром десном руком и бод дагом левом руком, или

укрштени блок (изводи се блок истовременим укрштањем сечива даге и рапира. Или мачевалац изводи ескиважу уз истовремено остављање врха свог мача на који се набада нападач (зауставни бод)... За сваку врсту симултане акције је важна прво *истовременост* дејства две различите радње и као друго *адекватности* извођења сваке од радњи појединачно како по форми тако и по интензитету. Разумевање и познавање симултаности одређених радњи у мачевању је од великог значаја јер се многе мачевалачке акције не могу правилно извести уколико се елементи од којих се састоје не изводе симултано (истовремено).

АКЦИЈА СУКСЕСИВНА. Мачевалачка акција у којој мачевалац у временском следу изводи две или више радњи. Тако нпр. у *пајшинанди* након корака напред изводи испад, након блока изводи узврат, након хватања везивање, након хватања бацање, након блока гард-батман, након ескиваже другу ескиважу, разоружавање или бод-сечење итд. За сваку врсту сукцесивне акције важна је разновременост дејства две различите радње али и адекватност извођења сваке појединачно како по форми тако и по интензитету, а како би се једна могла надовезати на другу. Разумевање и познавање сукцесивности одређених радњи у мачевању је од великог значаја јер се многе мачевалачке акције не могу правилно извести уколико се елементи од којих се састоје не изводе сукцесивно (у следовању).

АКЦИЈА НЕПОВРАТНА. Мачевалачка акција која има само један темпо у коме мачевалац изводи радњу напада или одбране током које доводи своје тело или мач у положај да из њега не може више извести ниједну другу радњу у продужетку. Код неповратне акције, дакле, мачевалац не може да се врати у став и настави (врати се) у борбу. То су, другим речима, акције које воде дисконтинуитету борбе и типа су „све или ништа“. Њих има релативно мали број а за своју главну особину имају нагло скраћење дистанце. У неповратне акције спадају нпр. *флеш*, *зауставни бод*, *ескиважа седом* итд. Види АКЦИЈА ПОВРАТНА; ФЛЕШ;

АКЦИЈА ПОВРАТНА. Мачевалачка акција у којој мачевалац изводи радњу напада или одбране током које доводи своје тело или мач у положај да из њега увек може извести неку другу

радњу у продужетку. Код повратне акције, дакле, мачевалац може да се врати у став и настави (врати се) у борбу. То су, дакле, акције које воде континуитету борбе и њих има пуно а за своју главну особину имају умеће одржавања дистанце. У неповратне акције спају нпр. флеш, зауставни бод, ескиважа седом итд. Види АКЦИЈА НЕПОВРАТНА.

АКЦИЈЕ НА СЕЧИВО. Мачевалачки покрети који скрећу или склањају противниково сечиво током напада; клизање (fili), заузимање сечива (presa di fero), промена позиције (cambiamenti di legamento), пребацивање (transporti), прикривања (riporti), ударци (battute), искључења (sforzi), пресије (deviamenti), заштита сечива (copertino), разоружање (disarmi)...

АКЦИЈА МАЧЕВАЛАЧКА. Свеобухватна мачевалачка радња без обзира на врсту (офанзивна или дефанзивна) сачињена од техничког и тактичког дела. Акција може бити проста – „темпо“ (сачињена само од једног непрекинутог покрета мачем, или истовремено мачем и телом – МАЧЕВАЛАЧКЕ ФРАЗЕ) или сложена – више „темпа“ (сачињена од више мачевалачких покрета мачем, или истовремено мачем и телом – више фраза које чине КАДАР). Види БОРБА МАЧЕВАЛАЧКА.

АМПЛИТУДА. Један од основних параметара технике мачевања. Док брзина дефинише мачевалачку кретњу у **времену** амплитуда дефинише мачевалачку кретњу у **простору** и то као: 1. Величина простора (дистанца-удаљеност противника) коју покрива тело мачеваоца током извођења акције. Она је дефинисана радњама на контактної, краткој, средњој дистанци или ван дистанце. 2. Величина простора који досеже мач током извођења акције (радијус измаха или бода) како кад је реч о дејствима на тело тако и кад је реч о дејствима на мач противника. 3. Величина угла под којим се налази противник – положај у односу на противника: испред, иза, лево, десно, косо... Наведене амплитуде током акције могу бити сталне и променљиве. Стална је уколико услови борбе намећу одржавање константне дистанце, радијуса замаха или положаја противника. Променљиве су уколико услови борбе диктирају непрестану и динамичну промену дистанце, радијуса измаха или положаја противника. Добро изведена акција увек подразумева добру

процену све три амплитуде пошто грешке у оцењивању било које од наведених води промашају, а што иде увек противнику на руку.

АНАЛИЗА ПРОТИВНИКА. Види ИСПИТИВАЊЕ ПРОТИВНИКА.

АНГАЖМАН. Види ХВАТАЊА.

АНТИЧКИ КОРАК. Савладавање простора напред-назад са променама става (став-контрастав) а не савладавањем простора у истом (непромењеном) ставу (контраставу).

АНТЕНА БАЛЧАК. Врста балчака на мачевима Келта (прво бронзаним а касније један период и гвозденим) у халштатском периоду (800 – 500- године п.н.е.). Карактеристична је по томе што се на месту јабуке дршка шири претварајући се на крајевима у два крака који су (слично антенама) полукружно или спирално увијени у супротном правцу од врха мача.

АРЕНСКИ ДВОБОЈ. Види ДВОБОЈ АРЕНСКИ.

АСИМЕТРИЧНИ БАЛЧАК. Балчак мача коме је десни део рукобрана (ако је реч о мачу за дешњака) јаче развијен (већи) од левог дела. Овај део се обично повећава зато што је шака која држи рукохват мача на десној страни избоченија па и изложенија сечењу или боду. Други разлог је лакше ношење асиметричног мача о појасу који је са леве стране мањи па и мање смета на боку. Асиметрични балчак се добија не само повећаним ширењем грана рукобрана са десне стране или постављањем металне плоче (шкољке или триангуларног рукобрана већ и (код мачева који имају одбојнике у форми оборене 8) повећањем плоче десно одбојника. Асиметрични балчак се, дакле, добија или постављањем истих елемената рукобрана са леве и десне стране балчака – али различитих величина, или постављањем са десне стране балчака оних елемената рукобрана којих нема на левој страни. Дебаланс мача који ствара асиметрични балчак обично се компензује сечивом таквог мача а које има само једну (десну) канелуру тј. отежано је са леве стране. Асиметричне балчаке обично имају коњички мачеви пошто се у коњичкој борби радње са мачем најчешће изводе са десне стране. Види СИМЕТРИЧНИ БАЛЧАК.

АУТОМАТИЗАМ. Извођење научених мачевалачких радњи механички и рефлексно тј. без непосредног утицаја воље и свести. Без овога нема доброг мачевања пошто се од одређеног тренутка мачевалац мора усредсредити на тактичке проблеме борбе па се не може више бавити контролом технике извођења акција. Но, овакав начин мачевања (аутоматизован) даје резултате само до одређеног нивоа технике мачевања. Чим мачевалачке акције постану сложене аутоматизам постаје баласт и смета. Дакле, иако у мачевању треба често реаговати аутоматски (рефлексно, брзо, тачно, механички) тј. непромишљено ова аутоматика у мноштву случајева искључује могућност избора дејстава и варијанти вршења исте акције. Из овог разлога се вежбама развија додатно тзв. флексибилна аутоматика. У том смислу се током вежби мењају намерно услови дистанце, брзина, амплитуда, дубина и врста кретања мача итд. а чиме се ствара навика разноврсног (варирајућег, гипког) аутоматског деловања. На овај начин мачевалац може реаговати и деловати аутоматски али тако да та аутоматика не делује увек на исти начин чиме стиче способност да делује адекватно у складу са различитим ситуацијама.

АФЕКТИВНИ ДВОБОЈ. Види ДВОБОЈ НА ЛИЦУ МЕСТА.

Б

БЛИСКА БОРБА. Борба на дистанци мањој од средње. Погодити противника је отежано не само са велике већ и са скраћене дистанце. Из тог разлога изненадно и велико скраћење дистанце може бити веома ефикасно средство одбране. Стога постоји низ врста радњи мачем и мачевалачких корака који имају за задатак скраћење дистанце са циљем да се избегне примање поготка након успешно изведеног противничког напада, узврата или контранапада. Блиска борба у класичном мачевању је најчешће увод у дуелну борбу.

БАЛЕСТРА. Офанзивна мачевалачка кретња ногама сачињена од сукцесивно повезаног мачевалачког скока напред и испада. Уз коришћење балестре мачују најчешће мачеваоци који су склони изненадним и великим променама дистанце.

БАЧЕНИ БОД (КУПЕ). Бод који се наноси код лаквих мачева обиласком преко врха противниковог мача, а када противник држи врх свог мача сувише високо и неусмерено у нападача. То је заобилазни (индиректни) напад који се врши једним покретом. Ову врсту бода је најбезбедније завршити са шаком у I или II моциону (ако је купе унутрашњи) или IV или V моциону (ако је купе спољашњи) и са балчаком мача у опозицији. Може се изводити и у форми завршнице са сечењем. Акција купеа почиње савијањем лакта чиме се и обилази врх противниковог сечива, а завршава се пружањем руке и наношењем поготка (уз опозицију према противниковом сечиву или ескиважу). Акција извођења купеа не сме бити раздвојена на две кретње – измах и пружање руке већ као једна континуирана кретња. У финализацији купеа је важно да шака не пада испод врха сечива већ увек да остане подигнута изнад њега иначе неће доћи до правилног бода. Купеи се не морају изводити само у вертикалној равни већ и хоризонталној, а са циљем поготка у бок изнад или испод противникове наоружане руке (посебно згодно против противника левака).

БАЦАЊА (дуелна) У МАЧЕВАЊУ. Различите комбинације употребе рвачких захвата и чишћења против човека наоружаног мачем а са циљем да се он неутрализује бацањем на тло. Област дуелне борбе.

БАЛЧАК. Део мача који се налази на месту држања мача и монтира се на сечиво мача. Док је сечиво мача један метални део балчак се састоји из више делова који се одвојено монтирају на сечиво: дршке (намењена за хватање), елемената за заштиту шаке (разне врсте рукобрана) и јабуке (за фиксирање сечива и балансирање мача – јабуку немају балчаци сабљи). Постоји мноштво облика балчака у зависности од врсте рукобрана и дршки, генерално се разликују два типа: француски – прости и италијански (шпански) – сложени. Код италијанског балчака на

прелазу дршке у рукобран је постављена *пречаћа рикаса* за боље и сигурније држање мача у руци, а која између дршке и рукобрана (на контрателућу базе сечива) формира *рикасо*. Француски балчак не поседује рикасо пречагу тако да нема ни *рикасо*. Сваки од ова два типа има своје предности и мане.

БАТУТА. Снажни, краткотрајни, импулсни ударац сечивом по противниковом сечиву средином сечива по средини противниковог сечива, који за последицу има одбацивање његовог мача у страну са његове линије гарда, а што нападачу даје иницијативу у извођењу своје акције. Батуте по карактеру могу бити ударне и клизајуће. Код клизајућих батута ударац по сечиву противника се не изводи на једну тачку већ уз једно краткотрајно клизање по сечиву. Техника извођења ове батуте је веома слична техници извођења бацања. Код извођења батуте пред бод (која је уједно и краткотрајно *клизајућа*) рука се током ударца пружа у напред и у опозицију (са врхом усмереним у нападнутог). Дакле, приликом ударца сечиво оног ко је изводи не сме по инерцији ударца да наставу пут за удареним противниковим сечивом. Уколико се батута не изводи са истовременим пружањем руке у напред већ са савијеном руком у лакту (као ударна) или телућем сечива тада је то *башуша пред сечење* тј. након батуте се изводи неко полукружно или кружно сечење. Код извођења батуте за сечење, дакле, врх напушта усмерење у противника и изводи трајекторију измаха за сечење. Батуте могу бити хоризонталне (леве и десне) али и вертикалне (одозго и одоздо). Могу бити просте, полукружне, кружне и из промене смера (контрабатута). Батуте се изводе оштрицом сечива али и телућем сечива (контраоштрицом) и то најчешће код сабље јер та врста батуте истовремено поставља сабљу у простор између противникове сабље и његовог тела одакле је лако извести сечење, кружни бод, ударац јабуком или неко од разорујања (хватом леве ненаоружане руке). Уколико се батуте не користе уз истовремено опозиционирање већ само као прост ударац оне служе за разорујавање или ометање противника. Користе се обично и против противника који држе мач слабо или несигурно. Батуте тактички могу бити праве и лажне. Праве батуте су оне које наносе погодак одмах у откривени сектор.

Лажне батуте се изводе са циљем да се код противника изазове заштитна реакција како би се затим нанео погодак у откривени сектор. Лажна батута није само она која фингира замах већ и она која удара али чија је јачина зависна од реакције противника јер многи противници реагују врло бурно у контрасеру ударца, а што је прави тренутак за извођење дегажеа и напада. У акцијама са батутама се често комбинују две батуте, прва лажна и друга права, али и комбинације батуте и везе. Снага ударца батуте треба да је усмерена не на ширење замаха и његове амплитуде већ на усмереност дејства при чему батуту треба увек изводити без замаха који открива намеру (изузев извођења лажне батуте). Против мачевалаца који стално изводе батуте треба изводити дегаже или кружне параде тј. замах противника за батуту треба искористити за кружно кретање и контрапараду.

БАЦАЊЕ (сечивом). Бацање сечивом је покрет којим се колегин мач који је **већ у контакту** са нашим мачем снажним и жустрим трзајем руке напред-лево-десно-горе-доле гурне тако да бива одбачен са његове линије. Да би се извело бацање потребно је претходно на неки начин контактирати противничково сечиво са наоружаном руком у полусавијеном положају. Бацање се изводи сечивом и увек је праћено и једним врло **кратким клизањем** низ или уз (телућно бацање) колегино сечиво (зато се бацање још назива и *илисар* – клизање). Бацањем се мачевац, који држи у контакту колегин мач (било као резултат хватања, одбране, везе, вођења, преноса...) осигурава да се приликом финализације свог сечења, ударца или бода неће случајно успут сам набости на његов врх. Бацање се изводи не само као део нападачке радње – пред сечење или бод већ и као део одбрамбене радње када је нападач ухватио наш мач или га везао... тада покретом бацања ми преузимамо иницијативу. Постоји бацање из хватања, бацање из везе, бацање из вођења, бацање из преноса и бацање из блока. Бацање из блока (види **ДИНАМИЧКИ БЛОКОВИ**) се изводи пре рипосте, са кратке дистанце и са циљем да се рипоста нанесе слободно и директно. Бацање се изводи оштрицом сечива из правилног моциона али се изводи и телућем сечива (контаоштрицом), а што је готово по правилу случај у мачевању сабљом. Бацање се често изводи и

уз помоћ друге руке постављене на сечиво мача. Види: ДУПЛИ ХВАТ МАЧА.

БАСТОН ШТАП. Врста лаког бодно-секућег мача без рукобрана, а који се носио сакривеног сечива у обичном грађанском штапу. Популаран у 19. веку за самоодбрану. Спомине се његова употреба још почетком 14. века кад је називан бордон штап и служио као дугачки бодеж – само за бод.

БАЈОНЕТ. Врста дугог (око 30 цм.) бодежа (често и полумач) који се постављао у почетку у цев пушке а касније монтира на цев или поред цеви пушке. Служи искључиво за бод и уводи се у ратовање када се почело избацивати из употребе копље. Бајонет се први пут спомиње у рукописима 1642. године а везано за мускетаре који су га почели користити како би могли да се бране “ако би им неко прилазио пошто опале.” Бајонет је добио име по француском граду Бајону, прослављеном средишту 16. века за производњу бодежа. Борба бајонетом спада у посебну област мачевања с обзиром да се у тој врсти борбе користи још и кундак и сандук (средина) пушке и она је готово идентична мачевању дворучним мачем стилем “мотка”. Види СТИЛ МОТКА.

БАЛАНС МАЧА. То је тачка тежишта мача која се формира уравнотеживањем масе сечива мача и масе балчака мача. Главно средство балансирања је јабука мача. Баланс мача указује на начин употребе мача. Мачеви са балансом више према врху су намењени првенствено сечењу, мачеви код којих је баланс ближе балчаку су намењени првенствено за бод. Мачеви којима је баланс на око 5 прстију од дршке мача су уравнотежени подједнако добро за бод и за сечење али подједнако лоше за добро сечење и добро бодење. Дебалансирани мачеви са тежиштем сувише при врху су инертни (тешко их је и покренути и зауставити) и неупотребљиви су за бод. Мачеви са тежиштем сувише при балчаку су превише покретљиви (“лете”) и тешко је прецизно контролисати њихово кретање за бод, а неупотребљиви су за сечење. Конкавни и конвексни мачеви имају тежиште ван сечива тако да током замаха њихова оштрица тежи тежишту мача што повећава њихову моћ сечења.

БАЦАЊЕ ПЛАШТА. Ова акција се употребљава ако је плашт скинут са рамена и држи се за средину или згужван у шаци. Приликом бацања плашта он се испушта из руке. Изводе се две врсте бацања плашта: руком и мачем, и то у лице, на мач или у ноге противника. Дистанца за радњу бацања плашта је средње или велика а **не** кратка зато што је мач само на тој дистанци спреман да одмах након бацања нанесе погодак или изведе са безбедне удаљености одбрану уколико је бацање промашило.

БАСИЛАРД (БАСЕЛАРД). Швајцарски бодеш 14. века са карактеристичном дршком облика латиничког слова „I“. Ова дршка се развила из витешког бодеша 13. века. Израђивани су и дуги бодеши – кратки мачеви са овом изузетно zgodном анатомском дршком која својим обликом и проширењем на предњем делу ствара мали рукобран.

БАКЛЕР. Види РОТЕЛА.

БАЗА СЕЧИВА. Део сечива мача између трна и оштрице сечива. Најдебљи и најшири део сечива који је најчешће туп са обе стране (има телуће и контрателуће). Металуршки најосетљивији део мача за израду пошто се ту мешају и спајају различите карактеристике челика потребног за мачевање (тврдоћа и крутост за оштрину и еластичност за савитљивост и неломљивост) и држање мача (жилавост трна). На бази је углавном рикасо или се на базу учвршћује балчак. Види КОНТРАТЕЛУЋЕ.

БАСТАРД МАЧ. Види ЈЕДНОИПОРУЧНИ МАЧ.

БЕЛЕГ. Стуб од дрвета намењен за вежбање бодова и сечења.

БЕСКОНТАКТНА ТЕХНИКА МАЧЕВАЊА. Техника мачевања у којој се акције напада, одбране и узврата изводе без контакта сечива мачевалаца, закључно са финалним бодом или сечењем. Измаси и замаси за сечење у овој техници су примарно у форми полукружних, кружних и повратних удараца који се непрестано комбинују са полуокретима, окретима и пролазима при чему је циљ да се избегне контакт са противниковим сечивом јер циљ мача није контакт са мачем већ контакт са телом противника. Кад је реч о одбранама у бесконтактној техници се користе

ескиваже и ретко блокови (углавном пропусни и телућни). Ово је техника карактеристична за мачевање специјализовано секућим мачевима и мачевање у коме мачеваоци користе тешке мачеве због чега је тело покретљивије од мача. У овом типу мачевања се углавном наносе погоци из директних напада, напада из варки телом (а не оружјем). Бесконтактна техника се не користи код лаких мачева.

БЛОК. Акција покретом руке са мачем којим се блокира или надолazeће сечиво нападача уклања у страну – ван линије његовог напада. Блокови (параде – од “парирати”) могу бити прости, кружни, полу-кружни, пуни, полублокови... Изводе се уз кретање назад, лево, десно, уз останак у месту или са кретањем у напред (блок уз истовремени пролаз-улаз). Блокови се изводе само листом сечива, оштрицом сечива, телућем сечива или полуоштрицом (ротацијом) сечива. Види ОДБРАНЕ.

БЛОКОВИ ДИНАМИЧКИ И СТАТИЧКИ. Динамички блокови се састоје од премештања оружја из једног положаја у неки други како би дошло до зауставног судара (контакта) са сечивом нападача. Ове динамичке кретње се изводе линеарним, полукружним или кружним покретима мача (у зависности од тежине и врсте мача). Динамички блокови постоје у више форми: 1. **Хватајући** – најчешћи вид и састоји се од постављања у моменту блока јаког дела сечива брањеника на слаби део сечива нападача, а како би се хватањем остварио блокирајући или скрећући контакт. Ова заштита се по правилу изводи у последњем моменту напада, а када сечиво нападача више не може извести обилазак блока; 2. **Одбијајући** – изводи се не сачекивањем противниковог сечива (као код хватајућих) већ кретањем сечива наоружане руке у сусрет сечиву нападача при чему слабији део сечива удара јако и енергично по половини његовог сечива. У следећим тренутку, после одбијања, гарда и јаки део сечива дохвата прву трећину сечива нападача и изводи узврат са опозицијом. Основна предност ове одбране је у брзини и јачини који изводе сечиво нападача из зоне поготка нападнутог. Ове одбране, које се најчешће изводе код тешких мачева, су широке по амплитуди и отежавају у случају неуспеха,

при првом покушају, наставак акције јер јак инерцијални момент који настаје приликом удара се одражава јако на могућност и прецизност узврата; 3. **Одвођењем** – примењује се у случајевима када нападач покушава нанети погодак посредством неке везне радње, најчешће клизањем по мачу онога ко је нападнут. Одбрана одвођењем (често се зове и опозиционирањем) се изводи у тренутку нападачевог клизања по сечиву нападнутог и то енергичним кретањем у супротну страну јаким страном сечива нападнутог (уз што мање померање врха са погођајне површине нападача), а које одводи (склања) сечиво нападача са погођајне површине нападнутог. Након овог блока следи одмах узврат из опозиције, или се често и сам нападач набада на врх нападнутог. Код овог блока се најчешће клизање сечива нападача завршава ударцем у накрсницу (гарду) нападнутог; 4. **Бацањем** – примењује се као и одбрана одвођењем, а у случајевима када нападач покушава нанети погодак посредством неке везне радње, најчешће клизањем по мачу онога ко је нападнут. Одбрана бацањем (која се негде назива и *џисар*) се, дакле, изводи у тренутку нападачевог контакта са сечивом нападнутог и то енергичним клизањем низ његово сечиво у супротну страну јаким или средњом страном сечива нападнутог (уз што мање померање врха са погођајне површине нападача) а које одбацује сечиво нападача са погођајне површине нападнутог. (ВИДИ БАЦАЊЕ). Након овог блока следи одмах узврат из опозиције, или слободан бод, сечење или ударац јабуком; 5. **Пропуштањем** – одбране код којих онај ко се брани не делује контрасилом на правац напада (не противдејствује на притисак нападачевог мача) већ кретањем свога врха и променом његове позиције нападачево сечиво пропушта у правцу његовог притиска доводећи га аутоматски у положај (спољашњи или унутрашњи) у коме се између његовог мача и погођајне површине нападнутог поставља мач браћеника. Код свих пропусних блокова балчак мача током извођења блока остаје у истом положају а мења се само положај врха сечива (из доњих позиција у горње и из горњих у доње).

Статички блокови су они који се изводе без икаквог кретања руке у заштити, а само са једним јачим стиском руке при контакту

са оружјем нападача. Изводи се када нападач намерно напада у гардом брањену тачку или када нападнути зна да нападач изводи варку коју ће завршити на тачки брањеној гардом па не реагује кретањем свога мача већ чека противниково сечиво у непокретном гарду.

БЛОКОВИ ЛИНЕАРНИ. Одбране мачем које се изводе право-линијском путањом руке са мачем из једног положаја у други.

БЛОКОВИ ПОЛУКРУЖНИ. Одбране мачем које се изводе полукружном путањом руке са мачем из једног положаја у други.

БЛОКОВИ КРУЖНИ. Одбране мачем које се изводе кружним путањом руке са мачем из једног положаја у други.

БЛОК ПРОПУСНИ. Види ОДБРАНЕ ПРОПУСНЕ; БЛОКОВИ ДИНАМИЧКИ И СТАТИЧКИ

БЛОКОВИ СПЕЦИЈАЛИЗОВАНИ. Види СПЕЦИЈАЛИЗОВАНИ БЛОКОВИ.

БЛОКОВИ НЕСПЕЦИЈАЛИЗОВАНИ. Види НЕСПЕЦИЈАЛИЗОВАНИ БЛОКОВИ.

БЛОК КОНТРАУДАРЦЕМ. Спада у динамичке блокове. Код ове врсте одбрана мач у положај блока не стиже пасивно – као постављање сечива на пут сечиву нападача, већ активно уз истовремени ударац који одбацује његово сечиво. Код овог блока, дакле, сечиво брањеника иде експанзивно у сусрет сечењу или боду нападача као “ударац на ударац”. Ова врста одбрана се користи за спречавање нападача да кад се нападнути одбранио првом одбраном настави да изводи серије удараца са разних страна чиме онога ко се брани доводи у константно дефанзиван положај. Код одбране **контраударцем** прва изведена одбрана је толико јака да уздрмава и зауставља нападача који мора свој мач умирити а његов положај консолидовати.

БЛОК НАКРСНИЦОМ. Акције против бодова и сечења које се изводе *накрсницама* или *конзолеџама* једноручних и дворучних мачева а са циљем да се скрене или блокира противниково сечиво у нападу. Блокови накрсницама се могу изводити горњим или доњим краком накрснице и то уз врх мача усмерен у нападача (узврат бодом) и врх мача усмерен у страну (узврат сечењем).

Након блока накрсницом може се пре узврата изводити вођење или бацање накрсницом.

БЛОК ЛИСТОМ СЕЧИВА. Блок којим се уклања у страну сечиво нападача листом сечива. Може увек користити *проишв бога* мача свих врста и тежина. Блок листом се често користио и у средњем веку са мачевима широког и јаког сечива. На овај начин се чувала оштрица мача од оштећења. Но, такав блок припада заштити од *вертикалних сечења* (дакле кад сечиво на сечиво иде под неким тупим углом). Уколико се листом изводе блокови косих или хоризонталних сечења (оштрица нападача на лист иде под углом од око 90 степени) шака из биомеханичких разлога не може извести блок снажно, а и настаје јака вибрација сечива. Блок листом сечива се може веома добро користити код *пропусних* блокова (блокови врхом мача на доле тако да противничково сечење склизне низ лист сечива). Блокови листом сечива су веома zgodни за узврат бодом као и за узврате сечењима код пропусних блокова. Како би се блокови листом могли изводити и против сечења која су коса и хоризонтална касније се једноипоручним и дворучним мачевима овај блок почео користити уз истовремену ротацију шака (тако да противничково сечиво са листа склизне на оштрицу мача) како би се сечиво нападача зауставило на накрсници. Тако је настао **блок ротацијом сечива** по оси и он је најбољи за узврате бодом. Друга врста блокова листом која се користи су **блокови уз вођење**. Наиме, сечиво мача у тренутку блока листом се води као „брисач“ лево-доле или десно-доле тако да се променом смера кретања нападачевог сечива снага његовог ударца амортизује и елиминише. Ове врсте одбрана се углавном користе код руске „шашке“. Блокови уз вођење се углавном комбинују и везују са телућним блоковима

БЛОК ТЕЛУЋЕМ СЕЧИВА. Блок којим се уклања у страну сечиво нападача телућем (или контраоштрицом) сечива. Блок телућем се увек изводи уз истовремено скраћење дистанце кораком напред, променом става у напред или останком у месту на противников напад. Овај начин извођења блока је типичан код мачева који имају само једну оштрицу (палаш, сабља) али се користи и код лаких бодно-секућих мачева са обе оштрице и

једноипоручних и дворучних мачева. Предност оваквог начина блокирања је заштита оштрице од оштећења и најбољи положај за узврат сечењем након блока, узврат ударцем јабуком и кружним бодом. Мана телућног блока је његова ограниченост на нападе славим ударцима, његова непогодност за узврат директним бодом као и да за ефикасно извођење захтева скраћење дистанце.

БЛОК ПОЛУОШТРИЧНИ. Блок којим се уклања у страну сечиво нападача листом-оштрицом. Код овог начина блокирања оштрица се поставља под углом од 45 степени у односу на оштрицу нападача. Блок је тада довољно чврст а оштећење оштрице је мање. Полуоштрични блок има предности парирања листом и оштрицом али нема њихове мане. Веома је згодан за узврат бодом и из њега је настао *блок ротирацијом* сечива.

БЛОК РОТАЦИЈОМ СЕЧИВА. Блок којим се уклања у страну сечиво нападача уз истовремену ротацију сечива из оштричног блока у блок листом и обратно. Настаје када током блока мачевалац истовремено мења и позицију свога мача тј. овај води из једне позиције у другу нпр. када из блока бода у 2 сата, који је извео са шаком у III моциону, води противничково сечиво горе-десно ка положају шаке у I моцион, а како би извео узврат бодом одозго (из 1 сат).

БЛОК ОШТРИЦОМ СЕЧИВА. Блок којим се у страну уклања сечиво нападача оштрицом сечива. Код овог блока мачевалац који изводи блок поставља своју оштрицу под углом од 90 степени у односу на оштрицу нападача који изводи сечење. Овај блок је зато чврст, прицизан и спречава проклизавање сечива низ сечиво. Шака код овог блока, без обзира одакле долази сечиво нападача, је у најбољем биомеханичком положају да задржи и најјачи ударац. Оштрични начин блокирања је карактеристичан за мачеве бронзаног и гвозденог доба који су се лако ломили или кривили при ударцу по листу сечива, као и за лаке мачеве 17. века који су због уског сечива, иако еластични, ипак били ломљиви на јачи ударац по листу. Главна и највећа мана оштричног блока је то што тупи оштрицу. Но, ако се боље осмотри тупи је на делу последње трећине који служи за блок а не служи за сечење тако да оштрица, иако иступљена блоковима,

и даље може ефикасно сећи делом који је неоштећен и оштар. Такође, уколико се ова врста блока користи против бода то не оставља никакве последице на оштрицу. Блок оштрицом је згодан за извођење полублокова као и узврате сечењем и бодом, бацања и вођења противниковог сечива након блока као и узврате сечењем контраоштрицом.

БЛОКИРАЊЕ (ОДБРАНА) КОНТРАНАПАДА. У одређеним ситуацијама, приликом извођења напада, могуће је раговати на изненадни противников контранапад, парирати га и нанети узврат. У ту сврху је најбоље извести неки од горњих или доњих пропусних блокова и акцију завршити кружним сечењем или кружним бодом. Батута по противниковом сечиву или неки од блокова могу уклонити противников врх али најчешће не остављају довољно простора за узврат па се у том случају борба обично наставља у дуелној форми.

БОД. Свака нападачка акција на тело противника изведе на врхом сечива мача. Бодом се наноси погодак чија је последица перфорација – *шачка* а не линија као код сечења. Бод се изводи универзалним мачем (намењен за бод и сечење) или специјализовано бодним мачем (намењен само боду). Бод мачем ствара улазну рану малог пречника, али велике дубине (сматра се да је убод веће дубине од 8 цм. у принципу смртоносан). Постоји више врста бодова у зависности од начина извођења (директан, индиректан, индиректан без контакта са противниковим сечивом или са контактом...) и трајекторије кретања сечива (праволинијска, полукружна и кружна) до тренутка бода итд. У основи постоје три врсте бода: 1. бод право – рука и сечиво мача су у истој линији; 2. Бод под углом – сечиво мача и рука затварају туп угао (балчак мача се удаљава од врха мача противника); 3. бод са искључењем – опозицијом – сечивом мача се током извођења бода истовремено држи и уклања у страну противников врх. У бојевом мачевању се најчешће користи бод са опозицијом сечива. Са бодом као основном техничком радњом у мачевању је и започела историја европског мачевања (критски рапир 1350 г.п.н.е) али је он убрзо са падом минојске цивилизације и доласком Микенаца потиснут и замењен сечењем (микенски мач је био тежак бронзани секући

мач) и тај тренд (секући) се у историји мачевања задржао све до римског гладиуса којим се више боло него секло. Тек крајем 14. века се у мачевање као доминантна техника враћа бодeње. Види БОД ДИРЕКТНИ; БОД ИНДИРЕКТНИ; БАЧЕНИ БОД; КРУЖНИ БОД; ВЕЗНИ БОД.

БОД ВЕЗНИ. Види ВЕЗНИ БОД

БОД КРУЖНИ. Види КРУЖНИ БОД

БОД ДИРЕКТНИ. Види ДИРЕКТАН БОД.

БODOVI ИНДИРЕКТНИ. Бодови који се користе када је врх мача нападнутог угрожава нападача. Наиме, пошто је мачевалачки гард истовремено и делимично одбрана нападач да би извео напад мора „разбити гард“ противника тј. разним врстама радњи створити себи простор за напад. Да би се у том случају извео напад бодом прво је потребно уклонити колегин врх (довести га у положај у коме не угрожава нападача). То се чини на два начина: 1. **Контактним радњама.** Изводе се различите радње (бацања, вођења, везивања, преноси, пропусти) мачем (сечивом и балчаком) помоћу којих се контактира и уклања колегин мач у страну чиме се он насилно отвара за бод 2. **Бесконтактним радњама** у којима се колега покретом тела (**варка телом**) или мача (**варка мачем**), али **без контакта** са његовим мачем, наводи да сам свој врх доведе у безопасан (погрешан) положај у односу на нападача.

БОРБА „ДО ПРВЕ КРВИ“. Врста двобојног мачевања у којој се задовољење, по ранијем договору учесника (протокол двобоја), добија лаким рањавањем тј. поготком „до прве крви“, а не смртним исходом. У овој врсти мачевања погоци се најчешће наносе у шаку, подлактицу наоружане руке противника или његову предњу ногу. Мета, дакле, у овој врсти мачевања за двобој нису витални центри (глава и груди). Ова врста двобоја је уведена у време забране двобоја, а како би се избегле драконске казне због убиства. Како би се у „борби до прве крви“ избегли случајни смртни случајеви у почетку су се за двобој користили само лаки секући мачеви (зато што сечење ређе ствара смртоносне ране него бодeње). Међутим, примећено је да су ране из двобоја секућим мачевима испале чешће опасије него ране из двобоја

бодним мачевима који су се обично завршавали са бодом у подлактицу или шаку. Разлог је једноставан: мачеваоци који користе секуће оружје, не бојећи се смртоносних повреда, насрћу обострано жешће и ризичније, па се и опасније повређују од мачевалаца који користе бодне мачеве па из респекта од смртоносних повреда мачују опрезније, смиреније и без сувишних ризиковања.

БОД СА ОПОЗИЦИЈОМ СЕЧИВА (ПАРИРАЊЕ ЛИНИЈИ).

Основни начин наношења бода противнику који држи свој мач у линији усмерења у нападача. Изводи се пружањем руке право и у страну – другом позицијом (други моцион) шаке ако је десно споља, четвртом (четврти моцион) ако је лево унутра – првом (први моцион) ако је десно горе. Парирање се може извести и са шаком у трећем моциону али је тада потребно опозиционирати лево и десно више у страну. Да би се извео овај бод потребно је прво ухватити противниково сечива али тако да наша јака страна сечива ухвати слабу или крај средње стране сечива противника. Након тога се (ако је противниково сечиво са наше унутрашње стране (унутрашње стране подлактице) противниково сечиво води у лево (9-10 сати) уз окретање длана (супинација) на горе (четврти моцион) и уз држање мача у том положају (у општен случају у линији нашег левог рамена) са потпуно опруженом руком наноси бод. Уколико је противниково сечиво са наше спољашње стране (спољашња страна наше подлактице) противниково ухваћено сечиво се води десно (2-3 сата) уз окретање длана (супинација) на доле (други моцион) и уз држање мача у том положају (у општен случају у линији нашег десног рамена) са потпуно опруженом руком наноси бод. Слично је и за бодове из других позиција, а приликом којих се шака окреће у први или пети моцион. Бод са опозиционирањем је, дакле, акција у којој својим мачем на силу склањамо противниково сечиво са погођајне површине коју оно покрива и штити (избацује из линије заштите). Бод са опозиционирањем се изводи како током напада нападач не би био сам погођен пасивним положајем (гардом) нападнутог. Директан напад на противника који је у гарду је израз неукости у мачевању и најчешће за последицу има обострани погодак (“смрт две

удовице"). Амплитуда опозиције зависи од тежине мача (тежи мачеви захтевају веће опозиционирање због веће инерције сечива противника који ако је опозиција плитка може лако извести контраопозиционирање; тежа сечива су инертнија и спорија тако да се дубље опозиционирање може тешко злоупотребити дегажеом од стране противника; лакши мачеви морају имати плиће опозиционирање због превеликог отварања и могућности контранападаса дегажеом и контраопозицијом) али и од тога са којом се врстом кретања изводи напад или одбрана (ако се напад изводи са кретањем право опозиционирање треба да је веће него ако се напад изводи уз истовремени испад у страну; код бода мало закривљеном сабљом опозиционирање је веће него код рапира а код бода средње закривљеном сабљом је веће него код слабо закривљене... итд. Слично је и са опозиционирањем противничког сечива током извођења блокова. Исто тако, опозиционирање је плиће што је противник даље, а што је противник ближе потребно је изводити дубље опозиционирање његовог сечива. Такође, у француској школи због константног (уз мале супинације) држања шаке током мачевања у трећем моциону, потребно је изводити опозиционирање дубље. Види **ОПОЗИЦИОНИРАЊЕ**.

БОД СА ДЕГАЖЕОМ. Бод током којег се врши обилазак противничког сечива које покушава хватање (ангажман). У завршници обиласка дегажеом се увек изводи контрахватање противничког сечива које је покушало хватање и његово вођење у опозицију из које се и наноси финални бод.

БОДОВИ У "ОТВОРЕНО". Слободни бодови. Бодови који се пласирају у тачке противника које он не покрива добро својим ставом (положај тела) или својим гардом (положај мача), а у које се може безбедно нанети директан бод. Бод у отворено се може наносити и након акција које су противника отвориле као нпр. после батуте, бацања, варке телом или мачем...

БОД ДВЕ УДОВИЦЕ (СЛЕПИ БОД). Истовремени обострани бод два мачеваца јер су у истом тренутку кренули у напад без претходног хватања и опозиционирања противничког сечива. Типичан за натуралистичко и савремено спортско мачевање.

БОД (УДАРАЦ) ЈАРНАК. Израз за непредвидив и непознати а кобни потез мачем. Термин је ушао у употребу због двобоја који се одиграо 10.јула 1547. године између извесног де Јарнака и његовог противника у вези са спором око његове таште. После церемоније под арбитражом Хенрија II, а по правилима судског двобоја оружје је представљено борцима и они су ступили у двобој. Одједном Јарнак неочекивано, збуњујући све присутне, погађа противника (иначе миљеника краља) у леву потколеницу да би затим у наставку акције и из другог ударца завршио опет где је и започео – у исту леву потколеницу. Ударац је остао тајна и означава сваку непознату и неочекивану акцију мачем која је регуларна пошто је Јарнак окончао двобој у своју корист потпуно поштено. Види ТРИК МАЧЕВАЛАЧКИ.

БОД У ШАКУ. Једна од најважнијих акција у мачевању латинских мачевима и код двобоја „до прве крви“. Онеспособљава или разоружава противника. Изводи се централном и бочном техником. У централној техници бод се наноси праволинијским кретањем врха према подлактици колеге уколико он не држи мач у гарду правилно (тако да гарда покрива – штити, његову шаку и подлактицу) или је током акције напада или одбране неопрезно отворио своју подлактицу или шаку (померањем мача лево, десно, горе или доле). Тада се наноси праволинијски бод одозго, одоздо, са леве или са десне стране (у зависности од тога где је отворио руку) и подлактицу (шаку). Овај бод се изводи директно (уколико је противников врх усмерен негде у страну) или индиректно (уз опозиционирање) уколико је противников врх усмерен у нападача. Бочна техника се користи у случају када противник стално добро држи мач (покривајући гардом шаку у подлактицу) а у нападима и одбранама мало или уопште не отвара подлактицу (шаку). У овом случају се бодови мачем у подлактицу или шаку колеге наносе са стране (леве, десне, одозго или одоздо) из напада са стране (испад ли искорак полулево-полудесно). Бочни бодови се наносе директно (уз истовремено ескивирање).

БОД-ЛЕЂА (СПИН). Акција ногама у којој се нападнутом наноси бод (може и сечење) кретањем задње ноге (уз полуокрет тела у правцу супротном од казаљки на сату) иза леђа напред ка

противнику. На овај начин се наноси бод који је истовремено и ескиважа јер се склањају груди са бојеве линије противника.

БОДОВИ ИЗ СЛОБОДНОГ ХВАТА. Види СЕЧЕЊА (БОД) ИЗ СЛОБОДНОГ ХВАТА.

БОД ДУПЛИМ ХВАТОМ. Бод који се наноси тако што се једна рука ставља на прву трећину сечива а друга држи дршку мача код накрснице. Бод се тако наноси са обе руке. Ова врста бодова се изводила са циљем прецизнијег бода али и снажнијег бода за пробијања верижњаче. Бод дуплим хватом у нападу се изводи на три начина: 1. Из **високих положаја** (руке које држе мач су изнад главе десно или лево али је мач врхом усмерен напред и косо наниже према колеги). Одавде најчешће следе бодови одозго. 2. Из **средњих положаја** (руке које држе мач су у висини груди а мач се држи врхом усмереним у колегу право, горе или доле). 3. Из **ниских положаја** (руке које држе мач су доњем положају али врх мача усмерен на горе, или на доле.

БОД НОГОМ. Бод који се наноси са велике дистанце тј. оне са које се „погодак“ изводи само покретима ногу у напред (кораком, испадом, искораком...). Овим бодовима претходи пружање руке у правцу неке од зона напада и зато су ово бодови који се наносе најчешће **са пруженом руком**. То су бодови карактеристични за дистанциону борбу тј. борбу типа „тик-так“ (стална размена контаката оружја у одбрани и нападу) а који погађају из **прилаза** (линеарно мачевање од 17. века) и **пролаза** (нелинеарно мачевање до 17. века). Код овог типа бода, дакле, убадање није последица кретања руке већ кретања ногу а рука има задатак само усмеравања врха (нишањења) у тачку поготка. У бодове ногом спадају и бодови са **двослукиим пружањем** који се користи код тешких мачева: пружи се рука, пође ногом, повуче рука (обиђе колегина одбрана) пружи други пут рука и нанесе бод у завршници радње ногу. Бод ногом је карактеристичан за лаке мачеве, може се користити код средње тешких а не користи се код тешких мачева.

БОД РУКОМ. Бод који се наносе са кратке дистанце тј. оне где тела мачевалаца могу непосредно да се контактирају. Ови бодови се наносе само покретима руке. Сваком боду руком

претходи покрет ногу нападача или колеге који је довео до скраћења дистанце. Бод руком почиње **повлачењем** руке у назад (доле, горе, лево или десно) а завршава се само **пружањем** руке (у месту). Ова врста бода се користи не само за тип борбе „у судару”, карактеристичан за античко време и употребу штита већ и као бод претње (мат позиција), у борби у метежу, као и кад је противник извео пролаз (потилачни, предњи или задњи бочни бод). За разлику од бодова ногом они су непрецизнији пошто мачевалац који боду руком треба у истом покрету да изводи две радње: бод и усмеравање врха у мету. Ови бодови су и по снази слабији од бодова ногом јер се изводе само снагом руке а не из инерције целог тела. Но, бодови руком су бржи и у том смислу се могу наносити учесталије јер лакше је и брже нанети три бода из повлачења и пружања руке него три бода из три покрета ногама. У бодове руком спада и **рамени полукружни бод** при коме се бод не изводи пружањем руке право већ замахом шаке десно-лево, лево-десно, доле-горе... из рамена при чему врх мача иде полукружно у правцу замаха. Овај бод је сличан „кроше“ ударцу у боксу. Рамени полукружни бодови су карактеристични за употребу **кратких мачева**. Такође, ови бодови су основни у војном мачевању због завршнице у којој рука са мачем није пружена напред (као код других бодова) већ је уз тело па није изложена сечењу са стране. Рамени полукружни бодови су карактеристични и за мачевање уз употребу штита где је потребно извести често бод иза руба штита итд.

БОД КОМБИНОВАНИ. Бод који се наносе са средње дистанце и из две радње: 1. Видљивог повлачења руке у назад (доле, хоризонтално или горе) са врхом усмереним у колегу. 2. Нападом ногама па пружањем руке, пружањем руке па нападом ногама или истовременим пружањем руке и нападом ногама. Ова врста бодова се користи највише у борби средње тешким мачевима и кад противник борбу заснива на тактици маневарског кретања.

БОД ОСТАВЉЕНИ. То је бод који није резултат кретања руке или ноге према противнику већ кретања **самог** противника према врху постављеног мача. Код овог бода један мачевалац оставља своју руку са мачем (пружену) усмерену врхом према

нападачу који се због неопрезног кретања или ескивирања оног ко је оставио и поставио усмерен врх **сам набада на мач сопственим кретањем**. Остављени бод је карактеристичан нпр. за пролаз.

БОДОВИ „ИЗ“ И БОДОВИ „У“. Бодови „из“ Бодови се, као и сечења, изводе „из“ одређених положаја шаке (позиција) који су дефинисани часовном номенклатуром (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 и 11 сати – основни бодови). Бодове „из“ једне позиције могуће је нанети „у“ у разне тачке на противнику. Дакле, бодови се не изводе само „из“ одређене тачке већ и „у“ одређену тачку. То су тачке на противнику (осетљиве тачке) које су најчешћа мета напада а дефинисане су такође часовном номенклатуром.

БОД ЗАУСТАВНИ. Бод (сечење) у противников директан напад. Врста *шемјо бода* који се изводи уз истовремено ескивирање. Изводи се најчешће против мачевалаца код којих су кретње сечива у нападу сувише широке и неопрезне (полази у напад прво ногом па тек онда руком). Изводи се уз постављање мача у опозицију-лево и ескиважу којом се склањају груди покретом леве ноге десно-натраг. На овај начин се нападач набада на мач нападнутог. Кад је реч о зауставном сечењу изводи се најчешће пролазом у лево или десно са истовременим сечењем у потивников бод или измах за сечење.

БОД ИЗ ОПОЗИЦИОНИРАЊА ДРШКОМ. У дворучном мачевању мачеваца може напад дворучним мачем почети и хватањем колегиног сечива својом дршком. У ту сврху се користи празан простор између шака. Одмах након контакта дршке са сечивом колегиног мача се изводи искључење дршком приликом чега се врх мача усмерава у противника и изводи бод. Дршком је могуће урадити и бацање или кратко вођење противниковог сечива након чега је мач доведен у положај измаха за сечење.

БОД ДУПЛИ (БОД СА ФИНАЛНИМ ПРУЖАЊЕМ РУКЕ). Врста бода који се користи код средње тешких и тешких једноручних мачева као и дворучних мачева, а највише у борби у метежу. Реч је о боду са скраћене дистанце тј. боду који се наноси након изненадног и успешног приласка телом противнику који није у гарду. У овај бод се полази прво кретањем

ногу у испад или искорак са благо савијеном руком (рукама) у лактовима да би се у завршници радње ногу руке нагло пружале напред. Бод који се наноси финалним пружањем руке (руку) напред је знатно веће пробојности (сабира се енергија тела у покрету напред са енергијом пружања руку) онемогућава нападнутом да изведе блок због сувише скраћене дистанце али и отежава другим мачеваоцима метежа да са стране дејствују на његов мач или руку (што би им било лако да напада одмах са пруженом руком). С друге стране наведени начин извођења бода спречава противника да након ескиваже ударцем по сечиву лако и у потпуности скрене правац бода а мачеваоцу који изводи бод омогућава да током напада (до финалног тренутка бода) може у сваком тренутку извести одбрану од колегиног контранапада сечењем или бодом (јер су му руке током кретања у бод савијене у лактовима). Варијанта бода са финалним пружањем руку напред у којој се током кретања тела напред руке са мачем на тренутак повлаче у назад (лактови се избацују у страну) користи се првенствено за избегавање колегиног блока након чега се руке пружају право али са супротне стране његовог блока. Тада је реч о јединој варци (финти) која се изводи са овим мачем – **боду са варком**.

БОД-ОКРЕТ. Бод који се наноси из неког полуокрета или окрета.

БОД СПОЉАШЊИ. Бод који се наноси уз спољашњи контакт противниковог сечива. Овај бод се не користи код мачева са равним сечивом (код њих се користи унутрашњи бод – види БОД УНУТРАШЊИ). Спољашњи бод убада противника иза његовог блока или руба штита и овај бод је веома незгодно одбранити линеарном рапирном одбраном мачем са равним сечивом. То се дешава јер врх сабље (због закривљености сечива) напредује бодом према телу брањеника и поред блока са опозицијом, јер га заобилази. Нападнути мачевалац који се брани од таквог напада сабље мора из тог разлога да изводи веома широке одбране а тада се отвара погодно за друге врсте напада (нпр. у наставку неко од пропусних сечења). Да би се сабљом изводили спољашњи бодови потребно је само из правилног моциона покретом из зглоба шаке обићи руб одбране колеге (ивицу штита или сечиво

у блоку) и након тога наставити кретање даље а све остало ће извести сама кривина сечива сабље.

БОД УНУТРАШЊИ. Бод који се наноси уз унутрашњи контакт противниковог сечива – стандардни бод опозиционирањем рапиром. Код наношења унутрашњег бода противнику његово сечиво се са унутрашње стране потискује – гура ка споља (лево-десно-горе). Супротно од спољашњег бода. Види БОД СПОЉАШЊИ.

БODOVI (СЕЧЕЊА) СЛОБОДНИМ ХВАТОМ. Бодови који се изводе са једноипоручним мачем пуштањем једна руке са дршке једноипоручног мача. Код ове технике док рука која држи мач наноси бод рука која је држала мач код јабуке слободно се користи за низ радњи и акција (разоружање, ударац, хват...) а бод (сечење) се наноси руком која држи мач уз накрсницу. Да би се извео слободан бод најчешће се изводи скраћење дистанце и неки од хватова на подлактице (види: дуелна борба) или се чека тренутак када противник држи дршку мача са укрштеним подлактицама како би се ухватила његова јабука и потиснула у правцу укрштања. Противник у том положају или бива разоружан или са мачем у фиксираном стању тако да је изложен једноручном боду. Слободан бод се може у погодном тренутку извести и пуштањем дршке код накрснице тј. држањем мача само за јабуку. Ова врста бодова се (за разлику од бодова из хвата уз накрсницу) не изводи са скраћене већ велике дистанце. Да би се извео бод из хвата јабуке потребно је да мач буде добро балансиран и не превише тежак.

БОДЕЖ. Врста најкраћег (око 20 цм.) ручног хладног оружја специјализовано намењеног за бод у блиској борби. Краћи је од полумача и са изразито зашиљеним врхом. Може али не мора имати оштрице, али уколико их има увек су две. Сечиво му је увек право а врх му је увек (као и оштрице) постављен осно симетрично у односу на дршку. Бодеж може имати и тробридно сечиво (троугласт или крстаст попречни пресек) али и округло (као шило). Бодеж за разлику од ножа има мали рукобран различитих облика. Користио се пуно у старом веку (римска војска), затим у средњем веку за пробијање верижњаче или

спојева између плоча оклопа али и као „бодеж милосрђа“. У средњем веку се најчешће држао контрахватом (врх на доле а палац на јабуци) како би могао нанети што јачи и продорнији бод. Уколико се користи у левој руци и мач у десној руци зове се дага. Из бодежа је настао бајонет. Најпознатији бодежи су: *џуџио*, *мизерикордер*, *балок*, *дага*, *стилет* итд. Бодеж је избачен из мачевања након 17. века и у том периоду је био сличан стилету или је имао и кратку накрсницу са малим полупрстен-бочном накрсношћом за заштиту кажипрста. Бодеж је настао од ножа и коришћен је пуно у старом веку након чега је заборављен све до 13. века када се поново враћа у употребу преко *кулшелуса* (једносекли нож са сечивом и дршком бодежа). Види КУЛТЕЛУС; НОЖ.

БОДЕЖ МИЛОСРЂА. Види МИСЕРИКОРД.

БОРДОН ШТАП. Види БАСТОН ШТАП.

БОЈЕВА ЛИНИЈА. Замишљена линија која повезује кретање два мачеваоца у линеарној борби. Она почиње од леве пете, пролазећи поред десног стопала једног мачеваоца а завршава се исто тако само на левој пети другог мачеваоца. Бојева линија, дакле, пролази између ногу мачевалаца и обезбеђује да се они крећу праволинијски тј. најкраћим путем у офанзиви и дефанзиви обезбеђујући истовремено затворени (бочни – коси) положај тела код оба мачеваоца. У шпанској школи мачевања бојева линија мачевалаца није једна и заједничка већ постоје две које су паралелне јер се мачеваоци у овој школи крећу као тореадори у арени са биковима – бочно и косо, а напред-назад само у финалу наношења бода или сечења. Види БОЈЕВА ЛИНИЈА У НЕЛИНЕАРНОМ МАЧЕВАЊУ.

БОЈЕВА ЛИНИЈА У НЕЛИНЕАРНОМ МАЧЕВАЊУ. С обзиром да се у овој врсти мачевања изводи кретање у свим правцима ради лакшег разумевања радњи ногу потребно је замислити на тлу бројчаник сата у чијем центру се налази мачевалац. Његова бојева линија у почетном ставу се простире у правцу (6-12 сати) – као и у линеарном мачевању, а он је окренут лицем ка 12 сати. Током борбе бојева линија мачеваоца се због извођења разних врста корака креће по правцу тако да нпр. ако

мачевалац искорачи левом ногом ка 11 сати и заротира тело у месту на десно (+) његова бојева линија није више у правцу 6-12 већ правцу 11-5. Наведено, дакле, указује да за разлику од **линеарног** мачевања где мачеваоци све време намерно теже да да имају заједничку бојеву линију у **нелинеарном** мачевању то није случај. Бојева линија мачевалаца у **нелинеарном** мачевању осим што није заједничка (један мачевалац може бити лево а други десно) већ се и током борбе непрестано креће и мења по правцу јеросновни циљ у борби је да у сваком тренутку сваки мачевалац формира сопствену бојеву линију према противнику а да се непрестано склања са његове бојеве линије. У нелинеарној техници мачевања, дакле, не постоји једна већ мноштво (мрежа) бојевих линија.

БОЈЕВО МАЧЕВАЊЕ. Види МАЧЕВАЊЕ БОЈЕВО.

БОРИЛАЧКА ВЕШТИНА (мачевалачка). Вештина компетитивне бојеве употребе мача са циљем разоружавања, рањавања или убијања противника.

БОРИЛАЧКИ СПОРТ (мачевалачки). Вештина компетитивне употребе мача у куртоазној надметачкој или такмичарској борби са циљем победе. Види МАЧЕВАЊЕ СПОРТСКО; МАЧЕВАЊЕ СПОРТ-ИСТОРИЈСКО.

БОРИЛАЧКА УМЕТНОСТ (МАЧЕВАЛАЧКА) – Martial Art. Вештина некомпетитивне употребе мача са циљем извођења креативних и инвентивних мачевалачких акција. Мачевање у коме је циљ мачевање само а не убијање или побеђивање у мачевању. Види: МАЧЕВАЊЕ АРТИСТИЧКО.

БОРБА МАЧЕМ И МАЧЕВАЊЕ. Борба мачем је борба у којој се мач користи само као средство (алатка) за наношење директног бода или сечења – као офанзивно средство (за одбрану се не користи мач већ штит или ескивирање), а без икаквог контакта са противниковим мачем, или борбу у којој се мач користи само као помоћно средство у дуелној борби. У мачевању се мач користи за контакт са противничким мачем и борбу са противниковим мачем која за резултат има погодак противника. У мачевању се, дакле, мач користи као главно средство борбе и у ту сврху употребљава и за напад и за одбрану. У мачевању да

би мачевалац погодио противника треба прво да савлада његов мач, у борби мачем да би мачевалац погодио противника треба да савлада његову окретност или штит.

БОРБА МАЧЕВАЛАЧКА. Мачевалачку борбу концепцијски чине: 1) МАЧЕВАЛАЧКА ФРАЗА – најпростија мачевалачка акција изведена само једним непрекинутим покретом – „темпо“ 2) МАЧЕВАЛАЧКИ КАДАР – сложена мачевалачка акција сачињена од спојеног извођења најмање две мачевалачке фразе – више „темпа“ 3) МАЧЕВАЛАЧКА ЕПИЗОДА – размена две мачевалачке фразе или два мачевалачка кадра између два мачеваоца. У мачевалачкој борби, дакле, погодак пада увек из мачевалачке фразе (једне просте акције једног од мачевалаца), мачевалачког кадра (једне сложене акције једног од мачевалаца) или из мачевалачке епизоде (размене простих и сложених акција између два мачеваоца). Види МАЧЕВАЛАЧКА АКЦИЈА; КАДАР МАЧЕВАЛАЧКИ.

БОРБА У „СУДАРУ“. Начин мачевања у коме се и напади и одбране изводе увек кретањем у противника а без скретања са његове бојеве линије. У борби „у судару“ на противников напад се, дакле, одговара контранападом у истој линији чиме мачевоци долазе у позицију судара из којег свако, након тога, покушава да неком контактном радњом (дакле, у другом темпу) убодје или посече противника. Овај контактни тип мачевања је типичан за средњи век и неке школе мачевања тешким једноручним мачем, једноипоручним и дворучним мачем. „Борба у судару“ се у неким елементима одржала и у линеарном једноручном мачевању. Постала је готово правило у постмодерном електричном спортсом мачевању. Главно и врло ефикасно средство против мачевалаца који преферирају ову тактику борбе напад са другом интенцом или напад са варком мачем или телом. Види БОРБА У ПРОЛАЗУ.

БОРБА У „ПРОЛАЗУ“. Начин мачевања у коме се и напади и одбране изводе увек кретањем поред противника тј. уз скретање са његове бојеве линије. У овој врсти мачевања на напад противника се одговара склањањем са његове бојеве линије измицањем и ескивирањем покушавајући да изведе блок или директно током склањања или после склањања нанесе

сечење или бод. Када нападају у „борби у пролазу“ мачеваоци покушавају, избегавајући контакт сечива, да нанесу директна сечења или бодове из варки телом или оружјем пролазећи поред противника (крећући се мимо његове бојеве линије) тражећи на њему место за бод или сечење „у отворено“. Техника мачевања карактеристична за средње тешке секуће мачеве. Види. СЕЧЕЊА ПРОЛАЗОМ; ПРОЛАЗИ; УЛАЗ

БОРБА ПЛАШТОМ. Види НАПАД ПЛАШТОМ и ОДБРАНЕ ПЛАШТОМ.

БОРБЕНЕ РАДЊЕ МАЧЕМ. Радње мачем које се изводе током мачевалачке борбе. У њих спадају: 1. Напади, 2. Одбране, 3. Узврати и 4. Везне радње мачем.

БОРБЕНО МАЧЕВАЊЕ. Види МАЧЕВАЊЕ БОРБЕНО.

БОРЕЊЕ. Стари (19. век) српски израз за мачевање.

БОЧНИ ГРЕБЕН. Један од најважнијих делова сложеног рукобрана. Метални лук-пречка која штити од сечења прсте са леве или десне стране шаке. Настаје савијањем крака леве или десне *бочне накрснице* или надовезивањем пречки на *ћарирни њрштен*, а које се директно или као гране пружају у правцу јабуке мача (без спајања или уз спајање са јабуком). Види ДОЊИ ГРЕБЕН.

БОЧНИ КОРАЦИ. Види КОРАЦИ У СТРАНУ

БОХУРТ МАЧЕВАЊЕ. Изворно врста средњовековног турнирског мачевања у коме оклопљени мачеваоци изводе куртоазну симулацију борбе. Борба се изводила затупљеним или вежбовним мачевима по одређеним правилима (учесници се гушају, лупају по оклопима и штитовима, ударају по главама и ногама док неко не клекне са једном, обе ноге или не падне). У овој варварској игри циљ је био победити противника или противничку групу борбом у неартикулисаном метежу. Осим мачева коришћене су и секире, буздовани, батине и сл. Данас се ова врста *ћарамачевања* (*квазимачевања*) и маскенбал-вашарске игре уз честе повреде упражњава као део спорт-историјског мачевања средњег века. Види ВАШАРСКО МАЧЕВАЊЕ; ЛАРП МАЧЕВАЊЕ.

БОЧНЕ НАКРСНИЦЕ. Врста рукобрана на мачу. Док класични крстасти рукобран штити шаку само у једној равни (равни оштрица сечива) бочне накрснице се израђују са циљем да штите шаку и у другој равни, а под углом од 90 степени у односу на раван оштрица сечива. Претеча бочних накрсница је прво *чапорак* – кратка метална шипка остављена на средину спољашње стране (у линији спољашње стране надлактице мачеваоца) накрсница управно на њих, а који колико-толико блокира сечење по шаци са спољашње стране. Овај чапорак имају нпр. месери. У другој фази се чапорак трансформише у мали полупрстен постављен да повезује горњи и доњи крак накрснице (штити кажипрст на спољашњој страни шаке). Овај полупрстен се још зове и *парирни прстен* и карактеристичан је за бодже за леву руку. Парирни прстен се поставља на средину накрснице или као мањи лук који повезује доњу и горњу накрсницу. Парирни прстен се поставља и на супротну страну и од њих настаје или браник или се на њих надовезују шипке – бочне накрснице. Мач може имати једну али и обе бочне накрснице. Уколико оне сежу до јабуке мача називају се *гребени* (*леви и десни бочни гребен*) Бочне накрснице се могу уплатити и са доњим гребеном. Тако је формиран основни рапир рукобран – полукорпа и корпа рукобран. Види ПОЛУКОРПА РУКОБРАН; КОРПА РУКОБРАН

БОЧНИ ГРЕБЕН. Део рукобрана мача који штити прсте шаке са леве или десне стране. Реч је о краку бочних накрсница – шипкама које полазе са одбојника, браника или накрсница мача и повијају се у назад према јабуци мача. Ако су директно везане за јабуку постају леви или десни гребен (тако настају корпа рукобрани) а ако су везане за доњи гребен (тако настају полукорпа рукобрани) реч је о бочним гранама. Види РУКОБРАН; ПОЛУКОРПА РУКОБРАН; КОРПА РУКОБРАН; ОДБОЈНИК; БРАНИК; СЛОЖЕНИ РУКОБРАН.

БРАНИК ШАКЕ. Види ГРЕБЕН.

БРИШУЋЕ („СЕРКЛ“) ОДБРАНЕ. То су тзв. неспецијализовани блокови јер се током њиховог извођења штити истовремено више позиција на телу нападнутог. Реч је о широким бришућим покретима мача из разних позиција сечива мача (гардова) у друге позиције, а који у тренутку извођења

блока „купе“ све нападе које противник може пласирати (и бодом и сечењем) из више позиција. Ова врста блока се чешће изводи уз пресретање противниковог напада или остајање у месту него уз одступање пошто уколико се изводи уз одступање лако га је обићи варком. Ако се бришућа одбрана изводи за вертикална сечења на лево и десно зове се још и „лепеза“. Чешће се користи у дворучном но једноручном мачевању. Види НЕСПЕЦИЈАЛИЗОВАНИ БЛОКОВИ.

БРИД. Види ОШТРИЦА.

БРИКЕТ. Врста кратке сабље са једноделним ливеним бал-чаком од месинга који има кратку горњу накрсницу повијену напред (контрачапорак) и доњи гребен. Користила га је Наполеонова пешадија а касније многе војске широм Европе. Омиљен међу тобцијама и поморцима у војним академијама и полицији.

БРЗИНА. Један од основних параметара технике мачевања. Односи се не само на брзину кретања тела мачеваоца у простору већ и брзину покрета руке са мачем. Она је директно везана са потребним временом да се изведе једна мачевалачка акција и простором који та акција треба да савлада како би била до краја изведена. У борби се, другим речима, не користи брзина већ *адекватност* брзине јер бити у акцији пребрз је исто што бити и преспор а циљ је акцију извести у **право време** – нити прерано нити прекасно. Уколико мачевалац, дакле, погрешно у темпу радње – не усагласи њен ритам са ритмом противника, деловаће неправовремено тј. пребрзо или преспоро – погрешно. Брзина се у мачевању не мери само способношћу да се брзо савлада велики простор (да се акције брзо покрену) већ и способношћу да се акције брзо зауставе тј. да се кретањем што пре овлада (контролише), а у случају да противник изведе неки брз контранапад. У том смислу брзина се не односи само на акцију већ и на различите типове реакција у борби. У мачевању постоје начелно четири брзине извођења акција: 1) **Максимална:** акција се изводи одмах пуном брзином. Користи се најчешће у простим акцијама. 2) **Прогресивно растућа:** лагана у почетку да би се повећавала како се акција приводи крају. Користи се приликом финтирања и извођења сложених радњи. 3) **Слободно**

константна: мања од неке максималне, а при томе непромењлива по интензитету. Користи се приликом лажних акција и акција са другом интенцом, као и против мачевалаца који бурно реагују.

4) **Опадајућа:** акција се лагано или нагло зауставља. Користи се приликом неочекиване промене ситуације.

БРОНЗАНИ МАЧ. Мач који се израђивао крајем бакарног доба од бронзе – легуре бакра (90%) и калаја (10%). У бронзу се додавао арсеник (бронза је чвршћа) и олово (лакше се лије) итд. Бронзани мачеви су се израђивали ливењем. У почетку се лило сечиво одвојено од дршке (спајали су се закивцима) и ови мачеви су имали облик већих триангуларних бодежа. Касније су се лили из једног комада (сечиво и дршка су били целина). Први мачеви су били кратки и листастог облика (ојачање на првој трећини сечива спречава лом и даје већу моћ сеа). Касније су се израђивали дугачки танки бодни мачеви (личе на јако издужене триангуларне бодеже) – критски рапир, неотпорни на ударац. Касније се израђују дугачки бронзани мачеви са широким сечивом и централним ребрима дуж листова сечива а који су задржали листаст облик. Ови мачеви су били отпорни на удар али гломазни и масивни. Бронзане мачеви замењују гвоздени али током прелазног периода у коме ће се израђивати гвоздена сечива која се монтирају на бронзане дршке. Гвоздани мачеви ће крајем бронзаног доба ће углавном пратити форму бронзаних мачева.

БРАНИК. Основни део полукалота и калота рукобрана. Настао је од парирних прстенова на које су постављене металне плочице пуне или перфориране површине. Самим тим што су парирни прстенови у односу на накрсницу постављени као оборени број 8 и браник има такав облик који са чела подсећа на рукобран транзиционог рапира. Кроз центар оваквог браника (октона) који имају облик два дела једне отворене шкољке (која је често перфорирана) пролази дршка мача без рикаса. Браник се развијао и у правцу спајања полукружних плочица у једну сферу или тањирић чиме је добијена плитка гарда (фламберг мач) – *полугарда*, а њеним ширењем у дубину према јабуци дубок калота рукобран – гарда (шпански рапир). Када се браник развио у правцу ширења плоче на доњи гребен настао је триангуларни

рукобран савремене сабље, разних палаша и поморских мачева 19. века. Да би овакви рукобрани са браником, који немају рикасо због начина њиховог формирања (из парирних прстенова а не из рикасо прстенова) добили рикасо било је потребно на дршку испред браника поставити или рикасо пречагу (код калота рукобрана) или испред накрснице – на дршку мача поставити рикасо прстенове (код полугарда рукобрана). Браник треба разликовати од одбојника јер одбојник формира рукобран мача из рикасо прстенова а браник формира рукобран мача из парирних прстенова.

БРАКЕМАР. Кратки мач са изразито широким двоштричним сечивом код рукобрана које се нагло сужава у јако шиљат врх. Сечиво му је, дакле, троугласто. Има кратке накрснице и изузетно је погодан за бод. Зато што је мали а ипак јак и пробојан (могао је пробити верижњачу), и згодан за ношење, био је популаран међу цивилима, а све до појаве рапира. Овог типа су француски мач, чинкуедеа, анелас...Види ФРАНЦУСКИ МАЧ; ЧИНКУЕДЕА.

БРУНИРАЊЕ. Површинска заштино-декоративна обрада метала канија или сечива којом се добија тамна – мрка боја која је уједно и заштитна површина од корозије. Састоји се од контролисаног процеса површинске корозије, хладним поступком (разне киселине и алкалије) или термичком обрадом, како би се добио танак слој оксида црне или смеђе боје. Види ПУНЦИРАЊЕ; ЦИЗЕЛИРАЊЕ; ТАУШИРАЊЕ; ГРАВИРАЊЕ.

БУКУЛИР (БУКЛИЕРА). Мали конвексни штит (баклер-ротела) 14. века за леву руку. Ако по средини има оштар шиљак има име *букулариус*.

БУКУЛАРИУС. Мали бодеж-штит за леву руку. Врста рондаша јер поседује у центру један оштри шиљак којим може да се парира напад и узвраћа бод, или наноси бод у контактної борби.

БУКАНИРСКИ МАЧ. Кратки поморски једноштрични мач 17. века са рукобраном сабље (триангуларни рукобран) који су користили највише *буканири* – пирати. Овај мач су направили од дугог ножа који су користили за комадање меса за букан. За разлику од кутласа има једноставнији рукобран са

комбинованим накрсницама код којих је горњи крак повијену напред а доњи крак накрснице повијен у доњи гребен без јабуке. Има равно или слабо повијено сечиво.

В

ВАРКА (ФИНТА) МАЧЕМ. Симулирани напад на једну тачку противника који толико личи на прави напад да је противник приморан да се брани, а након чега се његова одбрана обилази (дегаже) и напад завршава у неку другу (намеравану и унапред скривено циљану) тачку. Варка је, дакле, унапред планирне промене тачке (линије) напада мачем са циљем обиласка блока (параде) нападнутог у завршном делу акције. Финте могу бити бод-бод, бод-сечење, сечење-сечење и сечење-бод. У класичном мачевању због тежине сечива мачева али и због ризичности ове акције варке мачем се изводе само као просте – једноструке (са обиласком само једног блока). Код тешких једноручних мачева се не изводе (заменеју их варке телом) или се изводе само као варке сечење-бод (варијанта бода са финалним пружањем руке напред у којој се током кретања тела напред рука са мачем на тренутак повлачи у назад да би се избегао противников блок након чега се рука пружа са супротне стране његовог блока и наноси бод). Код мачевалаца који у борби често изводе варке контрамера је темпо бод или контрапарада. Варке се најчешће изводе против мачевалаца који су уплашени и брзоплети. Акције са варкама посебно имају значај код противника који теже да својим оружјем хватају оружје противника тј. своје мачевање заснивају на везама. У борби против мачевалаца који често примењују варке значајна контрамера су и акције са лажним контранападима. Напад варком код лаких мачева треба да почне исто као симулација простог напада. Наоружана рука тада треба да је полуопружена а опружа се сасвим тек у тренутку наношења поготка (бодом или сечењем) који се наноси или слободно уз

ескиважу или уз истовремено опозиционирање шаке у правцу противничког сечива. Током извођења варке нападач треба јасно и изразито да покаже тачку на коју напада. У овоме треба да учествује не само рука са мачем већ и цело тело (ноге и труп) нападача. Што се варка изведе изражајније то су и веће шансе да противник одреагује на лажни напад. Напад са варком се по правилу изводи са веће дистанце зато што је реч о нападу типа акција-реакција-контрареакција па је за његово извођење потребан не само простор већ и време. Иако су се варке код лакших рапира и шпада изводиле лакше и чешће него код средње тешких или дворучних мачева мачеваоци су их у правој борби избегавали јер превелика покретљивост ових мачева је финтирање (због велике вероватноће обостраног поготка) било увек обострано опасно за оба мачеваоца и сматрало се хазардним (лудачким мачевањем).

ВАРКА ТЕЛОМ. У нелинеарном мачевању кретање у високом мачевалачком ставу уз нагле и брзе промене правца и смера са раличитим амплитудама, а са циљем да се противник „исцима“ тј. збуди се у простору и тако сам изађе из гарда – отвори део тела за слободан напад нападача. Варка телом се изводи и са циљем да се противнику који, и поред наглих промена правца и смера кретања, држи добро гард приђе са стране једног или другог бока, или леђа, и тако заобиђе његов чврст гард. За разлику од варке мачем код које је основни инструмент финтирања мач који изводи *дејаже* код варке телом је, дакле, основни инструмент финтирања нагла промена правца кретања – кораци и покрети тела (а не покрети мача) којима се обилази противникова одбрана мачем. Варка телом се користи чешће код средње тешких и тешких мачева.

ВАРВАРСКА ТЕХНИКА МАЧЕВАЊА. Варварска техника углавном доминира периодом до 15. века. У употреби је код тешких мачева војног типа: дуги бронзани мач, дуги гвоздени келтски мач, викиншки мач, меровиншки мач итд. – углавном мачеви типа **спата** који су имали широко сечиво (са паралелним оштрицама) и какав-такав врх (јер многи од ових мачева често нису имали врх па су се у том случају користили специјализовано секућом техником), а који су били у употреби широм Европе у

периоду **раног средњег века**. Варварска техника се користи у код једноипоручних мачева 14. века. У овој техници су покрети једноставни, груби, са великим измасима а ударци углавном директни. Техника је насилна и највећим делом се састоји од пресретања и ескивирања. Од везних радњи мачем се изводе само батуте оштрицом, бацања и вођења док варке (финте), хватања, везе... се не изводе.

ВАРКА У ГАРД. Намерни лажни напад у тачку која је брањена самим положајем мача нападнутог а са циљем да се нападути наведе да изведе одбрану из тог положаја и како би се ова одбрана обишла а напад завршио на супротну – отворену тачку далеко од гарда нападнутог.

ВАРКА У ОТВОРЕНО. Супротно од варке у гард. Намерни лажни напад у тачку на противнику која није брањена његовим гардом (у позив), а са циљем да се нападути наведе да изађе из свог гарда и изведе одбрану. Овим се он отвара на месту претходног гарда па нападач обилази његову одбрану и завршава свој напад на ту слободну тачку.

ВАРКА СТИЛОМ. Види ТЕХНИКА ПРЕЛАЗА.

ВАТРЕНО СЕЧИВО. Сечиво код кога је оштрица таласаста (назубљена). Израђивана је да би се постигла већа дужина оштрице на истој дужини сечива, и тако повећала способност сечења мача. Овај тип сечива не само да има већу моћ сечења него код равне оштрице већ има и особину да у контакту са другим сечивом њега „веже” не дозвољавајући му померање (склизнуће); негде се термин “ватрено сечиво” користио за све мачеве са сечивима који имају валовите шаре на листовима сечива потекле од ковања као код дамаског челика. Види ФЛАМБЕРГ.

ВАРВАРСКА ТЕХНИКА МАЧЕВАЊА. Техника мачевања насупрот *развијене технике* тј. техника мачевања у којој се користи претежно сечење и тешки мачеви.

ВАШАРСКО МАЧЕВАЊЕ. Врста мачевања организованог са циљем реконструкције историјских битака и догађаја за потребе туристичке, фестивалске и карневалско забављачке индустрије. Овом врстом мачевања се најчешће баве (користећи одећу,

опрему и оружје реплике изабране епохе) аматери (дилетанти) борећи се разним импровизованим техникама, а због чега ова врста мачевања најчешће нема прави сценско-уметнички већ квазисценски-кич (вашарски) и лакрдијашки карактер. Види БОХУРТ; ЛАРП МАЧЕВАЊЕ.

ВАЛУН МАЧ. Тешки рапир с краја 16. и почетка 17. века са појачаним рукобраном транзиционог рапира (одбојник у облику обореног броја 8 – често асиметричне величине на десно и са доњим гребеном), са или без десног бочног гребена, двоштричног равног сечива. Има често прстен за палац и кратку горњу контранакрсницу. Називан је и често и „коњички мач“.

WALLOON SWORD. Види ВАЛУН МАЧ.

ВАТРЕНО ПОЗЛАЋИВАЊЕ. Техника декоративне обраде сечива мача која се састоји од на претходно угравираном (или киселином изједеном) цртежу наношења гвозденом четкицом две смесе два дела злата и једног дела живе. Затим се предмет жарио у ватри. Том приликом би жива испарила а злато би остало чврсто везано за подлогу. Овако је извођено и посребривање чак у 8. и 9. веку. Користи се за украшавање сечива и канија мачева.

ВЕЗНИ БОД. Врста бода уз употребу конзолете. Бодови уз употребу конзолете се не наносе само са слободним сечивом (јер постоји могућност да се противник снађе и обиласком ослободи своје сечиво од крака конзолете) већ и уз стезање (фиксирање) противниковог сечива између крака конзолете и сечива, али са супротних страна. Противник тада не може једно кратко време извући свој мач. Овај тренутак се користи за бод који се насилно изводи клизањем низ противниково сечиво са шаком у опозицији.

ВЕЗАНО СЕЧЕЊЕ. Сечење код којег након промашаја друго сечење се не изводи као код повратног – у супротном смеру већ неким другим смером. Тако нпр. ако је прво сечење било из правца 2-8 сати оно се може наставити као полукружно сечење 8-11 сати итд. Из овог разлога путања мача који изводи везано сечење је веома разнолика и идентична путањи као код комбинованих сечења. Реч је, дакле, увек о сложеним сечењима. Види СЕЧЕЊЕ ПОВРАТНО.

ВЕЗНЕ РАДЊЕ МАЧЕМ. Радње мачем које нису директно офанзивне (напади) а нису ни дефанзивне (одбране) већ претходе нападу као његова припрема или следе након одбране као саставни део узврата (рипосте). Ове радње зато што повезују борбене мачевалачке акције напада, одбране и узврата добиле су име **везне**. Најпознатије и најраспрострањеније везне радње су следеће: **А) Хватања – краткотрајно континуирано** контактирање колегиног сечива својим сечивом – *анџаман*. **Б) Везивања – дуготрајно континуирано** контактирање колегиног сечива без промене положаја (држање). **В) Батуте – краткотрајно дисконтинуирано** контактирање колегиног сечива (ударци сечивом по колегином сечиву). **Г) Бацања – краткотрајно континуирано** одгуривање (одбацивање) – клизањем колегиног сечива својим сечивом. **Д) Вођења – дуготрајно континуирано** контактирање колегиног сечива са променом положаја (пребацивања колегиног сечива својом сечивом из једног положаја у други положај уз константан контакт). **Ђ) Преноси – вођења са прекидом и променом правца** (пребацивања ухваћеног колегиног сечива својим сечивом из једног положаја у други положај али уз пуштање и поновно хватање са супротне стране и вођења у супротни положај).

ВЕЗИВАЊЕ (ВЕЗА). Хватање и вођење (одвођење) противниковог сечива континуираним контактом (притиском) на противниково сечиво уз истовремено клизање током кретања ка противнику. Везивању, дакле, обично претходи предрадња контактирања (хватања) противниковог сечива првом трећином или половином сечива да би се затим јаким делом сечива везао (ухватио) слаби део противниковог сечива и извело вођења или пренос у положај згодан за бод (сечење), или изазвала контрапресија противника и његово отварање након пуштања везе. Везивање је, дакле, држање противниковог ухваћеног сечива у ухваћеном положају време потребно за још један корак ногама или радњу руком. Везивање је зато „дуготрајно” и континуирано контактирање (држање) противниковог сечива без промене његовог положаја. Кад се каже „дуготрајно” реч је само о времену потребном да нападач који је ухватио противниково сечиво изведе **другу** радњу, а која ће му омогућити

да га потпуно отвори за безбедан бод или сечење. Везивање је, дакле, врста хватања у „два темпа” (акције) које осигурава бољу припрему напада у завршници. У војничком жаргону то би било „довођење резерве”. Везивање се изводи средином или јаким делом сечива покретом у напред и у страну. Везивање се изводи увек од унутра према споља јер се тако једино противник отвара. Везивање се може извести и из противниковог хватања које се искористи за контрахватање и везивање. Ово се обично чини са противницима које је тешко ухватити јер се вешто бране дегажеима. Тада им се намерно допусти да сами изведу хватање а како би из тог хватања, пре него што изведу другу радњу, њима везали сечиво. Везивања се обично користе против противника који чврсто и ригидно држе своје сечиво током борбе. Основна везивања су линеарна, полукружна и кружна. Када је противник везао наше сечиво: изводимо или контрапресију са завршницом дегажеом и бодом из опозиције; изводимо прекобод; опуштамо руку у правцу везе противника и изводимо пропусни блок. Уколико нападач изводи везу слабо, лабаво и без снаге изводи се искључење и бод из опозиције. Везе, тактички гледано, могу бити праве и лажне. Праве везе су оне које наносе погодак одмах у откривени сектор. Лажне везе се изводе са циљем да се код противника изазове заштитна реакција како би се затим нанео погодак у откривени сектор

ВЕРИЖНИ СТИЛ ЈЕДНОИПОРУЧНОГ МАЧЕВАЊА. Спа-да у варварску технику једноипоручног мачевања. Тешки једноипоручни мач се почео користити у време ојачавања основне верижне заштите (која је покривала уплетеним челичним алкицама у виду тканине цело тело) са металним нараменицама, надлактицама, подлактицама и заштитним оклопом за потколенице и бутине. Једноипоручни мач се у том периоду користио „варварском” техником (идентична техници једноручног универзалног тешког мача са двостуким хватом) у којој се наносе снажна, проста вертикална, коса и хоризонтална сечења идентична са техником сечења секиром. Циљ сечења (мач више служи за расецање) тешким једноипоручним мачем је био да се лакше постигне оно што је тешко успевало једноручном тешком мачу – да већом тежином сечива и ударцем са две руке

(које држе дршку погоднију за хват са обе шаке) поломи кости испод верижњаче или као сатаром расече њене алкице.

ВЕЖБОВНИ МАЧЕВИ. Мачеви који су се користили за учење, вежбање мачевања и куртоазну борбу. У старом риму су коришћени дрвени гладиуси, у средњем веку поломљени мачеви (без врха), у новом веку мачеви аутентичног сечива (затупљени или са заштитним капицама на врху) као и рапири, само са много једноставнијим балчацима. Вежбовни рапири су се користили до средине 17. века за вежбање сечења и бода, а флорет (ограничен за бод) од друге половине 17. века за вежбање шпаде. За вежбање дусака (тесака), фалшиона и кутласа се користила широка, закривљена дрвена даска која је на једном крају имала отвор за хватање. Као вежбовни широки мач се користио мач окренут телућем а не оштрицом или мотка (батина) уметнута у корпа-рукобран широког мача. *“Ови вежбовни мачеви су ипак били тешке најраве и по свему судећи, стицање вештине са њима се њахало модрицама и излаћањем ојасности од тешких повреда. Док Савиоло каже да су панцирне рукавице ношене на обе руке, а постоје и докази у многим радовима да су панцирне кошуље или јрудни оклоји и нека врста шлема коришћени при озбиљним вежбама, нема помена о било каквој заштити доњих удова. — Повредио сам цеваницу у мачевању рапиром и бодежом са учићелем мачевања”, каже учићел Слендер, али сви ентузијастички у школама мачевања су навикли на ове проблеме. Лорд Санквир је обешен у време Џејмса I због убиства из освете мајстора под именом Тарнер који му је случајно избио око. “ (Касл)*

ВЕЛИКИ МАЧ. Види ДВОРУЧНИ МАЧ

ВЕЛИКА КРУЖНА ЕСКИВАЖА. Види ПУН ОКРЕТ.

ВЕРТИКАЛНА СЕЧЕЊА. Сечења која се изводе линијом измаха-замаха одозго на доле или линијом измаха-замаха одоздо на горе.

ВИТЛАЊЕ ПЛАШТОМ. Ако ударац плаштом промаши противника тада се повратним или кружним путем настави извођење измаха и замаха. Тако настаје **витлање** плаштом. То је радња којом се плашт покреће у свим правцима како би се противник збунио и како би му се пореметила пажња и

концентрација јер не зна да ли ће бити ударен или ће му плашт бити бачен или набачен. Приликом витлања је веома важно да се мач држи десно врхом назад-доле у положају измаха а да се витлање плаштом изводи испред тела при чему напад рапиром приликом витлања треба да је координиран са покретом плашта у супротном правцу.

ВИКИНШКИ МАЧ. Једноручни пешадијски мач који су користили Викинзи у раном средњем веку. Има веома кратку једноручну дршку и широко, јако двооштрично сечиво које се најчешће веома слабо сужавало од накрснице ка врху тако да је овај мач претежно био намењен сечењу. Има веома кратку и широку накрсницу која је често благо повијена према сечиву и јабуку пирамидалног облика.

ВИТЕШКИ МАЧЕВИ. Војни тешки једноручни, једно-ипоручни и дворучни мачеви различитих типова са простим – кристалим рукобраним намењени више за сечење него бод. Коришћени су у периоду од раног средњег века (меровиншки мач) па све до позног средњег века (готички мач) и појаве рапира.

ВОЂЕЊЕ. Врста везе али са променом положаја сечива тј. дуготрајно и континуирано контактирање (држање) противничког сечива уз мењање његовог положаја али са константним притиском у истом правцу. Током вођења, дакле, сечиво противника се НЕ ИСПУШТА и оно је сво време под контролом. Током вођења је неопходно применити силу како би се противничко сечиво пребацило из једног положаја у неки други. Тиме се мења и ремети његов гард а он отвара за ударац или бод. У вођењу се противничко сечиво из десних пребације у леве, из левих у десне или из горњих у доње положаје, а помоћу праволинијских, полукружних или кружних покрета. Полукружна и кружна вођења се изводе покретом сечива кружном или полукружном путањом у (+) или (-) смеру. Вођење се изводи након хватања противничког сечива, након контакта у блоку или након хватања нашег сечива од стране противника. Вођења се изводе не само као део напада тј. као радња која претходи нападу, а иде после хватања већ и као део одбране тј. као радња која следи након одбране а претходи узврату.

Суштина вођења је преузимање већом снагом изненадне, краткотрајне активне контроле над противниковим сечивом која га онемогућава да конципира и консолидује свој напад или одбрану. Вођење се може изводити не само сечивом већ и накрсноном мача. У неким школама се вођење, зато што са њим преносимо противничково сечиво из једне позиције у другу назива ПРЕНОС.

ВОЈНИ МАЧЕВИ. Тешки једноручни, једноипоручни и дворучни мачеви широког и јаког сечива и са простил или сложеним рукобраном намењени за борбу у метежу и удар по оклопу. Види ЦИВИЛНИ МАЧЕВИ

ВОЈНО КУРТОАЗНО МАЧЕВАЊЕ. Школско, вежбовно и маневарско мачевање у војсци. Види КУРТОАЗНО мачевање.

ВОЈНО МАЧЕВАЊЕ. Мачевање које је технички прилагођено условима борбе у метежу и маси (нема дистанционе борбе, кретања назад, користе се дуелне радње, неравноправна борба – борба против више противника истовремено...). Претежно секућег карактера уз употребу низа дуелних радњи и тешких или средње тешких мачева. Види ЦИВИЛНО МАЧЕВАЊЕ; ЦИВИЛНИ МАЧЕВИ.

“ВОЛОВСКИ ЈЕЗИК”. Види ЧИНКУЕДЕА.

ВОЛТЕ. Окрети и полуокрети тела приликом извођења ескиважа и разоружања. Види ОКРЕТИ.

ВОРБРАНД. Врста дворучне издужене сабље јако мало повијене оштрице (готово раво) – слична рхомпаи али супротно благо повијене оштрице. Нема рукобран као ни јабуку. Нека врста европске “катане”.

ВРСТЕ УЗВРАТА (РИПОСТИ). Одбрана од сечења и узврат сечењем; одбрана од сечења и узврат бодом; одбрана од сечења и узврат ударцем (гардом или јабуком); одбрана од бода и узврат бодом; одбрана од бода и узврат сечењем; одбрана од бода и узврат ударцем (гардом или јабуком).

ВРСТЕ НАПАДА. 1. Основни напади – у њих спадају сви напади на противнике који се не налазе у кретању. Противник који се напада основним нападом се, дакле, налази у неутралном

кретању. 2. Напади из одбране (узврати) – то су напади који сукцесивно следе након изведене одбране (блока). То је, дакле, напад на противника који је неуспешно извео напад и налази се у сниженом стању одбрамбених способности. У ову врсту напада спада и одбрана полублоком у којој се истовремено (симултано) нападачево сечиво склања у страну и противнику наноси погодак. 3. Контранапад – овај напад има за циљ да престигне противника који напада. Ова врста напада се изводи као зауставни бод са опозицијом или ескиважом.

ВРХ МАЧА. Део на почетку сечива мача – насупротив трну. Служи за наношење бода или периферног сечења. Неки мачеви немају врх (намењени само за сечу) а неки мачеви имају само врх (намењени само за бод). Већина мачева од 15. века је универзално тј служи и за бод и сечење па зато имају сви врх који је мање или више агресиван. Врх сечива може бити у оси базе сечива (бодеж, рапир, стоко итд.) али може бити померен на горе (сабља) или на доле (јатаган) у односу на осу базе сечива. Врх сечива може бити постављен у симетрији сечива (рапир, бодеж) али и несиметрично (месер, фалшион).

Г

ГАДАРА. Види ЕСТОК.

ГАРД. (*guard*-заштита). Други део целине мачевалачког става. Док се став односи на положај трупа и ногу гард се односи на положај руке са мачем у односу на тело мачеваоца. Рука са мачем, наиме, може бити у различитим положајима али само неки положаји пружају истовремено и заштиту – гардови су. То су они положаји у којима рука мачеваоца држи тако мач да он истовремено покрива и брани одређену тачку или тачке тела. Положаји са мачем су у почетку били обичне *позиције* за напад у виду поза (јер нису штитили мачеваоца). Њих је било произвољно пуно и по броју, форми и имену а свако је држао мач у лично изабраном положају из којег је најлакше могао извести

контранапад, или који му није замарао руку. Тек од 16. века „*од врло ексцентричних позиција, претежно навалној карактера, ставови су се померали ка данашњим позицијама у оној мери у којој су одбране као блокови добијале на важности и биле разматране једнако колико и напади.*“ (Кастл) Од 16. века положаји мача, дакле, постају такви да је он истовремено постављен згодно и за офанзиву и дефанзиву. Но, од тренутка када мач постаје бржи од тела (17. век) одбрана телом бива замењена одбраном мачем тј. мачеваоци своју шаку и тело постављају само у положаје који статички, самом постављеношћу у простору спречавају (одвраћају) противника да директно нападне али и омогућавају да се из њих најлакше нападне – **гардове**.

ГАРДА РУКОБРАН. Види КАЛОТА РУКОБРАН.

ГАРД-БАТМАН. Ударац по противниковом сечиву или балчаку мача гардом (балчаком) мача са циљем да се његов мач за кратко време уклони у страну и тако отвори простор за безбедан директни бод или сечење. Постоји вертикални (на горе и на доле) гард-батман и хоризонтални (само у лево – за дешњака и само у десно – за левака) гард-батман.

ГВОЗДЕНИ МАЧ. Мач који се израђује ковањем из руде гвожђа. Гвоздени мачеви се у Европи појављују крајем бронзаног доба. Прве гвоздене мачеве израђују Келти из Халштата (700-600 год. п.н.е) и ти мачеви прате форму кратких бронзаних мачева. Обично су сечива гвоздена а дршке бронзане. Келти из Ла Тена око 450. године п.н.е. почињу да израђују гвоздено-челичне мачеве који су дугачки, двосекли и витки. Овај мач ће преузети Гали и Германи и он ће бити један од претеча свих средњовековних европских мачева.

ГЛАДИУС. Кратки, широки тешки римски војни двосекли мач са простим неразвијеним рукобраном погодан и за бод. Старији облици овог мача су имали сечиво у облику цвета гладиоле, каснији облици су уз неколико варијација имали сечиво с паралелним оштрицама. Гладиус са нешто дужим сечивом звао се *семисајта* и користила га римска коњица. Мешањем гладиуса и немачког мача је настала спата из које

ће настати меровиншки мач. Видети шему у прилогу, Типови гладиуса (хиспаниенсис, маинц, фулхам, помпеја).

ГЛИСАР. Види БАЦАЊЕ; БЛОКОВИ ДИНАМИЧКИ И СТАТИЧКИ.

ГОТИЧКИ МАЧ. Мач позног средњег века (13-15. века) настао је трансформацијом каснороманичког мача. Има издуженије и виткије двосекло сечиво чије се оштрице видљиво стичу у клин формирајући изражен шиљасти врх. Има прсту крстату накрсницу која се често благо повија у напред. Сужавање сечива готичког мача је до половине 14. века било постепено а од половине 14. века је изразито. Дршка овог мача је дужа него код романичког тако да средином 14. века она постаје толика (као и дужина сечива) да постаје једнооииручни и дворучни мач. Овај мач се претежно користио за сечу али у великој мери и за бод.

ГРЕБЕН. Врста рукобрана шаке на балчаку мача. Пречага која настаје повијањем *доње накрснице* према јабуци мача (доњи или централни гребен) или повијањем *бочних накрсница* према јабуци мача (бочни гребен). Када је гребен везан са јабуком реч је о везаном гребену а када је невязан реч је о слободном гребену. Централни (доњи) гребен штити прсте шаке са доње стране, десни гребен штити десну (спољашњу) страну шаке а леви гребен штити леву (унутрашњу) страну шаке. Гребене формирају накрснице али и *іране накрсница* – додатне пречаге које се надовезују на гребене паралелно, дијагонално или полукружно. Види ДОЊИ ГРЕБЕН; БОЧНИ ГРЕБЕН.

ГРАВИРАЊЕ. Техника декоративне обраде метала која се користи за украшавање сечива и канија мачева. Види ПУНЦИРАЊЕ; ЦИЗЕЛИРАЊЕ; ТАУШИРАЊЕ; БРУНИРАЊЕ.

ГРАНА РУКОБРАНА. Део сложеног рукобрана. Додатне пречке и продужеци везани за гребен (браник шаке). Паралелне, дијагоналне или полукружне металне шипке које се надовезују на одбојник, доњи или бочне гребене. Ако се гране стичу само у доњи гребен формирају полукорпа рукобрану, ако се стичу и у бочне гребене формирају корпа рукобран.

Д

ДАГА. Врста бодежа намењена за дворуку борбу уз мач у другој руци. Има дужину сечива од минимално 25 цм., крстасти рукобран (најчешће са крацима контрагарде) или са заштитом шаке (као код рапира). Неке даге су намењене искључиво боду а неке (већина) има и оштрице са обе стране сечива. Крајем 16. века се појављује расклопива дага код које се сечиво у тренутку борбе на притисак дугмета аутоматски отвара у трокрако бодило (види ТРОКРАКА ДАГА). Сечиво код неких модела даге је до осе назубљено (као чешаљ) тако да може ухватити и фиксирати сечиво противниковог рапира. У почетку је дага дефанзивно оружје које служи само за парирање (замена за штит) и извођење бодова у клинчу. Од 16. века почиње да се користи и офанзивно – за напад или припрему напада.

ДАГА-РАПИР СТИЛОВИ БОРБЕ. Основне технике борбе у употреби рапира и даге. Прва је **дефанзивна** (дага назад-рапир напред, десни став) и у њој дага првенствено служи за одбрану, друга је **офанзивна** (дага напред-рапир назад, контрастав) код које дага има првенствено нападну или припремну функцију напада а трећа је **комбинована** и код ње дага се користи подједнако офанзивно колико и дефанзивно уз комбиновање става и контрастава.

ДАМАСЦИРАЊЕ. Техника декорисања сечива. Састоји се у спајању ковањем челика различитих твдоћа који се затим премазује киселином која нагриза више мекши челик. Сечиво се затим бруси и полира док се на његовој површини не формирају питорескне шаре и линије (дамасти). Било је пуно техника дамасцирања. У једној од њих су се листови гвожђа пресавијали и ковали тако да је између слојева стављана ланена крпа. На овај начин би у гвожђе уковали угљеник из ланене крпе, а који би након премазивања киселином остављао шаролику површину.

ДВОБОЈ ЗА ПАРЕ. Двобоји које су изводили професионални мачеваоци као јавне борбе мачем ради зараде пара од клађења публике. Веома раширени у Енглеској у 18. веку. Види ДВОБОЈ АРЕНСКИ; ДУЕЛОМАНИЈА; ДВОБОЈ НА ЛИЦУ МЕСТА (АФЕК-

ТИВНИ ДВОБОЈ); ДВОБОЈ „ТРОЈАНСКИ“; ДВОБОЈ ГЛАДИЈАТОРСКИ; ДВОБОЈ АРЕНСКИ; ДВОБОЈ ИЛЕГАЛНИ; ДВОБОЈ ЕКСТРА-СУДСКИ; ДВОБОЈ СУДСКИ.

ДВОБОЈНО МАЧЕВАЊЕ. Врста бојевог мачевања искључиво мачевима (нема дуелних радњи) по строго унапред договореним правилима и писменом протоколу уз присуство секунданата, судије, лекара а често и публике. Ту је дефинисана врста оружја, дозвољене и забрањене радње, да ли се бode или сече, да ли је борба на смрт или до прве крви, са рукавицом или без рукавице... Сценарио двобоја је увек исти: увреда, напад, избор места, избор оружја, смрт, рана, бег или наставак борбе. Позив на двобој носио је назив *каршел*, назив наслеђен из турнира где су означавали бачени позив на двобој витеза витезу. Разлози за двобој су разноврсни (нпр. рукави даме су облика Х а не Y). Тако је по смрти краља Хенрија II један племић, ожалошћен његовом смрћу, бацио картел у ваздух јер је решио да не може да живи без свог краља. Други једнако ожалошћен, иначе племићев ученик, је прихватио двобој из истог разлога! У двобојном мачевању се бори само један мачевалац са другим а никад један са више њих. Постоји више врста двобоја: судски, екстра-судски (приватни), илегални двобој, аренски двобој, двобој за паре (клађење), афективни двобој (на лицу места) и “тројански двобој”. Види ДУЕЛОМАНИЈА; ДВОБОЈ НА ЛИЦУ МЕСТА (АФЕКТИВНИ ДВОБОЈ); ДВОБОЈ „ТРОЈАНСКИ“; ДВОБОЈ ГЛАДИЈАТОРСКИ; ДВОБОЈ АРЕНСКИ; ДВОБОЈ ИЛЕГАЛНИ; ДВОБОЈ ЕКСТРА-СУДСКИ; ДВОБОЈ СУДСКИ.

ДВОРУЧНО МАЧЕВАЊЕ. Дворучно мачевање се користи код једноипоручних и дворучних мачева. У тој врсти мачевања су **обе руке** заузете држањем **једног мача** при чему код једноипоручних мачева („бастарда“), који су прелазни облик између тешког једноручног витешког мача и дворучног мача, се може комбиновати једноручни (ређе) и дворучни (чешће) хват док код дворучних мачева је дворучни хват једини и обавезан. Дворучно мачевање је креирано у последњем периоду развоја оклопа тј. у тренутку када једноручни витешки мач (чак ни у свом најтежем облику) није мога једноручним ударцем оштетити или пробити оклоп. Тада се, дакле, пре појаве једноипоручног мача

као привремено решење koristilo *йсеудогворучно* мачевање тј. хватање другом руком сечива или дршке (шака преко шаке) једноручног тешког мача како би се са већом снагом могао нанети бод или сечење. Но, када је оклоп у 14. – 15. веку постао сувише јак за напад једноручним витешким мачем (чак и псеудодворучним хватом) мач је морао постати тежи и дужи, па и незгоднији за претежну манипулацију само једном руком. Тако је настао једноипоручни мач који уз дворучни хват може оштетити оклоп или испод њега поломити кости а да се при томе још увек може једноручним хватом користити уз штит. Поента употребе једноипоручног мача стога је мачевање са противником у оклопу или противником који поседује штит, дакле, ВОЈНО мачевање, и пре свега мачевање уз употребу снаге која треба да разбије оклоп или штит противника. У том смислу овакав мачевалац користи технику борбе која је намењена **бици у метежу** у којој треба нанети само један ударац или бод (који треба да су смртоносни) како би могао одмах даље нанети другом противнику други ударац или бод..., а при чему ће све то бити мање заморно него да се ударици и сечења наносе само једном руком. Слична је ситуација и са осталим дворучним мачевима, а без дубљег упуштања у типове (дуги, велики, ренесансни...). Тако нпр. ренесансни дворучни мач, који је настао у 16. веку, иако оклоп на бојишту више није коришћен (изузев кирасе и шлема) је и даље задржао првенствено ВОЈНУ функцију. Ови мачеве су као “тврђавске” (коришћени за одбацивање једним замахом више противника који су се попели мердевинама на зидине града) користили немачки и швајцарски војници плаћеници – *ландскнехти*. Такође, због велике дужине сечива овог мача тј. радијуса његовог дејства, било је довољно неколико десетина вештих мачевалаца да се контролише велика површина бојног поља на коме се налазе обични пешадинци. Они су коришћени не само против коњице (секу се ноге коњима и јахачима) и у градским борбама кад је било довољно пар војника да бране или блокирају неки пролаз, улицу или прелаз преко моста већ и (што је и било најчешћи случај) за сечење густог снопа дугачких копаља која су чинила одбрану војничког строја (“каре”) како би се начинио пролаз (“бреша”) за продор коњице. Дворучни мач

се као оружје за праву борбу користио и један кратак период у цивилству и то у време 15.-16. века када је због ратова, који су непрекидно беснели Европом тог времена, цивилни и војни живот био тесно испреплетан па су војници живели по градовима свакодневни живот цивила а цивили свакодневни живот војника. Но, за градске услове живота, па и борбе дворучни мачеви су били сувише незграпни за ношење и непрактични за борбу, посебно када су долазили у судар са рапирима и када их је требало користити не за борбу у метежу (што им је намена) већ за борбу у дуелу или двобоју против само једног противника. Ово је довело до појаве не само знатно лакших дворучних мачева већ и до нове технике њихове употребе – полужне, а која је преферирала бод над сечењем, а што је требало у тактичком смислу парирати рапирима. Ова техника мачевања (полужна), међутим, у војничком смислу је дворучни мач хендикепирала не само зато што је у метежу немогуће мачевати полужном техником (зато што она захтева сувише сложену и велику покретљивост мача и мачеваоца за услове реално хаотичног бојишта) већ и зато што је овај мач, да би се користио полужно, толико олакшан да је његово сечење недовољно ефикасно у војничком смислу. Из свих наведених разлога се полужна техника дворучног мачевања са правог бојишта (на коме се дворучни мач користио техником једноручног витешког мача – али са две руке, или техникама “витлање”, “глева” и “мотка”) врло брзо преселила у цивилне школе мачевања у којима је имала куртоазну форму вештине за пријатељско надметање, а све док једноручни рапири нису постали толико лаки, добро балансирани и покретљиви да су се показали не само ефикаснијим већ и згоднијим за свакодневно ношење и употребу у градским условима. Дворучни хват, дакле, је првенствено ВОЈНИЧКИ и он има низ предности, када је реч о војној бици у метежу, у односу на једноручни хват:

1. Знатно већа енергија ударца због чега је практично сваки погодак било где фаталан. 2. Тесна везаност покрета тела и руку које држе мач а што у великој мери обезбеђује већи степен заштите и тела и руку (када је реч о метежу и гужви када руке треба да су што ближе телу) пошто тамо где је тело са рукама ту је и мач, а где је мач ту је и тело са рукама. У једноручном и

дворуком мачевању слобода покрета мача у односу на тело је већа (шака са мачем може нпр. бити на десној страни а груди мачеваоца на левој) па је рука са мачем више изложена а тело често незаштићено. 3. Мање замарање две руке које држе један мач од замарања једне руке која држи један мач. 4. Много мања вероватноћа да се у борби остане без мача, а што је код једноручног мачевања веома чест случај због разних типова хватава, разоружавања, фиксирања... 5. Већа стабилност мачеваоца у борби (чеони гард) него код једноручног мачевања (бочни гард). Но, дворучно мачевање има и низ **недостатака**. 1. Као што човек у друштву са другим човеком не може чинити све што му је на вољу већ се мора прилагођавати, лишавати и правити компромисе са слободом оног другог, тако и у дворучном држању мача слобода и покретљивост сваке руке понаособ је смањена јер мора да се усклађује са покретима друге руке. Да би се ово боље схватило довољно је покушати писати једном оловком истовремено са обе руке. Дворучни хват је, дакле, у борби намењен првенствено снази, једноручни покретљивости и перфекцији. 2. Дворучни мачеви, као сви тешки и инерцијални мачеви намењени су пре свега (као и сви војнички) примарно сечењу. Наиме, са две руке се лако изводи заједнички измах и замах за сечење док је бод на овај начин теже извести пошто при дворучном држању дршке мача рука код накрснице је опружена сасвим а рука код јабуке делимично па та неусклађеност и различитост отежава покрет заједничког бода истом снагом и истим усмерењем. Из тог разлога се дворучни мачеви користе мало за бодове (не узимајући овде у обзир разне облике вежбовних и школских дворучних мачева – нпр. „федершверт“, који су лагани сурогати правих дворучних мачева па се с њима може лако бости али су њихова сечења безначајног карактера не само у војничком смислу), а бодови су у мачевању заправо бржи и ефикаснији од сечења. 3. Тежина дворучних мачева је у принципу већа од тежине једноручних тако да је једноручно мачевање покретљивије од дворучног због чега се у дворучном мачевању мачује више покретима тела док у једноручном више покретима мачем. Због овога је дворучно мачевање напорније за тело од једноручног које је напорније за руку. 4. Дворучно

мачевање отвара много више тело према противнику (за разлику од једноручног у коме је тело према противнику окренуто бочно у дворучном је окренуто чеоно) па је и већа вероватноћа да се прими погодак. 5. Код дворучног мачевања мачевалац који изводи измах за сечење се увек више излаже контранападу противника него мачевалац који изводи сечење једноручним хватом. 6. Кад се мач држи са две руке већа је вероватноћа да једна од њих буде погођена него што је вероватноћа да само једна у једноручном хвату буде погођена. 7. Кад је у држању дворучног мача једна рука погођена мачевалац више не може користити мач док у случају једноручног хвата он може мач пребацити у другу руку и наставити борбу. 8. Дворучни хват мача је готово неупотребљив у коњичком мачевању док је једноручни идеалан. 9. Борба дворучним хватом захтева већи простор због потребе веће покретљивости тела него борба једноручним хватом мача. 10. У дворучном хвату мача постоји мањи број дуелних радњи (разоружања, бацања...) него када се мач држи у једноручном хвату. Види ДВОРУКО МАЧЕВАЊЕ; ЈЕДНОРУЧНО МАЧЕВАЊЕ.

ДВОРУКО МАЧЕВАЊЕ. Мачевање у коме су током борбе обе руке наоружане – али са два оружја (иста или различита). Кад је реч о врстама наоружања поред мача у једној руци постоје разне могућности за другу руку: други мач, дага (бодеж за леву руку), плашт, офанзивно коришћен мали или средњи штит, штап, оклопна подлактица са рукавицом, камен... У дворуком мачевању свака рука ради самостално и слободно различите мачевалачке покрете (лева рука изводи блок а десна наноси узврат), али могу радити и усклађено на извођењу једне исте радње (полуга нпр.). Кад је реч о карактеру ове врсте мачевања оно у много чему уједињује позитивне стране дворучног и једноручног апсорбујући истовремено њихове негативне стране уз уношење додатних елемената које у себи не садржи појединачно ни једноручно ни дворучно мачевање. Тако нпр. 1. У мачевању у коме се користи дага (бодеж за леву руку) и рапир мачевалац може слободно мењати и комбиновати бочне и чеоне ставове. 2. Мачевалац у дворуком мачевању поседује потпуну покретљивост обе наоружане руке како у одбранама тако и нападима због чега оне могу у акцијама деловати и симултано и сукцесивно

и раздвојено. 3. Дворуко мачевање је подједнако погодно за борбу против једног и више противника јер се мачевалац може истовремено бранити од два нападача као што може истовремено изводити и нападе на два противника. Из овог разлога дворуко мачевање је подједнако погодно за борбу у метежу колико и цивилну борбу против само једног противника. 4. Мачевалац у дворуком мачевању се може помоћу истовременог блока са своја оба оружја одбранити од напада тежег мача (дворучног), а без опасности од његовог лома. 5. Мачеваоца наоружаног са два оружја веома је тешко разоружати а он може веома лако извести низ разоружања. 6. Мачевалац са дворучним хватом недостатак који има његово сечење једном наоружаном руком (сечење је слабо по снази) може надокнадити истовременим сечењем или бодом оружјем које користи у другој руци. 7. У дворуком мачевању се слабије замарају наоружане руке зато што се могу користити и у комбинацијама на смену. 8. Мачевалац у дворучкој борби, ако остане без једног оружја (разоружање или рањавање) још увек може наставити борбу помоћу другог. 9. Мачевалац у дворуком хвату може истовремено водити и блиску (у левој руци држи кратко оружје – нпр. дагу) и дистанциону (у другој руци држи дугачко оружје – мач) борбу док код једноручног и дворучног може или једно или друго. 10. Мачевалац у дворуком хвату увек може једно своје оружје користити за борбу на даљину (бацање даге, плашта, штита, штапа, камена, песка, столице...) док у једноручном и дворучном то је веома ризично. 11. Дворуко мачевање је погодно и за коњичку борбу (мали коњички штит у левој руци и мач у десној). Дворуко мачевање има и мане: 1. Ова врста мачевања се најтеже и најдуже учи. 2. Ова врста мачевања је најкомпликованија за извођење па и најризичнија у слушају грешака. 3. У дворуком мачевању постоји велика опасност од случајних обостраних погодака уколико се оба мачеваоца боре дворуко. 4. Потреба константне и високе концентрације током борбе, а што брзо психички исцрпљује. 5. Дворуко мачевање је физички најзаморније пошто захтева подједнако велику покретљивост тела у свим правцима (као у дворучном мачевању) колико и велику покретљивост руку (као у једноручном мачевању). 6. Код дворучног мачевања је могућа користити

најмањи број ескиважа. 7. Уколико се, дакле, све изложено узме у обзир за највећи број ситуација дворуко мачевање је најбоље и у том смислу бих увек преферирао на њега и најозбиљније избегавао противника који мачује на тај начин. На нешто слично (пошто је реч о далекоисточном мачевању) указује и Мијамото Мусаши (1584? – 1645) легендарни и највећи мачевалац Јапана који је на врхунцу своје мачевалачке вештине први почео да користи истовремено два мача у борби дајући назив своме мачевању „два мача једна школа“: „Своју доктрину назвао сам *нишџенрју* да бих показао предности које има употреба два мача. (...) У мојој школи се од почетка бори са једним мачем у једној а другим у другој руци, јер у борби на животи и смрти треба до максимума употребити све оружје. Морам да кажем да је велика штета ако се умре са једним мачем неизвађеним из корица.

Ако се један мач држи обема рукама, тешко је њиме измахивати лево-десно, па ја препоручујем да се други мач држи само у једној руци. За разлику од кољба, наџанаџе и сличног оружја, мач треба увек држати у једној руци.

Није згодно велики мач држати обема рукама док се јаше, шрчи, кад се креће по сџеновишом шерену, на сџрмом џушју и у џомили људи. Ако се у левој руци држи лук, крајњи мач или неко друго оружје, још увек је моћуће користити десну руку за измахивање другим мачем.„ (превод: Драган Миленковић)

Но, како је ова врста мачевања најкомпликованија за учење, психофизички најзахтевнија и за извођење најризичнија већина мачевалаца се радије опредељује између две преостале врсте мачевања. Када је реч о дворучном или једноручном мачевању за цивилно мачевање пре треба бирати једноручно док за војно мачевање, а у зависности од карактера бојишта и заштитне опреме некад дворучно а некад једноручно. У том смислу, с обзиром да нам историја говори који су мачеви најдуже у пракси били коришћени може се без велике грешке рећи да је једноручни хват универзалнији и препоручљивији за већи број ситуација. Види ДВОРУЧНО МАЧЕВАЊЕ; ЈЕДНОРУЧНО МАЧЕВАЊЕ.

ДВОКОРАК (УКРШТЕНИ КОРАК). Мачевалачка кретња која се изводи прилазом стопала леве ноге која прекорачује десну, уз укрштање потколеница и одржавање угла стопала, да би се затим за толико искорачило и десном ногом напред до положаја мачевалачког става. Током извођења овог кретања тело мачеваоца је све време у ставу и не помера се горе-доле нити ротира бокове (десни бок остаје напред а леви назад). Двокорак се броји са 1,2 исто као и корак напред. Двокорак назад се изводи по истом принципу али кретањем предње ноге назад и иза леве ноге.

ДВОРУКО РАЗОРУЖАЊЕ. Разоружање противника уз истовремено коришћење наоружане руке (мача) и ненаоружане руке. У сврху дворуког разоружања се најчешће користе полуге. Види: ПОЛУГЕ.

ДВОРУЧНИ МАЧ. Мач који се користи искључиво за борбу са обе руке истовремено. Дворучни мач поседују дршку која се држи са две шаке али тако да на њој увек остаје простор за најмање још једну шаку. Неки дворучни мачеви имају и дужу дршку (чак и дужине половине дужине сечива) али тада имају мању јабуку док већина има велику и тешку јабуку на краћој дршци (за две и по шаке). Овај мач иако је дугачак од 150-175 цм. није тежак колико изгледа (2,3 до 3,6 кг.) Настао је од дугог војничког мача повећањем димензија његове дршке и сечива до тзв. „великог мача“, који је имао две форме: средњовековну и ренесансну. Он се највише користио као војничко оружје. Постоји више врста дворучних мачева по намени: бојеви, крвнички, церемонијални и вежбовни. По изгледу могу бити са једном накрсницом и са дуплом (псеудо) накрсницом, са равном оштрицом и валовитом оштрицом, крстастим накрсницама, “S” накрсницама итд. Међу најпознатијим дворучним мачевима су немачки дворучни мач, дворучни мач Шкота брђана и дворучни мач низијских Шкота. Користе се са више стилова борбе: витлањем, полужно, стилом “глева” и стилем “мотка”. Главна сврха им је била просецање пролаза између „јежа“ (бреша) копаља које је држала испред себе „кара“ како би прошла коњица. Мачеваоци су дворучним мачевима секли копља, хелебарде или ноге противника и тако разбијали прву одбрану овако организоване пешадије. Ове мачеве је и пешадија веома ефикасно користила против коњице.

Дворучни мачеви, за разлику од Немачке, Швајцарске (где су били изузетно популарни) у романским земљама нису никада били нарочито популарни јер у *“...њима се више ђолајало на уметности у вештини руковања мачем и визуелни ефекат који се при томе постиже. Дворучњак је за то био сувише тежак и заморан.”* (Ђурђица Петровић – Дубровачко оружје у 14. веку). Постоји више стилова употребе дворучног мача: стил мача, стил “глева”, стил “мотка” и универзални стил при чему се у сваком од њих дворучни мач користи другачијом техником. Види УНИВЕРЗАЛНИ СТИЛ; СТИЛ ГЛЕВА; СТИЛ МАЧА; СТИЛ МОТКА; ТЕХНИКА ПРЕЛАЗА.

ДВОСТРУКИ ХВАТ МАЧА. Врста псеудодворучног мачевања у коме се са обе шаке истовремено држи дршка једноручног мача. Кратка дршка једноручног мача се хвата стандардно десном шаком а затим се преко ње изводи хват левом шаком тако да палац леве шаке покрива и стеже зглоб палца десне шаке. На овај начин се постиже већа снага ударца једноручним мачем.

ДВОБОЈ СУДСКИ. Јавни двобој који је наложио краљ или судија са циљем разрешења неког судског спора. Грађански суд би доносио одлуку на легалном саслушању на коме би, затим, питали оптужену страну да ли прихвата ассизе (легалну одлуку суда) или борбу. Ако обе стране прихвате борбу суд одређује датум и оптужене стране треба да се припреме за двобој који треба да покаже на чијој је страни право. У средњем веку су судски двобоји били део „божјег суда“ тј. борбе у којој ће „Бог“ помоћу победника показати ко је у праву. Једно време су се у сврху судског двобоја користили и заступници (шампиони и витезови) који су у борби заступали неку од страна уколико она своје право није могла бранити због пола, узраста, слабости или старости. Двобој се одвијао на пољу које је било затворено и омеђено ужетом. Учесници су седали на столице пресвучене црном тканином. Затим су се обављале одређене религиозне церемоније што би био доказ да никакве чаролије и враџбине не могу утицати на исход борбе. Онај ко изазива на двобој бацао би рукавицу супарнику а овај би у случају да је покупи прихватио двобој. Мајор поља би повикао:” Пустите да прођу добри борци!” а

ови би наоружани отпочињали борбу. Један од последњих судских двобоја се одиграо 1385. године у присуству Šarla VI на његовом двору пошто се касније установило (признањем злочина од стране трећег лица) да један од учесника двобоја који је оптужен и погинуо није био крив. Види ДУЕЛОМАНИЈА; ДВОБОЈНО МАЧЕВАЊЕ; ДВОБОЈ НА ЛИЦУ МЕСТА (АФЕКТИВНИ ДВОБОЈ); ДВОБОЈ „ТРОЈАНСКИ“; ДВОБОЈ ГЛАДИЈАТОРСКИ; ДВОБОЈ АРЕНСКИ; ДВОБОЈ ИЛЕГАЛНИ; ДВОБОЈ ЕКСТРА-СУДСКИ.

ДВОБОЈ ЕКСТРА-СУДСКИ (приватни двобој). Из низа разлога у многим земљама власт више није хтела да се уплиће путем **судског двобоја** у приватне спорове којих је било све више. Људи почињу сами да се организују на пољанама или у дворанама и помоћу сопствених секунданата и међусобно договорених правила регулишу несугласице двобојем. Ови двобоји се нису најављивали и нису имали публику а одвијали су се по уговору који је до детаља регулисао све елементе везане за позив на двобој, долазак на место двобоја, радње пред двобој, двобој сам и радње после двобоја. Види ДУЕЛОМАНИЈА; ДВОБОЈНО МАЧЕВАЊЕ; ДВОБОЈ НА ЛИЦУ МЕСТА (АФЕКТИВНИ ДВОБОЈ); ДВОБОЈ „ТРОЈАНСКИ“; ДВОБОЈ ГЛАДИЈАТОРСКИ; ДВОБОЈ АРЕНСКИ; ДВОБОЈ ИЛЕГАЛНИ; ДВОБОЈ СУДСКИ.

ДВОБОЈ ИЛЕГАЛНИ. Двобој који се почео изводити након забране приватних двобоја. Актери кришом и на тајном месту без судије, са или без секунданата се боре. Основна правила илегалних двобоја су била: 1. Завет ћутања тј. рањени актер није смео одати право порекло повреде већ је измишљао самоповређивање или напад разбојника. 2. Прихватање, уколико је дошло до смрти или смртоносног рањавања, да саучесник у двобоју може напустити место двобоја остављајући умирућег или погинулог на месту погибије како би био пронађен од стране трећег лица које ће наићи „случајно“. Види ДУЕЛОМАНИЈА; ДВОБОЈНО МАЧЕВАЊЕ; ДВОБОЈ НА ЛИЦУ МЕСТА (АФЕКТИВНИ ДВОБОЈ); ДВОБОЈ „ТРОЈАНСКИ“; ДВОБОЈ ГЛАДИЈАТОРСКИ; ДВОБОЈ АРЕНСКИ; ДВОБОЈ ЕКСТРА-СУДСКИ; ДВОБОЈ СУДСКИ.

ДВОБОЈ АРЕНСКИ. У овај двобој спадају све врсте правих двобојских борби које се изводе у за то унапред изграђеним објектима (арена, ринг, бина...) и пред публиком. У њих спадају

професионални двобоји за паре и **гладијаторски** двобоји. Види **ДУЕЛОМАНИЈА**; **ДВОБОЈ НА ЛИЦУ МЕСТА (АФЕКТИВНИ ДВОБОЈ)**; **ДВОБОЈ „ТРОЈАНСКИ“**; **ДВОБОЈ ГЛАДИЈАТОРСКИ**; **ДВОБОЈ ИЛЕГАЛНИ**; **ДВОБОЈ ЕКСТРА-СУДСКИ**; **ДВОБОЈ СУДСКИ**.

ДВОБОЈ ГЛАДИЈАТОРСКИ. Борбе гладијатора су мешавина двобоја и дуела. Елемент двобоја је то да се гладијаторска борба изводи као и сваки двобој: организовано, заказано на одређеном месту и одређено време, и то пред сведоцима. Ти услови су потпуно испуњени у арени. Такође, гладијаторски двобој се одвијао по тачно одређеним правилима, као и сваки двобој. Наиме, гладијатори су били не само обучене машине за убијање већ и машине обучене да убијају придржавајући се одређених правила. Та правила су имала другачији садржај и карактер него правила цивилног двобоја али су и даље била правила. Тако, док се римски легионар обучавао само да противника одмах убије гладијатор се обучавао не само да противника убије сигурно и брзо (ударац у врат и срце) већ и да га обогали (ударац у зглобове и велике групе мишића, бицепсе и квадрицепсе). Ово друго је био основни задатак и правило: противника прво онеспособити а затим га убити јер за убиство је било потребно тражити театрално дозволу. **ДВОБОЈНО МАЧЕВАЊЕ**; **ДУЕЛОМАНИЈА**; **ДВОБОЈ НА ЛИЦУ МЕСТА (АФЕКТИВНИ ДВОБОЈ)**; **ДВОБОЈ „ТРОЈАНСКИ“**; **ДВОБОЈ АРЕНСКИ**; **ДВОБОЈ ИЛЕГАЛНИ**; **ДВОБОЈ ЕКСТРА-СУДСКИ**; **ДВОБОЈ СУДСКИ**.

ДВОБОЈ НА ЛИЦУ МЕСТА (АФЕКТИВНИ ДВОБОЈ). Двобој у коме актери под налетом страсти и афекта ступају у двобој одмах а без унапред заказаних и договорених услова, и без секунданата. Ово разрачунавање се, међутим, још увек сматра двобојем а не дуелом зато што се борба одвија центлменски – исто по правилима двобоја, али неписаним, а које поштују оба актера. Ова врста двобоја није подлежала уобичајеним санкцијама и ризицима јер се у периодима забране двобоја на њих гледало блаже него на двобој који је заказан и који се десио када су страсти и афекти „стишани“ временом. Види **ДУЕЛОМАНИЈА**; **ДВОБОЈНО МАЧЕВАЊЕ**; **ДВОБОЈ „ТРОЈАНСКИ“**; **ДВОБОЈ ГЛАДИЈАТОРСКИ**; **ДВОБОЈ АРЕНСКИ**; **ДВОБОЈ ИЛЕГАЛНИ**; **ДВОБОЈ ЕКСТРА-СУДСКИ**; **ДВОБОЈ СУДСКИ**.

ДВОБОЈ „ТРОЈАНСКИ“. Двобој полувојног-полудуелног типа. Добио је име по двобојима који су се одигравали испред зидина Троје између грчких војсковођа. Наиме, главнокомандујући једне војске изазива другог главнокомандујућег на двобој који треба да замени масовну битку. Слични двобоји су се одвијали често међу свим варварским народима а и многе битке у средњем веку су се на овај начин разрешавале. Таква борба има карактер двобоја зато што је заказана за одређено време и простор, зато што се одвија пред сведоцима (војске обе стране), зато што су од обе стране прихваћена начела задовољења (предаје власти с обзиром на исход двобоја) а често су и обе стране биле на исти начин наоружане (начело једнакости). Елементи дуела су били да кад борба једном почне не постоје правила и све је дозвољено (ноге, руке, предмети, гушење...). Види ДУЕЛОМАНИЈА; ДВОБОЈНО МАЧЕВАЊЕ; ДВОБОЈ НА ЛИЦУ МЕСТА (АФЕКТИВНИ ДВОБОЈ); ДВОБОЈ ГЛАДИЈАТОРСКИ; ДВОБОЈ АРЕНСКИ; ДВОБОЈ ИЛЕГАЛНИ; ДВОБОЈ ЕКСТРА-СУДСКИ; ДВОБОЈ СУДСКИ; ДВОБОЈ СУДСКИ.

ДВОБОЈ ДО ПРЕДАЈЕ. Врста двобоја у борби “шлагерима” у коме се борба прекида – долази до задовољења, када од даљег мачевања одустане једна од страна сама.

ДВОРУЧНИ ХВАТ МАЧА. Хват дршке мача са обе шаке при чему између шака нема места за још једну шаку (једноипоручни мач) или има места за најмање још једну шаку (дворучни мач).

ДВОСЕКЛИ МАЧ. Мач са две оштрице.

ДЕЛОВИ МАЧА. Сечиво (лист, врх, оштрица, база и трн) и балчак (рукобран, рукохват – дршка и јабука).

ДЕФАНЗИВНЕ АКЦИЈЕ. Све мачевалачке радње помоћу мача којима се нападути мачевалац може заштитити од противниковог напада (блокови, разоружавања, претње гардом...).

ДЕГАЖЕ (ДЕГАЖМАН). Обилажење сечива противника који покушава да изведе неку од везних радњи (хватање, вођење, батуту, везу) или хватање у склопу блока. Дегаже је, дакле, присилно обилажење тј. радња која се изводи са циљем избегавања нежељеног (изузев ако није реч о акцији са другом

интенцом) контакта са противниковим сечивом. Разликује се од хавације, која је исто тако обилажење противниковог сечива, по томе што се хавација изводи као обилажење око сечива противника које мирује док је дегаже обилазак око сечива противника које активно (ангажман) покушава да контактира наше сечиво. Дегаже је, дакле, реактивно обилажење док је хавација активно обилажење. Акција са дегажеом се може финализовати: 1. Након обиласка противниковог сечива контрахватањем противниковог сечива које је покушало хватање и са његовим вођењем у положај за бод из опозиције; 2. Након обиласка противниковог сечива ескиважним бодом (слободним бодом уз заштиту ескиважом); 3. Након обиласка противниковог сечива постављањем врха свога сечива у претходни положај а са циљем враћања у заштитни положај гарда. Дегаже се не изводи са тешким мачевима већ са средње тешким лаким мачевима и то: 1. За средње тешке – ако су врхови мачева усмерени горе изводи се дијагонално спуштење врха сечива доле (лево или десно) испод сечива противника и подизање изнад када је ово прошло; или ако су врхови усмерени доле – пребацивањем гарде преко сечива противника и спуштањем врха испод када је ово прошло); 2. За лаке мачеве – дегаже се изводи полукружним или кружним кретањем врха сечива мача око сечива које покушава контакт. Дегаже се, дакле, не изводи на исти начин са лаким и средње тешким мачевима нити када се изводе обиласци са циљем бода или са циљем сечења. Код лаких мачева обилазак почиње са врхом сечива код средње тешких обилазак почиње са балчаком сечива. Дегаже се изводи и у склопу варке а као саставни део обилажења спровоциране противникове одбране. Види; ИЗБЕГАВАЊЕ ХВАТАЊА; ВАРКА МАЧЕМ; ХАВАЦИЈА; ПРОМЕНА ПОЛОЖАЈА.

ДЕФАНЗИВНО КРЕТАЊЕ. Кретање мачеваоца током борбе при чему он изводи дефанзивне (одбрамбене) радње ногама са циљем одржавања или скраћења дистанце са нападачем, или склањања са линије његовог напада, а како би се избегао или блокирао његов напад

ДЕГЕН. Тешки једноручни војнички мач са широким сечивом. По неким изворима врста дугог бодежа 16. века.

ДИРК. Шкотски дугачки бодеж без рукобрана.

ДИЈАМАНТСКО СЕЧИВО. Сечиво ромбоидног попречног пресека.

ДИРЕКТНО СЕЧЕЊЕ. Удар оштрицом једним покретом који треба да стигне мету најкраћим путем без контакта противниковог сечива или неких других индиректних радњи (варка). Може се користити против противниковог позива. Изводи се увек или у отворено или као ескиважно сечење.

ДИРЕКТАН БОД. Акција без додиривања противниковог сечива у којој врх прати праву линију до мете; то је директан напад у једном покрету. Може се користити против противниковог позива. Изводи се увек или у отворено или као ескиважни бод.

ДИРЕКТАН НАПАД. Напад директним бодом или директним сечењем тј. напад само једним покретом мача. Директан напад се изводи у ону тачку коју противник не брани (која је отворена) и то: а) ако противник држи свој мач тако да не угрожава нападача б) ако се изводи уз истовремено ескивирање. Директан напади у класичном мачевању се изводе само из простих акција.

ДИСТАНЦА. Просторни размак који дели мачеваоце током борбе. Може бити: ван дистанце (оружја нису у контакту), велика дистанца (контакт првих трећина сечива) средња дистанца (контакт половина сечива), кратка дистанца (контакт трећих трећина сечива) и контактна дистанца (контакт гарди). Две последње дистанце су дистанце за дуелну борбу.

ДОМИНИРАТИ НАД СЕЧИВОМ. Поставити јачи део свога сечива на слабији део противниковог сечива.

ДОКОРАК. Види ПРИКЉУЧЕНИ КОРАК.

ДОЊИ ГРЕБЕН. Зове се још и централни гребен. Један од најважнијих делова сложеног рукобрана. Метални лук која штити од сечења прсте са доње стране шаке. Израђује се на два начина: савијањем крака доње накрснице у правцу јабуке мача (без спајања или уз спајање са јабуком) или додавањем једне пречке која се пружа од корена доње накрснице до јабуке мача. За доњи гребен могу бити везане и шипке које полазе од одбојника,

парирних прстенова или накрсница тако да доњи гребен добија гране које чине полукорпа или корпа рукобран. Појавио се први пут код транзиционог мача типа *йикаро*. Када је гребен везан за јабуку реч је о централном гребену. Види ПИКАРО; ГРЕБЕН; РУКОБРАН; ОДБОЈНИК; БРАНИК; СЛОЖЕНИ РУКОБРАН.

ДРЖАЊЕ ДИСТАНЦЕ. Одржавање током борбе константног размака између мачевалаца, а што спречава наношење поготка. **Ломљење дистанце.** Нагли излазак из кратке или средње дистанце у простор велике или ван дистанце. Изводи се окретом, корацима у назад на противничково одступање или дужим корацима одступања него што противник напредује. **Скраћење дистанце.** Кад један или оба мачеваоца свесно или случајно корацима у напред или останком у месту на противничково напредовање одједном или помало (неприметно) скрате дистанцу толико да из размака зоне безбедности уђу у зону поготка (дохвата тела мачем). Скраћење дистанце је један од основних начина наношења поготка.

ДРУГА ИНТЕНЦА. Врста мачевалачког напада у коме се симулира једна акција у основаном очекивању извесне навикнуте противничкове реакције. Против те реакције се унапред спремио план који се реализује на очекивано деловање противника. То је, дакле, акција изведена са циљем да се испровоцира противник како би се предузела контра-акција. Друга интенца се нарочито користи у опозицији противника који прати одређену параду и изводи рипосту у истој линији. Види НАПАД СА ДРУГОМ ИНТЕНЦОМ.

ДРШКА МАЧА – РУКОХВАТ. Део мача који служи за његово угодно и чврсто хватање и држање. Друга функција дршке је равномерно и ефикасно преношење механичке силе мишића шаке на сечиво мача, али и амортизовање преношења силе удара противничковог мача на шаку. Дршка може бити кратка (једноручна), средње дуга (једноипоручна) и дуга (дворучна). Дршка може бити права – у оси симетрије сечива (као код мача) или усмерена на горе (прати осу повијеног сечива сабље), повијена доле пратећи осу конкавног сечива (јатаган, фалката) или повијена доле насупрот осе конвексије сечива (шашка). Ако се дршка поставља под извесним углом у односу на сечиво

обезбеђује се да праволинијски покрет руком оштрицу води у односу на подлогу под углом. Овим се код равнoг сечива постиже ефекат као да је повијено а код повијеног сечива појачава ефекат повијености. Најпознатији стандардни облици дршке су равано ваљкасти, равнo трбушaсти и конусни. Неке дршке имају форму која прати природан хват прстију тако да сваки прст има свој жљеб. На овај начин се обезбеђује не само чвршће држање које отежава да мач испадне из руке већ и да се мач као “срастао” може дуже без замора држати у руци. Ово је нпр. случај код гладиуса. Постоје дршке које су затворене краћим краком јабуке или имају “уши” као јатаган, или су полузатворене као код “кописа” и “факлате”. Мачеви овог типа се користе више за повлачење ка себи а наведена геометрија дршке онемогућава да они испадну из шаке. Дршке се израђују од различитих материјала: дрво, метал, кост, пластика... Облажу се најчешће кожом али и платном, конопом, гумом или металном (месинганом, сребрном или бакарном) тордираном (уплетеном) жицом, а све са циљем да се спречи клизање мача у шаци.

ДРЖАЊЕ МАЧА. Без обзира да ли се мач држи једноручним, дворучним, двоструким или дуплим хватом карактеристично је за почетнике да прејакo стежу дршку мача. Уколико се мач стеже прејакo не само да се рука замара већ је она и згрчена и крута за фине, брзе и разноврсне покрете који су потребни у мачевалачкој борби. Против оваквих противника најчешће се изводе акције без дејства на оружје (варке) или са дејством а типа пресија-контрапресија-обилазак. Дршку мача, међутим, не треба држати ни сувише слабо (млохаво) јер ће се тада сечиво понашати неконтролисано, а противник ће веома ефикасно изводити своје акције користећи батуте, везе, преносе итд. Битно је да у припремама акција мач се држи мање стегнуто и слободније док се у тренутку бода, сечења или блока дршка мача стеже јаче.

ДРАГОНИ. Припадник тешке или средње тешке коњице који је обучен да се бори и као пешадинач. Драгони су често на бојиште долазили као коњаници а затим се борили као пешадија.

ДУГИ МАЧ. Види ДВОРУЧНИ МАЧ

ДУЕЛНО МАЧЕВАЊЕ. Борба без икаквих правила, готово туча, у којој се користи и мач. У тој борби је у употреби друга рука, ноге, јабука мача, бодеж за другу руку, мали штит, плашт, приручни предмети итд. У дуелном мачевању (у коме се један мачевалац може борити против више противника) ненаоружана рука се користи за склањање, хватање, фиксирање или разоружавање, наносе се ударци рукама и ногама, изводе хватови, полуге, бацања итд. Вид мачевалачке борбе у коме мач није примарно и једино средство борбе. Главна форма војног мачевања. Види ДУЕЛОМАНИЈА.

ДУПЛИ ХВАТ МАЧА. Врста псеудодворучног мачевања у коме се у жељеном тренутку лева, ненаоружана, рука поставља на сечиво мача и користи као додатно и помоћно средство. Ова техника је веома распрострањена код једноручних тешких мачева зато што имају тешко и за бод дебалансирано сечиво. Техника дуплог хвата се користи још: 1. Кад је потребно јаче бацање или вођење са већом снагом и степеном контроле. 2. Кад је потребно нанети прецизан и јак бод држањем и контролом сечива на две тачке увек је лакше нанети прецизнији и јачи бод) или кад је потребно нанети бод или сечење на малом простору на коме нема места за измах. 3. Кад је потребно нанети јачи блок (ударац двоструким хватом дршке се не може локирати једноручним блоком због чега се користи дупли хват сечива) као и кад се води борба једноручним мачем против једноипоручног или дворучног мача, а што је био чест случај током 15. века. 4. Када се током мачевања мач жели користити техником борбе којом се користи мотка.

ДУСАК (ДУЗАК). Види ТЕСАК.

ДУСЕГ. Немачко-аустријска сабља 16. века. Обично се дусег изједначавају са кутласом али дусег има сложенији и затворенији рукобран и већи балчак од кутласа, као и нешто дуже сечиво са јалманом. Треба га разликовати и од тесака (дусака) који нема рукобран већ само рукохват. види ТЕСАК.

ДУЕЛОМАНИЈА. Болест овисности од конкуренције. Дуеломан је био d'Aspermont који је имао три двобоја у једном истом дану. Дуеломан је био и витез d'Andreux који је у тридесетој години свог живота иза себе имао 72 двобоја и који је

обећавао живот побеђенима ако се одрекну бога, а затим, кад би га се одrekli он их је са задовољством убијао јер је успео да убије не само “тело већ и душу”. Дуеломан је био и de Sainte-Foix, бивши поручник коњице који би, кад изађе из кафане, првом човеку са брадом додао “смрдите као јарац”. Овај би, наравно, ако је био исто толико глуп, сујетан и горд прихвати двобој на коме би изазивач још додавао: “ако ме убијете, ништа мање нећете смрдети, али ако ја вас убијем још више ћете смрдети.” Ове незреле личности, болесне убице или танатофили са својим варварским карактером су у 17. и 18. веку постојали свуда широм Европе а њихово омиљена места су били корзои великих градова на којима би не само изазивали већ и убијали. У доба краља Анрија IV у Француској је у двобојима, од 1589. до 1607. године (за 18 година). погинуло је најмање 40.000 Француза. *Браншом* у једном свом тексту слика карактер **Бенволија** – типичног младог човека и карактеристичну будалу тог времена речима: „...ти ћеш се посвађати с човеком зато, што има у бради једну длаку више или мање од тебе. Посвађаћеш се с човеком, који крца орахе, само зато, што имаш очи боје лешника. Глава ти је тако пуна свађе као шипак кошница, премда ти је од удараца мекана као зрео шипак. Посвађао си се с неким човеком зато, што је кашљао на улици, јер ти је пробудио пса, који је спавао на сунцу...” Види ДВОБОЈНО МАЧЕВАЊЕ.

Е

ЕГЗЕРЦИР КОЊИЧКИ. Као што је пешадија непрестано изводила обуку и вежбе у употреби мача тако је исто било и са коњицом. Коњаници су изводили више врста вежби (егзерцир): 1. Јахање и управљање коњем 2. Мачевање бојевом сабљом на тлу 3. Употреба бојеве сабље са коња лутке (фиксне и мобилне) 4. Употреба бојеве сабље са коња на белеге и мете. 5. Куртоазна коњичка борба против колеге. С тим у вези у 19. веку у готово

свим војскама Европе обука коњаника је била слична и углавном се састоји од шест фаза: **1.** Прво се савладава вештина пешадијског мачевања. **2.** Регрут се пење на фиксираног дрвеног коња и савладава основне покрете сече и бода у коњичком мачевању. **3.** Регрут учи вештину јахања, управљања коњем и стројеве радње у коњици. **4.** Регрут почиње са вежбама сечења и бода сабљом са мобилног дрвеног коња (тренажера) који је био израђиван у разним формама. На тренажерима се савладала вештина употребе сабље у правом тренутку за сечу и бод када се коњаник у покрету. **5.** Регрути који су савладали употребу сабље на тренажерима и управљање коњем у борби стичу право да вежбе сечења и бодова изводе на коњичком полигону по разним врстама непокретних мета – „белега“, јашући правог коња. **6.** Регрут у последњој фази изводи куртоазне коњичке борбе и то или у пару са колегама или у склопу маневарских борби јединица уз употребу заштитне опреме и загушеног оружја.

ЕГЗЕКУЦИОНИ МАЧ. Види КРВНИЧКИ МАЧ.

ЕЛЕМЕНТИ ТЕХНИКЕ МАЧЕВАЊА. **Форма** (изглед) једног мачевалачког покрета (корак, испад, блок, сечење, бод...) је **први** и темељни елемент технике мачевања. Поред **форме** свака мачевалачка радња има још пет веома битних техничких елемената. То су: Стабилност и равнотежа; брзина; амплитуда (интензитет); ритам; снага. Дакле, свака мачевалачка радња се изводи не само као покрет са одређеном **формом** већ и уз **равношежу и стабилност** праћену одређеном **брзином, интензитетом, снагом и ритмом**. Мачевалачка акција се у том смислу не може добро извести не само уколико се радње изводе на погрешан начин (неисправна форма) већ и ако се изводе погрешном брзином, снагом, амплитудом, ритмом или без стабилности и равнотеже.

“ЕЛЕКТРИЧНО” МАЧЕВАЊЕ. Врста спортског мачевања у коме се за регистрацију погодака користи електроника. Електрифицирано одело, маска, мач са електричним прекидачем на врху, централни сигнализациони апарат... Спортске мачевалачке борбе су се водиле без електричне детекције погодака (са четири помоћне судије) све до пред II светски рат.

ЕМАЈЛИРАЊЕ. Техника декоративне обраде канија и дршке мача која се састоји од наношења емејла (смеса глинице, кремена, боракса, калаја и олово оксида) на површину која се жели украсити и жарењем тог предмета у посебним пећима. Емајл може бити прозиран или у разним бојама. Постоје две технике емајлирања оружја: емајл се сипа у изрезбарена удубљења или емајл се сипа између поља жице која је до половине инкрустирана у подлогу.

ЕНГЛЕСКИ ТУК. Енглески једноручни полудуги (мало дужи од кратког) мач 17. века. Има равно или веома мало при врху повијено сечиво са јако агресивним врхом. Сечиво је јако, изузетно круто (несавитљиво) и једнооштрично (дакле, једна врста енглеског палаша). Има корпа рукобран са доњим и десним гребеном са или без одбојника. Био је омиљено оружје војника, цивила и пирата у периоду енглеског цивилног рата.

ЕПИЗОДА МАЧЕВАЛАЧКА. Види БОРБА МАЧЕВАЛАЧКА.

ЕПСКО МАЧЕВАЊЕ. Види “ЛАРП” МАЧЕВАЊЕ.

ЕСКИВАЖНИ БОДОВИ. Врста директног напада у коме мачевалац истовремено док наноси бод изводи и неку од ескиважа (најчешће испад или искорак у лево или десно). На овај начин се наносе слободни директни бодови тј. бодови без претходног хватања и опозиционирања противниковог сечива. Ескиважни бодови се наносе не само као бодови у нападу, бодови у узврату већ и као бодови у одбрани. Види ЕСКИВАЖА.

ЕСКИВАЖНО СЕЧЕЊЕ. Врста директног напада током којег се изводи уз сечење и истовремено ескивирање противниковог мача. Ескиважно сечење се изводи као напад и као одбрана. Ескиважна сечења у нападу се највише користе код акција „у пролазу“. Види ЕСКИВАЖА; МАЧЕВАЊЕ „У ПРОЛАЗУ“.

ЕСКИВАЖА. Врста одбране простором. Склањање тела са линије напада противника – премештање тела у тачку ван дејства бода или сечења противника: “*биџи џамо иде нема мача*”. Постоје ескиваже у назад, у напред, доле, горе (скок), у страну, у страну-косо и окретима. Постоје једноделне (уз ескиважу се истовремено наноси и погодак нападачу) и дводелне ескиваже (након ескиваже се изводи друга радња само телом, само

мачем или и телом и мачем. Ескиваже се најчешће користе против нападача који јуришају, срљају и изводе често скокове у противника. Ескивање се као ефикасно средство одбране највише користе у борби са тешким и средње тешким мачевима пошто је у том случају тело покретљивије од инертног сечива. Кад је реч о лаким мачевима број ескиважа је значајно мањи и њихово коришћење је ређе зато што је сечиво мача брже од тела. Из тог разлога се већ крајем 17. века ескивирање у одбранама користи ретко а ескиважни покрети телом се све више свode на разне врсте полуокрета и окрета које се користе у склопу разних врста разоружавања и других дуелних радњи. Од свих врста ескиважа за лаке мачеве највише се користи ескиважа у склопу зауставног бода. Ескиваже се не изводе само у одбрани већ и у нападу а као ескиважни бодови и ескиважна сечења. Види ЗАУСТАВНИ БОД; ЕСКИВАЖНИ БОДОВИ; ЕСКИВАЖНА СЕЧЕЊА. ОДБРАНЕ ПРОСТОРОМ; ИЗМИЦАЊЕ.

ЕСКИВАЖА ВЕЗАНА. Ескиважа иза које након првог ескивирања следи одмах друго ескивирање.

ЕСТОК (СТОКО). Средње тешки или тешки дуги (170 цм), средњевековни мач-бодeж узаног сечива и јако зашиљеног врха специјализовано намењен за бод. Сечиво му је било несавиљиво и облог, троугластог, квадратног или осмоугаоног попречног пресека. Имао је балчак класичног средњевековног мача за једну али и за две руке. Када је имао дршку за две руке понегде се назива *џук*. Користио се као замена за копље (помоћно оружје коњице) тј. за убод у коњичком трку, а ређе у борби на тлу, кроз верижице панцирне кошуње и отворе између плоча оклопа. Носио се окачен о седло коња. Око 15. века почиње се израђивати у крађој (пешадијској) варијанти – дужине око 50 цм. и по неким изворима називан је *кулџелиса*. Есток је био нарочито популаран у 17. веку за пробијање коњаничке кирасе и тада се користио као једноручни мач најчешће са сложеним рукобраном или рукобраном сабље. На просторима Србије, Босне и Хрватске есток је у народу понегде називан и *īаgара*. Од убода естока кроз оклоп је 1632. године погинуо војсковођа тридесетогодишњег рата, шведски краљ Густав Адолф.

ЕСПАДИН. Шпанска варијанта шпаде (малог мача).

Ж

ЖЉЕБ. Канал који се простира дуж сечива и има првенствено намену смањења тежине сечива и балансирање тежишта оштрице у односу на телуће сечива чиме се смањује ротација сечива по оси (како би током замаха сечиво ишло оштрицом према мети а не листом). Жљеб исто тако геометријом пресека сечива повећава чврстину сечива на удар и савијање (слично пресеку железничких шина). Жљеб, дакле, не служи никаквом „отицању крви“ и сл. Сечиво може имати жљеб само на једном или на оба листа. Сечиво може имати један али и више жљебова. Жљебови се могу простирати дуж сечива различитом дужином – од само до половине па све до врха сечива. Жљеб директно утиче на геометрију попречног пресека сечива Види ПРЕСЕК СЕЧИВА.

З

ЗАКЉУЧАВАЊЕ (ФИКСИРАЊЕ) ДАГОМ. Дага најчешће има накрснице повијене у напред (контранакрснице). Оваква форма накрсница омогућава да се током борбе сечиво колегиног рапира у тренутку одбране или напада, ухвати, чврсто стегне и фиксира („закључа“) једно кратко време. Фиксирање дагом се изводи како у нападу тако и из блока.

ЗАМЕНА ОРУЖЈА. Акција у дуелном мачевању у којој су оба мачеваоца током борбе извела истовремено радњу разоружања противника. Тада, сваки од мачеваоца, да би извео разоружање мора пустити свој мач, а што доводи до замене мачева тј. сваки од мачевалаца наставља борбу са мачем противника.

ЗАМАХ. Део мачевалачке радње сечења. Следи након измаха и њиме се наноси сечење оштрицом мача. За замах мачем је најважније да почне кретањем руку а финализује се кретањем

тела и то у последњој трећини путање сечива према противнику. Уколико се замах изводи другачије (изузев код посебних врста сечења из скраћења дистанце, склањања и фиксирања ненаоружаном руком) ризикује се темпо акција (бод или сечење у контранападу) противника. У посебној врсти класичног мачевања – шлагером, замаси се изводе само из зглоба шаке.

ЗАТВАРАЊА. Техника која се примењује у дворуком мачевању и у којој мачевалац дагом и рапиром (или са два мача) симултано или сукцесивно поставља рапиром или дагом противников мач у положај уз његово тело ослобађајући тиме своје друго оружје за дејство. Затварања се изводе из напада или узврата (рипосте). Код офанзивног гарда затварање се изводи дагом, а код дефанзивног гарда изводи се рапиром. Постоје две врсте затварања: 1. Просто затварање: дагом или рапиром (једним оружјем) се хвата и затвара (блокира) само једно противничково оружје. 2. Сложено затварање: дагом или рапиром (једним оружјем) се хватају и затварају оба колегина оружја чиме је он онемогућен да се брани. Затварање противника на једној страни увек значи његово отварање на другој. Отуд затварање на доле противника отвара за сечења и бодове у горње секторе, затварање на горе га отвара за бодове и сечења у доње секторе, затварања у десно отвара његове леве секторе, затварања у лево – његове десне секторе.

ЗАУСТАВНИ БОД (СЕЧЕЊЕ). Види БОД ЗАУСТАВНИ.

ЗАШТИТА ОД ВЕЗИВАЊА. Спречавање противника да веже наш мач пошто је тиме припремио свој напад и може га у сваком тренутку ефикасно реализовати. Из тог разлога се на противничково везивање одговара: контрапритиском и вођењем на супротну страну, обиласком, кружном батутом, гард-батманом, кружним сечењем, пропустом, пропусним сечењем – нападом јабуком или скраћењем дистанце до контактне, ескиважом пуним окретом.

ЗАШТИТА ОД БАТУТЕ. На противников покушај батуте изводи се као заштита **обилазак** (дегаже). Друга веома ефикасна акција против батуте (уколико је она већ изведена) је **пропусно сечење – напад јабуком** с којим се нападачево сечиво пропушта и пребацује на спољашњу страну.

ЗАШТИТА ОД БАЦАЊА. Мачевалац чије је сечиво ухваћено и бачено у страну је веома изложен сечењу или боду с обзиром да је у отвореном положају разбијеног гарда у који га је довео противник бацањем. Из тог положаја он може да се извуче само: брзом ескиважом, окретом или котранатапом јабуком.

ЗАШТИТА ОД ВОЂЕЊА. Мачевалац који је ухваћен у вођење треба да изведе неку од следећих радњи: контрапресију и контравођење, пропуштање, обилажење, бацање, неко кружно сечење, пропусно сечење – напад јабуком или окрет.

ЗАШТИТА ОД ПРЕНОСА. Мачевалац који је ухваћен у преносу треба да изведе неко од кружних сечења, темпо бод са искључењем или окрет.

ЗАШТИТА ОД ХВАТАЊА. Да би се избегло хватање постоје два начина. Први, који се најчешће користи код теших и средње тешких мачева, је ступање у гард у коме противник не може да контактира наше сечиво. Други, који се користи код лаких мачева, је обилажење – дегажман сечива које покушава да изведе хватање–ангажман. Види ИЗБЕГАВАЊЕ ХВАТАЊА; ДЕГАЖЕ.

ЗАШТИТА ОД ДИРЕКТНОГ НАПАДА. Најчешће се користи ескиважа, котранатапад са опозицијом или пролаз.

ЗАШТИТА ОД ИНДИРЕКТНОГ НАПАДА. Користе се блокови, темпо акције и ескиваже.

ЗАШТИТА ОД ГАРД-БАТМАНА. Најбоље је извести ескиважу, пролаз или пун окрет.

ЗАШТИТА ОД РАЗОРУЖАЊА. Најбоље је извести пун окрет или код покушаја разоружања полугама извести ударац јабуком .

“ЗГРАБИТИ МАЧ”. Врста веома ефикасног разоружања. Током неутралног кретања или сукцесивно након изведеног блока левом, ненаоружаном руком (са шаком у V моциону) се брзо хвата 1/3 противниковог сечива и повлачи снажно назад-лево уз истовремено пружање свога мача врхом право у противника. Противнику се овако углавном или ишчупа мач, или га он сам пусти.

ЗОНЕ ПОГОТКА. Простор на телу мачеваоца у који се наносе сечења и бодови. Дели са на спољашње зоне (простор

тела мачеваоца на страни спољашње стране његове подлактице), унутрашње зоне (простор тела мачеваоца на страни унутрашње стране његове подлактице), доње зоне (простор тела мачеваоца испод његове подлактице) и горње зоне (простор тела мачеваоца изнад његове подлактице). Зоне у том смислу се могу додатно дефинисати и као горње и доње унутрашње и спољашње.

И

ИЗМИЦАЊЕ. Врста одбране простором без покрета ногу. Измицањем (измакнућем) се штити глава (покретом главе у лево или десно), рамена и груди (покретима торза у лево, десно или напред-назад) или наоружана рука (предња нога) Изводе се само главом, торзом или наоружана рука (предња нога) померањем у лево-десно, напред-назад од нападачевог сечења или бода. Види ЕСКИВАЖА

ИЗМЕНА. Види ПРЕНОС.

ИЗБЕГАВАЊЕ ХВАТАЊА. Заштита од хватања. Спречавање мачеваоца да противник ухвати његово сечиво пошто тиме ствара услове припреме напада на њега. На тај начин нападач који покуша да ухвати сечиво нападнутог, а нападнути на то одговори избегавањем, „хвата празно“ тј. промашује и не остварује контакт. Избегавање се у том смислу користи и против везивања, батуге и блока. Избегавања могу бити линеарна, полукружна или кружна. Линеарни (праволинијски) покрети избегавања (доле-десно-горе и доле-лево-горе) се користе код свих врста мачева (лаки, средњи и тешки). Полукружни и кружни обиласци се изводе само код лаких и делимично код средње тешких мачева. После избегавања хватања се најчешће се изводи контрахватање уз опозицију. Избегавање (дегаже) се не изводи уколико желимо намерно да противник ухвати наше сечиво, а како би тај контакт пре њега искористили за сопствено везивање, бацање..., његовог сечива. Види ЗАШТИТА ОД ХВАТАЊА; ДЕГАЖЕ.

ИЗМАХ. Техничка радња сечивом која је први део радње сечења. Претходи замаху. Измах се изводи увек са шаком наоружане руке из неке од позиција. Измах у класичном мачевању правим мачем се узводи за средње тешке и лаке мачеве из лакта, за тешке мачеве из рамена и лакта а за дворучне мачеве из оба рамена, а често и покретом целог торза или тела (сечења из полуокрета и окрета). Само у једној посебној врсти класичног мачевања – шлагером, измаси се изводе искључиво из зглоба шаке. Види ЗАМАХ.

ИНЕРЦИЈАСЕЧИВА. Кључна физичка појава за мачевалачко нашошење ефикасног сечења. Тежа сечива имају већу инерцију па су и ефикаснија за сечење. Но, сечива са инерцијом су и *инершина* тј. тешко их је покренути – а због чега су спора, али их је тешко и зауставити – због чега је и контрола над њима тешка. Зато су сечива преко одређене тежине и испод одређене тежине неупотребљива за мачевалачку сечу. Са лаким сечивима, јер имају малу инерцију, мачује се брже брже и лакше за контролу па је са њима могуће изводити технички сложеније акције – али само бодовима јер су сечења неефикасна. Зато се каже да мачевање тешким мачевима је физички тешко а технички лако а мачевање лаким мачевима физички лако а технички тешко.

ИНДИРЕКТАН НАПАД. Напад који се изводи уз помоћ једне или више додатних радњи – дакле, посредовано. Постоји индиректан напад у два смисла. 1) Као напад на заштићену тачку противника његовим гардом (напад у „затворено“) тј. напад на противника који свој мач држи тако да угрожава нападача па нападач не може напасти једним простим покретом већ мора урадити претходно извесне радње како би отклонио у страну противников мач из његовог гарда. У ту сврху се користе разне бесконтактне радње (варка телом или варка оружјем) а које ће навести противника да се сам отвори (разбије свој гард) или разне контактне радње (везне радње – батута, веза, вођење, пренос...) а које ће присилом разбити гард противника. У класичном мачевању, дакле, индиректан напад је увек сложен напад. 2) Као напад који се изводи као преузет напад или контранапад нпр. кад нападач везом држи сечиво нападнутог а нападнути тада изведе обилазак и сечење или бод по руци или некој другој отвореној тачки нападача.

ИНКРУСТРАЦИЈА. Врста технике украшавања сечива или канија мача слична тауширању. Код ове технике се метална површина коју треба украсити назубљује тако да постане слична површини турпије. На ову површину се затим наносило злато које се утуцавало. Тако настаје избочени рељефни украс.

ИРСКА ЈАБУКА. Јабука карактеристичног облика која се од 14 до 16. века постављала на ирске – *íaloúilas* мачеве (једноручне и дворучне). Позната је по томе што једина има облик прстена кроз који пролази (везује се) дршка мача.

ИСКЉУЧЕЊЕ. Опозиционирање противниковог сечива из контранапада. Скретање сечива нападача са његове линије напада али тако да сечиво онога који изводи скретање врхом остане усмерено у противника. Изводи се у склопу контранапада у форми темпо бода. Покрет опозиционирања мачем напред и у страну се изводи како би се нападач сам убо на сечиво нападнутог. Искључења се користе у све четири линије а најчешће у другој и четвртој. Искључења се користе и у склопу дуелне борбе, а са циљем хватања противниковог сечива или уклањања његовог мача у страну како би му се нанео ударац руком, ногом, или неко од бацања. Искључење треба разликовати од опозиционирања зато што су само опозиционирања изведена уз акције контранапада искључења тј. сва искључења су опозиционирања али само нека опозиционирања су искључења. Види БОД УЗ ОПОЗИЦИОНИРАЊЕ СЕЧИВОМ.

ИСПАД. Једна од најважнијих офанзивних мачевалачких кретњи ногама са којом се наноси брз погодак на средњој дистанци. Састоји се од дугачког и брзог искорачивања (из десног мачевалачког става) десном ногом напред (по бојевој линији, или ван ње) према противнику, али тако да она, када стопало ступи на тло се савије у колену, а лева (задња) нога остане стопалом непомерена на месту и потпуно опружена. Након изведене офанзивне фазе испада мачевалац изводи најчешће другу – дефанзивну која се састоји у савијању задње ноге колену и одбацивању предњом ногом назад, а са чиме се мачевалац враћа назад у основни став из којег је и пошао у испад. Постоје и друге, нестандартне, врсте завршница испада – испад став напред (мачевалац у ставу задњом ногом приђе до става) и испад – став

у месту (мачевалац у испаду поскочи и са обе ноге истовремено стане у став)Најчешће грешке у испаду: у почетној фази испад је, дакле, идентичан почетној фази корака напред. Велика је грешка поћи у испад пре него што се пребацило тежиште напред пошто се тада испад развија у висину а не у даљину. Грешка је и пружање руке пре него што је предња нога кренула напред. Овим се противнику сигнализира унапред напад испадом. Грешка је и нагињање у испаду рамена напред пошто то води смањењу тачности погађања противника. Грешка је и превелико дизање предње ноге од тла у испаду јер и то сигнализира напад. Бод мора пасти на противника раније него што предња нога ступи на тло. У зависности од резултата испада (да ли је било поготка или не) наоружана рука се враћа назад да парира или иде напред у продужетак акције. У коначној фази испада је веома битно да глава буде без претераног наклона напред јер то не само да ремети тежиште тела па је тешко вратити се назад у став већ и отвара леђа противниковим акцијама а нападачу отежава могућност контрапарирања или продужетка акције. Рука у тренутку бода треба да буде у опозицији са линијом сечива (изузев код директног бода) тј. гарда не сме да покрива очи. Испад може бити кратак, средње дужине и дугачак (летећи – задња нога не остаје на месту на коме је била на почетку испада већ клизне напред за предњом ногом, обично за дужину једног стопала). Иако се испад природно користио током историје мачевања и у ранијим периодима (сумануто је мислити да нпр. гладијатори нису знали да искораче предњом ногом напред како би уболи противника) он је постао доминантна офанзивна акција са увођењем линеарног мачевања тј. у периоду 17. века, а до када је доминантна офанзивна акција био искорак.

ИСПАД ПРИКЉУЧЕНИ. Мачевалачка кретња ногама у којој задња лева нога (за десни став) прилази предњој (десној) без прекорачивања (уколико задња нога прекорачи предњу добија се укрштени испад) и изводи се стандардни испад. Броји се 1, 2, 3, 4, 5, 6. Овај испад је тактичко-маневарски. Његова намена је да се противник доведе у заблуду о намери извођења двокорака (да би се извео испад). Са друге стране овај испад због приступања задње ноге напред је знатно дужи од стандардног.

ИСПАД ПРОДУЖЕНИ. Офанзивна мачевалачка кретња

ногама сачињена од сукцесивно повезана два или више испада, а на одступање нападнутог противника без блокова или узврата.

ИСПАД УКРШТЕНИ. Мачевалачка кретња ногама која је комбинација двокорака напред и испада. Почиње приближавањем задње ноге до прекорака предње ноге. Затим се пружа рука и испад завршава стандардно. Из овог испада се враћа у став на исти начин као и из сваког испада. Броји се 1, 2, 3, 4, 5, 6.

ИСКОРАК. Једна од најважнијих офанзивних мачевалачких крећи ногама у нелинеарном мачевању са којом се наноси погодак на великој и средњој дистанци. Састоји се брзог искорачивања задњом (левом) ногом (из десног става) напред (по бојевој линији, или ван ње – искораци у страну) али тако да она, када стопало ступи на тло се савије у колену, а десна (у том тренутку постала је задња) нога остане стопалом непомерена (заротирана око прстију) на месту и потпуно опружена. Искорак се изводи по истом принципу и подједнако често и из контрастава. Искорак је био главно средство напада у мачевању све до појаве линеарног мачевања.

ИСПИТИВАЊЕ ПРОТИВНИКА. Темељни (уводни) део вођења мачевалачке борбе који се састоји у упознавању вештине противника и проверавању његових способности, могућности и знања. У ту сврху се користе провокације, лажни напади, лажне варке, батуте итд. и на основу реакција се виде врсте и квалитет његових способности карактер, брзина и навике како би се на основу тога формирала тактика борбе. У испитивању се изводе позиви за напад, пружа се рука за везу, изазива лажним батутама итд., а све са спремљеном реакцијом унапред. У испитивању противника је важно да мачевалац за то време себе не угрози нити да открије властите намере и способности. Испитивање и истраживање противника се стога увек изводи са велике дистанце уз неутрално кретање.

ИСКОШЕНОСТ. Тело мачеваоца у ставу једноручног мачевања је искошено тј. постављено полупрофилно према противнику. Ова искошеност има за циљ да смањи површину изложену противниковом нападу али и да масу тела у кретању напред-назад уравнотежи и линеарно усмери. Стандардни угао

закривљености равни трупа у односу на бојеву линију је 23-27 степени. Мањи угао није адекватан пошто затеже тело, мења положај главе, непотребно замара (затеже мишиће) и тера колена предње ноге ка унутра. Већи угао такође не одговара пошто се њиме више излаже тело поготку, колена задње ноге повлачи на унутра, ремети линеарно кретање тежишта тела... За поједине технике мачевања искошеност је мања (мачеваоци се постављају више чеоно према противнику). То је случај код нелинеарног кретања, дворуког и дворучног мачевања.

ИСТОРИЈСКОМАЧЕВАЊЕ. Види МАЧЕВАЊЕ ИСТОРИЈСКО.

ИСПАД ПОЛУЛЕВО (из става). Врста испада у нелинеарном мачевању. Изводи се као и стандардни испадали предња (испадна) нога не иступа право по бојевој линији према противнику већ лево од њега, а за 45 степени у односу на бојеву линију. Изводи се најчешће у склопу ескивирања или ескиважног напада.

ИСПАД ПОЛУДЕСНО (из става). Врста испада у нелинеарном мачевању. Изводи се као и стандардни испад али предња (испадна) нога не иступа право по бојевој линији према противнику већ десно од њега, а за 45 степени у односу на бојеву линију. Изводи се најчешће у склопу ескивирања или ескиважног напада.

ИСПАД У ДЕСНО (из става). Врста испада у нелинеарном мачевању. Изводи се у склопу блока и то тако што десна нога мачеваоца иступи испадом у десно на 3 сата при чему се десно стопало окреће прстима у десно а лево стопало прстима у напред. Из овог положаја се најчешће изводи узврат испадом левом ногом или полуокретом око десне ноге до положаја спин.

ИСПАД У ЛЕВО. (из става). Врста испада у нелинеарном мачевању. Изводи се у склопу блока и то тако што лева нога мачеваоца иступи испадом у лево на 9 сати до висине десне ноге при чему оба стопала остају са усмерењем као у претходном положају. Из овог положаја се најчешће изводи узврат испадом десном ногом или полуокретима око леве или десне ноге.

ИСПАД У ЛЕВО-НАЗАД. Изводи се када нападач напада искорак и на исти начин као и испад у лево само што лева нога иступа на 8 сати.

ИСПАД У ДЕСНО-НАЗАД. Изводи се када нападач напада искораком и на исти начин као и испад у лево само што лева нога иступа на 4 сата.

ИСКОРАК ПОЛУЛЕВО (из става). Врста искорака који се изводи као и стандардни искорак али задња (искорачна) нога не искорачује право по бојевој линији према противнику већ лево од њега на 10 сати у односу на бојеву линију. Изводи се најчешће у склопу ескивирања или ескиважног напада.

ИСКОРАК ПОЛУДЕСНО (из става). Врста искорака који се изводи као и стандардни искорак али задња (искорачна) нога не искорачује право по бојевој линији према противнику већ десно од њега на 2 сата у односу на бојеву линију. Изводи се најчешће у склопу ескивирања или ескиважног напада.

ИСКОРАК ЛЕВО НАЗАД (из става). Изводи се исто као и испад у лево-назад само што лева нога иступа на 6-7 сати.

ИСКОРАК ДЕСНО НАЗАД (из става). Изводи се исто као и испад у лево-назад само што лева нога иступа на 5 сати.

ИТАЛИЈАНСКА ШКОЛА МАЧЕВАЊА. Ова школа има своје претече у староримским школама војног и гладијаторског мачевања. Први уопште познати европски, у документима именовани, специјализовани учитељ мачевања био је римски конзул Рутилије (105. година п.н.е). Након пада Римског царства први документовани учитељи италијанске школе су из средине 14. века и они су представници *раноиталијанске школе* (Фиоре деи Либеро и Филипо Веди). За њима следи *болоњска школа* или школа Дарди (Липо Бартоломео Дарди) а која је била активна од почетка 15. века па све до средине 15. века са својим чувеним учитељима (Мароцом и Вигианијем). Ова школа постоји и данас и то на истом месту и истој згради где је и основана. Од средине 15. века до краја 16. века италијанску школу мачевања даље развијају Агрипа, Фабрис, Капо Феро итд. У периоду 15. века италијанска школа је била под утицајем шпанске школе, а све до почетка 16. века када Италијани почињу да потенцирају све више сопствени стил мачевања из којег ће се формирати не само *јужно италијанска (наполеитанска) школа* (која ће владати чак и

17. веком у Француској где су је предавали италијански учитељи мачевања) већ и *болоњска и венецијанска школа*. Италијанска школа ће имати утицаја још и у 18. веку када је нпр. најпознатији учитељ мачевања у Енглеској био Италијан Доменико Ангело који је подучавао највише мачевање шпадом. Када је у 19. веку француско мачевање раширено Наполеоновим ратовима стигло на север Италије настала је *северноиталијанска школа* мачевања. На југу Италије се, међутим, сачувала стара италијанска школа називана још *јужноиталијанском*. У средњој Италији се одржала (формирала у новом облику) *средњеоиталијанска школа*. Она је ујединила у себи елементе обе школе. Ова школа је касније најбоље описана у књизи „Школа миксш“ од Гризетија. И у овом случају, као и код шпанске и француске школе, немогуће је једнозначно говорити о италијанској школи пошто се она, дакле, од 14. века до 19. века у многим елементима мењала. Али оно по чему је италијанска школа најдуже била позната је следеће: преферира линеарно кретање – борбу у судару а не пролазу тј. једну бојеву линију која повезује мачеваоце који се крећу слободно по терену трудећи се да ту линију одрже као најкраћи и најбржи пут до противника. У италијанској школи се сматрало да је најбољи начин одбране пресретање противника у тренутку кад он пође у напад. Карактеристика ове школе је и велика практичност – редуковање и поједностављивање радњи (Maroso је имао 13 *gardova*, Agripa само 4). У италијанској школи је тежиште тела ниско, став јако искошен а тежиште неутрално или благо офанзивно. Рука је доста пружена напред и код радњи са мачем се шака обавезно ротира по моционима. Сечења се обележавају по правцима извођења а не чиме се изводе (шпанска школа): тако постоји дијагонално сечење (*squalembato*), сечење наниже (*fendente*), сечење одоздо и сечење наниже (*imbrocatta*), и сечење одоздо на горе (*stocatta*). За разлику од шпанске школе у акције уноси више силе, преферира акције са контактом на оружје па је италијански мач не само због тога већ и раширеног спектра акција разоружавања имао посебну конструкцију. Наиме он од 1610. године има пречагу а од 18. века и два прстена у које се ставља кажипрст и средњи прст тако да је држање веома сигурно и чврсто (чак је спортски

флорет имао мали кајиш кроз који се гурала шака пре него што би обухватила дршку). Овим се и објашњава честа употреба веза, батута и вођења који су карактеристични за италијанску школу. Одбране и дејства на оружје су у италијанској школи оштре и агресивне. Одбране се карактеришу покушајима лова оружја противника далеко од себе са малим покретима гарде и покретима сечива који прате покрете груди противника. Испад је кратак. У борби су представници италијанске школе склони да врше серије кратких напада из различитих праваца са циљем да отворе противника или исфорсирају његов напад како би извели улаз са опозицијом (зауставни бод). Лева рука им је непрестано спремна да склони противников врх који је почео у финту. Дакле, у италијанској школи се тежи силовитим и брзим акцијама од почетка напада; одсуству тежње ка сложеним комбинацијама и акцијама; избегавању блиске борбе; италијанска школа, за разлику од шпанске, која се базира на теорији, геометрији и метафизици је више практична. Док је шпанска школа мачевања и формално нестала са школом „микста” почетком 18. века (настала у 15. веку) италијанска школа мачевања је задржала своје ривалско место уз француску школу (која је настала тек средином 17. века) до данашњих дана, а што значи да је и без позивања на своје староримске корене италијанска школа мачевања са најдужом традицијом у Европи. Види ФРАНЦУСКА ШКОЛА МАЧЕВАЊА; ШПАНСКА ШКОЛА МАЧЕВАЊА; НЕМАЧКА ШКОЛА МАЧЕВАЊА.

Ј

ЈАБУКА МАЧА. Део на крају балчака мача који се монтира на трн сечива. Помоћу јабуке дршка мача и рукобран мача се учвршћују за сечиво. Јабука има и функцију контратега сечиву тј. балансирања мача како би био погоднији за бод него сечење, или обратно, или подједнако погодан и за једно и за друго. Јабука мача се користи и у борби а за наношење ударца (види напад јабуком и одбрана јабуком). Израђује се у

веома разноврсним формама (лопта, бадем, диск, троугласто, трапезасто, правоугаоно...). Јабуку немају сабље али је имају готово све врсте средњевековних и ренесансних бодежа

ЈАТАГАН. Врста (обично на граници кратког и дугог) лаког мачевалачког оружја са конкавним (са изузетком једне врсте јатагана која има конкавно-конвексно – „S“ сечиво) једнооштричним сечивом тј. оштрицом повијеном ка унутра (српасто) и посебном врстом дршке („уши“). Користи се подједнако ефикасно и за бод и за сечење. Јатаган не спада у сабље пошто сабље имају конвексну оштрицу. Види: КОНКАВНИ МАЧЕВИ; ПАЛА; КАМА; АГФА.

ЈАЛМАН. Ојачање (проширење) које имају неке врсте сабљи на првој трећини сечива. Служи за повећање момента инерције (појачање сечења) сечива и за ојачање сечива сабље на тачки перкусије. Јалман је најчешће са оштрицама на обе стране сечива.

ЈЕДНОРУЧНО МАЧЕВАЊЕ. У једноручном мачевању мач се држи само једном (наоружаном) руком док је друга рука слободна. Дворучно мачевање се користило у континуитету један релативно кратак период историје мачевања (којих 350 година) а једноручни практично од бронзаног доба па све до 19. века (дакле готово више од 3500 година). За разлику од дворучног мачевања које је коришћено највећим делом у војне сврхе, а као цивилно врло мало (од чега највише у школама мачевања као вежбовно) јер дворучни мач је незграпан због велике дршке за ношење уз грађанско одело, једноручно мачевање је употребљавано не само у војне већ и од ренесансе у цивилне сврхе што значи да се користило не само за борбу у метежу већ и за дуелну или двобојну борбу два мачеваоца. Добре стране једноручног хвата мача су: 1.Потпуна слобода покрета наоружане руке тј. велика покретљивост мача (већи избор радњи сечивом). 2. Већа удаљеност врха мача од тела мачеваоца који мач држи у бочном ставу (једноручно) него у чеоном ставу (дворучно). 3. Лакше и прецизније извођење бода једном руком него са две руке. 4. Мања површина изложености противниковом мачу због бочног става код једноручног хвата него код чеоног става у дворучном хвату. 5. Могућност пребацивања мача из једне руке у другу из тактичких разлога или због рањавања. 6. Ослобођеност

друге (ненаоружане) руке за разне дуелне радње (фиксирања, разоружавања, склањања, ударце, бацања...), држање штита или плашта. 7. Попуна функционалност за коњичку борбу. 8. Погодан за борбу у мањем простору јер захтева мање маневарског кретања тела, а због чега је и мање заморан за тело. 9. Држање мача које рукобраном и положајем тела обезбеђује добру заштићеност наоружане руке. 10. Код једноручног хвата мача много је већи избор ескиважа него код дворучног хвата мача. 11. Једноручни мач се помоћу дуплог хвата (хватање слободном руком сечива) или двоструког хвата (хватање дршке мача преко шаке која држи мач) може користити као дворучни мач док се дворучни мач не може користити никако једноручно. Но, једноручни хват мача има и низ мана. 1. Сечење једном руком обично не може нанети значајне повреде чак и код употребе најслабије заштите. 2. У војничкој борби у метежу код једноручног хвата испружена рука са мачем је увек веома лака мета за сечење. 3. Бочни став код једноручног хвата у борби у метежу је нестабилан и таквог мачеваоца је веома лако са стране избацити из равнотеже. 4. Већа ограниченост на линеарно кретање (због бочног става) у односу на чеони став код кога постоји већа слобода кретања у свим правцима (осим линеарним). 5. Велика изложеност противниковом нападу десне ноге (у десном ставу) када се стоји у бочном ставу једноручног хвата. 6. Брже замарање наоружане руке. 7. Слабије држање мача па и велика вероватноћа да се остане разоружан (без мача) или ухваћеног сечива мача неком од дуелних радњи противника. 8. Велика вероватноћа да се мач поломи у блоку ако се овај не изводи адекватно (посебно када је противников мач тежи) зато што је лаган (како би се држао једном руком) па и ужег и тањег сечива. 9. Непогодност (изузев кратких једноручних мачева) за бод током борбе у метежу зато што се мач често тешко и недовољно брзо вади из убодне ране. 10. За разлику од дворучног хвата у коме мачевалац може сваког тренутка подједнако ефикасно водити борбу и из левог и из десног става, мачевалац који мачује са једноручним хватом најефикасније може мачевати само у десном или левом ставу при чему ако мења став треба да мења и руку са којом мачује јер борба десним хватом мача у контраставу се користи

само секундарно (принудно или тактички). Види ДВОРУКО МАЧЕВАЊЕ; ДВОРУЧНО МАЧЕВАЊЕ.

ЈЕДНОИПОРУЧНИ МАЧ. Мач који је настао продужавањем дршке једноручног мача да би се овај могао ухватити са обе руке како би се нанео снажнији ударац који треба да створи ударну повреду испод верижне кошуље или ову расколи. Снага ударца једноипоручног мача је могла да избије из руке или оштети штит као и нанесе оштећења деловима плочастог оклопа. Једноипоручни мач се може користити и са само једном руком (у другој руци штит), а због чега се још зове и “бастард” (мешавина) мач. Дршка једноипоручног мача је толика да кад је ухвате обе шаке се додирују тј. нема простора за још једну шаку (за разлику од дворучног мача).

ЈЕДНОРУЧНО РАЗОРУЖАЊЕ. Разоружање противника уз коришћење само наоружане руке (без коришћења ненаоружане руке). Постоји неколико врста овог разоружања: а) разоружање једноручном полугом уз ослонац на тело. б) Разоружања једноручном полугом уз ослонац на накрсницу в) Једноручна разоружавања сечивом (разоружавање се изводи посебним радњама сечива и то: циркуларним бацањем и батутом).

ЈЕДНОРУЧНИ МАЧ. Мач коме је дршка ширином предвиђена за држање само једном руком. То је уједно и мач чија је тежина предвиђена за руковање само једном руком. Највећи део мачевалачког оружја током историје мачевања је овог типа. Из једноручног мача су настали сви једноипоручни и дворучни мачеви.

ЈЕДНОРУЧНИ ХВАТ МАЧА. Хват дршке једноручног или једноипоручног мача са једном шаком.

ЈЕДНОСЕКЛИ МАЧ. Мач који има само једну оштрицу.

К

КАВАЦИЈА. Види ХАВАЦИЈА.

КАДЕНЦА. Вежба дистанцирања у мачевању у којој се

мачеваоци крећу различитим амплитудама и ритмом корака – некад брже, спорије, умерено, постепено убрзавајуће-успоравајуће, или изненадно брзо-споро... при чему је основни циљ: 1) одржати непромењену дистанцу; 2) скратити дистанцу; 3) повећати дистанцу.

КАДАР МАЧЕВАЛАЧКИ. Мачевалачка акција која се изводи из више “темпа”. Види **БОРБА МАЧЕВАЛАЧКА. АКЦИЈА МАЧЕВАЛАЧКА.**

КАЛОТА (ГАРДА) РУКОБРАН. Сферни рукобран на балчаку мача начињен од једног звонастог комада метала (без или са перфорацијама). На мачеве се почео уграђивати када су рапири постали толико лаки да су претежно коришћени за бод а главна мета је постала шака и подлактица противника. Калота рукобран је део рукобрана шпанског рапира 17. века али и француског „мача за двобој“ 19. века. Овај рукобран има и стандардни спортски мач. Калота рукобран може бити различитих дубина тако да када је калота мала и плитка (тањирџић) реч је полукалота рукобрану флорета и лакших фламберг рапира. Калота рукобран је настао развијањем браника мача. Види **БРАНИК.**

КАМА. Кратки турски божеж са две оштрице и равног сечива. Види **АГФА.**

КАНИЈЕ. Заштита (уз корице и футроле) за сечиво мача. Кратки мачеви и сабље увек имају каније, корице и футроле док дуги мачеви понекад и зависно од врсте и намене мача. Сврха им је качење мача о опасач, заштита сечива мача али и заштита мачеваоца или коња од случајног повређивања приликом ношења мача. Каније се израђују од метала и унутра су подстављале дрветом да сечиво не би звецкало. Футрола се израђују од коже док корице од дрвета.

КАНАЛ СЕЧИВА. Види **ЖЉЕБ.**

КАНЕЛУРА. Види **ЖЉЕБ.**

КАНЗЕР. Врста естока. Дугачки коњички мач са танким искључиво бодним сечивом а балчаком сабље. Коришћен у коњици 16-17. века. Види **ЕСТОК.**

КАРАБЕЛА. Врста сабље са дршком стилизованом у симболичној форми главе птице, кратком накрсној која је

права или јако савијена на доле. Све карабеле имају на средини накрснице дуже или краће “рогове” – лангете. Карабела је настала у Турској 17. века а касније је усвојена у Пољској. Пољска карабела често има и краће или дуже рогове. Види ЛАНГЕТЕ.

КАРОЛИНШКИ МАЧ (ОПШТЕЕВРОПСКИ МАЧ). Тешки једноручни двоштрични мач настао око 8. века под утицајем меровиншког мача и викиншког мача. Има уже и издуженије сечиво које није више типа спата већ се благо сужава према врху намењеном и за бод. У почетку има мали крстасти рукобран који ће временом бити све већи. Његове најпознатије форме су ранороманички и каснороманички, а од 13. века и готички код којег се оштрице још од накрснице стичу у агресиван врх.

КАТАФРАКТИ. Види ТЕШКА КОЊИЦА

КАЦБАЛГЕР. Врста кратког мача који су користили Ландс-кнехти немачки војници плаћеници 15. и 16. века, а који су поред тешког дворучног мача (служио је за дистанциону борбу против густо збијених копљаничких јединица и коњице) увек за појасом носили и овај кратки мач (служио за блиску борбу у метежу и градску борбу против цивила наоружаних једноручним мачевима или дугим ножевима – зато је и његово име настало од немачког глагола *katzbalgen*, што значи гушити се, тући се у метежу и блиској борби; по неким има кацбалгер – “онај који дере мачку (мачју кожу)” потиче од футроле за овај мач начињене од мачије коже). Поседовао је велики “S” рукобран чији су се краци спајали у број 8 у две равни. Најчешће је поседовао је специфични рукохват који је од половине почињао са јабуком која се према крају ширила у облику цвета.

КВАДРЕНТ. Врста гладијаторског оружја – бодеж из чије дршке излазе четири паралелна бодежа.

КВАЗИБОЈЕВО МАЧЕВАЊЕ. Види МАЧЕВАЊЕ СПОРТ-ИСТОРИЈСКО.

КВИНТАН. Дрвена лутка са штитом на једној страни и мотком (или гвозденом куглом на ланцу) са друге стране, монтирана на вертикалну осовину. Када коњаник у трку нанесе погодак копљем или мачем по лутки на правилан начин она пада или остаје у месту непокретна, ако нанесе на неправилан начин она се окрене и удари га.

КЕЛТСКИ МАЧ. Први дугачки, витки, прав, двоштрични гвоздени мач на тлу Европе који су израђивали Келти из Ла Тена око 450. године п.н.е Овај тип мача ће преузети Гали и Германи.

КИРАСИР. Припадник тешке коњице 18. века. Носи грудни оклоп (кирасу) а наоружан је палашем и са два пиштоља.

КЛАСИЧНО МАЧЕВАЊЕ. Види МАЧЕВАЊЕ КЛАСИЧНО.

КОМБИНОВАНИ РУКОБРАН. Види ПОЛУКОРПА-КАЛОТА РУКОБРАН.

КОНВЕКСНИ МАЧЕВИ. Све врсте мачевалачког оружја које има конвексно постављену оштрицу на сечиву. У њих спадају све врсте сабљи. Види САБЉА.

КОНЗОЛЕТА. Види НАКРСНИЦА.

КОНЗОЛЕТЕ. Накрснице са дугачким горњим и доњим краком која је монтирана иза калота рукобрана чинећи тако са њим шпански рукобран („куп-хилт“). Конзолете немају само функцију пасивног рукобрана већ и активног рукорана тј. користе се активно у нападу и одбрани за хватање, склањање или икмирање противниковог сечива.

КОЛИШЕМАРД. Види СЕЧИВО ШПАДЕ .

КОНКАВНИ МАЧЕВИ. Све врсте мачевалачког оружја које има конкавно постављену оштрицу (као срп) на сечиву и разликују се само по рукохвату. *Махаира* има отворен рукохват, *койис* полузатворен а *фалкаша* скоро затворен или потпуно затворен рукохват. У мачеве са конкавним сечивима спада и *јајшаан*. Конкавна сечива су пореклом из културе халштата (*келтска махаира*). Такође, Илири, Трачани и Дачани су користили дуге ножеве (16-18 цм) и кратке мачеве (40 – 45 цм) овог типа, а који су називани *сика*. Трачани и Дачани су поред ових кратких мачева користити и дуге дворучне конкавно повијене сабље два типа. Прва се звала *рхомша* а друга *фалкс*. Прва је имала благо закривљено сечиво како би била коришћена и за бод а друга је имала јако закривљено сечиво (често на врху готово кукасто закривљено) и користила се само за сечење.

КОНТРАНАПАД. Напад у противников напад који већ траје али га противник тако неопрезно изводи да постоји простор и

време да нападнути мачевалац нема потребу да изводи одбрану па креће у напад јер може безбедно погодити нападача. Основне врсте ове темпо акције (акције у темпо) су ЗАУСТАВИ БОД – контранапад уз истовремено ескивирање и ИСКЉУЧЕЊЕ – контранапад са опозицијом.

КООРДИНАЦИЈА ШТИТА И МАЧА. У борби се штит и мач користе само на два начина: 1. Сукцесивно – прво се користи штит па мач или се прво користи мач па штит (и у нападу и одбрани). 2. Симултано – истовремено се користе и мач и штит (и у нападу и одбрани).

КОНТРАБЛОКОВИ (КОНТРАПАРАДА). Блокови заштите од противникових узврата. По форми се изводе исто као и обични блокови, али са тактичком разликом. Док обичне блокове изводи нападнути на напад противника контраблокове изводи нападач после изведеног напада а на узврат нападнутог тј. у почетној фази враћања у став и гард након изведеног напада. Положај тела код контраблокова је зато најчешће карактеристично нагнут а дистанца блиска. Ова два момента и дају разлику између обичног блока и контраблока који је нешто шири по амплитуди и са руком више повученом у назад.

КОНТРАБЛОК. Врста блока (параде) мачем у коме се одбрана изводи тако што се сечиво мача поставља врхом у назад а јабуком у напред. Ова врста блока се изводи уз скраћење дистанце кретањем у напред (као контранапад уз истовремени блок) у напад противника или останком у месту. Након контраблока се обично (или истовремено) изводи и ударац јабуком или неко од кружних сечења или бодова, разорување, ударац ногом и сл.

КОНТРАПАРАДА. Треба је разликовати од КОНТРАБЛОКА и КОНТРАПАРАДЕ на рипосту противника (зато је боље користити термин КРУЖНА ПАРАДА). То је, дакле, кружни блок (парада) у исту позицију. Види КРУЖНА ПАРАДА.

КОНТРАСТАВ. Мачевалачки став тела у коме је код мачеваоца дешњака лева нога, леви бок и лево раме напред (ближе противнику) а десна нога, десни бок и десно раме назад. Контрастав води порекло од мачевалачке борбе са штитом који

се држи у левој руци и истурен напред заједно са левом ногом. Контрастав се користи из више разлога. Први је да дешњака искорачује напред десном ногом. Дакле, прави природни искорак који има своју дужину и ослонац који телу у покрету даје равнотежу почиње са ногом која је назад и тежиштем које је на задњој, десној, нози. Даље, ударац из контра става код дешњака је увек јачи од ударца из става а то је слично боксу где десна страна тела – која је јача, имајући простор за замах стиче овим кретањем додатну енергију. Из оба наведена разлога се, дакле, најјачи удар и најдужи бод мачем изводе искораком задњом ногом напред. Приликом извођења наведене радње је тело заштићено или штитом или ако штита нема долази до искошавања тела на леву страну. Види СТАВ МАЧЕВАЛАЧКИ.

КОНТРАУЗВРАТ (КОНТРАРИПОСТА). Када се противников узврат одбрани парадом наноси се контраузврат – контрарипоста. Контраузврат је, дакле, офанзивна акција мачеваоца који је извео одбрану од узврата. То је парада и рипоста који следе почетну параду и рипосту; пошто је напад париран, рипоста може да се супротстави са контра-парадом рипостом.

КОНТАКТНА ДИСТАНЦА. Удаљеност мачевалаца у борби на којој се они додирују телом (у дохвату су руке) и на којој обично мачевалачка борба прелази у форму дуелне борбе.

КОНТАКТ СЕЧИВА. Види СУЧЕЉАВАЊЕ СЕЧИВА.

КОНТАКТНА ТЕХНИКА МАЧЕВАЊА (МАЧЕВАЊЕ „ТИК-ТАК“). Техника мачевања у којој се акције напада, одбране и узврата изводе уз што више контакта сечива мачевалаца, закључно са финалним бодом или сечењем. У овој врсти мачевања је циљ да се током борбе остварује сво време и што више контакт са противниковим сечивом (зато се током борбе стално чује ударање сечива о сечиво – „тик-так“) јер мачем треба погодити тело противника али безбедно – тако што се уклања у страну његов мач. Кад је реч о одбранама у контактної техници се мање користе ескиваже и то увек истовремено уз контакте мачева а блокови свих врста се користе током целе борбе. Зато што у овој техници мачевања се тежи да акције напада, одбране и узврата

буду извођене уз континуирани контакт сечива оба мачеваоца ова техника се још може назвати и техника континуираног мачевања. Ово је техника карактеристична за мачевање специјализовано бодне и мачевање у коме мачеваоци користе лаке исредње тешке мачеве јер је у том случају мач покретљивији од тела мачеваоца. У овом типу мачевања се углавном наносе погоци из индиректних напада и напада из варки оружјем. Контактна техника се не користи код тешких мачева.

КОНТАКТНА ДИСТАНЦА. Удаљеност мачевалаца у борби на којој се они додирују телом (у дохвату су руке) и на којој обично мачевалачка борба прелази у форму дуелне борбе.

КОНТРАБАТУТА. Батута на једну страну противниковог сечива да би се затим из обиласка ударила батута на супротну страну противниковог сечива. Ова батута се користи, дакле, као батута у другој интенци и њена ефикасност је у коришћењу реакције противника на прву батуту, а која погодује смеру ударца (појачава га) друге батуте.

КОНТРАГАРДА. Крстасти рукобран коме се краци повијају у напред (према врху сечива).

КОНТРАУДАРАЦ. Види БЛОК КОНТРАУДАРЦЕМ

КОНТРАНАПАД. Кретање у напад на нападача. Изненадно и брзо приближавање противника у контранападу значајно отежава нападачу могућност наношења поготка. На овај начин мачевалац који иде у контранапад са кретањем напред због смањене дистанце обично успева да избегне погодак. При томе брзо приближавање које за контранападача није изненадно утиче на повећану тачност финализације његове акције. Контранапад се може извести наглим прекидом повлачења (одржавања дистанце) тј. стојем у месту уз ескиважу или постављање мача у опозицију у односу на линију противниковог кретања сечива. Врло је ефикасно извести контранапад на противников продужени напад тј. на противников напад извести само одступање или блок без узврата са одступањем и тако изазвати противника на продужени или поновљени напад у који се изведе контранапад.

КОНТРАТЕЛУЋЕ. Кратки, тупи, ненаоштрени део сечива на бази сечива који обично поседују мачеви и сабље. Он се налази

насупротив телућу и дуж сечива на простору од рукобрана до почетка оштрице. Контрателуће се обично простире на 1-3 цм и израђује како би у балчак мача улазило сечиво пуног профила а не стањено и ослабљено оштрењем или термичком обрадом. Код мачева који имају две оштрице контрателуће и телуће су исте дужине. Када се изнад дела сечива на коме је контрателуће постави заштита за кажипрст (рикасо усек, рикасо прстен, одбојник...) контрателуће постаје *рикасо*. Види БАЗА СЕЧИВА; ТЕЛУЋЕ; РИКАСО.

КОНТРАТЕМПО. Акција изведена у противников зауставни бод. Тако нпр. полази се у напад са *друћом иншеницом*, а да би се испровоцирао зауставни бод противника, и кад он изведе зауставни бод овом се парира са искључењем.

КОНТРАПРЕСИЈА. Пресија сечивом на противниково сечиво која се изводи као одговор на пресију противника али у супротном правцу и већом силом а са циљем да се противниково сечиво уклони у опозицију, или са циљем да се противник наведе на још јачи притисак како би се затим нагло пустило његово сечиво и извео бод или сечење из обиласка. Види ПРЕСИЈА.

КОНТРАХВАТАЊЕ. Хватање сечива нападача који је покушао да ухвати сечиво нападнутог, а које је нападнути извео након свог дегажеа (обиласка хватања нападача). Контрахватање треба увек завршити неком од других везних радњи (опозиција, бацање, вођење или пренос).

КОНТРАОШТРИЦА. Оштрица постављена на горњој страни сечива – супротно од оштрице. Контраоштрица је, дакле, усмерена према лицу мачеваоца који држи мач у стандардном – основном гарду. Они мачеви који имају телуће немају контраоштрицу или је имају само на првој трећини сечива. Највећи број мачева до 17. века има контраоштрицу, као и сви једноипоручни и дворучни мачеви. Види ОШТРИЦА; ТЕЛУЋЕ; КОНТРАТЕЛУЋЕ; РИКАСО УСЕК.

КОНТРАНАКРСНИЦА. Накрсница мача или даге код које су краци повијени у напред – према врху сечива. Контранакрсница се често формира и као дупла накрсница (израста из накрсница). То нпр. случа код *краба рукобрана*. Сматра се да је рукасо

прстен настао управо од дуплих, кратких контранакрсница које повијајући се напред належу на оштрице сечива.

КОРПА РУКОБРАН (BASKET-HILT). Врста рукобрана код којег се накрснице, бочне накрснице и гране спајају у доњи и бочне гребене чинећи једну затворену металну корпу (која сеже све до јабуке) и штити шаку (одозго, одоздо, са леве и десне стране) све до јабуке мача од сечења у потпуности а од бода у великој мери. Постоје две врсте корпа рукобрана: ребрасти (пречаге су постављене паралелно) и мрежасти (пречаге су постављене дијагонално и међусобно преплићу кратким пречкама стварајући мрежу). Корпа рукобран је карактеристичан за шкотски широки (ребрасти) мач и мач скјавоне (мрежасти).

КОНТРАБАТУТА. Батута на једну страну противниковог сечива да би се затим из обиласка ударила батута на супротну страну противниковог сечива. Ова батута се користи, дакле, као батута у другој интенци и њена ефикасност је у коришћењу реакције противника на прву батуту, а која погодује смеру ударца (појачава га) друге батуте.

КОНТРАГАРДА. Крстасти рукобран коме се краци повијају у напред (према врху сечива).

КОНТРАУДАРАЦ. Види БЛОК КОНТРАУДАРЦЕМ

КОСИ КОРАЦИ. Види КОРАЦИ У СТРАНУ

КОНТРАХВАТ МАЧА. Хват дршке кратког мача тако да се палац шаке налази код јабуке мача а врх сечива је усмерен на доле. Контрахват се осим код кратких мачева примењује и у неким техникама мачевања дворучним мачем. До контрахвата се долази ротацијом сечива. Види РОТАЦИЈА СЕЧИВА.

КОМБИНОВАНЕ НАКРСНИЦЕ. Накрснице мача или бодежа код којих се један крак (доњи) повија у назад (према јабуци) а други крак (горњи) пре врху мача или стој.

КОНТРАЧАПОРАК. Види ЧАПОРАК.

КОЊИЧКИ МАЧЕВИ. Сабље (служе за сечење), палаши (служе за расецање), коњички рапири (за сечу и бод) и стоко – коњички мачеви слични копљу који служе само за бод.

КОЊИЧКО МАЧЕВАЊЕ. Мачевање у коме мачевалац води

борбу јашући на коњу тј. без покрета ногу. Дели се на коњичко мачевање тешке, средње и лаке коњице и на мачевалачку борбу коњице против коњице: (1. у пролазу – јуришу, 2. у метежу 3. сустизању) и коњице против пешадије. Има низ специфичности у односу на пешадијско и поморско мачевање.

КОПИС. Кратки мач са конкавно постављеним сечивом који се масовно користио у Ханибаловој војсци, војсци Александра Македонског и код Иберица у Шпанији. Види КОНКАВНИ МАЧЕВИ.

КОРАК НАПРЕД. Основна мачевалачка кретања која почиње исто као и полукорак напред с тим што се у завршници десна нога не враћа назад већ лева примиче до положаја става. Корак напред отпочиње предњом ногом а завршава задњом. Корак напред почиње подизањем прстију предње ноге и уз опружање колена искорачивањем на њену пету. Гурајућа нога је задња. Приликом примицања лева нога се не вуче по тлу. Корак напред се броји са “један” (ступа предња нога) и “два” (приступа задња нога).

КОРАК НАЗАД. За разлику од корака напред корак назад почиње задњом ногом а завршава предњом. Гурајућа нога је предња. Корак назад почиње подизањем прстију предње ноге и гурањем петом тела у назад. Задња нога се одиже од тла, опружа у колену и закорачује у назад. Ступање стопала задње ноге у назад се изводи на прсте. Приликом примицања предња нога се не вуче по подлози. Корак назад се броји исто као и корак напред.

КОРАЦИ КОСИ. Врста мачевалачког кретања у нелинеарном мачевању помоћу којих се мачеваоци крећу косо лево-десно-напред-назад, а са циљем да се не крећу паралелно са противником већ полукружно. Постоје исто као бочни и укрштени. *Бочни-коси корак десно напред:* десна нога закорачи у десно и напред ка (14 сати) а затим јој приђе лева нога до става. *Укрштени-коси кораци десно напред:* лева нога закорачи иза десне ноге у десно и напред ка (14 сати) (стопала су под углом од 90 степени) а затим десна нога стаје у став. За остале косе кораке принцип је исти.

КОРАЦИ КРУЖНИ. Врста мачевалачког кретања у нелинеарном мачевању. Користи се када мачеваоци треба да се

крећу **полукружно или кружно** лево или десно. Изводе се као: 1) Кружни кораци **у месту** тј. око **предње** или **задње** ноге као осовине окретања. 2) Кружни кораци са **променом места** тј. обе ноге се крећу по замишљеној кружници заједно са противником око замишљеног центра или по кружници у чијем центру је противник. Обе врсте кружног кретања се изводе у (+) смеру тј. у правцу кретања казаљки на сату и (-) смеру тј. правцу супротном од правца кретања казаљки на сату. Све врсте кружних корака се изводе подједнако из става и контрастава. *Кружни кораци у месту*. Често се дешава да један мачевалац кружи око другог који стоји у центру. Тада мачевалац око кога се кружи треба непрестано да прати кружење противника. Кружење у месту се изводи тако што задња нога постаје осовина око које се као по кружници у лево или у десно креће предња нога која је све време усмерена према противнику. Та задња нога може бити нога става али и контрастава. *Кружни кораци са променом места*. Када један мачевалац тежи да другом приђе са стране **бочним** или **укрштеним** корацима а други му одговара на исти начин они се почињу кретати паралелно. Но, уколико му одговори **косим бочним** корацима тада се кретање претвара у кретање по луку или кругу. То је кружно кретање са променом места. Кружни кораци са променом места се изводе као кретање по кружници **бочним** или **укрштеним** корацима у лево или у десно. Постоје две врсте кружних корака са променом места: **1.** У првом случају противник се налази у центру и око њега се изводи кружење а он одговара кружним кретањем у месту. То је **периферно кружно кретање** (пошто се мачевалац креће по периферији круга око противника). **2.** У другом случају оба мачеваоца покушавају да круже један око другог и тада се кружење изводи или око замишљеног центра који је непокретан или се креће у простору. То је централно кружно кретање (пошто се мачеваоци крећу непрестано око неког центра). У кружном кретању мачеваоци који се налазе у десном ставу теже да се крећу супротно од смера кретања казаљки на сату (-) зато што тада истовремено током кретања склањају груди а линија употребе мача за измах је шира. Мачеваоци који су у контраставу теже да чине супротно.

КОРАЦИ У ЛИНЕАРНОМ МАЧЕВАЊУ. Кораци са којима се мачевалац креће у ставу напред-назад током извођења напада

и одбрана, а дуж једне бојеве линије која је постављена право. Користе се: 1) Полукорак напред – савладава простор од око 1 стопала; 2) Корак напред – савладава простор од око 1,5 – 2 стопала; 3) Испад – савлада простор од око 3,5 – 4 стопала (укрштени испад 8 стопала); 4) Скок напред – савладава простор од око 4 – 4,5 стопала (укрштени скокови око 5 стопала); 5) Двокорак – савладава простор око 5 стопала; 6) Патинанда – савладава простор око 5,5 – 6 стопала; 7) Искорак – савладава простор од 6 стопала; 8) Балестра – савладава простор од 8 и више стопала; 9) Стрела (флеш) – савладава простор око 7 и више стопала у зависност од типа.

КОРАЦИ У НЕЛИНЕАРНОМ МАЧЕВАЊУ. Кораци са којима се мачевалац креће у ставу у свим правцима током извођења напада и одбрана, а дуж више бојевих линија које се крећу у различитим смеровима. Поред свих корака који се користе у линеарном мачевању у нелинеарном мачевању се користе још: кретање у месту, искорак, испад полулево-полудесно, искорак полулево-полудесно, испад у лево-десно, искорак у лево-десно, бочни корак лево-десно, укрштени корак лево-десно, коси кораци у лево-десно, испад у лево-назад и испад у десно-назад, испад у назад, бод леђа (спин), испад из контрастава, кружни кораци у месту и кружни кораци са променом места, окрети, полуокрети и пролази.

КОРАЦИ У СТРАНУ. Врста корака који се користе у нелинеарној техници мачевања. Ови кораци савладавају простор у лево и десно у односу на бојеву линију и противника. Постоје две врсте бочних корака: укрштени (предња или задња нога се током извођења корака укрштају – предња или задња нога прелази преко бојеве линије) и бочни (предња и задња нога током извођења корака се не укрштају већ прилазе једна другој – одступају од бојеве линија).

КОРАЦИ У СТРАНУ. Врста мачевалачких корака у нелинеарном мачевању помоћу којих се мачеваоци крећу лево и десно. Постоје два типа: бочни и укрштени. *Бочни кораци десно* се изводе тако што из става десна нога закорачи десно а затим јој приђе лева нога до бојеве линије и става. Бочни кораци у десно се изводе у правцу ка (15 сати). *Бочни кораци лево* се изводе тако што

лева нога закорачи у лево а затим јој до става приступи десна нога. Бочни кораци у лево се изводе у правцу ка (21 сат). **Укршћени кораци десно** се изводе само уколико је противник на дистанци из које нас не може угрозити пошто у тренутку укрштања ногу тело је у положају неравнотеже па је немогуће довољно ефикасно одреаговати. Укрштени корак у десно се ради тако што лева нога закорачи у десно иза десне ноге укрштајући се са њом а затим десна ступи у десно до става. (15 сати). **Укршћени кораци у лево** се изводе тако што десна нога закорачи у лево укрштајући се са левом ногом а затим лева нога ступи у лево до става. (21 сат). Види **КОРАЦИ БОЧНИ; КОРАЦИ УКРШТЕНИ**.

КОРДА. Врста кратког мача (дугог ножа) са једнооштричним равним сечивом, кратким накрсницама и правом дршком стилизованом у облику главе птице. Популаран у 14. веку међу занатлијама. Корда се често израђује и са благо повијеним сечивом (крива корда) и тада је неки називају *месер*. Било је и корди које су израђиване са нешто дужим и повијеним сечивом и тада их је тешко разликовати од сабље па су називане и *ћорда* или *ђорда*. Корду треба разликовати од *кушласа* који има сложени рукобран. Разликује се и од *бракемара* и њему сличних мачева (француски мач, чинкуедеа...) по томе што они имају двооштрична сечива.

КОРИЦЕ (ФУТРОЛА). Види **КАНИЈЕ**

КОСА СЕЧЕЊА. Сечења која се изводе линијом измаха-замаха дијагонално десно-лево-доле, лево-десно-доле или линијом измаха-замаха дијагонално десно-лево-горе или лево-десно-горе. и вертикално..

КРАБА РУКОБРАН. Врста сложеног рукобрана који се састоји од два пара контранакрсница – мањег (ближе сечиву) и већег (даље од сечива). Мање контранакрснице излазе из већих. Ова врста рукобрана обично има и бочну накрсницу у облику полупрстена који повезује горњи и доњи крак малих контранакрсница. Краба рукобран је згодан за хватање противниковог сечива и ефикасно заустављање клизања противниковог сечива низ сечиво мача током блока. Краба рукобран поседују чешће даге него мачеви, а највише италијански мачеви 16. века.

КРАТКИ МАЧ. Види **ПОЛУМАЧ**

КРВАВИ МАЧ. Стари обичај у 17. веку да се почетак ратног стања најављује – оглашава ношењем окрвављеног мача широм земље. Гласник који је то чинио је јахао коња обучен у црвено (“крваво”) одело.

КРВНИЧКИ МАЧ. Дворучни двосекли тешки (преко 2 килограма) мач широког (5 цм.) сечива, паралелних оштрица и дужине око 59 цм који се користи за егзекуцију – одсецање главе осуђеницима. Овај мач који није имао врх (затупљен) употребљаван је и за блаже казне (одсецање шаке, руке, ноге итд). Користили су га целати у 15-16. веку. На сечиву је обично имао угравиране мотиве правде, егзекуције, светаца или сцене погубљења – точак, кука и вешала. Било је на сечивима и поетских натписа: “Девојачка љубав и песма птице су слатки и пролазни.” Крвници који су руковали егзекуционим мачем су били посебно обучавани. Ових мачева је мало сачувано пошто се сматрало да га после одређеног броја егзекуција (преко 100 одсечених глава) треба поломити иначе доноси зло. Овакве мачеве би и зазидавали, закопавали или бацали у реке како би им се заметнуо траг. Војни музеј у Београду има један сачувани примерак.

КРИТСКИ РАПИР. Врста бронзаног мача са узаним и дугачким сечивом који је служио искључиво за бод. Коришћен је на Криту око 1350 године п.н.е. и то најчешће у пару са још једним рапиром.

КРСНИЦА. Види НАКРСНИЦА.

КРУГ СМРТИ. Помоћно средство у учењу мачевања и борби у шпанској школи. Чини га геометријска мрежа на подовима старих школа мачевања у Шпанији са кругом и уписаним квадратом, тетивама и дијагоналама. Круг показује мачеваоцима покрете ногу по луковима, тетивама, пречницима, дијагоналама и окретима око себе и противника. Круг има пречник за један мачевалачки корак дужи од испружене руке са мачем. Борба је подразумевала заузимање положаја унутар круга и кретање по њему насупрот казаљци на сату око противника док се не постигне позиција згодна за напад. Метод напада је смањење дистанце кратким корацима дуж једне линије унутар круга уз стално

заstraшивање противника врхом мача. Када се коначно догоди отварање напад може бити изведен у пролазу искоракoм чиме се скраћује дистанца за 1,5 до 2 метра и то тако што се испруженом руком скања у безoпaсан положај противников врх у страну. Кад се смањи дистанца нападач може и да сече отворену страну противника, може да зада ударац према глави или бод дуж целе висине тела. Било ко у простору супротне стране сектора круга, а у дужини једног “пролаза”, је у великој опасности пошто ће сечење или бод бити неизбежни. Одбране су се изводиле избегавањима (измицањем) корацимo по кругу у свим правцима по линијама и тетивама а најчешће под углом од 90 степени како би се повратила оригинална дистанца и самим тим дефинисао нови круг сигурности. Нападнути може да начини и корак назад или промени став у назад, да избегне напад ескивирањем и да у исто време убоде противниково лице. Нападнути може одлучити и да прихвати долазећи врх својим мачем и промени правац његовог кретања и истовремено искључењем сопственим врхом убоде нападача. Круг смрти је још називан и **мистични круг**. Наиме, *ако се на шлу нацрта велики круг добија се пројекција космичке сфере – свемир у малом. Крећање по шом кругу дели га на четири основна правца: напред, назад, лево и десно. Њихов међупросјор се даље дели на бескрајно улова појодних за косо крећање. Описивање квадрата око шог круга ће му својим дијаналама даћи пречнике и праволинијским ујошјунишми кружно. Такав исти круг са свим правцима и међууловима – који чини групу раван, вертикалну у односу на круг на шлу, постоји и за покрете руке. Засеци раијром: вертикални, хоризонтални, коси одозго и одоздобови из његових сектора, уз хоризонталне покрете ноћима повезују два круга који се секу у просјору – круг покрете руке и круг покрета ноћу у јединствену целину. Борба у кругу повезује, дакле, мачеваоце са својошћим крећањем времена, просјора и доаћаја који се исто тако одвијају кружно јер постојање је само ниш ЈЕДНОГ умоћана кружењем сама око себе у трандиозно клујко које се зове „СВЕ”. Мачеваши је зашго одувек, на један мещафизички начин, значило биши у најближем коншакшу са мистеријом кругова света у којој је у сваком покрету мачеваоца сабран не само његов цео прешходни и садашњи животи и свеколика моћућа смрт већ и сав универзум, све*

време и догађаји света који су били пошребни да би био створен он и њај његов један једини покрет. (Дневник учитеља мачевања). Види ШПАНСКА ШКОЛА

КРУЖНИ БОДОВИ. Бодови који кад се изводе трајекторија врха мача није праволинијска већ полукружна или кружна. Најчешће се изводе кружни бод са левог бока (врх мача се спушта доле са шаком у I моциону и затим се води назад-горе до положаја шаке са V моционом одакле се и изводи бод одозго), а као узврат након пуног блока у 9 сати и кружни бод са десног бока (врх мача се спушта доле са шаком у V моциону и затим се води назад-горе до положаја I моциона одакле се изводи бод одозго), а као узврат након пуног блока у 3 сата.

КРУЖНО ВЕЗИВАЊЕ. Покрет којим се кружењем хвата и без губљења контакта противниково сечиво враћа у првобитну линију позиције. Кружно везивање се постиже у свим линијама и одређено је линијом позиције у којој почиње и завршава везивање. Изводи се са циљем контроле противниковог сечива а као једна од везних радњи пред бод, сечење или разорување.

КРУЖНО СЕЧЕЊЕ. Секући покрет оштрицом мача током којег врх мача описује кружну трајекторију. Изводи се по вертикали, дијагонали или хоризонтални из једне позиције у ту исту позицију. Супротно линеарним сечењима.

КРУЖНА ПАРАДА. Контра-парада. Дефанзивни покрет сечивом који брани велику површину испред нападнутог. У кружној паради врх мача описује цео круг око долазећег сечива противника до њиховог контакта у блоку. На крају акције врх је управо у оном положају у којем је био пре почетка параде а рука постављена у положај опозиције како би се извео одмах узврат. Кружна парада се најчешће употребљава против нападача који користи варке или против више нападача који нападају истовремено, или када нападач напада хаотично. Против мачевалаца који стално изводе кружне параде најбоље је изводити напад са кружењем у кружење (хавација) када се у повољном тренутку сечиво подиже благо врхом горе а рука поставља у IV или II опозицију, и одатле изводи бод. Друга опција је извођење напада са ПРЕКОБОДОМ.

. **КСИФОС**. Кратки (дужина 50-60 цм.), тешки, једноручни, двоштрични грчки мач са ојачаним сечивом на првој трећини (облик исриси) и кратким рукобраном (обично правоугаоним). У почетку се израђивао као бронзани а касније као гвоздени.

КУЛТЕЛИСА. Види ЕСТОК.

КУЛТЕЛУС. Претеча бодежа и прелазни облик од ножа ка бодежу. Настао је у 13. веку и има осно симетрично једноштрично сечиво и исту такву дршку (за разлику од асиметричне дршке ножа) у наставку сечива. У основној верзији нема рукобран – обична дршка ножа, а у развијеној верзији добија кратку накрсницу мача (а понегде чак и малу јабуку). Негде се у 15. веку називао још и гладиус. Имао је обично дужину око 25-26 цм. и носио се у канијама.

КУПЕ. Види БАЧЕНИ БОД.

КУП-ХИЛТ (CUP-HILT) РАПИР. Лаки рапир шпанског типа тј. са калота рукобраном и дугачким накрсницама – конзолама. Претежно намењен за бодно мачевање.

КУРТОАЗНО МАЧЕВАЊЕ. Пријатељско – обзирно мачевање. Мачевање у коме противници током мачевања своје акције изводе обазриво, пажљиво и водећи рачуна да не повреду један другог. Куртоазно мачевање се обично изводи куртоазним мачевима (затупљена оштрица и затупљен врх), уз заштитну кацигу и одело. Куртоазно мачевање је основна форма школског и вежбовног мачевања као и свих врста небојевог компетитивног мачевања – спортско мачевање

КУТЛАС (КАТЛАС). Врста кратке сабље са јаким и широким сечивом. Омиљена међу морнарима и гусарима. Има увек сложени рукобран који често има на десној страни рукобрана металну плочу у облику школке. Види ДУСАК; ДУСЕГ.

Л

ЛАБИЛНИ ГАРД. Положај тела у коме је мачевалац раменом а не грудима окренут у правцу из којег долази сечиво нападача.

То је најчешће положај из којег се теже и спорије изводи узврат. Лабилни гард за мачеваоца коме противниково сечење долази са десне стране је, дакле, став а лабилни гард за мачеваоца коме противниково сечиво долази са леве стране је контрастав. Најбољи узврат код лабилног гарда је окретом. Мачеваоци у борби избегавају да се нађу у лабилном гарду пошто тада не само да могу бити лако избачени из равнотеже већ им је и избор узврата мањи.

ЛАКИ РАПИРИ. У ове мачеве спадају „куп-хилт“ рапири, **транзициони** рапири, „свепт-хилт“ и „фламберг“ рапири. Сви ови рапири се на неки начин разликују али спадају у мачеве чија тежина је најчешће између 750 и 1100 грама. Сви лаки рапири имају пљоснато и уско сечиво намењено за сечење и бод, али претежно за бод. „Куп-хилт“ рапири спадају у рапире шпанског типа али са уским двосеклим сечивом. Транзициони рапири имају двосекло пљоснато уско сечиво и лагани рукобран са заштитном пречагом за прсте шаке. Свепт-хилт рапири имају узано сечиво лаких рапира а рукобран тешких рапира. „Фламберг“ рапири имају транзициони рукобран без доњег гребена што значи да су за разлику од транзиционог рапира којим се и сече (па је потребна заштита прстију шаке) претежно намењени боду. Средином 17. века управо на трагу „фламберга“ ће настати флорет – основни мач за вежбу у бодућем (шпадном) мачевању. Види ТЕШКИ РАПИР.

ЛАКА КОЊИЦА. Служи за извиђање и као заштитница на боковима да спречи могућност изненађење. Лака коњица се користи и за потрагу, потеру и препад. Из ових разлога лаку коњицу чине лакши коњи који су бржи, окретнији, издржљивији, мање осетљиви на временске прилике и недостатак хране и воде. Самим тим били су и јефтинији за одржавање. Коњаници лаке коњице су нижи, лакши и бољи јахачи од тешке коњице. С друге стране лака коњица је захтевала уместо послушних, дисциплинованих, јаких и издржљивих коњаника интилигентне и независне личности. С тим у вези Клаузевиц пише: *„Појединац извиђачке коњице поседује предузетнички дух, поверење у себе и своју срећу, што неко ко је увек служио у тешкој коњици не може ни замислити. С друге стране, лаки коњаник извиђач је се мање*

боји ојасности од војника шешке коњице.“ Лака коњица води порекло од коњаника источне Европе који су проводили живот на коњима па су били одлични јахачи. Лака коњица је наоружана са веома закривљеним сабљама.

ЛАНГЕТЕ (РОГОВИ). Неки модели сабље (за „карабелу” карактеристично) имају накрсницу која на месту додира са сечивом (на средини а паралелно са листовима сечива) има два језичка усмерена према врху сабље. Ови језичци као „рогови” („лангете”) могу бити кратки (намењени бољем учвршћивању сабље у корице), а могу бити дугачки – намењени и употреби у борби (хватање противниковог сечива кад склизне до накрснице). Лангете имају и функцију заштите кажипрста и палца од склизнућа противниковог сечива приликом лоше изведеног блока.

ЛАНДСКНЕХТИ. Немачки војници-плаћеници 16. века наоружани дугим копљима и дворучним мачевима за борбу на дистанци. За појасом су носили и кратки мач кацбалгер за блиску борбу у метежу.

ЛАНЦЕТА. Мали, веома оштар једнооштрични нож који је коришћен у 14. веку за фина сечења или као бритва – слично данашњем мајсторском скалпелу.

“ЛАРП” МАЧЕВАЊЕ. Игра за адолесцент-одрасле и децу. У овој мачевалачкој забави учесници одевени у различите еп-фантастичне костиме вилењака, витезова, патуљака..., „наоружани” пластичним и гуменим „мачевима”, штитовима, оклопима, секирама, копљима, буздованима..., окупљени у супарничке таборе, се међусобно такмичарски “боре” по унапред договореним поен-правилима. Овом врстом инфантилног и технички потпуно импровизованог (натуралног) мачевања се углавном баве хипермодерне „сајбер” генерације које своју инспирацију за ово “мачевање” највећим делом налазе у видео игрицама и разним формама дејче и епске фантастике. Види БОХУРТ МАЧЕВАЊЕ.

ЛИСТ СЕЧИВА. Бочна страна (пљошта) сечива мача. На споју листова сечива се формира оштрица – брид или телуће мача. На листу мача се обично налази *канелура* (жљеб) мача.

Листови дефинишу ширину сечива а телуће дебљину сечива.

ЛИНЕАРНО МАЧЕВАЊЕ. Мачевање у коме противници изводе борбу крећучи се по замишљеној правој линији напред-назад. У линеарном мачевању нема (или има врло мало) кретања у лево и десно а све одбране и напади се изводе најкраћим путем тј. праволинијски. Начин мачевања који почиње да се претежно користи од 17. века.

ЛИНИЈА. Држање мача у положају усмерености из неке позиције врхом у противника са пруженом руком до краја. Постоје две врсте линија. 1) Офанзивна – прати је истовремено приближавање ногама ка противнику са циљем да му се нанесе погодак. 2) Дефанзивна – врста активне одбране коју прати остајање у месту или повлачење, а чиме се угрожава и омета противников напад пошто се тиме доводи у ризик да се током напада сам набоде на постављену линију. Мачевалац који полази у напад на дефанзивну линију мора претходно ухватити и уклонити опозиционирањем, бацањем, везивањем или вођењем противников врх у страну.

ЛИНЕАРНО СЕЧЕЊЕ. Секући покрет сечивом мача током којег се врх мача креће праволинијском путањом. Код линеарног сечења секући покрет почиње из једне позиције а завршава са шаком у том истом правцу али на другој позицији (за разлику од полукружног сечења у коме сечење почиње из једне позиције а завршава са шаком на неком другом правцу и у некој другој позицији) или кружног сечења у коме сечење почиње из једне позиције а завршава са шаком на неком другом правцу али у истој позицији.

ЛОВАЧКИ МАЧЕВИ. Мачеви који су коришћени у лову. Кратки ловачки мачеви су коришћени за пешачки лов, а као помоћно средство, док дугачки ловачки мачеви су коришћени непосредно за коњички лов слично копљу и имали су при крају прве трећине сечива кратку накрсницу која је спречавала убодену животињу да приђе.

ЛОМЉЕЊЕ ДИСТАНЦЕ. Види ДРЖАЊЕ ДИСТАНЦЕ.

ЛОУЛАНД. Врста дворучног мача низијских Шкота.

ЛУНЕТА. Посеба врста рукобрана код флорета за вежбање у облику броја 8 од дебеле жице. Види ФЛОРЕТ.

М

МАЛИ ШТИТ – ТЕХНИКЕ БОРБЕ. Врста дворугог мачевања у коме се у десној руци држи мач а у левој мали (покрива шаку) штит. Постоје две технике борбе малим штитом 1. **Везана** (здружена) у којој су мали штит и мач у акцијама напада и одбране све време један уз други (у контакту) чинећи једну целину. Ова техника се користила са циљем заштите шаке која држи мач, а који је у то време имао прост рукобран – накрсницу, али и да би се спречило противниково продирање штитом или мачем између штита и мача. 2. **Слободна** у којој су мали штит и мач у акцијама напада и одбране раздвојени и независно покретљиви – сваки од њих целина за себе. Овај тип борбе је готово идентичан борби дага-рапир и користио се у периоду када је мач већ имао сложени рукобран који је у потпуности штитио шаку.

МАЛИ МАЧ. Цивилни специјализовано бодни мач 18. века са кратким (дужина не прелази 85 цм.) јако танким и лаганим сечивом. Настао је олакшавањем (стањивањем) и скраћивањем сечива транзиционог рапира. Мали мач, дакле, има сечиво плоснатог (“дијамант”) пресека и транзициони рукобран тако да јако личи на смањени транзициони рапир, а због чега је ова врста мача и названа **мали мач**. Оштрице које је поседовао мали мач нису коришћене за сечење већ за спречавање хватања руком сечива током разних врста разоружавања али и за “шмис”. Од малог мача – претварањем његовог сечива у сечиво крстастог (троугластог) попречног пресека настаје убрзо шпада. Види ШПАДА; ШМИС.

МАНЖЕТ. Погодак сечењем или бодом који се наноси на наоружану шаку или подлактицу противника пролазећи изнад, испод или са леве или десне стране противниковог

рукобрана. Дакле, акција усмерена на горњи, доњи, унутрашњи или спољашњи део противникове руке. Наноси се или као директан напад (ако противник не покрива добро својим гардом подлактицу и шаку), као индиректан напад (хвата се и баца противничково сечиво у страну и тако отвара његова шака и подлактица за сечење или бод), као узврат након блока, као предударац у припрему или као темпо акција (темпо бод или темпо сечење). Ако се изводи као темпо акција одмах након пласираног сечења или бода треба извести и скок назад, а како нападач не би погодио по инерцији свог напада.

МАСКИРАЊЕ ПЛАШТОМ. Радња коју својим плаштом изводи мачевалац са циљем да отежа противнику да види положај и покрете његовог мача (где је усмерен, да ли иде у напад, да ли је спреман за бод или ударац...). Маскирање свог мача плаштом се изводи тако што лева рука са плаштом поставља плашт испред тела тако да набори плашта висе доле и маскирају мач који је иза њега. Из овог положаја се може извести и бод **кроз** плашт или нагло подизање плашта пред ударац или набацивање плашта мачем.

МАСКА МАЧЕВАЛАЧКА. Кацига. Врста личне заштитне опреме за главу мачевалаца. Користи се у куртоазном мачевању како не би током пријатељског или такмичарског мачевања (борбе) дошло до случајне повреде главе и лица. Сматра се да је прва жичана цивилна маска за школе мачевања израђена 1776. године. У почетку су маске биле само лагана сферна метална мрежа која покрива лице, касније су покривале целу главу, затим су облагане кожом и ојачаване металним шипкама (за мачевање сабљом и рапиром). Данас се праве од челичне мреже, али све је више модела од плексигласа (као мотористичке кациге). Пре појаве жичане маске мачеваоци су лице штитили дланом, разним врстама кожних, металних или дрвених „маскенбал“ маске које су везивали иза главе или металним перфорираним тањирима које су држали у левој руци испред лица.

МАХАИРА. Кратки мач Лакадемоњана. Има конкаво постављену оштрицу. Види **КОНКАВНИ МАЧЕВИ**.

МАЧ. Лично хладно оружје за једноручну, дворучну или

дворуку блиску борбу (не испушта се из руке током употребе) убодом-сечењем, са правим широким сечивом најмање дужине 60 цм, са једном или две оштрице на које је причвршћен балчак (рукобран, дршка и јабука). Направљен је још у бронзано доба од бодежа повећавањем дужине сечива прво до величине кратког мача (полумача) а затим дугог мача. До 15. века мач је искључиво војничко тешко и незграпно оружје које углавном не служи за мачевање већ за наношење слободних удараца или бодова (као секиром, буздованом, нацаком...) сечивом, накрсницом (гардом) или јабуком. На напад мачем се углавном није узвраћало мачем већ ескивирањем или штитом па је реч била не о мачевању већ борби у којој се користи мач као офанзивно средство борбе. Од 15. века мач постаје и цивилно оружје – лакши и боље балансиран па се почиње користити и као одбрамбено оружје којим се изводи парирање (оштрицом и накрсницом). Од тог тренутка принцип борбе је судар мачева а мач се почиње користити у размени нападачко-одбрамбених акција мачевима: тј. борба се изводи претежно кроз борбу мачева – мачевање. Деле се у **бојеве** (војни, цивилни, ловачки и судски), **симулативне** (вежбовни, спортски, сценски, церемонијални и украсни); једноручне и дворучне, кратке и дугачке, лаке, средње тешке и тешке, са правим и са кривим (конкавним и конвексним) сечивом, секуће, бодне и универзалне, са рикасом и без рикаса.

МАЧ ЛОВАЧКИ. Види ЛОВАЧКИ МАЧ.

МАЧ ВИТЕШКИ. Види ВИТЕШКИ МАЧ.

МАЧ ЕГЗЕКУЦИОНИ. Види КРВНИЧКИ МАЧ.

МАЧ ЦЕРЕМОНИЈАЛНИ. Мачеви који се користе у симболичке или статусне сврхе током различитих церемонија, процесија, парада, крунисања и сл. Има тешких, чак и дворучних мачева који су церемонијалног типа али су већина ових мачева лаки бојеви или украсни мачеви (сабље, шпаде и спадрони). Обично се додељују за заслуге државним чиновницима (полиција, дипломатија...) и официрима када се производе у више чинове. Најчешће су бојево неупотребљиви али зато луксузно опремљени и украшени. Најпознатији од ових мачева су крунидбени, папски и царски. Види МАЧОНОСАЦ; ПАПСКИ МАЧ.

МАЧОЛОМАЦ. Тешки и гломазни бодеш за леву руку јако широког сечива паралелних оштрица од којих је једна назубљена слично грабуљи или чешљу. Та назубљена страна служи за парирање противниковог сечења или бода при чему се нападачево сечиво у тренутку блока заглављује (запетљава) између зубаца. На тај начин мачевалац који је извео блок за једно кратко време ефикасно (и ефикасније од других типова дага) може променом моциона шаке чврсто фиксирати и држати сечиво нападача како би могао узвратити својим мачем. То је била првенствена намена овог бодеша. Кад је реч о другој намени овог бодеша – ломљењу сечива мача, овом врстом бодеша се није могао поломити тешки рапир или војнички мач већ само лаки рапир и то не директно већ само уз помоћ рапира тј. ако би нападнути извео на стегнуто сечиво нападача још и полугу са својим мачем. Види БОДЕЖ.

МАЧ ДВОРУЧНИ. Види ДВОРУЧНИ МАЧ.

МАЧ ИТАЛИЈАНСКИ. Види ТРАНЗИЦИОНИ МАЧ.

МАЧ ЈЕДНОИПОРУЧНИ. Види ЈЕДНОИПОРУЧНИ МАЧ.

МАЧ МАЛИ. Види МАЛИ МАЧ.

МАЧ МРТВАЧКИ (ПОСМРТНИ – MORTUARY). Мач 16. века са корпа рукобраном сачињеном од сва три гребена, са мањом чеоном плочом и тешког сечива једнооштричног (било је и двооштричних примерака). Веома популаран у Енглеској током грађанског рата. Изузетно је згодан и за бод и за сечење. Постоји више тумачења необичног имена овог мача. Прво је да су се на његовом балчаку налазиле слике сцена егzekуције енглеског краља Чарлса I, друго је да је украшена глава на корпи направљена по лику на посмртну маску Чарлса I, и треће да кад се овом мачу погледа са доње стране његов симетрични корпа балчак он својим отворима и пречагама ствара грубу слику мртвачке главе.

МАЧ ТРАНЗИЦИОНИ. Види ТРАНЗИЦИОНИ МАЧ.

МАЧЕВАЊЕ. *Борилачка вештина, борилачки спорти, борилачка уметност и сценска уметност у којој се мачевалачко оружје користи за компетитивну (бојеву или такмичарску) или*

некомпетитивну (сценску уметност или борилачку уметност – *FORME D`ART MARTIAL*) борбу.

МАЧЕВАЊЕ АРТИСТИЧКО. *Martial art* – некомпетитивна врста мачевања. Мачевање као психо-физички активизам *борилачке уметности* насупрот мачевању као *борилачкој вештини*, *борилачком спорту* и мачевању као *сценској уметности*. Циљ артистичког мачевања је креативност, инвентивност креирања и извођења мачевалачке АКЦИЈЕ саме по себи, лепота покрета тела, идеја, интуиције, удараца и бодова у нападу и одбрани мачем. У овој врсти мачевања су мачеваоци заинтересовани за вештину саму и уживање у „борењу“ – борби самој и њеној лепоти. У артистичком мачевању се стога погоци не броје пошто актери вредност у својој вештини налазе у борби и њеној лепоти, занимљивости, инвентивности, креативности... а не у престижу и победи. Види БОРИЛАЧКА УМЕТНОСТ.

МАЧЕВАЊЕ “НА МЕНЗУРИ”. Врста куртоазног двобојног борбеног мачевања у коме мачеваоци наносе праве посекотине по лицу (очи, нос, врат и торзо су заштићени заштитном опремом). У мачевању “на мензури” мачеваоци не изводе покрете ногама већ се борба води у месту (у једној форми овог мачевања је дозвољено кретање само једном ногом) разменом сечења (бодови су забрањени) у нападу, одбрани и узврату и то искључиво из високих гардова (рука са мачем је изнад главе). У мачевању “на мензури” активно учествују и судија, лекар и два секунданта (сваки са по једне стране) са својим шлагерима (посебна сабља за мачевање на “мензури”), а који спречавају наношење бодова или развој борбе у нежељеном правцу. Задобијене посекотине се на лицу места дезинфикују или шију а борба траје док један од учесника не одустане сам или је лекар прекине због тежине посекотине. Види ШЛАГЕР.

МАЧЕВАЊЕ НЕУПАРЕНИМ МАЧЕВИМА. Мачевање у коме мачеваоци не користе мачеве истог већ различитог типа нпр. рапир-сабља, рапир-шпада, бастард-рапир, дворучни мач-сабља, рапир-дага и рапир-штит, рапир-дага и сабља... Ова врста мачевања захтева добро познавање карактеристика свих врста мачева и велико мачевалачко искуство.

МАЧЕВАЊЕ “ШЛАГЕРОМ”. Види МАЧЕВАЊЕ НА МЕН-ЗУРИ.

МАЧЕВАЊЕ БОЈЕВО. Врста класичног мачевања. Мачевање које се употребљава у правој борби у рату, дуелу или двобоју. Мачевање као компетитивна *борилачка вештина* на живот и смрт, а насупрот мачевању као компетитивном такмичарско-надметачком борилачком спорту, мачевању као некомпетитивној борилачкој уметности (FORME D`ART MARTIAL) и мачевању као сценској уметности.

МАЧЕВАЊЕ БОРБЕНО. Синоним за мачевање које се користило у правој борби (бојево мачевање). Види БОЈЕВО МАЧЕВАЊЕ.

МАЧЕВАЊЕ “БОХУРТ”. Види БОХУРТ МАЧЕВАЊЕ.

МАЧЕВАЊЕ ВАШАРСКО. Види ВАШАРСКО МАЧЕВАЊЕ.

МАЧЕВАЊЕ ВЕЖБОВНО. Некомпетитивно мачевање у коме је задатак постизање мајсторства у научној мачевалачкој вештини – увежбавање. Вежбовно мачевање може имати два циља: сопствена психофизичка култивација и активизам – мачевање „за своју душу“. На овај начин мачеваоци који су у школи научили да мачују могу редовно да се баве својом вештином без икакве претензија на њену практичну употребљивост и корисност у компетитивној бојевој или такмичарској борби. Други циљ вежбовног мачевања може бити супротан – увежбавање научене мачевалачке вештине са циљем њене употребе за компетитивну бојеву или такмичарску борбу.

МАЧЕВАЊЕ ЕПСКО. Види ЕПСКО МАЧЕВАЊЕ.

МАЧЕВАЊЕ ИСТОРИЈСКО. Подврста *Финирано двобојној мачевања*. Покрет за реконструкцију, реafirмацију и враћање у мачевање правих мачева (папир, шпада, дага, мали штит, дворучни мач, плашт...) и техника мачевања прошлости. Оснивачи су *Хајшон*, *Касџил* и *Рамонди* (крај 19. века). Историјско (основачи га називају „старо“) мачевање је настало као протест против *транзиционој мачевања* тј. претварање мачева у лагане спортске реквизите и “*деформисања старије мачевалачке вештине*” и претварања мачевања у спорт. *Историјско мачевање* се бави и

историјским истраживњем, рестаурацијом и реконструкцијом аутентичних стилова *класичној мачевања* старих европских мачевалачких школа.

МАЧЕВАЊЕ КЛАСИЧНО. Аутентично, изворно мачевање као **борилачка вештина**. Теорија класичног мачевања се бави општим принципима технике бојевог (борбеног) мачевања а не појединачним и посебним формама у којима се она појављује у различитим школама мачевања (Мајерова, Каранцина, Фабрисова, Мароцова, Ангелова, Агрипина, Суторова, италијанска, шпанска, француска, немачка, руска...). Теорија и пракса класичног мачевања реконструисане аутентичне технике разних мачевалачких школа прошлости не репродукује већ сажима и спаја стварајући посебну целину са циљем да оживи и реафирмише традиционално мачевање уопште. *Историјско мачевање* и *класично мачевање* (у куртоазној форми) се баве истом врстом мачевања – правим, традиционалним, мачевањем али на различите начине. Прве занима историјска аутентичност обнављања појединачних и посебних стилова који су постојали – дакле, музеј, а друге занима стварање нових и другачијих стилова и слободна примена опште коришћених техника – дакле, ревалоризација и живот вештине. Циљ класичног мачевања стога није историјска *репродукција* већ *креација*. Мачеваоци који се баве *историјским мачевањем* желе да уживају у аутентичној историји а мачеваоци који се баве *класичним мачевањем* желе да уживају у мачевању на традиционални начин и рестаурацији духа прошлости ове вештине, а не у прошлости самој. Термин класично мачевање треба разликовати од термина мачевање класицизма тј. мачевање периода 19. века. Мачевање класицизма је само једна врста класичног мачевања. Термин класично мачевање треба разликовати и од термина *бојево мачевање* пошто класично мачевање обухвата и куртоазне (небојеве) па и некомпетитивне врсте мачевања које све користе исту основну технику класичног бојевог мачевања али на различите начине.

МАЧЕВАЊЕ „ПРСА У ПРСА“. Тип мачевалачке борбе у коме се противници боре на блиској и контактної дистанци на дуелан начин. У том мачевању се не води дистанциона већ блиска – контактна борба. Из тог разлога се највише користе

сечења, а бодови се наносе најчешће из положаја повучене руке. Најчешће се изводе блокови из двостуког хвата, пропусни и контраблокови, ударци јабуком и балчаком и разне врсте полуга, хватова, бацања...

МАЧЕВАЊЕ ХАЈДЕЛБЕРШКО. Види МАЧЕВАЊЕ ШЛА-
ГЕРОМ.

МАЧЕВАЊЕ FORME D`ART MARTIAL. Види МАЧЕВАЊЕ
АРТИСТИЧКО; БОРИЛАЧКА УМЕТНОСТ

МАЧЕВАЊЕ ФИНГИРАНО ДВОБОЈНО. Врста куртоазног класичног мачевања у коме се мачеваоци боре са циљем да изводе фингиране (симулиране) двобоје (као што су се у војсци изводили војни маневри). Циљ ових двобоја је био компетитивно исказивање, егзибиција, забава рекреација, доколица и пре свега порив за побеђивањем. Борбе које су се водиле биле су до првог поготка а опрема која се користила у овом типу куртоазног мачевања је била бојева и техника бојева. У фингираном двобоју мачеваоци више не уживају у борби самој тј. мачевању већ у исходу те борбе – побеђивању. Они не мачују због свог телесног, духовног или душевног активизма или усавршавања вештине већ због побеђивања тј. због самоисказивања, славе, таштине, егзибиције...

МАЧЕВАЊЕ ТРАНЗИЦИОНО. Мачевање перолаким бо-
јевим мачевима који су почели да се трансформишу у спортске мачеве. Настало је кад се мач више није користио за праву борбу већ за вежбу и куртоазну борбу. Са транзиционим мачевањем, а у складу новим околностима, мачевалачка вештина добија све више радњи које нису бојеве, а губи радње које су бојеве и сувише опасне (неприхватљиве су за куртоазно мачевање). Ова тенденција ће добити замаха са појавом маске за лице и флорета као заменског мача за вежбање мачевања шпадом. Тако су се почели уносити елементи будућег мачевања спортским флоретом, па и мачевање шпадом пред крај 18. века добија прелазни (транзициони облик) полубојевог-полуспорског мачевања. Тада се у технику мачевања шпадом уводе као претежни елементи који су се у бојевом мачевању користили само у изузетним околностима и на посебан начин. То су: директни бодови без хватања противниковог врха, узврати без

опозиција и блокови без усмеравања врха у нападача. Ово су све претежни елементи спортског мачевања флоретом.

МАЧЕВАЊЕ СПОРТСКО. Мачевање као компетитивни *борилачки спорт*. Куртоазна такмичарско-надметачка игра спортским мачевима (флорет, спортска сабља и спортски мач) уз коришћење спортске заштитне мачевалачке опреме а са циљевима: 1. Такмичарска спортска победа; 2. Спортска рекреација и физичка култура; 3. Професионални тренерски ангажман. Изводи се по договореним правилима уз употребу мачева који су прилагођени безбедној спортској игри. По техници и тактици се разликује од бојевог мачевања. Тактика оних који рукују мачем у спортској сали није иста оној са “терена”. У бојевом мачевању циљ је погодити а не бити погођен док је у спортском мачевању циљ погодити први а по цену и да се буде погођен. Технички гледано постоје две врсте спортског мачевања: „класично“ у коме се користе класични спортски мачеви и опрема а погоци се бодују уз признавање и досуђивање од стране судија и електрично у коме се користе електрифицирани мачеви, електрична апаратура и пратећа електрифицирана заштитна опрема (некад жична а данас бежична) а погоци се бодују посредством апарата за електронско регистровања.

МАЧЕВАЊЕ СПОРТ-ИСТОРИЈСКО. Нова врста спортског мачевања. Квазибојево мачевање настало је почетком 21. века као хибрид фингирано двобојног мачевања 19. века и класичног спортског мачевања 19-20. века чиме је креирана нова врста спортског мачевања само са другим врстама мачева и такмичарске опреме. Спорт-историјско мачевање не треба (као што се то обично чини) бркати са историјским мачевањем пошто историјско мачевање никад није постојало као спорт (мајстори старих школа су своје мачевање заснивали као борилачку вештину а не као борилачки спорт). У спорт-историјском мачевању се користе спорт-историјски мачеви (лице на праве мачеве али то нису због тежине и савитљивости који су прилагођени безбедној такмичарској борби) квази-борбеном техником (техника личи на праву али није права већ је прилагођена промењеним особинама мачева и правилима која

обезбеђују безбедну такмичарску борбу). У спорт-историјском мачевању се организују спортска такмичења по узору на такмичења из спортског мачевања: бележе се поени, бодују погоци, врши контрола опреме, времена борбе, постављене су судије, додељују се и проглашавају победници, медаље, пехари, свирају химне... Као део спорт-историјског мачевања све је присутније и “бохурт” парамачевање (квазимачевање) у коме се изводе спорт-историјске борбе али са мачевима и опремом средњег века. Види БОХУРТ МАЧЕВАЊЕ.

МАЧЕВАЊЕ СЦЕНСКО. Мачевање као некомпетитивна визуелно-сценска уметност. Служи за позориште, филм, балет... Комбинује глуму, често игру и песму, са елементима драматизације безбедног и визуелно ефектног мачевања. Сценско мачевање је најатрактивнији део уметности сценске борбе због чега се сврстава још у сценски спектакл. Под сценским мачевањем се прецизније подразумева уметност фингиране мачевалачке борбе сценским репликама мачева по законима позоришне, филмске или плесне уметности према узорима реалних или спортских борбених дуела, а са циљем да се визуелно дочара борбено, спортско или чак и само сценско мачевање. У сценском мачевању се борбе изводе по унапред одређеном сценарију мачевалачких покрета. Главни циљ сценског мачевања је сценичност и спектакл и због тога се његова техника разликује од технике класичног бојевог мачевања. У сценском мачевању се користе безопасни сценски мачеви – реквизити. Треба га разликовати од АРТИСТИЧКОГ МАЧЕВАЊА – МАЧЕВАЊА FORME D`ART MARTIAL (Види МАЧЕВАЊЕ АРТИСТИЧКО), јер се у овом другом мачевалачке борбе изводе са другим циљем (није циљ сценска уметност већ борилачка уметност) као и без унапред зацртаног сценарија – као слободна креативна борба.

МАЧЕВАЊЕ „ТИК-ТАК“. Види КОНТАКТНА ТЕХНИКА МАЧЕВАЊА.

МАЧЕВАЊЕ ПОЛУЖНО. Види ТЕХНИКА ПОЛУГА.

МАЧЕВАЊЕ ВИТЛАЊЕМ. Види ТЕХНИКА ВИТЛАЊА.

МАЧЕВАЊЕ КУРТАЗНО. Види КУРТОАЗНО МАЧЕВАЊЕ.

МАЧЕВАЊЕ „У СУДАРУ“. Види БОРБА „У СУДАРУ“.

МАЧЕВАЊЕ „У ПРОЛАЗУ“. Види БОРБА „У ПРОЛАЗУ“.

МАЧЕВАЊЕ МАНЕВАРСКО. Види НЕЛИНЕАРНО МАЧЕВАЊЕ.

МАЧЕВАЊЕ ШКОЛСКО. Некомпетитивно мачевање у коме је циљ учење вештине за компетитивне потребе дуела, двобоја и спорта или некомпетитивног мачевања као борилачке или сценске уметности. Заинтересовани у том смислу постају чланови разних школа мачевања и мачевалачких братстава у којима уче ову вештину на часовима мачевања. Опрема која се у том случају користи састоји се од правих мачева са заштићеним врхом и затупљеним оштрицама, а на куртоазан начин. Реч је, дакле, о формализованом мачевању које се безбедно, организовано и систематски учи, вежба и истражује. Постоји и школско мачевање војног типа и том случају војници организовано у оквиру воних школа и академија уче мачевалачку вештину за потребе компетитивне војне бојеве борбе.

МАЧЕВАЊЕ ШТАПОВИМА. Врста “мачевања” која води порекло још из древног Египта (постоје слике на зидовима пирамида). Код ове врсте мачевања уместо мачева се користе дрвени штапови једноручним хватом. Штапови најчешће на крају који се држи поседују заштитну корпу. Користило се током целе историје мачевања не само за вежбање већ и надметање (на II Олимпијским играма постојала је дисциплина такмичење у борби штаповима). Ова врста мачевања је била посебно популарна у Енглеској крајем 18. века („backwording”), али и у морнарици. Техника мачевања штаповима је готово идентична техници мачевања једноручним мачем. У 19. веку отварање су школе за учење борбе штаповима пошто су цивили уз одело свуда носили и грађански штап. Понекад се у штап монтирало и сечиво мача. Види БОРДОН ШТАП.

МАЧОНОСАЦ. У Византијским церемонијама још од 7. века. носач царског мача као знака државне власти. Он иде на почетку поворке са дигнутим мачем без корица у десној руци (ако је мач велик са обема рукама) са врхом окренутим горе. То је био завет моћи и престижа владару који је корачао иза мача. Спаратијус је често и стајао иза цара који седи а са његове десне стране. Насупрот мачоносцу је са леве цареве стране штитоноши

који држи штит и копље. На овом церемонијалном мачу су били натписи који се односе на владара, указујући на његову чистоћу и племенитост. Корице овог мача су традиционално биле прекривене црвеним плишем. Види ЦЕРЕМОНИЈАЛНИ МАЧЕВИ.

МИСЕРИКОРД. Врста јаког бодежа са агресивним врхом који се користио крајем средњег века за докрајчивање савладаног противника пробијањем верижњаче или спојева између плоча оклопа. Добио је назив по “милости” којом се прекраћују муке на смрт рањеном противнику или муке од срамоте пораза. Биди БОДЕЖ.

МИСТИЧНИ КРУГ. Види КРУГ СМРТИ.

МЕСЕР. Немачки нож дужине кратког мача. Негде се месер назива још и **велики месер** (*grosse meser*) у смислу велики (дуги) нож, а негде овај термин (велики месер – *grosse meser*) означава врсту немачке дворучне сабље 15-16. века настале повећавањем димензија месера до величине мача. Сви месери имају једноштрично благо повијено сечиво које се шири при врху који је обично до 1/3 од врха наоштрено и на тој телућној страни најчешће оштро одсечено од линије телућа остатка сечива. Имају прост крстаст рукобран који понекад има и мали полупрстен за заштиту спољашње стране шаке. Види КОРДА.

МЕТАЛУРШКЕ ОСОБИНЕ СЕЧИВА. Главне металуршке особине сечива мача су тврдоћа и еластичност. Тврдоћом сечиво добија оштрину и чврстину који су потребни за сечење и бод (пробијање). Мекоћом сечиво добија гипкост и флексибилност која спречава да приликом сечења или убода пукне. Ова два својства спојена у целину дају сечиво које је еластично и тврдо.

МЕН ГОШ (“ЛЕВА РУКА”). Види ДАГА.

МЕРОВИНШКИ МАЧ (ФРАНАЧКА СПАТА). Тешки једноручни двоштрични мач раног средњег века (5-8. века) са широким и јаким сечивом паралелних оштрица. Настао је од римске спате (комбинација гладиуса и галског – келтског дугог мача) и дугог германског мача. Има веома малим рукобран (често и без њега) и углавном без врха. Наменен највећим делом сечи. Меровиншка спата се израђивала у крајој и дужој

варијанти. Овај мач ће око 8. века под утицајем *викиншкој мача* почети лагано да се трансформише у *каролиншки мач*. Види РОМАНИЧКИ МАЧ.

МОРНАРИЧКИ МАЧЕВИ. Мачеви који су се користили у војној и цивилној морнарици. Реч је увек о једноручним средње тешким кратким мачевима или једноручним дугачким мачевима али са делимично скраћеним сечивом. Као морнарички мач се веома често користила и кратка сабља. Бродски официри су током 15. века углавном користили рапире док у 16. и 17. веку мачеве скјавоне а у 18 и 19. веку спадроне и шпаде. Види БУКАНИРСКИ МАЧ; КУТЛАС.

МОРТАРИ МАЧ. Види МРТВАЧКИ МАЧ.

МОЦИОНИ. Ротациони положаји шаке мачеваоца који држи мач. Ови положаји омогућавају опозиционирање противниковог врха и контролу усмерености врха мача у протвника током извођења офанзивних или дефанзивних мачевалачких радњи. Тако шака са мачем може бити окренута: длан десно-палац доле; длан доле-палац лево; длан лево-палац горе; длан горе-палац десно и длан десно-палац доле. Поред ових основних моциона постоје и међумоциони – међуположаји шаке. Правилна употреба моциона обезбеђује и да се приликом сечења оштрица мача постави увек управно на мету, а што једино обезбеђује ефикасно сечење.

МУЛИНЕТ. Кружни покрети сечивом мача – кружно сечење. Карактеристични за мачевање у коњици јер омогућавају да се након изведеног сечења оштрица мача постави одмах у положај измаха за ново сечење, а што је од великог значаја у војном мачевању. Постоје нападачки и одбамбени мулинети, вертикални, коси и хоризонтални. Из коњичког мачевања су пренети и у пешадијско мачевање сабљом.

МУЛИПЕД. Кружни покрет вртења-витлања мачем из зглоба шаке.

Н

НАКРСНИЦА РУКОБРАН. Део балчака мача и врста про-

стог рукобрана. Главна врста рукобрана код свих витешких (свеевропских) мачева. Састоји се од једне металне шипке постављене средином на базу сечива у равни оштрица мача тако да са њим формира облик крста. Састоји се од доњег крака (крснице) који штити доњу страну шаке која држи рукохват мача и горњег крака (крснице) који штити горњу страну шаке. Накрснице могу бити различитих дужина, облика и повијености. Могу бити повијене у напред – *конширанакрснице* и *комбиноване* – горња у напред а доња у назад или горња право а доња у напред. Кад се накрсница почне увијати у раван супротно од равни оштрице – „S“ или „8“ накрсница.

Када се испред накрсница постави нека друга врста рукобрана – *рикасо њрштен*, *бочне накрснице* или *одбојник* на сечиву се формира *рикасо*. Кад се испред накрснице постави *калоша рукобрана* реч је о конзолети или шпанском рукобрану. Додавањем на накрсницу бочних накрсница, гребена и грана формирају се разне сложене врсте рукобрана. Види РУКОБРАН; ШПАНСКИ РУКОБРАН; КОНТРАНАКРСНИЦА; РИКАСО; РИКАСО ПРСТЕН; ОДБОЈНИК; РИКАСО ПРЕЧАГА; КОМБИНОВАНЕ НАКРСНИЦЕ.

НАКРСНИЦА. Види НАКРСНИЦА РУКОБРАН.

НАПАД. Офанзивна акција којом мачевалац нападач у једној или више повезаних мачевалачких радњи угрожава противника са циљем да му нанесе бод, сечење, разоружање, онеспособљавање, бацање или неку врсту неутралисања. Напад постоји у три форме: 1. Форми офанзивног напада, 2. Контранапада (дефанзивни – одбрамбени напад) и 3. Форми узврата на напад након одбрањеног напада. Другима речима напад се изводи: пре напада противника, за време напада противника или после напада противника. Види КОНТРАНАПАД; УЗВРАТ; ДИРЕКТАН НАПАД.

НАПАД У ПРАВО ВРЕМЕ (ФИЗИЧКО). Офанзивна акција која се изводи док је противник у положају промене положаја оружја или тела у простору (док изводи прелаз из једне своје радње у другу). То је, дакле, најпогоднији тренутак у физичкој радњи противника за извођење нападачке акције. Има више таквих тренутака: Док противник корацима припрема свој напад; кад противник почне са нападом (а још га није реализовао до половине); док противник мења позиције или позиве; кад искорачује напред без неке офанзивне радње (нема пружен мач напред. Тада се у тај корак (док му је предња нога у ваздуху) изводи испад или искорак уз истовремени бод са хватањем и опозицијом колегиног мача, нека од везних радњи или варка; након противниковог блока, а пре његовог узврата; кад је противников напад избегнут или је он промашио у свом нападу; кад противник није у гарду; кад је противник извео блок али не узвраћа; кад је противник извео одбрану али тако да се при томе сам отворио за безбедно извођење нашег другог напада; кад је противник извео свој напад тако да је незаштићен од нашег контранапада (напада нас са опозицијом у којој његов врх гледа у страну а не у нас).

НАПАД У КОНТРА ВРЕМЕ. Покрет који се користи против контра-напада. То је СИМУЛИРАНИ напад (лажни напад) који се користи како би се испровоцирао противников контра-бод. Тако се он излаже паради, узврату или контра-нападу у контра-напад. Често се за овај напад користи и термин напад у време "друге интенце".

НАПАД У ПРИПРЕМУ. Напад који се изводи док противник ради припремне радње за свој напад. Циљ напада у припрему је ометање и нарушавање напада противника пре него што га овај изведе. Тако се противник приморава да уместо изведе напад изводи одбрану. Разликује се од обичног ометања напада (нпр. сталног мењања гардова, батута итд.) по томе што се изводи нападом тј. угрожавањем противника.

НАПАД ПЛАШТОМ. Технике офанзивне употребе плашта у борби. Постоји: а) Бацање плашта руком на главу противника, б) Бацање плашта руком на мач противника, ц) Бацање плашта мачем на главу или мач противника, д) Покривање плаштом, е)

Измах плаштом – удар по глави или мачу противника, ф) Хватање противниковог мача помоћу руке са плаштом, г) Витлање плаштом.

НАПАД СА ПРОМЕНОМ ПОЗИЦИЈЕ. Врста напада који почиње из положаја сечива мача врхом усмереним у горње секторе противника а финализира се са положајем сечива мача врхом усмереним у доње секторе противника. Или обрнуто. Или, врста напада који почиње из положаја сечива мача врхом усмереним у доње секторе противника а финализира се са положајем сечива мача врхом усмереним у горње секторе противника. Напад са променом позиције се може изводити уз додатни обилазак противниковог сечива (финализира се са супротине стране његовог сечива – промена позиције напада се не врши само по вертикалном већ и истовремено по хоризонталном сектору) или без њега.

НАПАДИ СРЕДЊИМ ШТИТОМ. Средњи штит се користи значајно више офанзивно него велики штит за напад и то: 1. Ударцем штитом (предњом страном и рубом); 2. Отварањем противника рубом штита 3. Блокирањем штита или мача штитом 4. Полугом штитом и мачем.

НАПАД У ПРАВО ВРЕМЕ (ПСИХИЧКО). Најпогоднији тренутак у психофизичком стању противника за извођење нападачке акције. Кад је уморан; кад је збуњен, пометен, преплашен (изненађен, заваран); кад је неопрезан и брзоплет (похлепан на победу); кад је несигуран у себе, или супротно сувише самоуверен и арогантан; кад изводи ризичну акцију за њега (коцка се; кад изводи акцију брљиво и алкаво; кад је тактизирањем и смиривањем борбе „успаван“; кад је тактизирањем изнервиран и „избачен из такта“. Напад у право психичко време се посебно односи на “темпо у пажњу”. Наиме, пажња и концентрација су психолошке категорије које се понашају по синусоидним законима кретања од минимума ка максимуму тј. сваки мачевалац током борбе има период у коме његова пажња на радње противника расте и период у коме је она засићена и опада. “Темпо у пажњу” значи да је прави тренутак за напад онај у коме пажња противника опада или је на минимуму. У том смислу постоји мноштво акција у мачевању

(лажни напади, чаркања, промене гардова...) којима је циљ брже засићење пажње противника и опадање његове концентрације.

НАПАД ЈАБУКОМ. Офанзивна радња са циљем да се противник удари у лице или у наоружану руку јабуком мача. Изводи се из одбрамбених или нападачких радњи у којима се врх мача поставља у назад а јабука мача у напред (нпр. контраблок и телућни блок). Ударци јабуком се изводе увек из скраћене или контактне дистанце и то: право, одозго или одоздо. Могу се изводити још и у склопу разних варки као што су сечење-јабука, пропусни бод-јабука итд. Види ОДБРАНЕ ЈАБУКОМ.

НАПАД РУКОБРАНОМ (БАЛЧАКОМ). Ударци рукобраном мача. Обично се користе у дуелној борби. Изводе се или у форми директног напада на контактну дистанцу или у форми узврата након блока. Ударци се изводе јабуком, пречком доњег рукобрана (централним гребеном), накрсницом или целим балчаком ако мач има корпа или калота рукобран. Ударци се пласирају у лице или наоружану руку. Види НАПАД ЈАБУКОМ; ОДБРАНЕ ЈАБУКОМ.

НАПАД ПРОСТИ. Офанзивна акција изведена само једним континуираним покретом – мачевалачком фразом, а насупрот сложену нападу – офанзивној акцији која се састоји из више покрета – фраза које чине један КАДАР.

НАПАД СЛОЖЕНИ. Офанзивна акција која се састоји из више дисконтинуираних покрета – мачевалачких фраза које су спојене у један кадар, а супротно простом нападу који се изводи само са само једним континуираним покретом – мачевалачком фразом.

НАПАД ДИРЕКТНИ. Види ДИРЕКТНИ НАПАД.

НАПАД ИНДИРЕКТНИ. Види ИНДИРЕКТНИ НАПАД.

НАПАДАЧКИ МУЛИНЕТИ. Офанзивни кружни покрети средње и јако закривљеном сабљом којима се наносе сечења. Ако се изводе повезано добија се витлање сабљом. Види МУЛИНЕТ.

НАПАДИ СА ДЕЈСТВОМ НА ОРУЖЈЕ. Напад који у себи садржи контактирање противниковог мача, најчешће батутот, везивањем и бацањем. Дејства на оружје оично врло успешно

разарају почетак противниковог напада или онемогућавају његове финте. Да би се успешно извеле акције са дејством на оружје потребно је: 1. Дејство на оружје изводити изненадно за противника, средњом или јаком страном свога сечива по средњој или слабој страни противника; 2. Трудити се да држимо својим сечивом сечиво противника до момента када је његова заштита од бода или сечења за њега постала неизводљива јер постоји могућност дегажеа, контранапада или контравезивања од стране противника. Дакле, треба се трудити да се што дубље и ближе приђе противнику. Код дејстава на оружје се никад на почетку акције не пружа рука сасвим напред, већ тек у финалу акције. Акције са дејством на оружје захтевају доста увежбаности и искуства и зато је добро да их користе тек зрели мачеваоци.

НАПАД СА ДРУГОМ ИНТЕНЦОМ. Напад у који се полази на један начин али са намером да ова акција буде варање противника пошто се иза тога налази сасвим други тактички циљ и намера од првобитног. Да би напад са другом интенцом био ефикасан треба га извести првенствено, и као најважније, уверљиво. Уколико се нпр. жели противник изазвати на контранапад полази се у акцију која почиње са широким и успореним измахом за батуту, а како би се у нападнутом изазвала илузија напада батутом. Спор почетак, велика амплитуда руке и наклон трупа напред просто нагоне противника да изведе контранапад. Ово је посебно изазовно ако се ова акција изводи са велике дистанце. Разлика између финтирања и напада са другом интенцом је у томе што се акција са другом интенцом изводи на акције рипосте и контранападе противника док финте на акције одбране. Исто тако напад финтирањем се изводи у једној акцији (темпу) док напад са другом интенцом из најмање две акције. Види ДРУГА ИНТЕНЦА.

НАТУРАЛИСТИЧКО (НЕФОРМАЛИЗОВАНО) МАЧЕВАЊЕ. Инстинктивна – рефлексна врста употреба мача. Ову врсту мачевања упражњавају људи без мачевалачке едукације (школе) тј. они који се боре без неког оформљеног система знања и технике вештине. За натуралистичко мачевања је карактеристично одсуство учитеља мачевања као и одсуство систематског вежбања. Код неформализованог мачевања борци

немају правила, реда, система и принципа у ономе што чине тј. њихове радње немају структуру већ се мање-више користи мач неодређено и хаотично (аморфно) од случаја до случаја. Мачеваоци натуралисти (природњаци) у том смислу мачују „како се ко снађе” тј. инстинктивно, рефлексно и импровизовано, користећи мач произвољно и индивидуално на исти начин као што би природно користили било коју другу алатку која им се стави у руку – секиру, батину или мотку. Натуралисти сматрају да се „мачевање не учи пошто се човек рађа природно способан за борбу”. У том смислу бркају природну биолошку надареност тј. таленат за телесну активност са умећем и вештином. Уистину неки људи се рађају са генетском предиспозицијом за одличну моторику у физичкој активности (па и мачевању) али тек када се знањем и вежбањем ова биолошка претпоставка култивише и усмери настаје вештина. Без школе сваки таленат је мање-више нереализован, па и мачевалачки. Даровитост је само повод да се некуд крене а све остало је рад, учење, вежбање и усавршавање.

НЕБОРБЕНЕ РАДЊЕ МАЧЕМ. Поздрави мачем, положаји за ношење мача, предах са мачем и правила етикеције са мачем у друштву (седење, ходање, кављерско понашање...)

НЕЛИНЕАРНО (МАНЕВАРСКО) МАЧЕВАЊЕ. Мачевање у коме се борба одвија уз кретање у свим правцима а не само напред-назад (по правој линији). У нелинеарном мачевању се користе кораци у страну, коси кораци, пролази, полукрети и окрети (волте) тј. мачеваоци током борбе не мачују по једној бојевој линији већ се њихова бојева линија непрестано креће у свим правцима. Основна врста мачевања до 17. века. Види **ЛИНЕАРНО МАЧЕВАЊЕ**.

НЕПОВРАТНА АКЦИЈА. Види **АКЦИЈА НЕПОВРАТНА**.

НЕМАЧКА ШКОЛА ДВОРУЧНОГ МАЧЕВАЊА. Најпознатија је (пored мачевања на мензури шлагером) по употреби развијене полужне технике мачевања. Радње полужне технике дворучног мача примењивале су се у различитим школама на различите начине тако да је полужна техника током историје имала мноштво варијација и стилова. Ове варијације нису диктирале само специфичности учитеља или народа већ и

карактеристике мача који се користио. Није, наиме, могуће полужне радње изводити на исти начин тешким дворучним ренесансним мачем и лаганим „федершвертом“. У том смислу треба посебно издвојити један стил полужног мачевања који је суверено владао централним делом Европе најдуже време, а који је и данас веома популаран – немачки („Мајеров“ стил). Италијани су, такође, развили свој стил полужног мачевања али он није успео у тој мери да се пробије не зато што је био слабији од немачког већ зато што уопште узев Италијани су више преферирали једноручни мач па традиција дворучног мачевања није успела код њих толико да се развије и прошири као у Немачкој. Немачки стил дворучног полужног мачевања се најбоље изводи са лаганим, добро балансираним мачевима типа „fiederschwert“, а који су најчешће коришћени у школама мачевања у Немачкој 15 и 16. века. Овај стил се у основи базира на техници једноручног мачевања немачким „дугим ножем“ (Grosse Messer) који је био необично популаран и распрострањен широм Немачке. Немачки стил дворучног полужног мачевања је приказан готово у свим немачким манускриптима о мачевању још од Виктенауера. Основни елементи овог стила мачевања су:

1. Борба претежно контактна тј. бод или сечење се противнику наносе најчешће из везивања, вођења, преноса, пропуста или бацања – дакле, из директног контакта са противниковим сечивом.
2. Највећи део борбе се изводи са малим репертоаром покрета ногу (искорак, промена става у назад, промена става у месту, пролаз и полуокрет у лево и десно) и често уз гурање (потискивање) противника.
3. Основни став је најчешће контрастав а мач се обично држи у гарду II или III позиције врхом горе (дакле, врхом неусмерено у противника).
4. На напад противника се најчешће одговара или кретањем ка њему (контранапад) или останком у месту. У оба случаја, дакле, борба се најчешће изводи са скраћењем дистанце.
5. На напад противника сечењем се најчешће одговара: а) Контрасечењем а не пасивним блоком (нпр. на сечење 10 се одговара сечењем 10 у сусрет, на сечење 2 сечењем 2 у сусрет итд.) б) Полублоком. Након тога, кад је заустављен нападачев ударац и док су мачеви у контакту, нападути или нападач (у зависности од тога ко

брже реагује) изводе везивање, вођење, пренос, бацање или пропуст а у финалу подједнако бод или сечење. Уколико је, међутим, изведен полублок у наставку акције се одмах наноси бод или неко од полужних сечења из обиласка противниковог сечива одозго. На напад противника бодом се најчешће одговара: а) Пропусним блоком и кружним полужним сечењем или кружним полужним бодом. б) Вођењем противниковог сечива накрсницом у горње положаје и бодом или сечењем из горњих положаја. 6. Због контактне борбе у скраћеној дистанци веома често се изводе дуелне радње: разоружавање, бацање, фиксирање, ударци ногом и руком... Главне мане и ограничења овог стила мачевања се налазе тамо где се налазе и недостаци сваке полужне технике: она захтева велику окретност, код ње су бодови ефикасни али сечења, иако су брза, слаба су – више “чвркање” јер мач не сече из измаха већ полуге. Из тих разлога је полужно мачевање неподобно за војну борбу у метежу, а због чега је ова техника углавном била употребљавана у цивилним школама. С друге стране иако је полужна техника визуелно атрактивна она је сачињена од релативно малог броја радњи, а њена тактика је једноставна и једнолична пошто се највећим делом базира на основном постулату средњовековног мачевања – агресивности („напад је најбоља одбрана“) тј. на борби кроз тактику насртања и пресретања. Тако: 1. Проблем за мачеваоца који користи немачки стил не постоји уколико и његов противник стоји у истом гарду у којем стоји и он. Уколико противник, међутим, стоји у гарду врхом мача напред тада је у инфериорном положају и под већим ризиком да прими бод како у нападу тако и у одбрани јер основни постулат доброг гарда је увек: мач штити мачеваоца а не мачевалац мач. То значи да добар гард је само онај у коме се мач налази између мачеваоца и противника тј. испред мачеваоца, а не иза мачеваоца или поред мачеваоца. С тим у вези је Агрипа још 1553. године написао да *“Мачевалац који стоји у гарду за сечење насјрам мачеваоца који је у гарду за бод је у нејовољном положају.”* 2. Проблем за мачеваоца који користи немачки стил настаје уколико наиђе на противника који избегава контакт сечивима. Дакле, уколико нападнути на напад не одговара контранападом или останком у

месту већ одржавањем дистанце и избегава да изводи блокове, изводи телућне или пасивне блокове (са кораком у назад) након којих узвраћа одмах директним сечењима или бодовима. У свим наведеним случајевима нападач ће имати пуно проблема да примени своју полужну технику. 3. Проблем за мачеваоца који користи немачки стил настаје уколико нападач изведе напад очекујући противника који ће реаговати контранападом уз судар мачева (како би развио контактну борбу), а овај насупрот томе изведе ескиважу и директно сечење или бод у истом темпу. Слична је ситуација уколико противник на напад одговара одржавањем дистанце уз пропусне блокове или блокове уз истовремено кретање у страну. 4. Проблем за мачеваоца који користи немачки стил настаје уколико се на њега пође у напад са варком. Тада он по правилу полази у контранапад са бришућим („серкл“) блоком, а са циљем контакта и уклањања сечива. Тиме доводи себе у веома ризичну ситуацију да овај његов широк покрет буде заобиђен и тако добије директан бод, сечење или ударац јабуком из варке са друге стране. 5. Проблем за мачеваоца који користи немачки стил настаје уколико противник у нападе полази са II интенцом (лажни напад) знајући да ће нападути користећи немачки стил на то реаговати контранападом. Тако нпр. пође се у сечење кратким испадом на који противник изводи контранапад и у тренутку кад је он контактирао наш мач, како би применио неку од својих контактних акција, изведе се нагло промена става у назад чиме он губи наш мач и остаје без гарде отворен за продужетак нашег напада (најчешће бодом). 6. Проблем за мачеваоца који користи немачки стил настаје (а дешњак је и држи мач у гарду – десна рука код накрснице а лева код јабуке) кад стане пред противника који је левак у контрагарду (лева рука код накрснице а десна код јабуке). Он ће углавном имати велике проблеме да реализује највећи број радњи на које је навикао, и биће доведен у веома неповољан положај. Дакле, немачки стил дворучног полужног мачевања је супериорно употребљив само за одређене тактичке ситуације као што су: борба са „контрашем“ (онај ко улеће у напад) и борба у околностима кад није могуће одступање. Он одговара до савршенства само одређеном карактеру људи

који су по културолошком и психолошком склопу одговарали времену 15. и 16. века, а за који је агресивност била принцип живота и који на напад по правилу одговарају контранападом, дакле сударом – силом на силу. Но, та употреба силе не користи се више, као у средњем веку, са циљем коначног тријумфа снаге већ са циљем да сила неутрализује, заустави противников напад и отвори у следећем кораку врата техници (често доста грубој) која треба да доведе до победе. Види ФЕДЕРШВЕРТ; ДВОРУЧНО МАЧЕВАЊЕ; ТЕХНИКА ПОЛУГА; ШЛАГЕР; МАЧЕВАЊЕ НА МЕНЗУРИ; ИТАЛИЈАНСКА ШКОЛА МАЧЕВАЊА; ФРАНЦУСКА ШКОЛА МАЧЕВАЊА; ШПАНСКА ШКОЛА МАЧЕВАЊА;

НЕРАВНОПРАВНА БОРБА. Мачевалачка борба у којој два или више мачевалаца воде борбу само са једним мачеваоцем. Облик дуелне борбе чест и у борби у метежу. У неравноправну борбу спада и мачевање два мачеваоца против три и више мачевалаца. Техника мачевања у неравноправној борби је иста као и свака друга техника мачевања али се ова борба разликује од равноправне по тактици маневарског кретања по простору у односу на више противника током борбе. Види: ФРОНТАЛНА (ЧЕОНА) БОРБА; ПОЛУОБУХВАТНА БОРБА; ОБУХВАТНА БОРБА.

НЕРАЗВИЈЕНИ РУКОБРАН. Види РУКОБРАН.

НЕСПЕЦИЈАЛИЗОВАНИ БЛОКОВИ. Блокови мачем који широком зоном обухвата бране истовремено више сектора тј. једна врста покрета мачем који уклања нападе из разичитих сектора. У њих спадају линеарни – „серкл“ блокови (дијагонално одоздо-десно на горе-лево, или обратно), „лепеза“ (брисач) блокови – лучни покрет врха са лева на десно или обратно и кружни (циркуларни) блокови – кружеће кретање врха мача које покрива и склања напада из разних позиција (чак и истовремене нападе више нападача). Неспецијализовани блокови су стандардно добро средство заштите од варке. Види БРИШУЋЕ („СЕРКЛ“) ОДБРАНЕ

НЕУТРАЛНЕ РАДЊЕ МАЧЕМ. Нити офанзивне нити дефанзивне радње мачем већ радње држања и кретања мачем у којима се мачевалац одмара, истражује противника или припрема акцију позивима. Види ПОЗИВИ.

НЕУТРАЛНО КРЕТАЊЕ. Кретање мачеваоца током борбе при чему он не изводи ни офанзивне (нападачке) ни дефанзивне (одбрамбене) радње ногама. Током неутралног кретања мачеваоци дистанцирањем теже да одрже исту међусобну удаљеност а са циљем анализе и упознавања противника, припреме акција, изазивања (позив) противника на напад, или се одмарају. Током неутралног кретања мач се не држи у офанзивном положају за бод или сечење јер је тада реч о нападачом кретању већ или у одбрамбеном положају (гард) или позиву. Види ПОЗИВ.

НОЖ. Врста оруђа-оружја са кратким једоштричним сечивом коме је оштрица обично повијеног врха а дршка најчешће несиметрична и односу на осу сечива (за разлику од бодежа). Као оружје се користи за сечу, бод и ударац дршком. Нема ни јабуку ни рукобран (као бодеж). Носио се, као и бодеж, обично у корицама и закачен за појас. Види БОДЕЖ.

НОЖНИЦА. Футрола – корица за бож или бодеж.

НОМЕНКЛАТУРЕ РАДЊИ МАЧЕМ. Различите врсте обележавања (слова, бројеви, имена...) положаја шаке и руке са мачем током извођења напада, одбрана или неутралних радњи. Разликује се нумерација по ротацији и нумерација по транслацији. До 19. века постоји мноштво номенклатура а у складу са разним типовима мачевања, разним националним школама и учитељима мачевања.

НОМЕНКЛАТУРА ЧАСОВНА. Види ЧАСОВНА НОМЕНКЛАТУРА.

О

ОБЕРУЧНО МАЧЕВАЊЕ. Види ДВОРУКО МАЧЕВАЊЕ.

ОБУХВАТНА БОРБА. Трећи, финални тип и фаза неравноправне борбе (борбе против више противника истовремено). Обухват је распоред мачевалаца у коме су нападачи постављени мање или више равномерно око нападнутог тако

да је он опкољен како са бокова тако и са чела и леђа. Ово је положај који нападачи у групи највише воле зато што из њега могу извести истовремено нападе при чему не сметају један другом а нападнути је угрожен из више тачака тако да се не може ефикасно бранити па су и нападачи зато најбезбеднији. У овом типу борбе, дакле, нападнути је угрожен са свих страна. Тактика борбе нападнутог: пробити се пролазом кроз обухват и противнике поставити у положај колоне, полуобухвата или фронта. Уколико су противници успели да организују напад обухватом (опкољавањем) нападнути треба да изабере противника који је на најзгоднијем положају (има препреку иза себе или је најслабији) и да га нападне како би извео пролаз и поставио се иза њега. Приликом ове врсте **пробоја** из обухвата напад се увек изводи пропусним нападима уз пропусне блокове а са пролазом у лево или десно Уколико се пробој изводи добро тада се бочни нападачи приморавају да из положаја обухвата ступе у фронтални положај. Мачевалац који се налази у положају обухвата, док не нађе (што пре) противника преко којег ће извести пробој треба непрестано и што брже да се окреће око себе са мачем у положају **I позиције** како би истовремено склањао бодове из свих позиција и био спреман да изведе блокове сечења усмерених у главу. Види: НЕРАВНОПРАВНА БОРБА; ФРОНТАЛНА (ЧЕОНА) БОРБА; ПОЛУОБУХВАТНА БОРБА.

ОДБРАНЕ. Дефанзивне радње које изводи мачевалац са циљем да се заштити од противниковог напада мачем. Постоје одбране од бода, одбране од сечења, одбране од ударца балчаком, одбране од разоружавања, одбране од помоћних оружја (дага, мали штит, плашт), одбране мачем, одбране простором и одбране мачем и простором, одбране сечивом мача, балчаком итд. Иако су одбране првенствено заштитна (реактивна) дејства мачеваоца на напад противника мачевалац их може изводити и док се налази у нападу (на узврат противника), али и на контранапад противника. Током историје мачеваоци су користили различите врсте одбрана. Прва је била штитом (велики, средњи, мали), затим ескиважом, контранападом, дагом, плаштом... Употреба мача за извођење одбрана је била током прошлости (због тежине мача) изузетак али је са 15. веком и појавом рапира

(средње тешког и лаког мача) постала правило и принцип. Тек од тог периода (од када се мач почиње користити не само као офанзивно већ и дефанзивно оружје) настаје мачевање. Одбране мачем се изводе постављањем наоружане руке у одређене положаје – блокове (параде) чиме се мачем (сечивом или накрсноном) покривају одређени делови тела нападнутог и заустављају – блокирају погоци сечива нападача. Постоје блокови који штите горње и доње, унутрашње и спољашње делове тела. Блокови који се користе у одбранама могу бити линеарни, полукружни, кружни, пуни, полублокови, контраблокови, пропусни блокови... Одбране и напади нису равноправни по значају и лакоћи примене у борби. Ово се објашњава тиме што је погођајна површина мачеваоца релативно мала и покретна, а одбране пружају велики број разноврсних видова заштите. Тако нпр. од бода на унутрашњу страну груди могуће је заштитити се пуним блоком, контраблоком, пропусним блоком, полублоком, ескиважом, разоружањем, темпо бодом, зауставним бодом, одступањем, накрсноном, дршком, гард-батманом... Из тог разлога за нападача у тренутку напада увек наступа не само проблем опредељења реаговања с обзиром на изведену врсту одбране нападнутог већ и проблем са недостатком времена за реаговање пошто је брањеников узврат бржи од нападачеве реакције на брањеникову одбрану. Одбране по амплитуди кретања, снази и дубини и врсти зависе од карактера нападачких дејстава противника. У том смислу у зависности од дистанце са које дејствује нападач (велика, средња кратка, блиска), врсте и тежине мача начин извођења једне исте врсте одбране се мења. Тако нпр. уколико се нападач налази на великој дистанци тада и одбрана почиње на самом почетку напада а наоружана рука у моменту контактирања противниковог сечива блоком иде напред. При овоме је и амплитуда заштитног кретања увек уска (мала). Уколико напад полази са средње дистанце она се изводи типски. Уколико, међутим, нападач изводи акцију са кратке дистанце тада се не примењује типска одбрана јер она у ситуацији велике близине нападача не може заштитити погођајну површину нападнутог (нити му омогућити ефективан узврат). Тада онај ко се брани мора повући руку што више ка

себи и што више повећати амплитуду блока а балчак мача подићи горе (уколико је реч о горњим блоковима) или спустити доле (уколико је реч о доњим блоковима). Види БЛОКОВИ; БЛОКОВИ ДИНАМИЧКИ И СТАТИЧКИ; ОДБРАНЕ БЛОКОМ.

ОДБРАНЕ ДРШКОМ. Одбране које се изводе код дворучних мачева и то најчешће против бода. Противников бод се уклања блоком на лево, десно или горе простором на дршки између шака. Блок дршком се може извести и као полублок тако да одмах следи узврат бодом, а може и као пуни блок након чега одмах следи узврат полугом. Након блока дршком се може извести и вођење са завршницом сечење, бод или ударац јабуком.

ОДБРАНЕ ОД БЕСКОНТАКТНОГ НАПАДА. У овом случају мачевалац напада директним нападом без држања нашег сечива (ако је врх нашег мача усмерен ван нападача), варком оружјем са циљем да обиђе наше одбране или варком телом са циљем да нас „исцима“ како би сами разбили сопствени гард и отворили се, или нам пришао са стране коју не покрива наш гард. Док код тешког рапира, **кад нападач напада директно**, покрет одбране (блокирање колегиног сечива) отпочиње одмах кретањем шаке у правцу блока код шпаде и флорета покрет одбране почиње прво покушајем хватања и контактирања првом трећином сечива док је шака мирна да би се након тога, уколико је хватање успело, шака поставила у положај одбране са опозицијом последњом трећином сечива. Хватање првом трећином у тренутку почетка одбране се изводи са циљем заштите од варке оружјем од стране нападача пошто је сечиво шпаде лагано и врло лако може обићи одбрану (извести варку). Наиме, уколико се на бесконтактни колегин напад одмах изведе одбрана последњом трећином сечива уз опозиционирање шаком а нападач уради обилазак те одбране блок промашује и нападачев погодак је неизбежан. Уколико се, међутим, одбрана на бесконтактни напад отпочне првом трећином а нападач изведе обилазак те прве одбране како би избегао хватање тада се може нападути у другом кораку бранити другом половином свога сечива. Ако је реч о нападу варком телом једина одбрана је нелинеарно кретање које одржава гард, или окрет у тренутку када је гард разбијен.

ОДБРАНЕ (РУКОБРАНОМ) БАЛЧАКОМ. Од напада сечењем по шапи или подлактици се нападути мачевалац може бранити постављењем свога балчака у положај блока а сечива у положај полублока (за узврат бодом) или у положај за сечење (врхом усмереним лево, десно, горе доле – положај измаха). Сечиво нападача тада удара у накрсницу или угао спајања рукобрана и сечива и на тај начин бива блокирано, а нападути мачевалац може лако нанети узврат. Види БЛОКОВИ НАКРСНИЦОМ.

ОДБРАНЕ НАКРСНИЦОМ. Види БЛОКОВИ НАКРСНИЦОМ.

ОДБРАНЕ ОД СТЕЗАЊА ДАГОМ. Мачевалац коме је колега стегао (закључао) сечиво мача дагом налази се у незгодном положају пошто за једно кратко време не може користити свој мач па уколико хитно не предузме извесне радње биће највероватније погођен његовим слободним рапиром. Постоје четири најраспрострањеније технике за чупање рапира код стезања дагом. 1. Подизање рапира у I позицију; 2. Пун окрет; 3. Ударац јабуком; 4. Затварање балчаком рапира; 5. Испадом у страну.

ОДБРАНЕ ОД ЗАТВАРАЊА. Мачевалац који је изложен затварању дагом или рапиром налази се у веома неугодној ситуацији пошто у једном кратком времену не може користити ни свој мач ни своју дагу а нападач има слободан мач или дагу. У овом случају се, као и код стезања дагом, користи као средство спаса пун окрет, ударац јабуком, подизање мача у I позицију уз промену става у назад али и испад у страну.

ОДБРАНЕ СРЕДЊИМ ШТИТОМ. Одбране се изводе плочом или рубом штита и то: 1. Блоком на сечиво мача; 2. Блоком на шаку (подлактицу) противника; 3. Блоком на надлактицу противника; 4. Блоком на штит противника.

ОДБРАМБЕНИ МУЛИНЕТИ. Кружни покрети средње и јако закривљеном сабљом којима се сечиво поставља у положај блокова. Постоје горњи одбрамбени мулинети (штите горњи део тела), и то у вертикалној и хоризонталној форми, и доњи одбрамбени мулинети (штите доњи део тела). Види НАПАДАЧКИ МУЛИНЕТИ; МУЛИНЕТ.

ОДБРАНЕ ЈАБУКОМ. Дефанзивна акција у којој се користи јабука мача за заустављање и неутралисање противниковог ударца балчаком, јабуком или песницом ненаоружане руке. Одбрана јабуком се састоји у простом и снажном ударцу јабуком мача у балчак, јабуку или руку мача нападача. Одбрана јабуком се изводи и као ударац против ударца малог или средњег штита. Види НАПАД ЈАБУКОМ.

ОДБРАНА БЛОКОМ. Покрет сечивом који зауставља или скреће противниково сечиво (отклања га у страну или зауставља његово кретање), пре него што стигне до мете. Везана је често са покретима тела јер одбране сечивом су често везане са одбранама дистанцом. Одбране блоком се изводе последњом трећином сечива (јаким делом) на прву трећину сечива нападача. Одбране блоком се често комбинују са *предпарадом*. У неким стиливима мачевања (мачевање дворучним мачем стилем „мотка“ и „глева“) блокови се изводе чак и 1/3 сечива, као и самом дршком или накрсницом мача. У класичном мачевању одбране блоком се користе у форми полублока (одбрана од бода – узврат бодом), пуног блока (одбрана од бода-сечења – узврат сечењем-бодом), пропусног блока, контраблока итд. Види БЛОКОВИ; БЛОКОВИ ДИНАМИЧКИ И СТАТИЧКИ; ПРЕДПАРАДА.

ОДБРАНЕ (БЛОКОВИ) ДУПЛИМ ХВАТОМ. Одбрана дуплим хватом мача се користи кад је противник јачи или удара сувише јако. Користи се и за заштиту од ударца јабуком (блокирају се подлактице нападача) или накрсницом. Такође, дупли хват се изводи и кад се у борби једноипоручним мачем жели прећи у форму борбе мотком јер из дуплог хвата је могуће извести како ударац јабуком мача тако и ударац 1/3 сечива али и бод са обе руке, и кад се након блока жели извести низ разноврсних узврата (дупли бод врхом, сечење врхом, ударац јабуком). Након одбране дуплим хватом могуће је извести и гард-батман као и нека од разоружања (уколико се дршка мача води кружно испод подлактица нападача). Одбране овог типа се изводе тако што се мач ухвати дуплим хватом (шака са јабуке се поставља на лист 1/3 сечива). Види ДУПЛИ ХВАТ МАЧА.

ОДБРАНЕ ОД ПОЛУГА. Када је мачевалац у дворуком мачевању узложен полуги дагом и рапиром он је у веома

ризичном положају, посебно ако нападач намерава да финализује акцију бодом рапиром. Најбоља заштита од напада полугом је спречити овај напад постављањем своје даге у офанзивни гард (дага напред). Но, уколико противник изводи полугу након блока (дакле из узврата) то није могуће. У овом случају најбоље је одмах и без премишљања, чим противник почне да изводи полугу, урадити пун окрет (велику кружну ескиважу). Види ОКРЕТ ПУНИ.

ОДБРАНЕ ОД УДАРЦА ЈАБУКОМ. Основна одбрана је измицање или ескиважа главом у страну. Друге одбране су одбране мачем и то: блок сечивом уз дупли хват; блок накрсницом на подлактицу или шаке нападача; блок дршком на подлактице нападача.

ОДБРАНЕ КОНТРАУДАРЦЕМ. Код ове врсте одбрана мач у положај блока не стиже пасивно – као постављање сечива на пут сечиву, већ активно уз истовремени ударац који одбацује противников ударац. Код овог блока, дакле, сечиво брањеника иде експанзивно у сусрет сечењу нападача као “ударац на ударац”. Ова врста одбрана се користи за спречавање нападача да кад се нападнути одбранио првом одбраном настави да изводи серије удараца са разних страна чиме онога ко се брани доводи у константно дефанзиван положај. Код одбране **контраударцем** прва изведена одбрана је толико јака да уздрмава и зауставља нападача који мора свој мач умирити а његов положај консолидовати. Види БЛОКОВИ ДИНАМИЧКИ И СТАТИЧКИ.

ОДБРАНА ПЛАШТОМ. Дефанзивна техника употребе плашта у мачевалачкој борби. Састоји се од: 1) Парирања бода или сечења плаштом обмотаним око руке; 2) Парирања бода или сечења наборима плашта. 3) Парирања плаштом напада плаштом.

ОДБРАНЕ ПРОПУСНЕ. Постоје две врсте: пропусне одбране против бода и пропусне одбране против сечења. **Пропусне одбране против бода** се изводе кад нападач изводи бод уз снажан притисак опозиционирања на наш мач. Тада се сечиво мача (кад је противников притисак на сечиво достигао кулминацију) престаје са отпором (попушта) чиме сечиво

нападача из унутрашњег контакта сечива прелази у спољашњи контакт чиме је изведена одбрана. Код пропусне одбране, кад је противниково сечиво прешло у спољашњи контакт, мачевалац који се одбранио мора да одржи контакт са противниковим сечивом. **Пропусне одбране против сечења** се користе кад нападач у сечењу примењује јаке ударце. Тада се не парира зауставним одбранама већ се противниково сечиво контактира под таквим углом да његов напад не буде блокиран већ спроведен клизањем у безопасан смер. Пропусни блокови се користе и кад се случајно изабере погрешан положај сечива (усмерење врха) код блокова I и XI. Пропусни блокови се изводе подизањем балчака мача и постављањем сечива изнад главе али усмерено врхом дијагонално лево или десно. На тај начин ударац нападачевог мача ће склизнути низ сечиво брањеника а брањеник ће моћи узвратити одмах кружним сечењем или кружним бодом. Два главна пропусна блока су I (балчак мача се постави у 1 сат а врх мача усмери у 8 сати) и XI (балчак мача се постави у 11 сати а врх мача усмери у 4 сата). Ова два пропусна блока се често изводе уз испад у лево и десно. Види ПРЕНОСИ.

ОДБРАНА У ПРАВО (ФИЗИЧКО) ВРЕМЕ. Најпогоднији тренутак у физичкој радњи нападача за извођење противакције – одбрамбене радње. То је тренутак: пре напада противника – противник се одвраћа од напада добрим гардом, линијом, дистанцирањем; пре напада противника – омета се организовање противниковог напада (батуте, промене положаја и гардова); у првој фази напада (припреми) противника – изводе се предударци, ометајући бодови; у другој фази напада (почетак напада, пре него што је напад реализован) противника – пресретање (контранапад), зауставни бод уз истовремено ескивирање и сечење или бод. У трећој фази напада (при крају) противника: блок или ескиважа (измицање) и након тога узврат. После изведеног напада (уколико је први напад био лажан – варка, или лош) противника, а пре његовог наставка.

ОДБРАНЕ ПАСИВНИМ БЛОКОМ (ПРЕТЊОМ). Од противниковог напада се мачевалац може бранити и **претњом сечивом**. Ова претња се састоји у константном држању сечива мача са усмереном оштрицом према потивнику у стању **измаха**

(спремности за сечење) или врха у стању **усмерености** у противника (спремност за бод). Нападач који би хтео да изведе напад на противника који се брани претњом сечивом ризикује увек да при томе буде погођен сечењем или бодом па напад мора извести уз неку од везних радњи (батута, веза, вођење, варка мачем, варка телом...). Види ПРЕТЊА ВРХОМ; ПРЕТЊА ОШТРИЦОМ.

ОДБРАНЕ ПРОСТОРОМ. Веома распрострањена врста одбрана код тешких једноипоручних и дворучних мачева зато што је код овог типа борбе тело покретљивије од мача. Из тог разлога нападнути мачевалац примарно тежи да на сваки напад сечивом (врхом или оштрицом) тешког и инертног мача прво одговори склањањем тела уз истовремено постављање свога мача у положај измаха или бода, а тек секундарно да одговори неким од блокова сечивом или накрсницама. У одбране простором поред ескиважа постоје **измицања** (ескивирање у месту – без покрета ногу) и **узмицања** (одступање кораком, скоком или променом става у назад – дистанцирање) Види ЕСКИВАЖЕ; ЕСКИВАЖНИ БОДОВИ; ЕСКИВАЖНА СЕЧЕЊА; УЗМИЦАЊА; ИЗМИЦАЊА.

ОДБРАНЕ СА ДРУГОМ ИНТЕНЦОМ. Одбрана изведена са тактичким циљем да блокира противников напад не у првој његовој акцији већ у њеном продужетку. Тако нпр. изведе се прво намерно слаба, лоше (преширока или преспора) или неадекватна одбрана, а са циљем да се противник испровоцира на неопрезни продужени напад који ће се тада правилно и адекватно блокирати уз наношење узврата; или изведе се први блок правилно али се не полази у узврат или се узврат изводи тако да наводи противника на контранапад, а који ће бити блокиран другом одбраном и узвраћен узвратом из боље позиције.

ОДБРАНА ОД ПЛИТКОГ ОПОЗИЦИОНИРАЊА. Уколико нападнути током извођења блока плитко опозиционира наше сечиво тада, уколико смо ухваћени у одбрани његових унутрашњих сектора (он има шаку у четвртом моциону) потребно је у блоку шаку окренути у II моцион уз плитки испад или искорак полудесно и нанети му бод преко (изнад) његовог сечива. Уколико смо ухваћени у одбрани његових спољашњих

сектора (он има шаку у другом моциону) потребно је у блоку шаку окренути у IV моцион уз плитки испад или искорак полулево и нанети му бод преко (изнад) његовог сечива. Види: БОД СА ОПОЗИЦИОНИРАЊЕМ СЕЧИВОМ; ОПОЗИЦИОНИРАЊЕ.

ОДБОЈНИК. Део сложеног рукобрана. Налази се испред рикаса а код мачева са полукорпа или комбинованим рукобраном. Његов задатак је да, за разлику од *рикасо њрштена* који штити кажипрст само од сечења која долазе управно на раван оштрице, штити кажипрст од сечења у равни оштрице (вертикална сечења) као и целу шаку са чеоне стране од бодова. Одбојник се израђује тако што се на рикасо прстен (горњи и доњи) постави чеоно (управно на њих) трећи прстен који обилази око сечива. Уместо прстена одбојник може бити израђен и од металне плочице (тада се назива *чеона плоча*) чији се крајеви са леве и десне стране повијају благо према јабуци мача тако да он добија облик две мале полушкољке (облик обореног броја 8). Чеона плоча је често перфорирана тј. има неколико узаних рупица у које се на кратко заглављује врх противничковог мача кад је погођена бодом. Често од одбојника полазе шипке које се директно или дијагонално везују за бочни или централни гребен (полукорпа и корпа рукобран). Одбојник треба разликовати од браника јер одбојник формира рукобран мача из рикасо прстенова а браник формира рукобран мача из парирних прстенова. Види РУКОБРАН; РИКАСО ПРСТЕН; РИКАСО ПРЕЧАГА; БРАНИК

ОДБРАНЕ СЕЧИВОМ. Види ОДБРАНЕ БЛОКОМ.

ОКЛОПНИ СТИЛ ЈЕДНОИПОРУЧНОГ МАЧЕВАЊА. Спада у варварску технику једноипоручног мачевања. Оклопни стил је коришћен у време пуног оклопа који је требало ударцем оштетити (смањити или блокирати његову покретљивост) или врхом мач пробити. У ту сврху у оклопној техници борбе мач је мало коришћен за сечење оштрицом (која није имала нарочитог ефекта против плоча оклопа) али пуно за пробијање оклопа на спојевима дворучним хватом и за разбijaње оклопа ударцима накрснице и јабуке мача. Тако је настала посебно груба, сирова и насилна техника борбе (у правом смислу "варварска").

ОКРЕТ ПУНИ. Радња у нелинеарном мачевању помоћу које мачевалац изводи нагло кретање у назад (удаљавање) уз истовремено окретање тела за 360 степени. Изводи се увек у назад у односу на противника (средство удаљавања). Почине тако што у првој фази предња нога (уз полуокрет тела за 180 степени на лево уколико је мачевалац у ставу или на десно уколико је у контраставу) изводи испад на супротну страну бојеве линије. У другој фази мачевалац треба да изведе још један полуокрет од 180 степени – али у месту, чиме стаје у контрастав (ако је окрет започео из става) или у став (ако је окрет започео из контрастава). Ова акција се изводи као ескиважа, као заштита од разних врста разоружања, као средство разоружања итд. Види ОКРЕТИ.

ОКРЕТИ (волте). Мачевалачке кретње у нелинеарном мачевању помоћу којих мачевалац изводи кружно или полукружно кретање у простору у (-) или (+) смеру са циљем постављања у став, контрастав, ескивирања или одбране. Користе се уколико је противник неочекивано стигао лево, десно или иза или уколико се води борба са више противника који нападају са више праваца, или када је мачевалац у безизлазном положају полуге или разоружања. Постоји пун окрет, полуокрет и четвртокрет. Види ОКРЕТ ПУНИ.

ОКТОН. Рукобран-браник без рикаса у облику оборене 8

ОМЕТАЊЕ НАПАДА. Различите мачевалачке радње којима се противник спречава да консолидује и организује свој напад. У њих спадају упорне ситне батуте, сталне и нагле промене гардова и ставова, нагле промене у дистанци, али и лажни напади у припрему.

ОПОЗИЦИОНИРАЊЕ. Бод код којег се шака током извођења напада или одбране држи у десно или лево (а врх сечива је усмерен у противника) уз истовремено држање противниковог сечива у спољашњим линијама. Функција опозиционирања је да омогући извођење бода без могућности да дође до случајног напада на врх противниковог сечива. Опозиције се увек изводе у блоковима, нападима као и узвратима (рипостама). Уколико противник изводи своје блокове са плитким и slabим опозицијама

тада се на њега изводи напад увек уз јако опозиционирање. Ако се опозиционирање изводи у склопу темпо бода (контранапада) зове се искључење. Види. БОД СА ОПОЗИЦИОНИРАЊЕМ СЕЧИ-ВОМ; БОД СА ОПОЗИЦИОНИРАЊЕМ ДРШКОМ; ОДБРАНА ОД ПЛИТКОГ ОПОЗИЦИОНИРАЊА.

ОПШТА ТЕХНИКА МАЧЕВАЊА. Техничке радње телом и мачем које се изводе у свим врстама праве борбе и за све географске просторе (Запад, Блиски исток, Исток) и епохе а независно од врсте мача. То значи да због јединствене моторике и механике покрета свих људи, сличности конструкције свих мачева и заједничких слабих тачака на телу које сви људи поседују (а које су мета у борби) постоји одређени сет радњи које су сви мачеваоци чинили, чине и чиниће током борбе. У ове спадају кретања из става и контрастава напред-назад, лево-десно, косо...У њих спадају разне врсте ескивирања, акције скраћења, држања дистанце или излажења из дистанце, пресретања... Општој техници припада и одређени сет радњи мачем и то да се њиме боде-сече, да постоје вертикални, коси и хоризонтални резови и правиленијски бодови, да се од напада мачем брани ескивирањем или мачем... У општу технику спадају и корпус извесних радњи мачем и телом које се изводе независно од тога да ли је реч о војном или цивилном мачевању, двобоју или дуелу... Види ПОСЕБНА ТЕХНИКА МАЧЕВАЊА и ПОЈЕДИНАЧНА ТЕХНИКА МАЧЕВАЊА

ОСТАВЉЕНО СЕЧЕЊЕ. Сечење оштрицом мача које није резултат кретања руке или ноге мачеваоца према противнику већ кретања противника самог према оштрици мача. Код овог сечења један мачевалац (обчно ескивирањем) оставља своју руку са мачем (повучену или пружену) оштрицом према противнику који се због неопрезног кретања сам посеца на њу **сопственим кретањем**. Остављено сечење је карактеристично за мачевање у пролазу и коњичко мачевање.

ОТВАРАЊА. Види ЗАТВАРАЊА.

ОТВАРАЊЕ. Техничка радња у нападу у дворуком мачевању. Отварање се изводи хватањем противниковог сечива једним од оружја у левој или десној руци и његовим вођењем у страну

(лево-десно-горе-доле) чиме му се разбија гард и отвара простор за наношење поготка другим оружјем у другој руци. Отварања могу бити неукрштена (раздваја се противникова лева и десна рука) или укрштена (противникова десна и лева рука се укрштају (затварају)). У другом случају, дакле, затварање противника је врста отварања пошто се затварањем на доле отварају горњи сектори на њему а затварањем на горе отварају доњи сектори. Отварања (као и затварања) могу бити једноручна (изводи се само једним оружјем) и дворука (изводи се истовремено са оба оружја).

ОФАНЗИВНИ И ДЕФАНЗИВНИ МАЧ. Терминологија која се користи у дворуком мачевању са два дугачка мача. Мач који је напред служи за лажни напад, везивање, батуту, вођење, чаркање, изазивање... док је други мач намењен за напад или одбрану од контранапада. Дакле, мач напред је **дефанзивни мач** а мач назад **офанзивни мач** (слично боксу у коме главни ударац увек долази од стране руке повучене назад), а без обзира да ли се један или други користе за бод или сечење.

ОФАНЗИВНЕ АКЦИЈЕ. Мачевалачке радње напада, узврата, контраузврата и напада у темпо (темпо акције).

ОФАНЗИВНО КРЕТАЊЕ. Кретање мачеваоца током борбе при чему он изводи офанзивне (нападачке) радње ногама са циљем приближавања противнику, или његовог обилажења, а како би му се нанео директни или индиректни погодак. У офанзивна кретања спадају испад, патинанда, балестра, искорак, флеш итд.

ОШТРИЦА (БРИД) МАЧА. Део сечива мача којим се изводи сечење. Формира се на месту на коме се спајају листови сечива под углом мањим од 30 степени, а који се добија оштрењем. Мачеви могу имати једну или две оштрице. Има мачева који имају другу оштрицу дуж прве трећине сечива, а која се након тога губи и претвара у телуће (тупи део сечива насупрот оштрице). Оштрица се ковањем тако формира да представља најтврђи део сечива, за разлику од језгра сечива које се израђује од мекшег и еластичног челика. Оштрица се најчешће завршава код базе сечива где се на њу надовезује контрателуће. Види КОНТРАТЕЛУЋЕ.

ОШТРИЧНИ БЛОК. Види БЛОК ОШТРИЦОМ СЕЧИВА.

П

ПАВЕЗА. Велики (2 метра висок и 1 метар широк) правоугаони штит, благо конвексан. Убадао се у земљу са два шиља које је поседовао на доњем рубу. Наследник римског легионарског skutuma.

ПАЛА. Дуги, прави, турски нож са балчаком јатагана.

ПАЛАШ. Или *палош*. Мачевалачко оружје са равним (правим) сечивом мача али са једном оштрицом и телућем на супротној страни (као сабља) на које је монтиран балчак сабље. Омиљено коњичко оружје 17. и 18. века за расецање снагом удара, а које је при томе још и ефикасно за бодeње. Израђује се у пуно верзија у зависности од врсте балчака.

ПАПСКИ МАЧ. Велики мачеви које су давале папе као симбол поштовања и дивљења превасходно за војсковође које су они одредили да су вредни да понесу титулу “бранилац вере”. Ови мачеви се благосиљају и додељују на Божић владарима и војсковођама као знак признања оданости. Ови мачеви су предавани на прекривачу на којем је била извезена голубица, симбол Светог Духа. Обично су били богато украшавани. Види МАЧ ЦЕРЕМОНИЈАЛНИ; МАЧОНОСАЦ.

ПАПЕНХАЈМ МАЧ. Немачки рапир с почетка 17. века са комбинованим рукобраном (полукорпа-гарда балчаком – металним плочицама у облику полушколке учвршћеним између уплетених шипки полукорпе). Углавном је коришћен у коњици. Израђивао се у тежој и дужој – војној, варијанти али и у лакшој и крађој – цивилној. Види СЛОЖЕНИ РУКОБРАН.

ПАРАДА. Види БЛОК.

ПАРАЗОНИЈУМ. Кратки бодeж јако широког сечива при дршци, са две оштрице и агресивним врхом. Израђивао се и са сечивом у форми ирисовог листа. Изворно је грчког порекла (*пaразонион* – “Бодeж који се носи на *појасу*”) и док је израђиван од бронзе обично је имао *централно ребро* за ојачање које се постављало на оба листа средином сечива. Паразонијум се

израђивао и са сечивом у облику триангуларног бодеза. Када је овај бодез преузела римска војска прави га само у облику ирисовог листа и са дршком гладиуса (тако да личи на мали мач гладиус) дајући му име *йуио*. Види БОДЕЖ.

ПАРАЛЕЛНИ БЛОК. У дворуком мачевању (дага-папир или два мача) блок у коме се оба сечива нападнутог мачеваоца постављају истовремено у међусобно паралелни положај чиме формирају блок. Паралелни блокови се изводе против нападача који сувише јако наносе ударце или кад се хоће након блока извести узврат уз преузимање и вођење нападачевог сечива у страну једним оружјем како би се могао извести узврат другим. Види ПРЕУЗИМАЊЕ ОРУЖЈА; УКРШТЕНИ БЛОК.

ПАРАМАЧЕВАЊЕ (КВАЗИМАЧЕВАЊЕ). Види БОХУРТ; ЛАРП.

ПАРИРНИ ПРСТЕН. Један од првих делова сложеног рукобрана. Метални прстен који се поставља на средину накрснице или као мањи лук који повезује доњу и горњу накрсницу. Налази се, дакле, под углом од 90 степени у односу на сечиво мача. Постављао се у почетку само на десној страни накрснице а да штити кажипрст и десну (спољашњу) страну шаке. Парирни прстен је настао из *чайорка*. Парирни прстен је имао два правца развоја. У првом су леви и десни прстен постали толико велики да бране целу шаку а касније су преко њих постављане металне плочице тако да се добио *браник*. Браник је имао облик обореног броја 8. Такав је нпр. рукобран многих фламберг једноручних мачева. У другом правцу еволуције из десног парирног прстена (или везаног на њега) ће се формирати десна бочна накрсница а из ове десни гребен и његове гране. Парирни прстен се постављао и са леве стране накрснице ако је мач требало да има симетрични балчак. Парирни прстен је карактеристичан за бодезе за леву руку и у њега обично тада лаици гурају палац уместо овајпрстен поставе испред кажипрста.

ПАС. Промашај напада. Сечиво које је врхом или оштрицом промашило мету током извођења напада као последица радње нападнутог или нападача (или заједно).

ПАСИВНИ РУКОБРАН. Рукобран који има такву форму и димензије да му је једина функција брањење шаке својим

пасивним положајем. Пасивни рукобран, дакле, нема облик и димензије које омогућавају мачеваоцу да га користи као активно додатно средство за мачевање. Типичан пасивни рукобран је нпр. рукобран шпаде и сви типови калота рукобрана. Види АКТИВНИ РУКОБРАН.

ПАТИНАНДА. Офанзивна суксесивна мачевалака кретња ногама сачињена од повезаног мачевалачког корака напред и испада, или корака напред и искорака. Уз коришћење патинанде мачују најчешће мачеваоци који су склони изненадним и великим променама дистанце.

ПЕРИФЕРНА ТЕХНИКА СЕЧЕЊА. Користи се за индиректне ударце и рањавања тј. сечења мањом снагом. Периферна техника сечење се састоји од две фазе: а) Изамаха из лакта или рамена до тачке на колеги која је мета све до 10-15 сантиметара од површине удара када се покрет кочи. б) Замах се наставља и финализује покретом сечења из **зглоба шаке**. Наведени покрет изгледа као да су изведена два сечења: један у тачку испред мете а други у наставку у саму мету. Код периферне технике сечење се најчешће изводи врхом сечива. Ова техника сечења се обично користи код лаких мачева због њихове мале инертности. Види ЦЕНТРАЛНА ТЕХНИКА СЕЧЕЊА.

ПЕРФОРИРАНА СЕЧИВА. У 17. веку поједина сечива су ради олакшавања израђивана са дисконтинуираним отворима пробушеним дуж канелуре. Тако су добијана делимично шупља и веома лагана сечива. Оваква сечива, иако изгледају ломљива, чврста су пошто се мањак материјала надомешћује специфичном геометријом попречног пресека. Перфорирана сечива су, међутим, била веома скупа због сложене технологије израде и зато је мачева са њима има мало. Перфорирана сечива су се чешће користила код дага (бодежа за леву руку) зато што су краћа па их је лакше израдити.

ПЕШАДИЈСКО МАЧЕВАЊЕ. Мачевање у коме се мачеваоци боре на тлу уз покрете властитих ногу. Има специфичности у односу на коњичко мачевање и поморско мачевање.

ПИКАРО. Врста транзиционог мача 15. века. Овај шпански мач је најближа претеча рапира јер поред два полупрстена

који се пружају са сваке стране накрснице према оштрицама (стварајући рикасо) добија испод доње накрснице још и пречагу доњег рукобрана. Види ТРАНЗИЦИОНИ МАЧ.

ПЛАКЕ. 1) Ударац сечивом мача пљоштимице (листом) а не оштрицом. Да би ударац био ефикасан и постао сечење потребно је да раван оштрице буде идентична са равни удара тј. да се удара оштрицом а не листом мача (пљоштимице). Да би се спречило сечење *илаке* начињена су сечива са телућем (палаши и сабље) код којих горња тупа (тежа) страна стабилизује кретање сечива у равни оштрице; 2) Промашај бода или бод под неправилним углом. Наиме код бодног оружја најефикаснији је бод када се оса сечива при боду креће под углом од 90 степени у односу на подлогу. Свако продирање у мету бодом под неким углом већим или мањим од овог (шака више, ниже, лево или десно од мете бода) доводи до разлагања сила и слабијих ефеката бода. Да би се постигао адекватан угао за бод дршка код бодних мачева је равна (права) тако да врх сечива и сечиво леже у продужетку осе дршке чиме се постиже праволинијско кретање при боду. Да би се умањила могућност *иаса* при боду рапири су добили *рикасо*.

ПЛАШТ. Огртач од сукна или неке друге густе тканине. Део уобичајене гардеробе старог, средњег и делом новог века. Постоји кратки плашт (до колена) и дуги плашт (до стопала). Плашт се користио и у мачевалачкој борби као помоћно оруђе у левој руци. Служио је за ефикасно блокирање сечења и бодова мачем, хватање мача, набацивање на мач или главу противника итд. Израђивао се обично од тешког и густог сукна. Види НАПАД ПЛАШТОМ; ОДБРАНА ПЛАШТОМ; СКЛАЊАЊЕ ПЛАШТОМ; УДАРАЦ ПЛАШТОМ; ФИКСИРАЊЕ ПЛАШТОМ; ПОКРИВАЊЕ ПЛАШТОМ; ОДБРАНА МАЧЕМ.

ПОВРАТНА СЕЧЕЊА. Изводе се као сечења из било које позиције, а као продужетак напада, уколико је први напад промашао. Потребно је мач након првог изведеног сечења вратити супротним смером назад како би се поново извело сечење. Тако нпр. за сечење у правцу 9-15 сати повратно сечење је 15-21 сат. Повратна сечења се могу изводити оштрицом којом је изведено и прво сечење (уз промену моциона шака) и контраоштрицом (без промене моциона шака). Уколико се

повратно сечење не изводи по истом правцу из којег је дошло прво сечење већ неким другим правцем реч је о везаном сечењу. Види ВЕЗАНО СЕЧЕЊЕ.

ПОДЕЛА СЕЧИВА. Јаки, средњи и слаби део. Јаки део чини трећину при гарди, средњи трећину средине а слаби трећину при врху сечива. Начелно, а у зависности од врсте мача, првом трећином се наносе бодови, сечења врхом, хватања и предпараде. Другом трећином сечења, пресије, батуте, бацања...Трећом трећином блокови, вођења, преноси, везивања опозиционирања, полује итд.

ПОЗДРАВНИ СТАВ. Кад је мачевалац извршио приступ пре отпочињања са поздравом он своје тело поставља у **став за поздрав**. За шпаде и рапире изводи се **полуокрет на лево** стопалом леве ноге (код дешњака). Мач се хвата десном руком, угао између стопала је 90 степени. Стопала су потпуно опружена. Тиме се тело поставља делимично профилно. Раме руке која ће држати оружје је окренуто у правцу бојеве линије са лицем окренутим према учитељу, колеги или противнику. Кад је реч о дворучним мачевима искошавање се може изводити и левом и десном ногом ступањем левом или десном ногом у назад. После поздравног става изводи се поздрав. Види ПРИСТУПНИ СТАВ; ПОЗДРАВ МАЧЕМ.

ПОЗДРАВ МАЧЕМ. Поздрав мачем се изводи после приступног става и поздравног става, на почетку али и на крају борбе, надметања или часа. Често се поздрави изводе и током борбе кад један борац одаје почаст другом за одлично изведену акцију. Након поздрава се стаје у став за борбу. Поздрава има пуно врста и различити су за различита оружја и епохе. Види РЕВЕРЕНЦА; ПРИСУПНИ СТАВ; ПОЗДРАВНИ СТАВ.

ПОЗИВ. Постављање тела, руке са мачем или самог мача у неутрални положај (нити офанзиван нити дефанзиван) који не угрожава противника али му смишљено отвара простор (позива га) за извођење његовог напада. Под позивом се, дакле, подразумева изазивање противника да изведе напад јер нека страна противника није заштићена добро гардом. Како би позив што боље деловао сечиво треба стога поставити у неутрални

положај како би нападач „безбедно“ могао да нападне (био ту сачекан у замку). То значи стати у положај са мачем у коме су гардови прешироки а врх мача није усмерен у противника него негде у страну. То је, другим речима, положај између *позиције* и *парате*. Трик са позивом је у томе што нападач никад не зна да ли противник случајно греша па отвара тиме простор за напад или, пак, намерно греша – изводи позив, а како би га увукао у замку. Он ће се зато кајати ако нападне и упадне тако у клопку али ће се кајати и ако не нападне јер је пропустио можда згодну прилику за погодак. Разликујемо припреме за бодно-секуће и припреме за специјализовано бодне мачеве. Види ПРЕТЊА ВРХОМ.

ПОЗИЦИЈА. Офанзивни положај шаке са мачем. Најзгоднија тачка положаја из које сечиво полази у линију напада. Позиције су положаји у којима се налази рука током извођења блока или позива али за разлику од њих сечиво је или врхом усмерена у противника или се налази оштрицом у измаху за сечење, дакле у офанзивном а не дефанзивном или неутралном (позив) положају. Постоје позиције за сечење и позиције за бод.

ПОЗИЦИОНИРАЊЕ ГАРДОВА. Постављање гардова у међусобно компатибилан положај. Ако један мачевалац држи гард са врхом усмереним у другог мачеваоца онда други мачевалац добро позиционира свој гард само ако стане и он у гард за бод. Уколико стане у неки од гардова за сечење он је у инфериорном положају. Уколико један мачевалац стане у гард за сечење а други одговори таквим истим гардом они су добро позиционирани. Мач штити мачеваоца а не мачевалац мач и због тога је добро позиционирање у гарду само оно у коме се мач налази испред мачеваоца а не иза њега или поред њега, а што је прихватљиво само уколико такво исто позиционирање гарда чини и други мачевалац.

ПОЈЕДИНАЧНА ТЕХНИКА МАЧЕВАЊА. Подразумева радње телом и радње мачем које се изводе везано не само за одређену епоху, простор, намену већ и одређени стил мачевања. Техника борбе тада носи у себи црте и карактеристике мачевања које су појединачне и важе само за једну школу једног периода или простора или једног мачеваоца. У појединачној техници

мачевања се појављују детаљи и финесе које диференцирају стилове као специфичне. Код појединачне технике мачевања је, дакле, реч о радњама не само свих мачевалаца свих епоха и простора (општа техника) а уз употребу нпр. бодно-секућег мачевања рапиром 16. века у дуелу (посебна техника) већ и уз коришћење карактеристичног избора акција мачевања школе нпр. чланова братства „Светог Маркуса“, братства „Девике Марије“ или друштва мачевалаца „Свети Ђорђе“. Појединачну технику мачевања, дакле, пре свега одређује специфични **стил**. Види ОПШТА ТЕХНИКА МАЧЕВАЊА и ПОСЕБНА ТЕХНИКА МАЧЕВАЊА.

ПОКРИВАЊЕ ПЛАШТОМ. Док се приликом бацања плашта овај пушта из руке код покривања (набацивања) плашта изводи се пребацивање плашта преко противника али се при томе плашт не пушта из руке. Покривање плаштом се изводи пре намотавања плашта а у тренутку када се он свлачи са десног рамена. Циљ је покрити противнику **главу** и горњи део тела плаштом или покрити његов **мач**. Дистанца за акцију покривања плаштом је кратка када је реч о покривању главе (дакле треба извести скраћење дистанце) док када је реч о покривању мача она је средња ако се користи мали плашт или велика ако се користи велики плашт.

ПОЛОЖАЈ НАОРУЖАНЕ РУКЕ. За нелинеарно мачевање основни, школски и најлакши положај је из 18. века. Лакат десне руке се савија до удаљености од 1,5 ширине шаке мачеваоца од бока до лакта. Шака се налази у висини груди. Лакат, стоји управцу испред десног кука. Шака је у истој линији са подлактицом (нема ломова шаке у односу на подлактицу ни у једном правцу), длан руке је окренут на лево. Када је реч о нелинеарном мачевању рука са мачем се, у основном ставу, налази у различитим положајима а у зависности од врсте мача и школе. За лаке мачеве шака у основном ставу је најчешће у високим положајима (од груди навише), за средње тешке и тешке мачеве шака је у нижим положајима (од груди наниже) Најпознатији положаји су у португалском, италијанском, француском, немачком и шпанском гарду. Разноврсност је велика: доле-врхом напред, доле-врхом лево, доле-врхом десно,

доле-врхом назад, хоризонтално-врхом напред, горе-врхом десно, горе-врхом лево, шака горе а мач врхом доле...Види ПОЛОЖАЈ НЕНАОРУЖАНЕ РУКЕ.

ПОЛОЖАЈ НЕНАОРУЖАНЕ РУКЕ. Ненаоружана рука мачеваоца може бити у следећим положајима: 1. **Високи** („висећи“) је млађи и употребљава се у техници специјализовано бодног мачевања 18. века шпадом и касније у спортском мачевању. Лева рука се подиже све док надлактица не дође у паралелни положај са тлом, а подлактица и прсти додирују раме, или теме (потилак). 2. **Ниски** („прелазни“ који се користи за лаки рапир и шпаду) је старији и има низ варијанти од којих је најчешћа да се шака леве руке држи код браде или врата дланом окренутим према противнику док је лакат постављен уз тело. Друга варијанта ниског положаја је „**бочни**“. У њега се долази тако што се лева рука постави на леви бок. Овај положај се користи код мачева којим се више сече но боде како би се рука сакрила и заштитила иза леђа. Та врста држања леве руке се користи код мачевања сабљом, тешким палошем и лаким палошем (спадроном). Ниски „бочни“ положај се не користи код секућег мачевалачког оружја уколико су кретење **нелинеарног** типа пошто у кретању лево-десно, окретима итд. ова рука, ако се држи на боку бива изузетно изложена. Положаји ненаоружане руке у класичном мачевању су, дакле, разнолики и то зато што лева рука, уколико се не користи за бодеж, штит или неко друго оружје, стоји у различитим положајима у односу на противника спремна или да штити тело положајем, радњом или да изводи хватове, полуге... И у овом случају постоје различити положаји задње руке карактеристични за различите школе и народе а који су се чак и у истим школама често мењали, а што је делимично била и ствар индивидуалног варирања сваког мачеваоца. Тако нпр. у шпанској школи је у почетку задња рука била скроз опружена доле да би се временом подигла горе итд. Види ПОЛОЖАЈ НЕНАОРУЖАНЕ РУКЕ.

ПОЛОЖАЈИ ШТИТА У БОРБИ. 1. Затворен положај – штит је уз тело (лакрат је савијен) а мач је у дефанзивном или офанзивном положају. 2. Отворени положај – штит је одмакнут од тела (лакрат је полуопружен или опружен) а мач је у офанзивном или дефанзивном положају.

ПОЛУОКРЕТ. Радња у нелинеарном мачевању помоћу које мачевалац изводи ротацију тела на лево (-) или на десно (+) за 180 степени. Полуокрети су главно средство за извођење сечења или бодова из окрета. Полуокрет се може изводити у напред (за напад, пролаз или ескиважу) али и у назад (уколико се противник пролазом нашао иза леђа). Уколико се изводи у напред (а мачевалац је у ставу) отпочиње увек задњом ногом која искорачује напред након чега се изводи ротација тела за 180 степени. Полуокрет се или изводи и кретањем задње ноге напред иза десне ноге (као код спина), а током којег се тело ротира за 180 степени. Уколико се полуокрет изводи у назад тада предња нога (уз полуокрет тела за 180 степени на лево – уколико је мачевалац у ставу или на десно уколико је у контраставу) изводи испад на супротну страну бојеве линије. Види ОКРЕТИ.

ПОЛУГА У МАЧЕВАЊУ. Тип разоружавања у дуелном мачевању. То је постављање сечива мачеваоца који се брани на сечиво нападача под таквим углом да је могуће хватањем друге стране његовог мача (ненаоружаном руком, мишком наоружане руке, накрсницом...) формирати полуку која ће му истргнути мач из руке. Мачевалац који је изложен полуци а не испусти мач у опасности је да му се ишчаши или поломи зглоб шаке, лакта или рамена руке која држи мач. Термин *полук* се користи у мачевању два дуга мача, дга-рапир и штит-мач. Типична полука је када се дага (бодеж за леву руку) поставља у низу акција истовремено са рапиром на противничково сечиво али са супротних страна. Тако се формира полука на мач противника помоћу које се он разоружава, затвара, фиксира...

ПОЛУКОРАК НАПРЕД И НАЗАД. Кретања ногама (провокативна и предофанзивно-тактичка) у којој се прсти стопала десне ноге (код десног става) подижу и она искорачује напред исправљајући колено и ступајући прво на пету а затим на цело стопало. Лева нога остаје у месту не померајући се. Затим се стопало десне ноге врати у претходни положај става. Изводи се нпр. кад се жели испровоцирати напад противника (у корак напред). Полукорак назад изводи се по истом принципу само задњом ногом, а кад се жели нпр. испровоцирати противник на корак напред у који ће се извести напад.

ПОЛУКРУЖНО СЕЧЕЊЕ. Најчешће врста сечења. Током њега врх сечива описује полукружну трајекторију увек из једне позиције у неку другу. Полукружно сечење се изводи по 1/4, 2/4 или 3/4 круга а као сечење по вертикали, дијагонали или хоризонтали. Види КРУЖНО СЕЧЕЊЕ.

ПОЛОЖАЈИ МАЧА. Постоје три положаја мача: позив (неутрални положај), позиција (офанзивни положај) и блок (парада) – дефанзивни положај.

ПОНОВЉЕНИ НАПАД. Напад који се изводи везано после неуспелог првог напада а на противника који је или успешно одступио, или се одбранио а није узвратио већ само одступио. У принципу се изводи продуженим испадом или искораком из испада или искорак. То је, дакле, друга офанзивна акција којом се наноси погодак противнику који заузима положај параде (блока) а премишља се око узврата или не даје узврат. Тада се други напад изводи истом акцијом али у опозицији противниковог завршетка блока. У том случају је реч о римеси – поновљеном нападу у истој линији првог напада. Римеса се може извести уз ескиважу или опозиционирање противниковог сечива. У мачевању римесе имају посебно велик значај јер мачеваоцу који се брани често је тешко да нанесе узврат нападачу јер је овај обично у покрету или испаду, искошен, нагнут и сл. а што све изазива колебања или промашаје. Тада је нападачу лако помоћу римесе да га погоди. Римеса се јавља и кад нападути мачевалац добро изведе свој блок али промаши (пас) у узврату а нападач понављајући свој напад у истој линији успешно наноси погодак. Ако се акција поновљеног напада, међутим, изведе неком другом врстом акције и у неку другу линију тада је реч о *продуженом нападу*. Види ПРОДУЖЕНИ НАПАД.

ПОЛУБЛОК. Блок који се изводи постављањем сечива мача под туп угао у односу на сечиво нападача. Код полублокова сечиво брањеника је увек постављено са врхом усмереним у нападача. Након полублокова најзгодније је извести узврате бодом. Полублокови се користе код средње тешких али највише код лаких мачева. Види ПУН БЛОК.

ПОЛУМАЧ. Кратки војнички мач чија се дужина креће од 60 – 80 цм. Има широко и јако сечиво. У употреби је био највише у

старом веку. Користио се и касније током целе историје мачевања у разним епохама и у разним облицима. У њих спадају фазганон, хоплитски мач, гладиус, разне врсте ловачких мачева, тесаци, поморски мачеви, пионирски мачеви, италијански ренесансни кратки мачеви »воловски језик«, кацбалгер ландскнехта, кратки мач француске пешадије, Гарибалдијеви мачеви, немачки мессер... У кратке мачеве спадају и полусабље – кратке сабље, јатаган итд. Иако је полумач пешадијско оружје он се користио и у француској коњици 13. века. Полумачеви су имали експанзију у 19. веку као мачеви артиљерије, инжењерије и морнарице.

ПОЛУКАЛОТА (ПОЛУГАРДА) РУКОБРАН. Рукобран који има плитки браник у виду тањирића. Настала је развијањем браника из парирних прстенова у правцу облика плитке сфере (флорет). По природи порекла нема рикасо али га може добити накнадним додавањем рикасо прстенова испред накрснице мача. Види БРАНИК.

ПОЛУГЕ ДВОРУЧНИМ МАЧЕМ. Држање дворучног мача стилем „мотка“ омогућава и посебне радње помоћу којих је могуће противника не само разоружати већ и ступањем у дуелну борбу бацити на тло. Полуге се изводе дршком мача и врхом мача, а што зависи од блока тј. дела мача који је ближе подлактицама нападача. Полуге се изводе искључиво након изведеног блока. Све полуге се изводе тако што се после блока балчак мача или врх мача поставља између подлактице нападача и његовог сечива након чега се врши потискивање јабуке и врха у истом смеру.

ПОЛУОБУХВАТНА БОРБА. Други тип неравноправне борбе (борбе против више противника истовремено). Полуобухват је распоред мачевалаца у коме је један од нападача испред нападнутог, други нападач је код његовог левог бока а трећи код његовог десног бока. У овом типу борбе, дакле, леђа нападнутог нису угрожена, али чело и бокови јесу. Тактика борбе нападнутог: не дозволити обухват а нападаче поставити у фронтални положај. Уколико су противници успели да организују напад из положаја полуобухвата нападнути треба (уколико је полуобухват равномеран тј. леви и десни нападач су подједнако удаљени од нападнутог) да се повлачи у назад

чиме противнике наводи да шире линију обухвата и да се врате у фронтални поредак. Уколико је полуобухват неравномеран (један од бочних нападача је удаљенији или слабији) изводи се напад на противника који је удаљенији (то је најчешће средишњи), или се изводи сукцесивно борба са левим па десним док не дође трећи нападач и тако нехотично формира фронтални положај који је повољнији по браниоца. Види: НЕРАВНОПРАВНА БОРБА; ФРОНТАЛНА (ЧЕОНА) БОРБА; ОБУХВАТНА БОРБА.

ПОЛУКОРПА-КАЛОТА (КОМБИНОВАНИ) РУКОБРАН. Рукобран који има елементе полукорпе (изувијане уплетене шипке) али и између њих убачене делове калота рукобрана (плитке сферне делове калоте сличне половини шкољке или разне металне плоче). Ова врста рукобрана је начињена зато што троугласта, правоугаона или шкољкаста метална површина може успешно заменити многобројне уплетене шипке које не само да су теже већ и не штите толико ефикасно од бода као плочаста површина. Делови калота рукобрана су често перфорирани како би се у њиховим отворима заставио (и поломио) врх мача нападача. Види ПАПЕНХАЈМ МАЧ.

ПОЛУКОРПА РУКОБРАН (SWEPT-HILT). Рукобран сачињен од сложеног система међусобно уплетених шипки рикасо прстенова, одбојника, накрсница, браника, бочних накрсница и грана накрсница које се све стичу у централни гребен. Ова врста рукобрана штити предњу, делимично бочну и доњу страну шаке од сечења али не и од бода. Користио се у 16. веку на свим тешким рапирима и често код лаких рапира али уз употребу дебеле кожне (или полуверижне) рукавице. Види КОРПА РУКОБРАН; БОЧНИ ГРЕБЕН; СЛОЖЕНИ РУКОБРАН; РУКОБРАН.

ПОЛУСАБЉА. Кратка сабља. Најчешће се користи у поморству. Види ПОЛУМАЧ; КУТЛАС; БУКАНИРСКИ МАЧ; ДУСЕГ.

ПОЛУВОЈНО МАЧЕВАЊЕ. Тип мачевања карактеристичан за војске варварских народа. Ту се мачевалачке радње напада и одбране изводе у гомили распршених појединаца а не у скопу организованог компактног строја.

ПОЛУДВОБОЈ. Врста фингирано (симулирано) двобојног мачевања. Куртоазна борба која је нешто „грубља” тј. борба

која се не изводи сасвим безопасно и у којој је циљ противника повредити али „лакше” – до „прве крви”. Ова врста куртоазног мачевања је, дакле, на самој граници правог мачевања. Најпознатији вид полудвобоја је „хајделбершко” или мачевање шлагерима. Види ШЛАГЕР; МАЧЕВАЊЕ НА МЕНЗУРИ.

ПОМОРСКО (морнаричко) МАЧЕВАЊЕ. Мачевање у коме се мачеваоци боре на броду или на линији бочног контакта два брода. Има специфичности у односу на пешадијско и коњичко мачевање. У поморском мачевању се користе кратки мачеви.

ПОРТЕПЕ. Види РЕМЕН.

ПОСЕБНА ТЕХНИКА МАЧЕВАЊА. Подразумева техничке радње телом и мачем које се изводе дефинисано тј. везано за **одређену** конкретну епоху, простор и врсту мача. У посебној техници се користе радње опште технике али на посебан начин (неке преовлађују а неке се запостављају). У том смислу се разликују технике мачевања Запада, Блиског истока и Истока, кретања и мачевалачки став до 17. века и од 17. века, мачевање рапиром од мачевања шпадом, мачевање војно од мачевања цивилног, техника мачевања у дуелу од технике мачевања у двобоју... Као резултат наведеног имамо неколицину типова техника борбе мачевима па и техника мачевања које су настајале у складу са разноликошћу врста мачева, епоха и простора. Види ОПШТА ТЕХНИКА МАЧЕВАЊА и ПОЈЕДИНАЧНА ТЕХНИКА МАЧЕВАЊА.

ПРВИ УЧИТЕЉ МАЧЕВАЊА. Први познати европски, у документима именовани, специјализовани учитељ мачевања био је римски конзул Рутилије (105. година п.н.е). Спомињу се и знатно раније (3. век п.н.е) у Грчкој (Теос) 2 учитеља борења: ЕУТХУДЕМ и ДИОНИСОДОР. Но, они нису били специјализовани за мачевање већ су ефебе учили рвању, боксу, борби копљем, штитом, луком, па и мачевању.

ПРЕЧАГА РИКАСА. Метална шипка постављена унутар сфере калота рукобрана а управно на дршку мача код мачева који немају накрснице. То су заправо кратке накрснице које су “заробљене” у калоту рукобрана. Пречага рикаса служи да се преко ње пребаци кажипрст на рикасо чиме се добија боље вођење врха мача при боду и сечењу.

ПРЕДПАРАДА. Покушај контактирања противниковог напада првом трећином сечива, а како би се извело хватање и у другој фази опозиционирање и узврат или вођење, пренос и одвођење његовог сечива у положај параде. Изводи се ради покушаја што раније контроле противниковог напада, а као заштита од финте. Представља прву линију одбране пре параде. Види ОДБРАНА БЛОКОМ.

ПРЕДУДАРАЦ. Види МАНЖЕТ.

ПРЕДУЗИМАЊЕ НАПАДА. Напади могу да почну на сопствену иницијативу или на противникову иницијативу. У првом случају то је сопствено одмеравање правог тренутка за отпочињање напада; у другом случају то је противников покрет оружјем и телом који резултују погодном приликом за напад или контранапад.

ПРЕКОБОД. Види БАЧЕНИ БОД.

ПРЕЛАЗНА ТЕХНИКА. Види СТИЛ МАЧА.

ПРЕНОС. Док се *вођење* изводи константним притиском на сечиво противника у истом правцу на који је и контактирано *пренос* је врста вођења које се у неком тренутку изводи са променом правца у супротни. У преносу се, дакле, противниково сечиво након хватања води у једном смеру (нпр. у +) а затим се пушта и дегажеом хвата у супротан ангажман одакле се води у супротан (-) смер. Пренос би се, сога, најбоље могао дефинисати као вођење са прекидом и променом смера али уз пуштање и поновно хватање са супротне стране. Радња преноса не само да често јако збуни колегу (који потпуно изгуби контролу над својим сечивом јер му је нејасно шта противник чини па не може да конципира своје контрамере) већ је и одлична заштита од одбрана против вођења и примењује се, дакле, када колега на вођење изведе неку од заштитних мера. Но, пренос има и једно битно ограничење: може се изводити само лаким мачевима и ограничено средње тешким док тешким не може уопште због сувише инертног сечива. У неким школама зато што се током преноса мења смер вођења противниковог сечива пренос се назива ИЗМЕНА.

ПРЕНОСНИ БЛОК. Блок који се изводи тако да се противников напад блокира у једној позицији а финализује у другој. Наиме, оног тренутка кад нападнути мачевалац контактира блоком нападачево сечиво он га води горе-лево или горедесно или доле-десно и доле-лево, а са циљем да га отвори и истовремено постави свој мач у положај измаха за узврат сечењем или положај згодан за узврат бодом. Преносни блок је, дакле, блок код којег у тренутку контакта сечива нападача и брањеника сечиво брањеника не мирује већ истовремено мења свој положај (води нападачево сечиво у тачку далеко од тачке контакта) а како би из неке друге позиције (без бацања или гард-батмана) пошло у узврат. Најтипичнији преносни блокови су: пропусни блок II (када је врх мача усмерен горе) – мачевалац изводи пун блок II и води нападачево сечиво лево-горе у положај пропусног блока I одакле наноси узврат сечењем 11. Или пропусни блок X (када је врх мача усмерен горе) изводи пун блок X и води нападачево сечиво десно-горе у положај пропусног блока II одакле наноси узврат сечењем 1. Преносни блокови се често користе код кратких мачева зато што њихова употреба јакот отвара нападача за узврат. Види ПРОПУСНЕ ОДБРАНЕ.

ПРЕСЕК СЕЧИВА. Геометријски изглед сечива мача на његовом попречном пресеку. Пресеци сечива могу бити веома различити с обзиром да многи мачеви имају канелуру, телуће или централно ребро. Пресек сечива говори не само о претежној намени сечива (бод или сечење) већ одређује и његову чврстину, масу и баланс. Најчешћа сечива су са два листа – пресек елипса са заоштреним крајевима, пресек са четири листа – ромб, са шест листова... Шпада има тробридни (троугласти) или крстасти попречни пресек. Сечива без канелура имају просте пресеке док сечива са канелурама имају сложене геометријске пресеке. Пресек сечива може бити континуиране (сечиво има исту геометрију пресека дуж своје целе осе) и промењљиве (сечиво има једну врсту пресека до тачке простирања канелуре а другу у наставку) геометрије. Сечива до развијеног средњег века углавном имају прост континуиран попречни пресек док сечива каснијег периода имају све више сечива сложене промењљиве геометрије. Сечива која имају телуће су на телућном делу

најшира а на оштрици најужа што значи да сечива мачева са телућем увек имају троугаони попречни пресек који се додатно усложњава уколико сечиво има канелуре. Сечиво може имати симетричну (поседује симетричне канелуре на оба листа) и асиметричну (има канелуру само на једном листу) геометрију пресека. Види ЖЉЕБ; СЕЧИВО ШПАДЕ. ШЕМА У ПРИЛОГУ.

ПРЕСИЈЕ. Постепена употреба притиска са јаким или средњим делом сечива на слаби део противниковог сечива. Имају за задатак или да склоне из линије противниково сечиво (ако он држи мач слабо) и тако изведе бод са опозиционирањем, или да противника изазову на контрапресију (ако он држи мач јако) и тако га (кад се пресија на његову контрапресију нагло прекине обиласком) отвори инерцијом његовог контрапритиска за бод или сечење.

ПРЕТЊА ВРХОМ (линија бода). Врста одбране положајем (пасивна одбрана). Састоји се у потпуном пружању руке са мачем из различитих позиција уз врх усмерен у нападача доле (стомак, препоне или бутине) – доња линија, или горе (груди и глава) – горња линија. Ова агресивна позиција врха мача не дозвољава нападачу да приђе без ризика да буде убоден или да се сам риликом покушаја напада набоде. Види ОДБРАНЕ ПАСИВНИМ БЛОКОМ.

ПРЕТЊА ОШТРИЦОМ (линија сечења). Врста одбране положајем (пасивна одбрана). Састоји се у константном држању сечива мача са усмереном оштрицом према противнику, а у стању измаха – спремности за сечење. Ови положаји су се некад називали гардови и били су карактеристични за касни средњи век и ренесансу. Нападач који би хтео да изведе напад на колегу који је у ставу одбране претњом оштрицом ризиковао би увек да при томе добије неки од директних погодака сечењем. Види ОДБРАНЕ ПАСИВНИМ БЛОКОМ.

ПРЕУЗИМАЊЕ НАПАДА. Када нападач пође у напад а нападнути у том тренутку тај напад искористи за извођење свог напада.

ПРЕУЗИМАЊЕ ОРУЖЈА. Акција у борби рапир-дага. Након што нападнути изведе блок једним од своја два оружја

не наноси узврат другим, слободним оружјем већ њиме хвата оружје нападача које је у блоку и ослобађа прво оружје којим изводи узврат. Преузимање се може извести дагом (након блока рапиром) – узврат рапиром, а може се извести и рапиром (након блока дагом) – узврат дага. Преузимање се може изводити и у нападу, а након хватања противничког оружја. Преузимање се изводи из укрштеног блока и паралелног блока. Види УКРШТЕНИ БЛОК; ПАРАЛЕЛНИ БЛОК.

ПРИКЉУЧЕНИ КОРАК (ДОКОРАК). Мачевалачка кретња ногама која почиње ступањем задње ноге напред до предње након чега се предња нога помера напред до става. Докорак назад се изводи супротно а по истом принципу. У докораку се, дакле, кретање напред и назад изводи супротно него у кораку напред и назад. Докорак се најчешће користи у комбинацији са испадом у напред и испадом у назад, али и у склопу тактике извођења контранапада у противников корак напред. Броји се исто као и корак напред или назад. Маневарски има функцију дужег корака напред или назад. Види ПРИКЉУЧЕНИ ИСПАД.

ПРИПРЕМА НАПАДА. Најважнији и основни део школованог мачевалачког напада. Након изведеног испитивања противника и пробних акција следи припрема напада. То су радње које треба да изазову противникове реакције (понашање) које је погодно (увод) у извођење типа напада који је планиран. Тако нпр. врши се лагано скраћивање дистанце (приближавање) ако се хоће извести разоружавање. Реч је, дакле о *припреми иросшора* потребног за извођење жељене акције (ако се нпр. полази у напад са варком то се чини само са средње или велике а не кратке дистанце). У припреме напада спада и *припрема времена* тј. припремање акције за њено извођење у право време. Тако нпр. иде се у назад – навлачи се противник у корак напред како би се извео напад у временски тренутак његовог раскорака; или ухвати се блок али се не даје одмах узврат већ се чека једно кратко време у коме се припрема узврат у складу са реакцијом нападача на изведен блок. Постоји и *припрема акције*. У ову припрему спадају техничке радње мачем које имају за задатак да кроз реакцију противника отворе простор за њихово финално извођење. Тако нпр. изводи се пресија на противничково

сечиво кад се хоће извести напад бодом из контраапресије са хавацијом; или изводи се *џозив*, а како би се припремило за планирани блок противниковог напада у жељену тачку; или као припрема за напад са финтом (варком) се имитира прави директни бод, изводи се напад бодом из хавације, изводи се багута и имитира у наставку напад бодом... Без припреме напада (насумично) мачују почетници и дилетанти и њихова борба се своди на пориве и инстинктивне и рефлексне реакције – *слепа борба*. Види НАПАД У ПРАВО ВРЕМЕ (ФИЗИЧКО); НАПАД У ПРАВО ВРЕМЕ (ПСИХИЧКО); ИСПИТИВАЊЕ ПРОТИВНИКА; ПРОБНЕ АКЦИЈЕ.

ПРИПРЕМНЕ (БЕСКОНТАКТНЕ) РАДЊЕ МАЧЕМ. Борбене радње мачем које изводи мачевалац сам без контакта са противниковим мачем. У њих спадају; а) Држање мача ушаци и ставу; б) Положаји са једноручним мачем (номенклатуре); в) Положаји мача по ротацији; г) Положаји мача по транслацији; д) Постављање руке у положаје за напад – позиције; ж) Постављање руке у положаје за одбрану – блокови; з) Постављање руке у положај за провокацију – позиви.

ПРИСТУПНИ СТАВ МАЧЕВАОЦА. Радње које мачевалац изводи кад прилази противнику, колеги или учитељу да би се борио, вежбао или учио. За шпаде и рапире: уколико мач није у корицама мачевалац прилази држећи га руком којом не мачује за сечиво при гарди а врхом окренутим назад и ка тлу. Рука којом се мачује је слободна. Прилажење је завршено на дистанци која је велика тј. толика да су мачеваоци удаљени за три дужине мача. Мачевалац који је извршио прилажење има спојена стопала и окренут је грудима према учитељу, колеги или противнику – **не бочно!** Уколико је реч о тешком дворучном мачу он се носи преко десног или левог рамена са јабуком код груди и са сечивом усмереним иза леђа, држећи само једном руком за рукохват док се не приступи. Види ПОЗДРАВНИ СТАВ; ПОЗДРАВ МАЧЕМ.

ПРИТИСНЕ ОДБРАНЕ. Стандардни начин извођења блока против бода у коме се сечиво нападача води из једног положаја у други (води се из унутрашњих у спољашње контакте) константним притиском на супротну страну од оне са које долази напад бодом.

ПРОБНЕ АКЦИЈЕ. Акције које имају за задатак да тестирају противникове дефанзивно-офанзивне и контраофанзивне одговоре. Његова реаговања на симулиране нападе са финтама и батутама упућују на то како се противник брани једноставним и сложеним блоковима, да ли тежи контра-нападу итд. Види **ИСПИТИВАЊЕ ПРОТИВНИКА.**

ПРОВОКАТИВНИ НАПАДИ (БОДОВИ И СЕЧЕЊА). Напади („чаркања“) кратким бодовима са безбедне дистанце који се наносе противнику са циљем да се он испровоцира на реакције, а како би се упознало његово реаговање. Бодови се наносе у гард, у отворено, у руку са мачем, главу и предњу ногу. У провокативне бодове спадају и они који за циљ имају да изазову противника на контранапад или његов предударац итд. дакле, који се изводе смишљено „непажљиво“. У провокативна сечења спадају сечења по балчаку мача противника, његовој предњој нози, напади сечењем на шаку или ногу из бацања и „шимис“ ударац.

ПРОДУЖЕНИ НАПАД. Друга офанзивна акција којом се наноси погодак противнику који заузима положај параде (блока) а премишља се са узвратом или не даје узврат. Тада се изводи други напад неком другом акцијом и у другу линију али водећи рачуна о положају противниковог мача у блоку. Види **ПОНОВЉЕНИ НАПАД.**

ПРОДУЖНА АКЦИЈА. Види **АКЦИЈА ПРОДУЖНА.**

ПРОЛАЗ. Мачевалачка кретња у нелинеарном мачевању. Док се окрети и полуокрети изводе искључиво лево, десно, у месту или у назад у односу на противника **пролази** су врста окрета и полуокрета који се изводе косо-лево или косо-десно у односу на бојеву линију противника – пролазећи напред поред њега. Наиме, мачеваоци се често у борби сударе мачевима што резултује тренутком мировања. Онај мачевалац које се из тог статичког стања први покрене у простору он је у предности пошто може ослободити своје оружје и нанети убод или ударац. Такође, уколико нападач изводи напад неким од окрета тада је за нападнутог најбоље да прође мимо њега, а у правцу у коме се овај окреће, јер ће тако његов напад ударити у празан простор а нападнути ће му неочекивано доћи иза леђа. Пролази се, ипак, најчешће изводе као офанзивна радња у склопу које

се мачевалац креће лево-десно-напред поред противника до положаја у равни бок-бок са противником и завршницом полуокретом или окретом у (+) или (-) смеру а како би му у том маневарском кретању на крају нанео бод или сечење. Пролази се изводе са искораком полудесно уз завршницу полуокретом на десно или испадом полулево уз завршницу пуним окретом на лево. Кад је реч о пролазу као темпо акцији бодови и сечења се изводе како у првој фази пролаза – пре окрета. Види ОКРЕТИ; ПОЛУОКРЕТИ; УЛАЗ.

ПРОМЕНА ПОЛОЖАЈА. Радња сечивом мача којом се сечиво поставља на супротну страну противниковог сечива. Циљ промене положаја је прелазак из спољашњег у унутрашњи или из унутрашњег у спољашњи контакт сечива, а у складу са намерама мачеваоца. Промена положаја може бити жељена – *хавација* и принудна – *дегаже*. Види ХАВАЦИЈА; ДЕГАЖЕ.

ПРОМЕНА СТАВА. Радња у нелинеарном мачевању помоћу које мачевалац из десног става прелази у леви и обрнуто. Промена става се може извести кретањем у напред и назад (види АНТИЧКИ КОРАК), корацима у страну уз полуокрете, кружним корацима, скоком у месту током којег леви и десни бок (нога) замене свој положај у односу на противника, пуним окретом за 180 степени и окретом у месту без скока а са ротацијом око осе тела (око пета) за 180 степени (уколико се противник пролазом нашао иза леђа мачеваоца).

ПРОМЕНЕ ПОЗИЦИЈЕ. Користе се како би се мач померио из једне позиције у другу. Ови покрети се постижу пребацивањем врха изнад или испод противниковог сечива. Ако је позиција у ниској линији, врх прелази изнад противниковог сечива, ако је у високој линији пролази испод.

ПРОПУСНЕ ПАРАДЕ. Види ОДБРАНЕ ПРОПУСНЕ.

ПРОПУСНИ БЛОК. Види ПРОПУСНЕ ОДБРАНЕ.

ПРОСТ НАПАД. Офанзивна акција која садржи један покрет оружјем – једну фразу.

ПРОСТЕ ПАРАДЕ. Заштитно померање сечива које треба да покрије изложену тачку крећући се најкраћим (праволинијским) путем из неког позива, друге параде или позиције.

ПРОСТЕ РИПОСТЕ. Узврати у једном покрету – из једне фразе.

ПРОСТ РУКОБРАН. Најједноставнији рукобран. Појављује се у две форме: као неразвијени и крстасти. Код неразвијеног рукобрана заштита шаке је ширине сечива мача, или мало већа а у облику диска, овалне или правоугаоне плочице... или просто проширења на врху рукохвата (дршке). Неразвијени рукохват у веома разноврсним облицима је карактеристичан за бронзане мачеве, античке мачеве и мачеве с почетка средњег века (сеоба народа). Крстасти рукобран представља развијенију форму простог рукобрана и код њега заштита шаке (у овом сличају краци накрснице) значајније прелази ширину сечива мача. Овај тип рукобрана се значајније јавља код меровиншког и каролиншког мача и доминантан је за период целог средњег века. Постављањем испред накрсница једног а касније два прстена (рикасо прстен) за кажипрст (транзициони мач). Прост рукобран се накнадним додавањем других делова (прстен, предњи одбојник, бочне накрснице, гребени...) претвара у сложени рукобран. Види НАКРСНИЦА РУКОБРАН; РУКОБРАН; СЛОЖЕНИ РУКОБРАН. БОЧНЕ НАКРСНИЦЕ.

ПРОТИВНАПАД. Када мачевалац противников напад успешно одбрани али не намерава или не успева да изведе узврат (рипосту) већ креће у извођење неке нападачке акције.

ПРСТЕН ЗА ПАЛАЦ. Метални прстен који се често ставља код тешких палаша и коњичких мачева унутар рукобрана а са леве стране дршке (рукохвата). Намена му је да буде ослонац за палац и омогућава не само чвршће држање мача већ и онемогућава неконтролисану ротацију сечива око своје осе чиме је мач непрестано окренут оштрицом у правцу сечења.

ПСЕУДОДВОРУЧНО МАЧЕВАЊЕ. Мачевање у коме се једноручни мач (предвиђен за хват дршке само једном руком) користи са обе руке. Псеудодворучно мачевање постоји у две форме: дуплог хвата и двоструког хвата. Види ДУПЛИ ХВАТ и ДВОСТРУКИ ХВАТ.

ПСЕУДОНАКРСНИЦЕ. Кратке накрснице које су постављане обично на сечиво ренесансног дворучног мача испред главних накрсница а на размаку од главних накрсница за хват шаке.

Користиле су заштити шаке мачеваоца када другу руку са дршке мача пребаци на сечиво мача како би га употребљавао за посебни стил мачевања (стил “глева”). Простор сечива између накрсница и псеудонакрсница обложен је кожом.

ПСЕУДОСЕЧЕЊЕ. „Шмис“. Узврат „сечењем“ код специјализовано бодних мачева. Реч није о правом сечењу већ ударцу сечивом (“мачевалачки шамар“) по образу или руци противника. Изводи се кад је погодна прилика да се противник деконцентрише, збуни, разјари или лакше рани како би одустао. Узврат „шмисом“ се по правилу користи и када мачевалац који се брани од бода одбрану изведе лоше (врхом неусмереним у нападача већ лево, десно, горе, доле) па узврат не може брзо и успешно нанети бодом већ само како је најзгодније – ударцем.

ПУГИО. Римски широки бодеж. Личи на мали гладиус. Види ПАРАЗОНИУМ.

ПУН БЛОК. Блок који се изводи постављањем сечива мача под угао од око 90 степени у односу на правац доласка сечива нападача. Код пуних блокова сечиво браћеника је увек постављено хоризонтално или вертикално тј. никад са врхом усмереним у нападача. Након пуних блокова најзгодније је извести узврате сечењем. Пуни блокови се највише користе код тешких и средње тешких мачева. Види ПОЛУБЛОК.

ПУНЦИРАЊЕ. Техника декоративне обраде сечива мача која се састоји од ударања челичним жиговима по металу како би се добиле издубљене или испупчене површине. Користи се за украшавање сечива и канија мачева. Види ЦИЗЕЛИРАЊЕ; ТАУШИРАЊЕ; ГРАВИРАЊЕ; БРУНИРАЊЕ.

Р

РАВНОТЕЖА. Одржавање и поседовање стабилности тела током извођења мачевалачких акција. Сваки мачевалац током борбе треба непрекидно да буде у положају тела који осигурава највећу равнотежу јер стабилност је основни елемент сваког доброг става и кретања у борби. Равнотежа и стабилност су

битни и зато једини обезбеђују повезаност више мачевалачких радњи у један континуитет акције. Уколико, дакле, мачевалац једну радњу која је сегмент акције изведе тако да при томе изгуби равнотежу он неће моћи ову повезати са радњом која следи тј. неће моћи извести акцију до краја. У мачевалачкој радњи варка телом управо и јесте циљ да се мачевалац „исцима“ тј. жустрим кретањима у простору са наглим променама правца и смера избаци из равнотеже. Види ЕЛЕМЕНТИ ТЕХНИКЕ МАЧЕВАЊА.

РАДЊЕ НОГУ. Мачевалачки кораци којима се везано или неvezано са радњама наоружане руке приближава, удаљава, одржава константна дистанца са противником, или се изводи ескивирање. Корак напред и назад, двокорак, скок, бочни кораци, коси кораци, испад, искорак итд.

РАЗВИЈЕНИ РУКОБРАН. Види РУКОБРАН

РАЗВИЈЕНА ТЕХНИКА МАЧЕВАЊА. Техника мачевања насупрот варварске тј. техника мачевања у којој се користи у мачевању претежно бод и лаки мачеви. Развијена техника је цивилна техника мачевања али се она делимично (у проценту зависном од врсте мача и епохе) користи и код војничких мачева средње тежине (тешки рапир, спадрон, палаш...). Борба развијеном техником се не заснива на снази већ техници и вештини (што се више крећемо од 11. века ка 17. веку. Осим свих радњи које су се користиле у варварској техници у борби се користе и варке оружјем, хватања, везе...Техника мачевања је, дакле, богата и разноврсна и заснива се или уравнотежено на директним и индиректним нападима (до рапира) или претежно на индиректним нападима (лаки рапир).

РАЗОРУЖАВАЊЕ. Акције са којима мачевалац отима колеги мач или му га поставља у положај који га болем и претњом приморава на испуштање. Постоје разне врсте разоружавања: једном руком (наоружаном), са две руке (наоружаном и ненаоружаном), полугама, хватовима, чупањима...У неким се противнику одузима оружје а у неким само фиксира и доводи у положај неупотребљивости.

РАПИР. Цивилни једноручни универзални (бодно-секући) мач направљен крајем 15. века. Добио је име од шпанског *espada ropera* – мач за одело (градски мач). Шпанско-италијанског је

порекла (некако је настао у исто време и у Шпанији и Италији). У почетку више служи за сечење но за бод, касније уравнотежено за бод и сечење а у последњој фази претежно за бод (како се ближи 17. веку). Има две оштрице и сложени рукобран – прво полукорпа, затим корпа па комбиновани, транзициони и калота рукобран.

РАСЕЦАЊЕ. Секуће дејство оштрице мача ударом, тежином и снагом а не повлачењем – оштрином. Расецање (као код сатаре и секире) је карактеристично за палаше – сабље са равним сечивом.

РАЖАЊ. Тешки дворучни мач. Добио је име по употреби за борбу против опсадника који надиру кроз пробијене пролазе зидина или тунеле. Тада је дворучни мач служио за истовремено набадање више нападача као на ражањ. Неколицина мачевалаца користећи ову технику је могло да зауставља краће време надирање мноштва нападача.

РЕБРО. Врста ојачања сечива. Користила се код бронзаних ножева и кратких бронзаних мачева. Реч је о пружном испупчењу дуж центра сечива мача (бодежа) на оба листа а које полази од дршке до врха сечива. На овај начин сечиво на попречном пресеку добија крстаст изглед. Централно ребро ојачава али и отежава сечиво па је ова врста ојачавања сечива замењена, много касније, канелуром – жљебом. У једној модификованој форми ће се централно ребро изнова појавити и крајем историје бојевог мачевања, а на последњој врсти мача – шпади. Наиме, сечиво троугластог попречног пресека (шпада) није ништа друго до пљоснато сечиво дуж чијег једног листа се простира од корена до врха сечива један централно ребро (централно ребро). Томе у прилог иде и податак да су у бронзано доба израђивани и бодежи који имају само једно централно ребро (вероватно друго није стављано због олакшања сечива) тако да је и њихов попречни пресек био троугласт.

РЕВЕРЕНЦА. Спој мачевалачких и плесних корака са којима се изводи мевалачки поздрав у 18. веку, а као увод у мачевалачку борбу. Састоји се од низа сложених покрета ногу, тела, наоружане и ненаоружане руке који могу имати мноштво различитих форми. Кроз реверенце се мачеваоци нису само

међусобно поздрављали већ и разгибавали (загревали) пред борбу, али и упознавали са окретношћу и вештином противника. Пример једне оригиналне реверенце 18. века: 1. Мачеваоци стају опружених ногу са десним раменом један према другом са левом ногом напред и стопалом усмереним у лево а десном иза ње са стопалом усмереним напред. 2. Вади се мач, поставља гардом у висину груди, врхом горе и благо нагнутих према противнику и шаком у III моциону. 3. Стаје се у став покретом десне ноге у напред чиме противници прилазе један другом и додирују се врховима мачева на првој трећини. 4. Сваки мачевалац, пребацујући тежиште на задњу ногу, удари о тло предњом ногом два пута петом и једном целим стопалом. 5. Левом руком се хвата шешир а рука са мачем се води пружањем десно до десног кука дланом доле а врхом према колеги. 6. Десна нога иде иза леве (стопало леве у лево а стопало десне право) чиме се опружају колена, а лева рука кад десна нога ступи назад скида капу и спушта је доле одмакнуто од левог бока, при чему се истовремено шака са мачем поставља код левог образа са врхом мача вертикално. 7. Са истим положајем тела и капе шака са мачем води десно од десног образа уз спуштање врха мача доле. 8. Шака са мачем се води деснодоле а врх мача поставља горе и стаје у став кретањем предње ноге у напред уз подизање леве руке и стављања шешира. 9. Удари се опет предњом ногом два пута петом и једном целим стопалом, шака са мачем помера у лево до висине главе са IV моционом, врхом усмереним упротивника а лева нога иде у напред чиме се опружају ноге а лева рука се опружа у назаддолелево са дланом горе. 10. Лева нога се враћа у назад и оба мачеваоца тако стају у борбени став.

РЕДУКОВАНИ РУКОБРАН. Види ПРОСТ РУКОБРАН.

РЕМЕН. Врста каиша за ношење мача.

РИКАСО. Тупи део сечива мача у склопу балчака мача (испред накрснице а иза одбојника) на бази сечива који омогућава хватање дршке мача тако да кажипрст хвата базу сечива преко доњег крака накрснице мача. На овај начин кажипрст спречава ротацију мача око осе сечива и током мачевања у сваком тренутку даје правац оштрици за сечење или врху за бодјење. Рикасо, дакле, настаје када на сечиву мача – код контрателућа

базе сечива, се постави заштита за кажипрст (рикасо усек, рикасо прстен или одбојник). Види БАЗА СЕЧИВА; КОНТРАТЕЛУЋЕ; РИКАСО ПРСТЕН; РИКАСО ПРЕЧАГА; РИКАСО УСЕК.

РИКАСО ПРСТЕН. Полупрстен или прстен који се простире од спољашње стране доње накрснице до оштрице сечива (покрива базу сечива). Задатак ми је да штити кажипрст пребачен преко накрснице на доњи део базе сечива (контрателуће). Када мач добије и горњи рикасо прстен (како би се мач могао исто хватати са обе стране дршке) реч је о транзиционом мачу. Могуће да су рикасо прстенови настали из кратких дуплик контранакрсница које се повијају до оштрица сечива. Неки рикасо прстенови имају кратке бочне чапорке (доњи на десно а горњи на лево) који делимично штите кажипрст и од вертикалних сечења али њих ће временом као ефикаснији заменити *одбојник*. Кад се на рикасо прстен постави чеоно други прстен или метална плочица добија се *одбојник* који штити додатно кажипрст и од вертикалних сечења и чеоних бодова. Види ОДБОЈНИК; РИКАСО УСЕК; РИКАСО; БАЗА СЕЧИВА; КОНТРАТЕЛУЋЕ; РИКАСО ПРЕЧАГА.

РИКАСО УСЕК. Крајем 12. века на појединим мачевима се на контрателућу (база сечива) прави полумесечасту усек згодан да се у њега постави кажипрст. То је зачетак рикаса који ће добити форму која боље штити кажипрст тек са рикасо прстеном а форму која штити потпуно са одбојником. Види ОДБОЈНИК; РИКАСО; БАЗА СЕЧИВА; КОНТРАТЕЛУЋЕ; РИКАСО ПРЕЧАГА; РИКАСО ПРСТЕН.

РИМЕСА. Види **ПОНОВЉЕНИ И ПРОДУЖЕНИ НАПАД**

РИПОСТА. Види **УЗВРАТ**

РИТАМ. Један од основних параметара технике мачевања. Мачевалачке акције које у себи садрже цикличне радње нпр. кретање напред и назад са више повезаних корака при чему тај ритам може имати различите брзине: споро, умерено или брзо смењивање корака. С друге стране свака мачевалачка акција је сачињена од делове тј. дискретних елемената који се изводе и сменују одређеним редом како би радња у целини имала један правилан континуиран след. Тако нпр. извођење корака напред је сачињено од две радње: искорак предњом ногом (1)

и приступ задњом ногом (2). Континуирано кретање уз помоћ корака, дакле, представља ритмично смењивање 1 и 2. Или, испад у првој фази има три радње: пружање руке са мачем (1), пружање предње ноге напред (2) и опружање задње ноге (3). Ове три повезане радње следе једна за другом не само уз просторну већ и временску правилност смењивања – ритам који може бити различит. Усмерење пажње на ритам радње, у том смислу, је и од значаја за правилност њеног извођења с обзиром да ће тад сваки њен елемент бити извршен у право време а не преко реда или касније. Исто тако ако нападнути блокове изводи у бржем ритму од нападача он ће наћи време за извођење узврата. Такође уколико се офанзивне кретње ногама нападача смењују у бржем ритму него што нападнути изводи дефанзивне кретње одступања нападач ће сусетићи нападнутог и нанети му погодак. Иста је ситуација и са серијама напада, блокова, узврата, контраблокова, контраузврата... у којима мачеваоци увек у неком ритму изводе своје акције и реакције. Спољашњи ритам акција се може током борбе убрзавати, успоравати или одржавати а што зависи од околности и тактичких замисли мачевалаца. Ритам једне мачевалачке радње треба да је усклађен и са ритмом других радњи које се уз њу изводе (нпр. покрети ногу са покретима руке) јер само усклађивање ових радњи даје један исти **темпо** па руке и ноге у мачеваоца стварају целину једне акције. Из овог разлога мачевалац који нема развијен или изграђен осећај за ритам радњи ове не може правилно изводити или их врло тешко уклапа у ток мачевалачких акција.

РОГОВИ. Види ЛАНГЕТЕ.

РОНДАШ. Врста средње великог округлог конвексног штита. Око 16. века почео је да добија кратак шиљак на умбу, а касније и разне друге додатке у форми бодљи, или чак оклопне рукавице. Шиљак на средини ће касније преузети неке врсте ротела (Види БУКУЛАРИУС).

РОТАЦИЈА СЕЧИВА. Кратки мачеви, бодежи и дага се правилно држе палцем према врху, али постоје извесне околности (пре свега блиска борба) у којима се бод не наноси право већ одозго или одоздо. То је такође и ситуација у којој је потребно нанети бод из окрета или полуокрета у (-) смеру, или ситуација

у којој је ухваћена подлактица руке која држи дагу, бодаж или кратки мач. Сечиво се тада ротацијом у шацу поставља из положаја врхом напред у положај врхом горе или доле (као код средњовековног бодаж) чиме се постиже усмерење врха у противника. Приликом ове радње се, дакле, не врши промена положаја врха ротацијом шаке већ ротацијом даге у шацу. Ова акција у склопу припремних радњи може ефектно збунити противника пошто га доводи у недоумицу везано за правац из којег ће бити изведена акција.

РОМФАИА. Види КОНКАВНИ МАЧЕВИ.

РОТАЦИОНИ ПОЛОЖАЈИ ШАКЕ. Види МОЦИОНИ.

РОНДЕЛ. Врста средњовековног (13. век) бодаж са дршком у форми латиничног слова I коју чини округли плочасти чеони рукобран и иста таква плоча на месту јабуке. Коришћен је најчешће за пробијање оклопа или верижне кошуље обореног противника.

РОМАНИЧКИ МАЧ. Једноручни мач развијеног средњег века (од 10-13. века) који је израђиван у варијацијама ранороманичког и каснороманичког мача. У принципу је реч о једноручном, здепастом, тешком мачу широког двоштричног сечива, кратке дршке који има оштрице које се веома мало сужавају од балчака према врху (који је слабо изражен, а често и заобљен). Има просту не велику крстасту накрсницу. Ова врста мача је намењена првенствено сечи.

РОТЕЛА. Врста малог штита за леву руку. Округао, конвексан и са умбом у средини.

РУКОБРАН. Део балчака мача који има задатак да штити шаку мачеваоца од убода или сечења. Неки мачеви га не поседују (шашка) али га већина мачева поседује. Налази се постављен на почетку дршке – супротно од јабуке мача. Постоје *јросћи* и *сложени* рукобрани. Просте рукобране имају сви мачеви до транзиционог мача 15. века а када настаје сложени рукобран рапира. Прости рукобрани постоје или као неразвијени (имају ширину само мало већу од ширине самог сечива мача и они штите само чеони део шаке мачеваоца – палац и кажипрст). *Неразвијени* рукобрани обично имају облик округле, овалне или правоугаоне

тање или дебље плочице са чела дршке а често су само различите врсте проширења на горњој страни дршке или проширења самог сечива на почетку дршке. Неразвијени рукобрани су карактеристични за античке мачеве као и раносредњовековне мачеве, дакле, за мачеве до појаве накрснице. Друга врста простих рукобрана су рукобрани са накрсницама (крсницама). Ови рукобрани имају ширину знатно већу од ширине сечива и штите не само чеони део шаке већ и горњи и доњи део шаке, а ако су краци дужи, чак и део подлактице. Крстасти рукобран се може повијати у напред – према врху мача и тада је реч о контранакрсницама а може се повијати једним краком у назад (доњим) а другим у напред или горе – *комбиноване накрснице*. Сложени рукобран настаје кад крстасти рукобран почне добија разне додатне полупрстенове за кажипрст, *џарирне прсшенове*, *одбојнике* и додатне *бочне накрснице* под углом од 90 степени у односу на основне накрснице. Тада њихово међусобно повезивање формира разне полуотворене или затворене форме и *гребене* и *тране* које штите шаку. Сложени рукобрани могу да формирају корпу (мач скјавоне, шкотски мач), али могу у себи садржавати и металне плочасте одбојнике у виду шкољке – комбиновани рукобран (мач папенхајм). Кад је рукобран начињен од једног комада метала у форми звона реч је о калота („гарда“) рукобрану“ а ако је формиран у облику троугла реч је о триангуларном рукобрану. Уколико је рукобран настао од одбојника у облику обореног броја 8 са доњим гребеном реч је о транзиционом рукобрану. Ако има плитки браник у виду тањира реч је о полугарда рукобрану. Рукобрани се деле још и на *пасивне* (бране само својим положајем) и *активне* (имају форму и димензије да се могу поред сечива мача користити као додатна средства одбране и напада у мачевању). Деле се и на *асиметричне* и *симетричне* рукобране. Види НАКРСНИЦА РУКОБРАН; ПОЛУКОРПА РУКОБРАН (SWERT-NILT); КОРПА (BASCET- NILT) РУКОБРАН; КОМБИНОВАНИ РУКОБРАН; ТРАНЗИЦИОНИ РУКОБРАН; КАЛОТА РУКОБРАН; ШПАНСКИ РУКОБРАН (КУП-ХИЛТ); ТРИАНГУЛАРНИ РУКОБРАН; АТИВНИ РУКОБРАН; ПАСИВНИ РУКОБРАН. БОЧНЕ НАКРСНИЦЕ; КОНТРАНАКРСНИЦА; ГРЕБЕН; КРАБА РУКО-

БРАН. АСИМЕТРИЧНИ И СИМЕТРИЧНИ БАЛЧАК; БРАНИК; ПОЛУГАРДА РУКОБРАН.

РУКОБРАН ТРАНЗИЦИОНИ. Види ТРАНЗИЦИОНИ РУКОБРАН.

РУКОХВАТ. Види ДРШКА МАЧА.

РХОМПАИА (РОМФАИА). Види КОНКАВНИ МАЧЕВИ

С

САБЉА. Врста мачевалачког оружја са конвексно кривим сечивом. Претежно намењена сечењу и у основи специјализована за коњичку борбу. Постоје слабо закривљене, средње и јако закривљене сабље, сабље пешадијске (краће и лакше) и коњичке (дуже и теже). Све сабље имају једнооштрично сечиво са телућем или једноипооштрично сечиво (наоштрено на телућној страни само на првој трећини сечива). За разлику од мача који има дршку увек постављено у оси сечива сабља има дршку обично закривљену на горе или на доле. Готово све сабље (изузетак шашка) имају разне врсте рукобрана који покривају већи део шаке. Балчак сабље не поседује јабуку. У почетку сабље имају просте крстасте рукобране а касније сложене рукобране. Техника мачевања сабљом се састоји у витлању – мулинетима. Сабља се користила још у старом веку (Дачани). Сабљу су користили и Скити. Сабља се у Европи почиње више користити крајем 15. века (Италија, Швајцарска и Немачка 16. век) а посебно од доласка Турака. Постала је основно оружје свих европских коњица 17. и 18. века. Сабља се још назива и Ђорда или Ђорда тј. *крива корда*.

САБЉА ШВАЈЦАРСКА. Види ШВАЈЦАРСКА САБЉА.

САВИТЉИВОСТ СЕЧИВА. Бојева сечива поседују мању савитљивост од сечива за вежбовно и такмичарско мачевање (мачевалачких реквизита). Савитљивост (крутост) сечива се мери тако што се на вертикално постављено сечиво мача ставља тег од 20 кг. Сечиво не сме да има савијање веће од 7-15 цм. и

то искривљење мора сасвим нестати кад се тег уклони. Уколико се сечиво савија више оно је сувише еластично да би могло бити пробојно. С друге стране такво сечиво је превише флексибилно да би се њиме могло ваљано сећи јер се приликом измаха и замаха савија (вибрира) па у том случају удара не као оштрица већ као бич (неконтролисано се увија). Уколико се сечиво након склањања тега не врати на предходни положај већ остане криво то је знак да је сувише мекано и зато непогодно за борбу.

САКС. Нож са осно симетричном дршком постављеном на исто такво сечиво (личи на бодеж). Германског је порекла али су га преузели Саксонци. Од овог ножа ће настати кратки мач скамасакс (скрамасакс). Види БОДЕЖ; НОЖ; СКАМАСАКС.

СВЕПТ-ХИЛТ (SWEPT-HILT) РАПИР. Врста лаког рапира 17. века. Има узано сечиво намењено примарно за бод које је монтирано на полукорпа рукобран класичног тешког рапира. Види ПОЛУКОРПА РУКОБРАН; РУКОБРАН; СЛОЖЕНИ РУКОБРАН.

СЕКТОРИ (ЗОНЕ). Иако је у бојевом мачевању цело тело погођајна површина мачеваоци у зависности од типа мача, врсте мачевања и циљева мачевалаца у борби преферирају једне површине тела у односу на друге. Тако нпр. уколико је реч о мачевању у коме је циљ убиство погођајна површина је торзо са главом, уколико је циљ борба „до прве крви” (лакше рањавање) преферира се наоружана рука и испадна нога, уколико је реч о мачевању шлагером погођајна површина је само глава итд. Најчешћа секторска подела погођајне површине је она везана за торзо пошто је торзо највећа и најтеже покретљива површина на мачеваоцу. У том смислу мачеваоци торзо деле на четири дела помоћу замишљене вертикалне и хоризонталне линије које се пресецају у висини плексуса. Тако сваки мачевалац напада (брани) два горња – два доња и два лева – два десна сектора свога торза. Мачевалац који добро држи мач у неком од гардова увек положајем своје руке и мача покрива (брани) неки од сектора при чему неке друге открива (нужно или намерно – види ПОЗИВ). Тако нпр. мачевалац који свој мач држи у 6 позицији (горњи десни сектор) отвара горњи леви (унутрашњи) сектор, доњи леви (унутрашњи) сектор и делимично доњи десни (спољашњи)

сектор (бок) а мачевалац који држи свој мач у 4 позицији отвара горњи десни (спољашњи) сектор, доњи десни (спољашњи) сектор и делимично доњи леви (унутрашњи) сектор.

СЕМИСПАТА. Види СПАТА.

СЕЧЕЊА ДИРЕКТНА. Сечења која се користе кад врх или оштрица мача противника својим положајем не угрожавају онога ко хоће напасти тј. када нападнути врх или оштрицу свога мача не држи у некој позицији. Другим речима, директна сечења се изводе само у случају када је могуће противника напасти безбедно и без икаквих претходних заштитних радњи. Тада се сечење изводи одмах и просто једним праволинијским, полукружним или кружним покретом. Директно сечење је, дакле, радња у којој се противник сече само једним јединим покретом (радњом) мача а не из два, три или више покрета (радњи). Постоји више врста директних сечења у зависности од метода њихове примене тј. услова под којим се противник отворио. Директно сечење се изводи и у зависности од врсте мача који се користи у директном сечењу. Противник, тако, може бити отворен на један начин на који му се са лаким мачем може нанети директно сечење али и отворен на такав начин на који му се тешким мачем не може извести директно сечење јер је овај мач толико тежак да не може искористити ту отвореност за напад. У директна сечења спадају: сечења у отворено, сечења зауставна, сечења у припрему, сечење измицајно (ескиважно) и сечење провокативно.

СЕЧЕЊА ИНДИРЕКТНА. Сечења која се користе када је сечиво нападнутог тако постављено да својим врхом или оштрицом угрожава сво време нападача. Наиме, пошто је мачевалачки гард истовремено и делимично одбрана нападач да би извео напад мора „разбити гард“ противника тј. разним врстама радњи створити себи простор за напад. Да би се у том случају извео напад сечењем прво је потребно уклонити противниково сечиво (довести га у положај у коме не угрожава нападача). То се чини на два начина: 1. **Контактним радњама.** Изводе се различите радње (бацања, вођења, везивања, преноси, пропусти) мачем (сечивом и балчаком) помоћу којих се контактира и уклања противников мач у страну чиме се он насилно отвара за сечење 2. **Бесконтактним радњама** у којима се противник

покретом тела (**варка телом**) или мача (**варка мачем**), али **без контакта** са његовим мачем, наводи да сам своје сечиво доведе у безопасан (погрешан) положај у односу на нападача.

СЕЧЕЊА ОКРЕТОМ. Сечење које се изводи **полуокретом** или **окретом** мачеваоца. Ако се наносе сечења са десне стране полуокрети и окрети се изводе у (-) смеру, ако се наносе сечења са леве стране полуокрети и окрети се изводе у (+) смеру. Сечења из окрета су најјача.

СЕЧЕЊА ПРОЛАЗОМ. У сечењу пролазом се сечење наноси кретањем **поред противника** (лево или десно од њега) при чему се обе ноге користе за пролазни корак а сечење се изводи са обе стране (и са леве и са десне) без обзира да ли се пролази поред колеге са његове леве или десне стране. Сечења пролазом се могу изводити и у комбинацији са сечењима окретом. Ова техника сечења, иако изгледа као најприроднија и најједноставнија заправо је најсложенија и претпоставља изузетну окретност, увежбаност и осећај за координацију и комбинацију покрета ногу и руку мачеваоца. Види УЛАЗ.

СЕЧЕЊЕ. Нападачака акција изведена оштрицом сечива мача. Сечењем се наноси погодак чија је последица рез – линија, а не тачка – као код бода. Сечење се наноси и контраоштрицом (уколико мач има две оштрице). Сечење се може наносити врхом оштрице (велика дистанца), првом трећином оштрице (средња дистанца) или половином оштрице (кратка дистанца). Сечење је најјаче када се наноси тачком перкусије сечива која је обично на прелазу између прве и друге трећине сечива. Разликују се и врсте сечења за тешке и лаке мачеве, врсте сечења по правцу (вертикална, коса, хоризонтална), врсте сечења по форми (праволинијска, полукружна, кружна, комбинована, повратна и везана) и врсте сечења по примени (директна и индиректна). Сечење је као техничка радња током историје мачевања имало већи значај (доминантну употребу) у ранијим периодима (тешки мачеви) и то до 15. века, а посебно у варварским техникама мачевања (мач се користио као секира или батина). У том смислу је до 13. века доминантна употреба мача за сечење, од 13. века до прве половине 14. века уз сечење се почиње користити све више и бод а од друге половине 14. века мач се користи уједначено и за сечење и за бод. Тек са 15. веком бод постаје доминантан –

али само у цивилном мачевању јер због олакшавања сечива се смањило и момент инерције сечива тј. ефикасност сечења оштрице. То се једно време компензовало тиме што су сечива израђивана са телућем (лаки палаш – *сиадрон*) што је појачавало ефекат сечења али генерално од 15. века техника мачевања у Европи постаје примарно бодна. У војном мачевању, међутим, сечење и даље – а све до краја употребе мача у војци, остало примарно.

СЕЧЕЊЕ ЗАМАХОМ. Сечење које се изводи из измаха – кретањем сечива ка противнику – супротно од сечења повлачењем. Стандардни и најраспрострањенији вид секућег покрета. Користи се код мача и сабље (равних и конвексних сечива). Најефикаснији начин сечења у дистанционој борби у којој има довољно простора за измах и замах.

СЕЧЕЊЕ ЗАУСТАВНО. Врста темпо сечења. Изводи се кад противник мачује са пуно страсти, полази у напад прво ногом па тек онда руком, постаје неопрезан и због жустрине измахује сувише широко тако да је његов мач у положају у коме у неком тренутку не угрожава нападнутог нити врхом нити оштрицом. Типичан случај зауставног сечења је када нападач превише измахне и тако пође пребрзо и неопрезно телом напред пре замаха. Тада нападнути уз *пролаз* на лево или десно (дакле уз контранапад са ескивирањем) први наноси сечење пре него што је нападач стигао да изведе свој замах или његов замах промашује.

СЕЧЕЊЕ У „ОТВОРЕНО“. Када противник лоше држи свој гард због умора, непажње или не знања тако да има неку тачку која је јако отворена и изложена (а није реч о позиву) тада се изводи директно сечење у ту тачку. Најчешће је то шака или подлактица. Сечење у отворено се изводи и када противник уради напад а овај промаши случајно или због ескивирања нападнутог. Нападач је тада најчешће отворен и па му се пласира директно сечење у „отворено“. У сечење у „отворено“ не спада нпр. акција у којој изводимо бацање противничког мача и тиме му отварамо његову подлактицу за наше директно сечење. Сечење у „отворено“ је акција у којој не ми већ сам противник ствара претпоставку за наше директно сечење.

СЕЧЕЊЕ У ПРИПРЕМУ. То је радња којом се у погодном тренутку (док је колега заузет организовањем свог напада па

је неопрезно отворио тело, шаку или подлактицу излажући их незаштићене нападу) изводи брзо сечење по његовим изложеним деловима врхом сечива мача. Сечење у припрему се, за разлику од зауставног сечења, не изводи када нападач већ напредује у нападу већ: пред његов напад, пред његов узврат или пред његов продужени напад.

СЕЧЕЊЕ ЕСКИВАЖНО. Када се напада сечењем уз ИСТО-ВРЕМЕНО ескивирање тако да се мач нападнутог у тренутку напада нашао у положају који је самим ескивирањем у нападу постао безопасан.

СЕЧЕЊА (БОД) ИЗ СЛОБОДНОГ ХВАТА. Спадају у директна сечења у дворучном мачевању. Наиме, употреба мача са две руке у извесној мери смањује покретљивост мача у борби зато што свака рука делимично ограничава и ограничена је опсегом покрета друге руке. Из тог разлога се бастардом (пошто се може држати са обе али и само једном руком) током борбе често изводи пуштање једне руке и сечење или бод другом. Зато што оваквом сечењу претходи пуштање – „ослобађање” друге руке они се изводе из „слободног хвата”. За акције на даљини дршку пушта шака код накрснице а за акције на скраћеној дистанци дршку пушта шака код јабуке. На овај начин се постиже неочекиваношћу лакше (и безбедно директно) погађање.

СЕЧЕЊЕ ПРОПУСНО. То су сечења која се изводе у две фазе (са два удараца) због чега се зову још и „дупла” сечења. Наиме, намерно се изведе неко од сечења са циљем да се наиђе на блок колеге како би се из тог положаја у наставку извело одмах друго сечење. Приликом извођења пропусног сечења први ударац се НЕ наноси пуном снагом јер је тада тешко контролисати мач и извести друго сечење. Да би се било које пропусно сечење добро извело неопходно је да нападач добро уклопи радње ногу са радњама руку тј. испад и искорак (полулево или полудесно) са првим сечењем, пропустом и другим сечењем. Изводи се тако да се о намерно дозвољава нападнуом да блокира наше прво сечење како би одмах затим, пре његовог узврата опустили врх нашег мача, гурнули јабуку мача према његовом лицу постављајући тиме истовремено своје сечиво у положај пропусног блока одакле изводимо сечење. Пропусно сечење се разликује од

финте сечење-сечење јер у финти током извођења првог напада противникова одбрана се обилази (нема контакта сечива) док код пропусног сечења се изводи намерно контакт у првом сечењу.

СЕЧЕЊЕ ИЗ ПОВЛАЧЕЊА. Уколико нападач безглаво напредује у то његово кретање се могу, уз истовремено повлачење, пласирати сечења. Ова сечења, јер замах иде у супротном смеру од смера кретања мачеваоца који их изводи, су слаба и површна али ремете или заустављају нападача.

СЕЧЕЊЕ ПОВЛАЧЕЊЕМ. Сечење које се изводи повлачењем сечива ка себи (кретањем оштрице ка мачеваоцу који изводи сечење) – супротно од стандардног сечења мачем и сабљом (замахом). Ова врста сечења се користи код јатагана и свих врста мачева код којих је оштрица повијена ка унутра (конкавна). Најефикаснији начин борбе у метежу у коме нема довољно простора за измах и замах (сечење замахом). Види ЈАТАГАН; КОНКАВНИ МАЧЕВИ.

СЕЧИВО МАЧА. Главни и најважнији део сваког мача. Сечивом се наноси сечење и убод. Састоји се од оштрице (оштри део) и телућа (тупи део насупрот оштрице) или од две оштрице, листова – бочних страна сечива које се стичу у оштрицу или телуће. У склопу сечива је и врх а насупрот врха трн. На прелазу сечива у трн је *база* сечива – кратки најдебљи и најшири део сечива. База сечива на доњој страни од места на коме се завршава (почиње) оштрица па до трна има *контрарешелуће* на коме се (колико га мач има) налази рикасо. Мало је сечива код којих је оштрица извучена до трна тј. без контрателућа. Нека сечива (нпр. код маче *федершверт*) се у зони базе сечива (испред рукобрана) значајно шире како би сечиво било јаче или како би то место на сечиву добило нека својства рукобрана. На почетак трна – крај базе се поставља балчак мача састављен од рукобрана, дршке и јабуке мача. Сечиво мача може имати различите попречне пресеке. Нека сечива имају један или више канала (канелура) чија је намена смањење тежине сечива а повећање његове механичке отпорности помоћу геометрије попречног пресека. Нека сечива имају канелуру само на једном листу. Постоје сечива без врха (намењена искључиво сечењу) али и сечива без оштрице (намењена искључиво за

бод). У неким епохама се сечиво користило само за напад а у неким и за одбрану. У разним епохама је израђивано од разних метала (бакар, бронза, гвожђе, челик), разних је дужина, ширина, дебљина, тежина. Сечива имају различите попречне пресеке а у зависности од тога како се израђују па ти пресеци могу бити ромбоидни, троугласти, крстasti, елипсasti...У 17. веку су израђивана и перфорирана сечива – дисконтинуирано пробушена дуж канелуре. Види КАНЕЛУРА; ТЕЛУЋЕ; ОШТРИЦА; ПРЕСЕК СЕЧИВА; СЕЧИВО ШПАДЕ;

СЕЧИВО ШПАДЕ (МАЛОГ МАЧА). Најчешће троугластог или крстастог попречног пресека и намењено специјализовано за бод. Постоје две фазе његовог формирања. У **првој фази** (крајем 17. века) се израђује тип „колишемард” (по шведском грофу Кенингсмарку, маршалу Француске и изумитељу овог сечива који је погинуо у двобоју 1686. године док је био у служби Млетачке републике) који има велику ширину (крстasti попречни пресек) при балчаку и нагло смањену ширину при 1/3 (добивајући често квадратни попречни пресек). Овакво сечиво остаје јако за извођење блокова сечења али са лаганим, брзим и покретљивим врхом. Израђивано је за случај борбе са противницима који још изводе сечења (користе лаке рапире или спадроне) како би се могли извести блокови без ризика лома шпаде. У **другој фази** (почетак 18. века), кад су французи избацили из цивилног мачевања сасвим сечење, ојачање при корену постаје сувишно и формира се троугласто (крстasto) сечиво шпаде које се уједначено сужава од корена ка врху. Види СЕЧИВО МАЧА; ПРЕСЕК СЕЧИВА.

СИКА. Илирски кратки мач. Види КОНКАВНИ МАЧЕВИ.

СИМИЛТАНА АКЦИЈА. Види АКЦИЈА СИМУЛТАНА

СИМУЛТАНЕ АКЦИЈЕ. Види АКЦИЈЕ СИМУЛТАНЕ

СИМЕТРИЧНИ БАЛЧАК. Балчак мача коме су обе стране рукобрана подједнако развијене (велике). Симетричне балчаке мају мачеви предвиђени претежно за борбу из свих праваца у којој треба да је шака подједнако заштићена са свих страна. Симетричне балчаке имају и претежно бодни мачеви који због доброг вођења врха морају имати једнако избалансиран рукобран са леве и десне стране а због чега они имају са обе

стране балчака исте елементе рукобрана само симетрично постављене. Види АСИМЕТРИЧНИ БАЛЧАК.

СИНКОПА. Краткотрајно задржавање мача, током напада у положају замаха како би се сачекала и видела реакција нападнутог противника. Често се користи у склопу финте. Користе се често код противника који бурно (неконтролисано) реагују на напад.

СКАМАСАКС (СКРАМАСАКС). Раносредњовековни дуги, робусни нож-алатка са једном оштрицом и широким сечивом које се обично шири од дршке према првој трећини сечива а онда сужава у оштар врх. Германског је порекла и користиле су га германске хорде које су замениле Римско царство. Преузели су га и користили као кратки мач англо-саксонски, франачки ратници и Викинзи. Често је његова оштрица имала и благо конкавни облик. Настао продужавањем ножа *сакса* због чега се још зове и дуги *сакс*. Неки сматрају да његово име значи “*сакс*” – нож, мач споједно са речи “*скрама*” – предмет за прављење рана грубо значи у преводу “*нож за прављење рана*”. Други су мишљења да ово име потиче од речи *сагахее* – шупље јер је скамасакс имао често на листовима два канала и ти канали су пуњени отровом. Ово оружје је зато имало најгору репутацију.

СКАНДАЉО. Види ИСПИТИВАЊЕ ПРОТИВНИКА; ПРОБНЕ АКЦИЈЕ.

СКЛАЊАЊЕ ПЛАШТОМ. Радња веома слична фиксирању плаштом с тим што се противниково сечиво не хвата и не стеже шаком већ се шака или подлактица заштићена плаштом користи за припрему напада мачем помоћу уклањања колегиног сечива мача у страну. Склањање плаштом се изводи само у горњим положајима (склањање у X (IV) и II (III) положај). И у овом случају, да би се извела наведена радња, потребно је искораком нагло скратити дистанцу.

СКЈАВОНЕ МАЧ. Бодно-секући војно (поморски) и цивилни мач који се највише користио у периоду 16-17. века. Израђивао се са двосеклим (ређе једносеклим) сечивом различитих тежина и ширина. Карактеристичан је по свом балчаку који има изглед металне корпе састављене од гвоздених пречки распоређених ребрасто или мрежасто која у потпуности покрива

шаку мачеваоца и карактеристичној трапезастој јабуци (“мачја глава”). Овај мач се развијао до своје коначне (венецијанске) форме још од 14. века када су га у Венецију у првобитном облику мача *скјавонеска* донели словенски плаћеници – телесна гарда млетачких дуждева. Види СРПСКИ МАЧ.

СКЈАВОНЕСКА МАЧ. Види СРПСКИ МАЧ.

СКОК У ПРОТИВНИКА (ФЛЕШ, СТРЕЛА). Скок у противника. Овај напад се користи кад противник неопрезно и превише отвара груди или свој мач држи ван линије усмерења у нападача. Напад флешом се примењује ређе него напад испадом пошто ова врста напада значајно отежава могућност даљег наставка акције (акција неповратна). Из тог разлога се флеш (скок у противника) примењује само када се изводи напад у “првој намери” тј. када се рачуна на погодак противника одмах. Предност флеша је у његовој изненадности и брзини али и томе да се помоћу њега може савладати велика дистанца. С обзиром на ова својства флеша противнику је начелно увек јако тешко (због нагло и јако скраћене дистанце) да се од њега одбрани, а још теже да узврати. Иако се ова офанзивна кретња спомиње још у 16. веку она се почела значајније користити у 17. веку са олакшањем рапира, али у изузетним приликама и (за разлику од савременог спортског флеша) уз важна ограничења. Наиме, скок у класичном мачевању се не изводи (за разлику од спортског) са сечењем због превеликог ризика од самонабадања на противников мач. С друге стране пре извођења овог скока неопходно је противников мач **искључењем** склонити у страну (**опозиционирање сечива**) и сво време током лета кроз простор, а до тренутка поготка бодом, задржати га у том положају. Изводи се из средњег или високог става на следећи начин: пружа се рука напред и пребацује тежиште тела на предњу ногу, задња нога са савијеним коленом врши кретање јаким трзајем који води колено што више напред и горе. У тренутку када овај замах постигне свој максимум и његова инерција повуче тело напред, изврши се истовремено и одбацивање другом ногом напред. Што је јачи одскок са предње ноге и трзај задње лет је дужи тј. мачевалац може напасти противника са веће дистанце. Код летећег скока погодак следи док траје лет кроз ваздух. Након поготка оружјем

слиди доскок на предњу ногу која кад додирне тло започиње са трчањем. Мачевалац треба да прође поред противника (а не да стане испред њега) али увек са стране супротне од оне где он држи мач. Скок у противника се користи најчешће против мачевалаца који слабо или уопште не реагују на финту и противника који су спори и чекају последњи тренутак да изведу блок. Види АКЦИЈА НЕПОВРАТНА.

СКОК НАПРЕД. Мачевалачка кретња ногама која се изводи тако што се у ставу благо пребацити тежиште напред и затим истовремено са обе ноге скочи напред и на обе ноге истовремено доскочит на тло. Скок назад се изводи супротно: пребацује се благо тежиште назад и скаче истовремено са обе ноге у назад и доскаче истовремено на тло са обе ноге. Ова радња се броји само са "један". Маневарски има функцију брзог али просторно кратког приближавања или удаљавања.

СКОК НАЗАД. Види СКОК НАПРЕД.

СКЛАЊАЊА РУКОМ. Акција из области дуелног мачевања. Састоји се од радњи ненаоружаном руком које изводи мачевалац са циљем скретања у страну противниковог сечива са линије његовог напада. Приликом склањања мач нападнутог мачеваоца остаје слободан за контранапад или директан узврат. Склањања се **не изводе против сечења** нити након изведене одбране оружјем (ово друго спада у фиксирања). Склање се, дакле, изводи као проста одбрана и то без или са вођењем противниковог врха из једног безопасног у неки други безопасан положај како би се могло сигурно и безбедно узвратити својим мачем. Код склањања се (за разлику од фиксирања) колегин мач не хвата већ дланом леве руке скреће (уклања) лево-десно-горе-доле. Склањања се не изводе само у одбрани већ и у нападу и у том случају су радње левом руком идентичне радњама приликом хватања противниковог сечива мача **дагом**. За акције склањања није потребно имати рукавиц на левој руци.

СКРАЂЕЊЕ ДИСТАНЦЕ. Види ДРЖАЊЕ ДИСТАНЦЕ.

СКУТУМ. Римски легионарски велики правоугаони штит. У средњем веку се под скутумом често подразумева велики штит облика бадема (јајета или овала) са благо заобљеним ивицама и благо конвексан.

СЛЕПА БОРБА. Мачевање карактеристично за неуке, почетнике и дилетанте. Мачевање у магновењу. Мачевање без припреме напада и у коме актери изводе своје акције насумично и импровизовано тако да се њихова борба своди на слепе пориве и инстинктивно-рефлексне реакције. Мачеваоци у слепој борби нису свесни онога што чине па је у том типу полунесвесног мачевања исход најчешће одређен случајем. Види ПРИПРЕМА НАПАДА.

СЛЕПИ БОД. Бод који се наноси мачевалачки неуко – рефлексно и инстинктивно, а без претходног склањања противниковог врха у страну. Мачевалац који изводи „слепи бод“ најчешће се и сам напада на мач током напада. Бод без опозиционирања или ескивирања. Види БОД ДВЕ УДОВИЦЕ.

СЛОБОДАН – ПУШТЕНИ БОД. Бод који се наноси противнику без истовременог опозиционирања (уклањања његовог врха у страну). Изводи се само у четири случаја: 1) уз истовремену ескиважу, 2) када противник током неутралног кретања или напада држи свој мач у таквом положају да је отворен а при томе не угрожава противника, 3) након изведеног бацања, 4) када је изведено склањање противниковог сечива левом руком.

СЛОБОДНА РОТАЦИЈА МАЧА. Користи се у дворучном мачевању стилем “глева” (мачевалац леву руку држи на сечиву мача, а између накрснице и псеудонакрснице). Мачевалац често током борбе врх свог мача има усмерен доле а жели нанети сечење или бод одозго или има врх усмерен горе а жели нанети сечење или бод одоздо. У овом случају се користи слободна ротација мача која се састоји у краткотрајном пуштању руке која држи јабуку и кружној или полукружној ротацији мача левом руком око његове вертикалне осе. Овај покрет, ма колико мач био тежак, се изводи (уколико се добро увежба) веома лако пошто се тежиште мача налази на сечиву и то управо на оном месту сечива које држи лева рука. Постоји слободна ротација на доле (ако се акција треба завршити из горњих сектора) и слободна ротација на горе (ако се акција треба завршити из доњих сектора).

СЛОЖЕНИ НАПАДИ. Офанзивне акције које садрже два или више покрета сечивом. По италијанској теорији сложени

напади се деле у три групе: финте (варке), акције на сечиво и поновљени напад.

СЛОЖЕНИ РУКОБРАН. Рукобран мача који је настао из рукобрана транзиционог мача 15. века. Сложени рукобран је карактеристичан за рапире а касније се све више уводи и у војничке мачеве коњице. Сложени рукобран у почетку штити шаку од сечења са свих страна (корпа рукобран), а касније и од бода (калота рукобран). Сложени рукобран има више форми: полукорпа рукобран, корпа рукобран, калота рукобран, комбиновани (полукорпа-калота) рукобран, шпански (калота-накрсница) рукобран, полукалота рукобран, транзициони рукобран и триангуларни рукобран. Направљени су или од изувијаних пречага у полукорпу или корпу, калоте сачињене од једног звонастог комада метала, или од комбинације металних шипки и плочастих делова калоте. Има један, два или три гребена. Полукорпа и корпа рукобрани су познати по томе што су њихове компликоване и уплетене шипке могле током борбе противнику да запетљају и кратко време вежу његово сечиво заглављено у њихове шипке. Види РУКОБРАН; ПРОСТ РУКОБРАН; КОНТРАНАКРСНИЦА; НАКРСНИЦА; ГРЕБЕН; БОЧНЕ НАКРСНИЦЕ.

СЛОЖЕНИ УЗВРАТИ (РИПОСТЕ). Узврати који се изводе са два или више покрета сечивом. Њихова функција је да отклоне (избегну) једну или више контрапарада.

СМАРА. Тешки флорет који се у прошлости користио у Италији на часовима мачевања.

СНАГА. Један од основних параметара технике мачевања. Реч је о јачини дејства мача по противнику или његовом мачу. Не узимајући, дакле, у обзир прејаке и преслабе удараце у мачевању постоје **јаки** ударци, **средње** јаки и **слаби** ударци. У акције које се не изводе јаким ударцима спадају сечења по колеги која се у куртоазном (пријатељском) мачевању увек изводе средњом или малом снагом (за разлику од правог бојевог мачевања у којем се изводе и пуном снагом). **Јаким ударцима** се мач користи углавном за **батуте** сечивом и гардом, **бацања**, **везивања**, **вођења**, **глисар** итд. јер ове акције имају за задатак

да избаци противнику мач из руке или да га одбаце у страну. Уз примену **средње или мале снаге** (у зависности од типа мача) се изводе акције које имају за циљ континуирано дејство на сечиво противника које служи да испровоцира жељену противникову реакцију. У њих спадају разне врсте **пресија** и **контрапресија** које се изводе уз различите снаге притиска. У мачевању исто тако и мала снага има своју функцију. За извођење убода никако није потребна велика снага па уношење снаге у ову акцију само избацује мачеваоца из равнотеже. Такође, сечења по рукама и ногама се никад не изводе јаким ударцима зато што промашај у том случају води нападачев мач у превелику амплитуду која га угрожава. Слично је и са разним врстама сечења и бодова који имају за циљ **чаркање, предударце, варке**, као и код **пропусних сечења**, а која се у првој фази изводе малом снагом. Такође, неке од акција које се стандардно изводе са великом снагом могу се извести из тактичких разлога са малом снагом, а кад је циљ да овим блефом испровоцирамо бурну реакцију противника.

СПАДА НЕРА. Стари италијански назив за папир који се користио за вежбање

СПАДРОН (ЕСПАДРОН). Врста лаког палаша. Палаш који су користили официри, пешадинци или цивили за разлику од тешког палаша који је користила коњица. По неким изворима под овим термином се подразумева мач за две руке 15. века.

СПАТА. Генерално име за тип тешког једноручног мача најмање средње дужине који има паралелне оштрице са кратким врхом и широким сечивом. Настао је од римског гладиуса типа "помпеја" и галског (германског) дугог мача. Римска спата која је нешто веће дужине од гладиуса зове се *семиспата* (дужина око 70-75 цм.). Римљани су је користили у коњици. На трагу овог мача ће настати раносредњовековни (меровиншки) мач.

СПАТАРИУС. Види МАЧОНОСАЦ.

СПЕЦИЈАЛИЗОВАНИ БЛОКОВИ. Блокови мачем који уском зоном обухвата бране само један одређени сектор тј. једна врста покрета мачем који уклања напад из једног сектора. У њих спадају сви стандардни пуни блокови, полублокови, телућни блокови, контраблокови, блокови накрсницом, конзолетом...; у

другом значењу блокови (параде) специјално намењени само за бодне или секуће мачеве.

СПЕЦИЈАЛИЗОВАНИ МАЧЕВИ. Мачеви предвиђени специјално само за бодeње јер немају оштрицу (шпада), или само за сечење (турска сабља, меровиншки мач...) јер немају врх или је он тешко употребљив. Супротно од универзалних мачева. Види УНИВЕРЗАЛНИ МАЧЕВИ.

СПИН. Види БОД-ЛЕЂА.

СПОРТ-ИСТОРИЈСКО МАЧЕВАЊЕ. Види МАЧЕВАЊЕ СПОРТ-ИСТОРИЈСКО.

СРЕДЊЕ ТЕШКА КОЊИЦА. Користи конструкцијски средње тешке сабље и често грудне оклопе (кирасе). Коњаници средње тешке коњице су обучавани подједнако за коњичку колико и пешадијску борбу па су били осредње вешти и коњаници и мачеваоци. Њихови коњи су средње тежине, висине и окретности. Средње тешка коњица је коришћена као пешадија за брза дејства против пешадије (коњаници јашу до места бојишта а онда силазе са коња и боре се пешадијски) али и као коњица против пешадије. Ова коњица се користи и за борбу против лаке коњице као и у одређеним тактичким условима против тешке коњице. Средње тешка коњица се најчешће формирала у оним земљама где није било услова за тешку, а за задатке за које лака коњица уопште није погодна. Средње тешка коњица је настала постепеним мешањем тешке западне коњице и источне лаке коњице.

СРПСКИ МАЧ. На просторима средњевековне Србије, када је реч о једноипоручним мачевима, израђиван је „српски“ мач који је био карактеристичан по „S“ накрсницама. Овај мач (у 14. веку је називан *скјавнеска*) израђиван је као једноипоручни да би у 15. веку почео да се израђује као једноручни. Из овог мача ће у 16. веку настати мач „скјавоне“ који се први пут спомиње у Дубровачким архивима 1391. године као **“doe spade schiavonesche”** (два словенска мача). Реч је о мачевима са „S“ накрсницама, трапезастом јабуком типа „мачија глава“ и тешким двоштричним сечивом. Ако се узме у обзир да су Дубровчани под “Склавонија” подразумевали Србију са којом

су се у залеђу граничили (за разлику од “Словигна” којом су означавали Славонију) и да су “Словени” поистовећивани у свим документима са Србима јасно је да је реч о мачу који се производио у Србији још половином 14. века (а на шта указује неколико додатних докумената везаних за ове мачеве, а који су датирани на 14. век). “Српски мачеви” су се у Венецији појавили тек у 15. веку када су их Венецијанци почели масовно производити за своје словенско-далматинске помоћне трупе (прекоморску милицију). Исти мач се у 15. веку појавио и у Угарској (отуд га европљани зову још и „угарски мач“) и то из увоза из Србије. У 16. веку усложњавањем рукобрана „српски мач“ је у италијанским радионицама усавршен додавањем низа уплетених пречега чиме је добијена ребраста затворена корпа јединственог дизајна – класични мач скјавоне.

СТАБИЛАН И ЛАБИЛАН ГАРД. Став грудима према смеру из којег долази противников удар сечивом даје **стабилан гард**. Став раменом (леђима) према смеру из којег долази колегин удар даје **лабилан гард**. Стабилан и лабилан гард се, дакле, формирају зависно од смера напада противника. То значи да мачевалац који стоји у десном ставу, уколико је нападнут на своју леву страну, је у **стабилном гарду** а уколико је нападнут на своју десну страну налази је у **лабилном гарду**. Увек је боље наћи се у стабилном гарду и из тог разлога се током нелинеарне мачевалачке борбе раде промене става у напред, у назад у месту или полуокретима и окретима, а посебно у дворучном мачевању због снаге дворучног ударца.

СТАБИЛНОСТ. Види РАВНОТЕЖА.

СТАВ МАЧЕВАЛАЧКИ. Најзгоднији положај тела (врста получучња у коме су колена максимално раширена, стопала под међусобним углом 90 и мање степени са дистанцом између пета 1,5 до 2 стопала, торзо искошен десним раменом напред – код мачеваоца дешњака) који има мачевалац да би могао најлакше и најбезбедније кретати подједнако спреман за напад и одбрану. Став за дворучно и дворуко мачевање се унеколико разликује и карактерише га мања искошеност торза, мање одступање стопала обе ноге од бојве линије и међусобни угао стопала мањи од 90 степени). Став обезбеђује најбољу заштиту (противнику отвара

најмању површину тела) и тако пружа противнику најгоре услове да пласира своје бодове или сечења. Став може бити десни – контрастав (десна нога напред и десни бок напред), леви (лева нога напред и леви бок напред). У **линеарном** мачевању је став непромењлив што значи да мачеваоци све време борбе остају истом ногом (десном код дешњака) постављени напред. У **нелинеарном** мачевању став је углавном леви и комбиновано леви-десни. Став у себи садржи два елемента: **положај тела** (торзо и ноге) и **положај руку** (наоружане и ненаоружане). Одржавање основних техничких карактеристика правилног мачевалачког става не сме да се заборавља или слаби са развијањем осталих техничких карактеристика мачеваоца иначе долази до непоправљивих грешака. Пошто, дакле, у тренутку сваке мачевалачке акције треба одржавати све елементе става, јер се ефикасност извођења мачевалачких радњи заснива управо на правилном извођењу основних радњи, мачеваоци треба непрестано да изводе и понављају вежбе за одржавање правилног мачевалачког става.

СТАРО МАЧЕВАЊЕ. Види МАЧЕВАЊЕ ИСТОРИЈСКО.

СТИЛ „ГЛЕВА“. Врста дворучног мачевања у коме се мач држи и користи слично **глеви** – копљу које на врху има бодило са оштрицом којом се може и сећи. На овај начин се током борбе држала и хелебарда, дугачка мотка и у неким радњама пикадирско копље. Из наведеног разлога дворучни мач у стилу „глева“ се примарно користи за бод а секундарно за сечење (углавном првом трећином сечива). Техника мачевања стилем „глева“ се користи (због хвата који омогућава повећани крак полуге) када мачевалац хоће да ступи у борбу у којој ће примарно примењивати силу, бодове и везне радње (хватања, вођења, преноси, бацања), као и радње у којима се, премештањем руке, избегава укрштање руку. Да би мачевалац водио борбу дворучним мачем стилем глева мора користити дворучни мач који има две накрснице (једну код рукохвата а другу на делу сечива при накрсници). Тај простор између накрсница је обично обложен кожом, тако да се могао хватати и без рукавица. Код овог стила мачевања, дакле, мачевалац једну руку држи код јабуке а другу руку на сечиву испред веће накрснице, а иза

мање (псеудонакрснице). Током ове врсте мачевања мачевалац непрестано мења и хват шака и положај руку на мачу.

СТИЛ МАЧА. Стил мачевања дворучним мачем у коме се мач држи стандардно – са обе руке на дршци мача. Састоји се од три технике: 1. **Прелазна техника** (карактерише се употребом дворучног мача на начин једноипоручног мача варварског типа и њу користе крупнији, снажнији и невештији мачеваоци наоружани мањим и лакшим дворучним мачевима.); 2. Техника витлања (типично војна техника употребе дворучног мача намењена борби у метежу. Користила се за просецање мачем пролаза између „јежа“ (бреша) копаља које је држала испред себе „кара“ како би прошла коњица. Дворучњаци су, наиме, витлајући својим мачевима секли копља, хелебарде или ноге противника и тако разбијали прву одбрану овако организоване пешадије. Техника витлања се успешно користила и против масовне пешадије зато што је један дворучњак витлањем могао у великом простору истовремено наносити ударце великом броју војника који су се нашли у зони замаха при чему је било тешко прићи му са било које стране пошто је непрестано мењао правац кретања и сечења). Код ове технике измаси и замаси за сечење се у основи заснивају на варварској техници једноипоручног мача али примарно у форми полукружних, кружних и повратних удараца који се непрестано комбинују са полуокретима и окретима уз непрекидно кретање по бојишту; 3. **Техника полуга** (код ове технике се руке (које држе дршку мача стандардно једном шаком код накрснице а другом код јабуке) током извођења напада и одбрана постављају тако да су увек у положају полуге. На овај начин се постиже да повлачењем шаке која држи јабуку мача (контратег), због полуге чији је други ослонац код шаке на накрсници, сечиво мача нанесе брз и јак ударац без икаквог претходног измаха. Руковање мачем је у овој техници, дакле, налик коришћењу великих баштенских маказа. Руке се крећу у супротним правцима око замишљеног центра постављеног на половини дршке мача. Види ТЕХНИКА ВИТЛАЊА; ТЕХНИКА ПОЛУГА; СТИЛ “МОТКА”; СТИЛ “ГЛЕВА”.

СТИЛ „МОТКА“. Пошто је дворучни мач дугачак, згодан за хватање са обе шаке истовремено (при чему између њих остаје

велик празан простор), погодан да се оба његова краја и средина користе за борбу (врх за бод и сечење, јабука и средина сечива за ударац) њиме је могуће руковати као мотком. Из тог разлога се техника мачевања дворучним мачем стилем „мотке“ ослања највећим делом на технику борбе кратком мотком. Техника мачевања дворучним мачем стилем „мотке“ се користи код борбе на веома краткој дистанци пошто рука на сечиву мача (и рука код накрснице) онемогућава његово дејство на већој дужини од дужине опружања руке. Мачевање стилем мотке се користи и кад се жели након блока узвратити на веома разноврсне начине (јабуком, накрсно, средином сечива), кад је нападач много јачи, има већи и тежи мач, борбу темељи на снази или напада ударцем накрсно. У гард дворучним мачем стилем „мотке“ се долази када се ухвати мач (а не сечиво мача) техником дуплог хвата тј. шака са јабуке се пребаци на сечиво и то не на простор предвиђен за хватање у техници глеве (код накрснице) већ на прелаз 1/3 на 2/3 сечива мача. На овај начин су шаке на међусобној удаљености (уколико мач одговара по дужини висини мачеваоца) ширине рамена. Мач се не поставља у гард са једнако пруженим рукама већ са више напред (према колеги) пруженим врхом мача или више пруженом јабуком мача. Мач се, дакле, поставља косо а не паралелно према колеги, а неvezано за леви или десни став. Постоје два гарда: офанзивни и дефанзивни. **Офанзивни гард:** уколико мачевалац постави мач врхом напред (јабука је, дакле, назад) он је у офанзивном гарду. **Дефанзивни гард:** уколико мачевалац постави мач врхом назад (јабука је, дакле, напред) он је у дефанзивном гарду. Сваки од наведених гардова има две позиције: високу и ниску. У високој позицији врх мача (или јабука) су усмерени на горе док су у ниској позицији усмерени на доле.

СТИЛЕТО. Танки, елегантни, лагани италијански бодеж са крстастим рукобраном. Служио искључиво за бод (најчешће из потаје). Коришћен је и за задавање “последњег бода” савладаном противнику. Види БОДЕЖ; CENTOVENTE.

СТИЛ УНИВЕРЗАЛНИ. Види УНИВЕРЗАЛНИ СТИЛ ДВОРУЧНОГ МАЧЕВАЊА.

СТЕЗАЊЕ ДАГОМ. в. ЗАКЉУЧАВАЊЕ (ФИКСИРАЊЕ) ДАГОМ

СТОКО. Види ЕСТОК.

СУДСКИ МАЧ. Види КРВНИЧКИ МАЧ.

СУКСЦЕСИВНА АКЦИЈА. Види АКЦИЈА СУКСЦЕСИВНА.

СУЧЕЉАВАЊЕ СЕЧИВА. Узајамно позиционирање контактираних сечива мачевалаца (два дешњака). Постоји спољашње сучељавање (мачеваоци контактирају своја сечива са спољашњих страна својих подлактица) и унутрашње сучељавање (мачеваоци контактирају своја сечива са унутрашњих страна својих подлактица). Мачеваоци који су унутрашњем контакту конципирају и изводе своје акције тежећи да противниково сечиво уклоне у леву страну. Мачеваоци који су у спољашњем контакту конципирају и изводе своје акције тежећи да противниково сечиво уклоне у десну страну. Постоји још једна врста узајамног сучељавања – условно говорећи комбиновано. Наиме када су оба мачеваоца нпр. у спољашњем сучељавању а један од њих постави своју шаку у II или I моцион (сечиво противника му се тада више не налази на спољашњој већ унутрашњој страни подлактице) тиме је он у унутрашњем а противник у спољашњем сучељавању.

Т

ТАКТИКА МАЧЕВАЊА. Једна иста техника радња у мачевању се може користити на различите начине. Тако нпр. корак назад се може изводити са циљем бежања од противниковог напада (дефанзивно), са циљем одржавања дистанце (неутрално кретање) али и са циљем напада (навлачење противника у раскорак за напад – офанзивно). Исто тако нпр. један исти напад (технички гледано) се може изводити са циљем да се противник одмах погоди али и са циљем да се изазове његов контранапад у коме ће бити накнадно погођен. Тактика мачевања је, дакле, начин примена технике мачевања с обзиром на конкретне циљеве, околности борбе, карактер и радње противника. Види НАПАД У ПРАВО (ФИЗИЧКО) ВРЕМЕ.

ТАРГА. Штит 13-14. века средње или мале величине познат по томе што нема конвексан већ конкаван облик плоче.

ТАРЦ. Види РОТЕЛА.

ТАУШИРАЊЕ. Техника декоративног украшавања метала која се користи у завршним фазама обраде сечива и канија тј. када је искључена било која врста додатних термичких радњи. Зато се ова метода и зове “хладно украшавање”. Код тауширања жељени мотив се прво гравира а затим се у тако начињене празне канале учвршћује пасовањем и утуцавањем сребрна или златна жица. На крају се добијена површина са шаром шмиргла, глача и полира. Види ПУНЦИРАЊЕ; ЦИЗЕЛИРАЊЕ; ГРАВИРАЊЕ; БРУНИРАЊЕ.

ТАЧКА ПЕРКУСИЈЕ. Види ЦЕНТАР УДАРА.

ТВРЂАВСКИ МАЧ. Тешки дворучни мач. Коришћен за смицање опсадника који су се попели на врх зидина. Види ДВОРУЧНИ МАЧ.

ТЕЖИШТЕ ТЕЛА. Мачевалачки став може бити низак, средњи и висок. Ово одређује тежиште тела по вертикали. Тежиште тела је дефинисано и по хоризонтали. Наиме у ставу тежиште мачеваоца може бити напред (више на предњој нози) у средини (равномерно на обе ноге) и назад (на задњој нози). Различити положаји тежишта дефинишу офанзивни, дефанзивни и неутрални став тј. положај тела који треба да прати ове врсте радњи. Када је реч о тежишту по висини оно дефинише брзину кретања мачеваоца. Мачевалац у ниском ставу се креће брзо, у средњем средњом брзином у високом споро. Тежиште по висини се дефинише интензитетом савијања колена, тежиште по хоризонтали померањем бокова (а не рамена!) напред-назад. Различите школе током историје мачевања са имале ставове са различито постављеним тежиштима (италијанска школа тежиште ниско и офанзивно, француска школа високо и дефанзивно, шпанска високо и неутрално...)

ТЕЖИШТЕ МАЧА. Види БАЛАНС МАЧА.

ТЕЛУЋЕ. Тупи део сечива мача насупрот оштрице. Постоји код оних типова мачева који немају две оштрице. Телуће

углавном имају сабље и палаши. Телуће због стварања посебног баланса тежишта сечива појачава снагу расецања (као сатара). Телуће се често користи и као ослонац за другу руку код неких врста мачевалачких акција. Телуће се најчешће простире дуж горње стране сечива све до његове прве трећине а када почиње контраоштрица. На сечиву обично постоји и контрателуће а које се налази на бази сечива од рукобрана до почетка оштрице. Види КОНТРАТЕЛУЋЕ.

ТЕЛУЋНИ БЛОК. Блок сечивом мача код којег се сечиво нападача блокира (уклања у страну) телућном (тупом) страном мача која се налази насупрот оштрице мача. Након телућног блока, који нападачево сечиво баца лево или десно назад иза брањеника најзгодније му је извести узврат (рипосту) сечењем.

ТЕЛУЋНИ УДАР. Контра-удар. Ударац по противниковом сечиву првом трећином телућне стране сечива, или сечење противника првом трећином телућне стране сечива која је наоштрена (контраоштрица). Види ТЕЛУЋНИ БЛОК. ПОВРАТНА СЕЧЕЊА.

ТЕЛУЋНО ХВАТАЊЕ. Везна радња хватања противниковог сечива телућем сечива. Најчешће се користи код мачевања сабљом. Види ВЕЗНЕ РАДЊЕ.

ТЕМЊАК. Врста украсног гајтана уплетеног у затворени шнур са кићанком (лоптицом) на крају, а који се поставља на балчак сабље. Има украсну финкцију (статусну) али и практичну јер мачевалац пре него што ухвати дршку сабље шаку протне кроз темњак чиме спречава да му сабља током борбе испадне из руке. Различити материјали и боје темњака помажу да се идентификује чин и род војске.

ТЕМПО. Види АКЦИЈА МАЧЕВАЛАЧКА.

ТЕМПО БОД (сечење). Темпо акција у противников темпо. Бод (сечење) који се изводе за време напада противника тако да нападач буде погођен док изводи своју нападачку акцију. Изводи се најчешће против нападача који пуно користе финте или нападају неопрезно, или са сувише широким измасима и отвореним гардовима. Постоји више врста темпо бода (сечења): темпо бод из контранапада са опозицијом – *искључење (аретини*

бод), темпо бод уз ескиважу – *зауставни бод*, темпо бод на руку нападача када овај полази у бод неопрезно или неправилно – *ипредбод*, темпо сечење на руку руку нападача када овај полази у сечење неопрезно или неправилно – *ипредударац* и темпо бод *убачени*. Убачени темпо бод је тзв. неправилни темпо бод пошто он најчешће резултује “бодом две удовице” тј. смрћу и нападнутог и нападача. Најбоља тактика за извођење темпо бода је поставити се дефанзивно тј. повлачити се уз одржавање дистанце, а кад нападач крене у завршну акцију туче се темпо бод из контранапада уз опозицију или ескиважу. Код темпо бода у бод важно је мач поставити у опозицију док код темпо бода у сечење треба поставити мач у положај полублока. Види ЗАУСТАВНИ БОД.

ТЕМПО БОД (сечење). Темпо акција у противников темпо. Бод (сечење) који се изводе за време напада противника тако да нападач буде погођен док изводи своју нападачку акцију. Изводи се најчешће против нападача који пуно користе финте или нападају неопрезно, или са сувише широким измасима и отвореним гардовима. Постоји више врста темпо бода (сечења): темпо бод из контранапада са опозицијом – *искључење (аретини бод)*, темпо бод уз ескиважу – *зауставни бод*, темпо бод на руку нападача када овај полази у бод неопрезно или неправилно – *ипредбод*, темпо сечење на руку руку нападача када овај полази у сечење неопрезно или неправилно – *ипредударац* и темпо бод *убачени*. Убачени темпо бод је тзв. неправилни темпо бод пошто он најчешће резултује “бодом две удовице” тј. смрћу и нападнутог и нападача. Најбоља тактика за извођење темпо бода је поставити се дефанзивно тј. повлачити се уз одржавање дистанце, а кад нападач крене у завршну акцију туче се темпо бод из контранапада уз опозицију или ескиважу. Код темпо бода у бод важно је мач поставити у опозицију док код темпо бода у сечење треба поставити мач у положај полублока. Види ЗАУСТАВНИ БОД.

ТЕМПИСТА. Мачевалац који на противников напад не изводи одбрану већ стално изводи темпо акције. Ово је начин мачевања карактеристичан за неуке, почетнике или дилетанте пошто он за резултат најчешће има слепу борбу и слепи бод

(обострани погодак). Темписти се најбоље нападају помоћу напада из ДРУГЕ ИНТЕНЦЕ. Види СЛЕПА БОРБА; БОД ДВЕ УДОВИЦЕ; ДРУГА ИНТЕНЦА.

ТЕМПО У ПАЖЊУ. Види НАПАД У ПРАВО ВРЕМЕ (ПСИХИЧКО).

ТЕСАК (ДУСАК). Специфична врста мачевалачког оружја у форми кратке сабље (полусабље) широког сечива. Добио је име спајањем речи *sax* – нож и *tusic* – тупо (*dussack*). Настао је у средњем веку од столарске алатке за тесање дрвета. Прави метални тесаци су се користили за праву борбу док су се дрвени претежно користили за учење мачевања и надметања у школама мачевања 17. века. Тесак треба разликовати од *кушласа* јер тесак је импровизовано оружје без рукобрана тј. само са рукохватом, краћи од кутласа и са мање закривљеним сечивом док је кутлас кратка сабља са балчаком и сложеним рукобраном. Тесак (дусак) треба разликовати и од *гусеца* немачко-аустријске сабље 16. века која има сложенији и затворенији рукобран – већи балчак од кутласа и нешто дуже сечиво са јалманом. Тесак се су обично користили дрводеље и сељаци због забране и немогућности да поседују мачеве. У 19. веку тесак добија уже сечиво (често чак и равно – тако да личи на мачету) – постаје војни мач-алатка популаран међу артиљерцима (артиљеријски тесак). Тај тесак (који је често имао назубљену оштрицу и накрсница рукобран) нема више никакве везе са изворним тесаком и додељивао се питомцима војних академија, нижим официрима артиљерцима и инжењерцима. Види КУТЛАС; ДУСЕГ.

ТЕХНИКА БОЈЕВОГ МАЧЕВАЊА. Види ТЕХНИКА МАЧЕВАЊА.

ТЕХНИКА ВИТЛАЊА. Техника употребе дворучног мача. Типично војна техника намењена борби у метежу. Користила се за просецање мачем пролаза између „јежа“ (бреша) копаља које је држала испред себе „кара“ (формација војника слична фаланги) како би прошла коњица. Дворучњаци су, наиме, витлајући (изводећи континуирана полукружна и кружна сечења уз везане полуокретете и окрете) мачевима секли копаља, хелебарде или ноге противника и тако разбијали прву

одбрану овако организоване пешадије. Техника витлања се успешно користила и против масовне пешадије зато што је један дворучњак витлањем могао у великом простору истовремено наносити сечења великом броју војника који су се нашли у зони замаха при чему је било тешко прићи му са било које стране пошто је непрестано мењао правац кретања и сечења. ВИДИ СТИЛ МАЧА.

ТЕХНИКА МАЧЕВАЊА. Збир механичких радњи мача и тела мачеваоца током мачевања. Састоји се од офанзивних, дефанзивних и неутралних покрета само телом (ноге), само мачем и мачем и телом везано. Под **техником мачевања** се, дакле, подразумева систем механичких радњи телом и мачем које са тачно одређеном формом и динамиком изводи мачевалац по прецизно одређеним ПРАВИЛИМА приликом учења, вежбе и борбе. **Изглед** (форма) коју поседује једна мачевалачка радња, њене **динамичке карактеристике** и **начин** на који се она изводи су предмет **технике** мачевања (од грчке речи **техне** – која означава науку о **правилима** и поступцима којима се треба **покоравати** како би нека радња или делатност постала средство). Техника се може примењивати у борби аутоматизовано – условно рефлексно, рационално (тактички) и интуитивно. Основне технике мачевања су *бесконтактна* и *контактна*, *нелинеарна* и *линеарна*. Технику бојевог мачевања треба разликовати од техника такмичарског (спортског) и сценског (глумачког) мачевања. Постоје велике разлике у техникама употребе мача у правој, спортској (такмичарској) и сценској борби. Свака од ових техника има неке заједничке елементе са другом али и више разлика и специфичности због чега се техника борбеног (бојевог) или спортског мачевања не може примењивати на сцени као што се техника сценског не може примењивати у правој или спортској борби, техника спортског у правој или техника праве борбе у спорту. У основи, дакле, разликујемо **технику борбеног** (класичног) мачевања, **техника спортског** и **техника сценског мачевања**. Техника и спортског и сценског мачевања су настале из технике бојевог мачевања. Корени технике спортског мачевања су постављени у периоду позносредњевековних турнирских борби када су

борци уз употребу посебних турнирских оклопа (који се не могу користити на бојном пољу), посебно израђених турнирских мачева и копаља (који се не користе у правој борби) борили по посебним правилима (која не постоје у правој борби). Тако су настале не само две врсте бораца: они који су вешти у „борбама“ турнирских игара али невешти у пракси правог бојног поља и борци чије је искуство бојно поље али су невешти у турнирским играма, већ и две различите технике мачевања – бојева и надметачка. И техника сценског мачевања (иако у плесној форми има дубље корене у борбеним ловачким и војничким играма праисторије и антике) је у глумачкој форми настала у раном средњем веку од путујућих акробатских и циркуских група. У њима су шампиони без посла водили исцениране „борбе“ за новац пред публиком на вашарима, сајмовима, пре турнира или на дворским забавама уз звуке музике и бубњева. Ови првобитни „каскадери“ тада су ударили темеље посебне – глумачке врсте технике мачевања чија су начела фикција, сценичност, атрактивност, спектакл и безбедност за извођење.

ТЕХНИКА ПОЛУГА. Техника употребе дворучног мача код које се руке (које држе дршку мача стандардно једном шаком код накрснице а другом код јабуке) током извођења напада и одбрана постављају тако да су увек у положају полуге са укрштеним или паралелним подлактицама. На овај начин се постиже да повлачењем шаке која држи јабуку мача (контратег), због полуге чији је други ослонац код шаке на накрсници, сечиво мача нанесе брзи јак ударац без икаквог претходног измаха. Руковање мачем је у овој техници, дакле, налик коришћењу великих баштенских маказа. Руке се крећу у супротним правцима око замишљеног центра постављеног на половини дршке мача. Види **СТИЛ МАЧА; ФЕДЕРШВЕРТ; НЕМАЧКА ШКОЛА ДВОРУЧНОГ МАЧЕВАЊА.**

ТЕХНИКА ПРЕЛАЗА. Најважнији елемент универзалног стила дворучног мачевања. Да би мачевалац могао мењати стилове (полужни, „глева“ и „мотка“) мачујући универзалним стилем борбе он мора беспрекорно савладати технику прелаза из једног стила у други. Тек познавање и увежбано извођење ових радњи обезбеђује јединство и континуитет борбених акција

и положаја током мачевања дворучним мачем различитим стилovima. Суштинско за технику прелаза је умеће да се из једног стила ступи у други са што мање покрета, а по могућности само једном једином радњом. Друга ствар од значаја за технику прелаза је да се промена стила увек мора изводити на начин који је најмање ризичан тј. да мач не може испасти из руку нити да мачевалац дође у положај да у једном тренутку не може употребити свој мач. Прелази из једног стила у други се најједноставније и најчешће изводе из неутралног кретања на дистанци, ређе и теже у тренутку напада колеге (у склопу неочекиване врсте одбране) а најтеже и најређе у нападу. Када се промена стила изводи у нападу реч је о *варци стил*ом. Наиме, пође се у напад једном врстом стила а у завршници се финализује бод или сечење другим стилем. Постоје прелази из стила „полуге“ у стил „витлања“, стил „глева“ или стил „мотка“, и обрнуто у свим комбинацијама. Види УНИВЕРЗАЛНИ СТИЛ.

ТЕХНИКА СПОРТСКОГ МАЧЕВАЊА. Види **ТЕХНИКА МАЧЕВАЊА**

ТЕХНИКА СЦЕНСКОГ МАЧЕВАЊА. Види **ТЕХНИКА МАЧЕВАЊА**

ТЕШКА КОЊИЦА. Код тешке коњице коњаници имају тежак пун оклоп, дуже и теже сабље. Тешка коњица служи за непосредан удар на коњицу, за масивни пробој и разбијање непријатељске формације. Тешка коњица је сачињена од снажних бораца на великим и јаким коњима. Пошто је оклоп скуп, тешки коњи скуп и за одржавање а високи и снажни борци обично чине само мањину мушког становништва тешка коњица је била најмалобројнија и имале су је само најбогатије земље. Поред овог тешки коњи са тешко оклопљеним коњаницима су спори, неокретни и брзо су се замарали па је употреба тешке коњице увек била веома ограничена. Тешка коњица води порекло од римске и византијске коњице – **катафракта** која је наоружана тешким коњима и бори се у компактним дисциплинованим формацијама. Коњаници византијске коњице су често уз дуги мач за борбу у јуришу истовремено носили и тешку сабљу која је погодна за борбу у метежу.

ТЕШКИ РАПИР. Врста секуће-бодног цивилног мача који је настао у 15. веку из транзиционог мача. За разлику од мачева ранијег периода има сложени рукобран и нешто лакше сечиво од стандардних војничких једноручних мачева. Предвиђен је за ношење по граду уз цивилно одело и лична разрачунавања. Тешки рапир се више користи за бод од транзиционог мача и мачева који овоме претходе али мање за бод (више за сечење) од лаких рапира. Види ЛАКИ РАПИРИ.

„ТИК-ТАК“ МАЧЕВАЊЕ. Види КОНТАКТНА ТЕХНИКА МАЧЕВАЊА

ТОРДИРАНА ЖИЦА. Уплетена жица која се користи за намотавање око дршке мача како ова не би клизала у шапи током држања.

ТРАНЗИЦИОНИ РАПИР. Лаки цивилни (и официрски) рапир 17. века са двоштричним сечивом који претежно служи за бод. Има Транзициони рукобран (рукобран састављен од плитке *цеоне њлоче* у форми обореног броја 8 иза које је рикасо са два рикасо прстена – у доњи се ставља кажипрст, и кратком комбинованом накрсној која се на доњој страни развија у централни (доњи) гребен (рукобран шаке). Из транзиционог рапира ће прво настати мали мач а затим шпада. Транзициони рапир треба разликовати од транзиционог мача. Види ТРАНЗИЦИОНИ РУКОБРАН; МАЛИ МАЧ; ШПАДА; ТРАНЗИЦИОНИ МАЧ; СЛОЖЕНИ РУКОБРАН.

ТРАНЗИЦИОНИ МАЧ. Мач 15. века и прелаза са тешког војничког једноручног мача на тешки цивилни мач (тешки рапир). Овај мач почиње уједначено да се користи за сечење и за бод. За транзициони мач је карактеристично да добија између накрснице и оштрице полупрстен – *рикасо њрстџен* (у почетку само на страни једне оштрице – код кажипрста – а касније и на страни друге оштрице) који штити кажипрст пребачен преко накрснице. То је, уједно био и зачетак формирања рикаса. Ови додаци ће временом прости рукобран једноручног мача, додавањем парироног прстена, бочних накрсница и разних пречки, претворити у сложени рукобран рапира. Транзициони мач треба разликовати од транзиционог рапира. Види РИКАСО; РИКАСО ПРСТЕН; ТРАНЗИЦИОНИ РАПИР; ПРОСТ РУКОБРАН; РИКАСО УСЕК.

ТРАНЗИЦИОНИ РУКОБРАН. Рукобран транзиционих рапира (не транзиционог мача!) састављен од плитке *чеоне плоче* у форми обореног броја 8 иза које је рикасо са два рикасо прстена (у доњи се ставља кажипрст) и кратком комбинованом накрсницом која је са доње стране развија у пречагу доњег централног гребена. Неки стручњаци сматрају да је овај рукобран настао постављањем плочица на леви и десни парирни прстен тј. из *браника* али то не може бити јер транзициони рукобран има рикасо а рукобран са парирним прстеновима (ОКТОН) нема а што наводи на закључак је транзициони рукобран настао од одбојника у форми чеоне плоче (који иза себе увек има рикасо прстенове. Овај балчак ће преузети *шпага*. Види ТРАНЗИЦИОНИ РАПИР; СЛОЖЕНИ РУКОБРАН.

ТРАНЗИЦИОНО МАЧЕВАЊЕ. Види МАЧЕВАЊЕ ТРАНЗИЦИОНО.

ТРАНСЛАЦИОНИ ПОЛОЖАЈИ ШАКЕ. Види ПОЗИЦИЈЕ, БЛОКОВИ и ПОЗИВИ.

ТРЕНУТАК ЗА НАПАД. Види НАПАД У ПРАВО (ФИЗИЧКО) ВРЕМЕ; НАПАД У ПРАВО (ПСИХИЧКО) ВРЕМЕ.

ТРЕНУТАК ЗА ОДБРАНУ. Да би радња одбране била добро изведена она мора по техничкој форми бити припадајућа нападу (једна форма напада се блокира само адекватном формом одбране) и изводити се у тројству: 1) **Правог времена** (тренутка извођења – одбрана се мора извести временски тачно кад треба да падне погодак а не прерано или прекасно). Прерано извођење одбране нападачу омогућава да он изведе обилажење ове. Прекасно извођење одбране доводи до поготка. 2) **Правог простора** (дистанце и места – одбрана треба да буде постављена тачно на оно место где треба да падне погодак а не испред или иза, лево, десно, горе или доле од њега). 3) **Праве брзине** (одбрана треба да буде изведена брзином којом нападач напада а не да буде бржа или спорија од напада). Грешка у брзини води до грешке у *правом времену* извођења блока. Постоје три врсте одбрана: 1) одбране мачем, 2) одбране простором и 3) одбране мачем и простором. Дакле, мачевалац се може бранити без склањања тела, склањањем тела без употребе мача и, истовремено, склањањем тела и мачем.

ТРИАНГУЛАРНИ БОДЕЖ. Бодеш са троугаоним сечивом који се израђивао у бронзано доба. Учвршћивао се заковицама за дршку и обично је имао дуж листа централно ребро за ојачање. Продужавањем његовог сечива је настао кратки бронзани мач.

ТРИАНГУЛАРНИ РУКОБРАН. Рукобран који гледано са чела мача покрива шаку тако да се од сечива према јабуци мача сужава у виду троугла. Најшири (горњи) део овог рукобрана је постављен управно на оштрице сечива што значи да је он свој зачетак имао у бочним накрсницама (парирним прстеновима) а доказ за то је да мачеви са триангуларним рукобраном немају или имају потпуно закржљале накрснице (понекад само чапорак горње). Триангуларни рукобран је најчешће начињен од једне металне плоче и он је готово стандардни рукобран већине сабљи 19. века. Триангуларни рукобран се често користи и код даге – бодеша за леву руку и тада је реч о шпанској даги. Овај тип рукобрана је преузела и спортска сабља у 20. веку.

ТРИК МАЧЕВАЛАЧКИ. Мачевалачка наука има два дела: **официјелни** кога чине конвенционалне и типске техничке радње са унапред дефинисаним појмовима и терминима и **истраживачки** део кога чине нове радње и креирање нових борбених радњи – колекција трикова. Дакле, стандардно, школско мачевање, није ништа друго до мачевање у целини саткано од трикова који су временом постали уобичајене и опште познате мачевалачке радње увежбаване до постизања форме условног (наученог) рефлекса. Оно што ми данас зовемо “блок-узврат” (парада-рипоста) било је између 14. и 15. века **трик** којим су неки мачеваоци побеђивали своје изненађене и збуњене противнике у време када они по уобичајеним стандардима мачевања или нису напад блокирали мачем или су се од напада мачем бранили ескивирањем уз истовремени контранапад. Кад су извесни мачеваоци домислили и почели да користе “испад” та строго чувана “тајна” акција била је у то време **трик** који већина мачевалаца није познавала и користила а упознала га је изненада тек на својој кожи. Слично је и са „батутот”, ударом из окрета, финтом, ескиважом... Овде, међутим, треба посебно нагласити да појава **трика** у вештини мачевања има много дубље значење од пuke **иновације**. Настанак и постојање трика указује

на нови ступањ развоја мачевања у смислу да је ова вештина поред инстинктивне добила и нову – свесну, мисаону димензију. Види БОД ЈАРНАК.

ТРН. Део сечива мача који се налази насупрот врху сечива. Он је обично издуженог троугластог облика (личи на трн). Између почетка трна и оштрице мача налази се база сечива. Преко трна се поставља дршка мача која сеже све до базе сечива а на крај трна се фиксира јабука мача. Секући мачеви имају шири трн (обично правоугаони) док бодни мачеви ужи. Израда трна заједно са базом сечива захтева посебно умеће пошто сечиво мача треба да има већу тврдоћу метала од трна (који треба да је мекши и жилавији) како дршка не би пукла у тренутку ударца или блока мачем.

ТРОКРАКА ДАГА. Бодеш за леву руку израђиван крајем 16. и почетком 17. века. Поседује централно сечиво са којим се на странама оштрица спајају још два сечива, свако са својим убодним врхом, чинећи тако једну целину. У корену сечива, на почетку дршке, налази се механизам са дугметом помоћу којег се активира опруга која покреће аутоматски бочна сечива на отварање у страну. Тако се добија од бадежа са само једним врхом и сечивом у жељеном тренутку бодеш за три сечива и три врха. Помоћу ове даге се могло знатно ефикасније ухватити и фиксирати сечиво нападача током извођења блока дагом. Сечиво се, наиме, фиксирало или између отворених сечива даге и накрснице повијене у напред или окретањем шаке у IV моцион између два крака сечива даге. Ова врста даге због три бодила има широку зону бода због чега је згодно користити је код противника који су склони ескивирању. Види ДАГА; БОДЕЖ.

ТРОУГАОНО СЕЧИВО. Сечиво крстастог попречног пресека које се налази код лаког будућег мача шпаде. За разлику од стандардног пљоснатог сечива са два листа сечиво шпаде је у попречном пресеку има три листа. Французи су први изbacили из употребе у цивилном мачевању сечење тј. први су усвојили троугаоно сечиво најпогодније само за бодно мачевање. Троугаона сечива су коришћена и раније (пре средине 17. века) – нпр. за *сшоко* мачеве, али њихово увођење у општу употребу датира тек од друге половине 17. века. Једна врста троугаоног

сечива је постојала и у бронзано доба када се ради ојачавања сечива по средини постављало централно ребро. Види СЕЧИВО ШПАДЕ; ЦЕНТРАЛНО РЕБРО.

ТУК. Види ЕСТОК; ЕНГЛЕСКИ ТУК.

У

УБАЧЕНИ БОД. Врста неправилног темпо бода – брзи бод у противников напад али без ескивирања или опозиционирања. За последицу обично има обострану смрт и нападнутог и нападача – “бод две удовице”; СЛЕПА БОРБА.

УТАРСКИ МАЧ. Види СРПСКИ МАЧ; СКЈАВОНЕ.

УДАР. Акција балчаком мача којом се (јабуком или рукобраном) наноси ударац противнику (најчешће у главу или шаку са мачем). Користи се офанзивно али и дефанзивно (ударом се изводи блок противниковог удара). Ако се удар изводи предњим делом балчака у сечиво противниковог мача тада је реч о гард-батману. Термин *удар* се користи често колоквијално и као синоним за сечење оштрицом мача. Види ГАРД-БАТМАН.

УДАРЦИ У МАЧЕВАЊУ. Област дуелне борбе. Под ударцима се подразумевају напади телом (нога, рука, раме) и деловима балчака (гарда и јабука) којима се противнику наносе тупи ударци непосредним краткотрајним физичким контактом. Ударци немају само функцију директног савладавања противника већ се користе и за разоружавања. Постоји (независно од средства којим се удара) више врста удараца: ударци као узврати (рипосте) након изведене одбране мачем; ударци у пресретању (у припрему противниковог напада или у контранападу); ударци уз ескивирање (окрет); ударци у нападу; ударци разоружања. Ударци се не морају наносити само као средство финалног чина борбе који треба противника да савлада. Они могу бити и средство за отварање простора за узврат мачем, а што је чешћи случај, или средство за дестабилизацију или онеспособљавање противника да може даље ефикасно да се бори. Кад је реч о

овом типу употребе удараца најчешћа је варијанта: блок мачем, ударац ногом и узврат мачем.

УДАР И СЕЧЕЊЕ. Оштрица мача се користи за удар и сечење. Донекле има смисла разликовати ова два термина. Наиме, тешки мачеви посекотину не наносе толико оштрином оштрице колико њеном тежином. Та врста мачева ударцем расеца (раскољује) слично секири или сатари. Лаки мачеви насупрот томе посекотину наносе оштрином оштрице јер немају тежину. Та врста мачева сече слично ножу, бритви или скалпелу. Средње тешки мачеви имају особине обе врсте тј. они делимично секу а делимично расецају. У ударце сечивом спада и „шмис“ код перо-лаких бодних мачева. Види СЕЧЕЊЕ; ШМИС.

УДАР-ОКРЕТ. Сечење које се наноси из неког полуокрета или окрета.

УДАРАЦ ПЛАШТОМ. Акција која се изводи након откопчавања плашта а без његовог намотавања на руку. Чим плашт почне да пада са десног рамена њиме се измахне левом руком држећи га за руб тако да се његовим другим крајем наноси ударац противнику. За хоризонталне ударце плаштом измахује се у лево или десно, за ударце плаштом одозго ради се кружни измах у назад (као за кружни ударац мачем) а за ударац одоздо кружни измах одозго. Код удараца одозго и одоздо рука са плаштом мора да се одмакне од тела што више у страну. Ударац плаштом се наноси по глави, руци или ногама противника. Ако је добро изведен, обмотава плашт око руке или тела нападнутог чиме га упетљава или чак разоружава. Ако се приликом ударца по ногама плашт обмота око ноге противника треба га повући како би пао или изгубио равнотежу. Ударци плаштом се изводе и кад је велики плашт остављен да виси преко левог рамена. Уколико је плашт ударцем обмотан око противникове руке која држи мач, тада се не изводи повлачење плашта ако пре тога није другим мачем његово сечиво врхом уклоњено или фиксирано јер без тога мач противника може повредити онога ко повлачи плашт ка себи.

УЗВРАТ. Офанзивна радња коју изводи нападнути мачевалац након блока (параде) својим сечивом са циљем да се противнику

нанесе погодак бодом или сечењем. После опозиционог блока следи опозициони узврат или бод без опозиције (слободан узврат) али уз истовремену ескиважу. Узврат може бити директан (из позиције у којој је изведен блок) тј. узврат се наноси аутоматски и најкраћим путем на најближу тачку нападача. Узврат може бити и индиректан (из неке друге позиције од оне у којој је изведен блок) тј. након блока изводи се нека везна радња (најчешће вођење, пренос, бацање...) па тек из ње узврат. Тако нпр. ако се блок изведе у IV позицији и одатле следи узврат опозицијом реч је о директном узврату, ако се након изведеног блока у IV позицији изведе пренос, гард-батман, бацање или вођење и након тога узврат реч је о индиректном узврату. Веома важан део узврата је одговарајућа дистанца пошто уколико је нападач сувише далеко узврат да не може досегнути а уколико је сувише близу узврат се не може реализовати (нема простора за дејство мача). Из тог разлога мачевалац може блок извести у месту а узврат дати у месту, уз одступање или испад (искорак) а све у зависности од кретања нападача. Он исто тако може блок извести уз одступање или измицање а узврат дати у месту, уз одступање или испад (искорак) а све у зависности од кретања нападача. Бити, дакле, свестан свог кретања током извођења блока и кретања нападача током његовог напада, и ускладити ова два кретања како би се постигла адекватна дистанца за узврат је основно у вежбању и извођењу узврата. Узврати се изводе оштрицом (сечење после телућног блока без промене моциона шаке или после оштричног блока са променом моциона шаке), контраоштрицом (сечење после блока оштрицом), бодом или ударцем телућем сечива. За разлику од одбране која је лакше изводљива него напад, узврат – напад након изведене одбране или истовремено уз одбрану, а који такође спада у нападачку акцију је такође тешко извести. Извести узврат бодом или сечењем не само правилно већ и у погођајну површину противника који се често налази у покрету, испаду, враћању у став или продужетку акције је увек скопчано са низом компликација. Посебно је тешко нанети узврат противнику који изводи флеш или нагло скраћује дистанцу. Из ових разлога, иако узврат и напад спадају заједно у нападачке акције неопходно је нападе увежбавати

посебно и на један начин а узврате посебно и на сасвим други начин. Види КОНТРАУЗВРАТ.

УЗВРАТ ВЕЗАНИ. Узврат који се изводи уз држање (контакт) противниковог одбраном ухваћеног сечива. Изводи се увек уз истовремено опозиционирање. Види УЗВРАТ.

УЗВРАТ ПРОСТ. Узврат изведен само једном простом – једноделном акцијом. Види РИПОСТА.

УЗВРАТ СЛОБОДНИ. Узврат који се изводи уз пуштање противниковог одбраном ухваћеног сечива. Изводи се увек уз истовремено ескивирање или употребу леве руке за склањање или фиксирање.

УЗВРАТ СЛОЖЕНИ. Узврат изведен сложеном – вишеделном акцијом. Види УЗВРАТ.

УЗВРАТИ КОД СРЕДЊЕГ ШТИТА. Код мачевања уз употребу средњег штита постоје следећи узврати: 1. Блок мача мачем и узврат штитом или мачем; 2. Блок мача штитом и узврат штитом или мачем; 3. Блок штита штитом и узврат мачем или штитом; 4. Након било ког блока узврат истовремено и мачем и штитом.

УЗМИЦАЊЕ. Врста одбране простором. Састоји се у одступању кораком у назад, скоком у назад или променом става у назад – дистанцирању, на противников напад. Види ОДБРАНЕ ПРОСТОРОМ; ЕСКИВИРАЊЕ.

УКРШТЕНИ СКОК. Мачевалачка кретња ногама која се изводи на исти начин као и двокорак напред само што задња нога изводи јак замах у напред који је синхронизован са скоком предњом ногом у напред тако да се у ваздуху начине "маказице". Скок је завршен доскоком у став. Укрштени скок назад се изводи на исти начин као и двокорак назад само што предња нога изводи јак замах у назад који је синхронизован са скоком задњом ногом у назад тако да се у ваздуху начине опет "маказице". Скок је завршен доскоком у став. Броји се са 1, 2... тако да на тло ступа прво предња па онда задња нога или обратно у назад. Маневарски има функцију брзог али просторно великог приближавања или удаљавања.

УКРШТЕНИ БЛОК. У дворуком мачевању (дага-рапир или два мача) блок у коме се оба сечива нападнутог мачеваоца постављају истовремено у међусобно укрштен положај чиме формирају блок. Укрштени блокови се изводе против нападача који сувише јако наносе ударце или кад се хоће након блока извести узврат уз преузимање и вођење нападачевог сечива у страну једним оружјем како би се могао извести узврат другим. Види ПРЕУЗИМАЊЕ ОРУЖЈА; ПАРАЛЕЛНИ БЛОК.

УКРШТЕНИ ИСПАД. Види ИСПАД УКРШТЕНИ.

УКРШТЕНИ КОРАЦИ. Види КОРАЦИ У СТРАНУ.

УЛАЗ. Пролаз уз истовремени блок. Ова врста офанзивно-дефанзивне акције се изводи на вертикална сечења нападача и то тако што се уз пролаз у лево или десно изводе истовремено горње пропусне параде (I и II) тако да мачевалац који ради пролаз изводи окрет или полуокрет у (+) или (-) смеру испод свог сечива које је у блоку наносећи сечење или бод противнику. Види ПРОЛАЗ.

УНИВЕРЗАЛНИ БЛОКОВИ. Види ПУНИ БЛОК.

УНИВЕРЗАЛНИ МАЧЕВИ. Мачеви који се користе у разним односима (бодно-секући, секуће-бодно) за бод и за сечење — имају и врх и оштрицу. Види СПЕЦИЈАЛИЗОВАНИ МАЧЕВИ.

УНИВЕРЗАЛНИ СТИЛ ДВОРУЧНОГ МАЧЕВАЊА. Стила борбе дворучним мачем у коме се комбинују сви стилови при чему мачеваоци могу део борбе водити и кроз низ акција заједничким стилем. Тако, на пример, два мачеваоца могу разменити неколико напада и одбрана истом — полужном техником (или стилем „глева“ и „мотка“) да би затим један од њих напад полужном техником одговорио одбраном техником „мотке“ или „глева“ а узвратио техником витлања. То значи да је борба универзалним стилем сачињена од комбиновања истоврсних и разноврсних стилова дворучног мачевања. Види ТЕХНИКА ПРЕЛАЗА ;СТИЛ ГЛЕВА; СТИЛ МОТКА; СТИЛ МАЧА.

УТВРЂЕНЕ ВЕЖБЕ. Договорене акције које наизменично изводе два мачеваоца, одредивши пре тога улогу нападача и браниоца. Сврха ових вежби је да усаврши различитост офанзивних и дефанзивних покрета научених на часовима и да развије кроз праксу осећај за дистанцу и време.

Ф

ФАЗГАНОН. Грчки кратки мач са листоликим обликом сечива.

ФАЛКАТА. Кратки мач са конкавно постављеним сечивом који се масовно користио у Ханибаловој војсци, војсци Александра Македонског и код Ибериаца у Шпанији. Види **КОНКАВНИ МАЧЕВИ**.

ФАЛКС. Види **КОНКАВНИ МАЧЕВИ**.

ФАСЕТИРАЊЕ. Техника обраде метала која се састоји од брушења.

ФАЛШИОН (ФАЛШИХОН). Кратки средњеveковни једносекли мач са правим телућем а кривом оштрицом која се јако шири према врху мача. Користи се као сатара и није погодан за бод. Има кратку накрсницу са јабуком и равном дршком.

ФЕДЕРШВЕРТ. Врста немачког лаког (“мач перо”) дворучног вежбовног мача. Често је уместо сечива имао само металну шипку учвршћену у балчак дворучног мача. Обично има проширење сечива при накрсници.

ФИКСИРАЊА У МАЧЕВАЊУ. Акција у дуелном мачевању. Састоји се од хватања ненаоружаном руком противниковог мача за сечиво и његово чврсто држање (фиксирање) како би се за то време нанео удар или убод мачем који је у другој руци. Фиксирања се не изводе само на противниково сечиво већ се може хватати и фиксирати и противникова дршка мача, подлактица, надлактица или шака која држи мач како би му се за то време нанео погодак. Подлактица се хвата и изнад шаке или у зони лакта ако треба фиксирати целу руку. Фиксирање не мора да се заврши само поготком противника сечењем или бодом у тело. Финална радња у фиксирању може бити и ударац јабуком, неко од бацања или сечење и бод у наоружану руку противника са циљем његовог разоружања. Фиксирање се обично изводи након блока противниковог напада.

ФИКСИРАЊЕ ДАГОМ. Види ЗАКЉУЧАВАЊЕ (ФИКСИРАЊЕ) ДАГОМ.

ФИЛО НАПАДИ. Напади из везе са вођењем.. ПОстоји фило из сопствене везе и фило из противникове везе. Две најпознатије врсте фила су фланконада и копertino. Најбоља заштита од фило напада је да чим осетимо да је противник везао наш мач и покушава да изведе бод из вођења нашег сечива, повлачимо руку у назад и хватамо параду, или, изводимо контрапресију, или, окрет. Изводе се само са шпадом и лаким рапиром. Види ФЛАНКОНАДЕ.

ФИНТА МАЧЕМ. Види ВАРКА МАЧЕМ.

ФИНТА ТЕЛОМ. Види БАРКА ТЕЛОМ

ФЛАМБЕРГ. Термин “фламберг” се колоквијално користи за све мачеве (једноручне и дворучне) са таласастом оштрицом (“ватрено” сечиво) иако је заправо *flammenschwert* – „огњени мач” – „flambards” а не „flamberg”. Термин фламберг се чак користи за све мачеве са сечивима који имају валовите шаре потекле од ковања као код дамаског челика. Међутим, на француском термин *flamberge* је у почетку био синоним за мач (“*Mettre Flamberge au vent*” – уобичајена фраза за исукивање мача). У том смислу се под фламбергом подразумевају мачеви – врста лаког рапира тежине између 750 и 1100 грама који имају пљоснато сечиво, плитак тањираст или шкољкаст калота рукобран без централног гребена (доњег рукобрана шаке). То значи да су за разлику од транзиционог рапира којим се и сече (па је потребна заштита прстију шаке) претежно намењени боду. Све указује на то да ће средином 17. века управо „фламберг” бити први корак у преласку са рапира на флорет – основни мач за вежбу у бодућем (шпадном) мачевању.

ФЛАНКОНАДЕ. Вођења уз клизање противниковог сечива из једне линије у другу а како би се он отворио за безбедан бод. Најчешће се користе две фланконаде: фланконада у четвртој или продужена фланконада – која се изводи једним покретом сечива, и унутрашња фланконада – фланконада у другој која се изводи са два покрета. Изводе се само са шпадом и лаким рапиром. Види ФИЛО НАПАДИ.

ФЛЕШ. Види СКОК У ПРОТИВНИКА.

ФЛАМАРД. Врста ренесансног дворучног мача са псеудо-накрсницама и “пламеним” сечивом.

ФЛОРЕТ. Врста најлакшег (перо-лако) бодног мачевалачког оружја. Спада у вежбовне мачеве. Осмишљен је средином 17. века и сматра се да је настао на трагу *фламбері* лаког рапира. Има сечиво са четвртастим попречним пресеком. Служио је као замена за вежбање мачевања шпадом. Име је добио (по неким изворима) по гарди која има облик латица цвета (*fleur*), а по другим изворима по заштитној капици на врху која је имала облик куглице цвета (*bouton*, фр. пупољак). Кастл је 1885. у својој књизи *Школе и учишћељи мачевања* написао да: „*Флорет* представља само лаку замену за прави мач и с њиме је настало мачевање саздано од сложених најпада и одбрана које су практично изводљиве само ђеролаким флоретом, и пошто је контраприродоукивно ову технику примењивати уз било које друго оружје. У једном кратком периоду је флорет, пре него што је постао спортски реквизит, коришћен (без заштитне капе) и за двобоје. У последњим годинама 18. века је као врста флорета (за вежбање мачевања флоретом!), а на трагу шпаде начињен флорет “лунета”. Он уместо плитке тањирасте гарде поседује прстенасти рукобран у облику броја 8 као најлакши могући облик рукобрана. На предњу страну лунете се обично постављао комад дебеле коже истог облика, а који је штитио прсте од случајних убода кроз шупљине у шаку.

ФОРМАЛИЗОВАНО (ШКОЛСКО МАЧЕВАЊЕ). Мачевање у коме се мачеваоци држе утврђених правила, реда, система и принципа тј. њихова вештина има структуру – мачевање уз познавање правила технике употребе мача и увежбане систематике покрета ногу и руку у нападу и одбрани. Без обзира да ли се мачевање учи у војним или цивилним школама реч је о савладавању техника покрета који су систематизовани и кроз дугогодишњудугогодишњу праксу и теорију истражени и потврђени као типски корисни и безбедни. Суштина школског мачевања је да се у њему борба најчешће одвија кроз извођење акција – свесно конципираних, континуираних нападачких и одбрамбених радњи док се у натуралистичком мачевању борба

одвија рефлексно, импровизовано, инстинктивно и са и ад хок радањама.

FORME D`ART MARTIAL. Види МАЧЕВАЊЕ АРТИСТИЧКО; БОРИЛАЧКА УМЕТНОСТ.

ФРАЗА МАЧЕВАЛАЧКА. Види БОРБА МАЧЕВАЛАЧКА.

ФРАНЦУСКИ МАЧ. Кратки једноручни мач 14. века. Имао је карактеристично двоштрично сечиво које се одмах од накрснице стиче у агресиван врх. Често је имао накрсницу повијену у напред (контранакрснице). Главна намена овог мача је била бодна тј. пробијање бодом верижног оклопа противника. Ови кратки мачеви су се користили чак и у коњици, а када се водила блиска борба у метежу. Види БРАКЕМАР; ЧИНКУЕДЕА.

ФРАНЦУСКА ШКОЛА МАЧЕВАЊА. Ова школа се јавља средином 17. века. У Француској школе мачевања нису постојале све до друге половине 16. века када су их основали италијански мајстори који су путовали и подучавали мачевање широм вропе, или су Французи масовно путовали широм Италије како би учили вештину мачевања рапиром. Поред Италијана и Немци и Швајцарци су били веома тражени од стране француске аристократије као учитељи мачевања и борења, но француска школа је генерално наследник италијанске школе коју ће временом модификовати до сопственог стила. Као и код шпанске и италијанске школе тако је немогуће једнозначно говорити и о француској школи пошто се и она у многим елементима од 17. до 19. века мењала. Али оно по чему је она најдуже била позната је следеће: Префињеност техничких радњи и мачевање које се заснива на техници а не сили због чега теже технички бравурозном и брилијантном мачевању са “стилом”; Француски мачеваоци су одувек били више мајстори бодног но секућег оружја (за разлику нпр. од Немаца); Мачевалачки став у француској школи има за карактеристику уско раширене ноге, не пуно профилан став који је благо дефанзиван (тежиште на задњој нози). Из ових разлога у француској школи мачевања је постигнута лакоћа и неусиљеност покрета а повећана маневарска способност у кретању. Благодаревши лакшем и слободнијем држању ови мачеваоци у борби изводе своје акције

опуштеније; Борбене позиције у француској школи су увек мање усмерене напред тј. рука је мање офанзивно пружена (па их је тешко хватати) чиме у акцијама напада и одбрана веома често успевају да оружје противника навуку (привуку) ка себи чиме лако наносе узврате или изводе разоружања; У француској школи се мање, а код многих учитеља готово уопште не окреће шака по моционима тј. мач се држи углавном у III моциону тако да су опозиционирања у француској школи нешто дубља. У француској школи се није користило оружје са пречагом; Крајем 17. века је француска школа модификовала рапир шпаду а ову у флорет – оружје које им је својом перо лакоћом и формом омогућило потпуни развој њихове технике. Дакле: лагана, лежерна и префињена игра сечивима, финтирање и окретно маневрисање; лаган и брз напад са изненадним контранападима. веома често директни и отворени уласци у противников напад; тежња ка сложеним акцијама посредством низа лажних напада; ретка снажна дејства на оружје противника тј. акције су више усмерене на финтирање; велика разноврсност и маштовитост акција одбране и напада; јако развијен осећај за сечиво противника. Француска школа ће у 18. и 19. веку имати посебно јак утицај на шпанску школу (настаће *хиспано-француски* стил мачевања) и италијанску школу (настаће *северноиталијанска школа*). Види ШПАНСКА ШКОЛА; ИТАЛИЈАНСКА ШКОЛА; НЕМАЧКА ШКОЛА.

ФРОНТАЛНА (ЧЕОНА) БОРБА. Најчешћи тип *неравноправне борбе* (борбе против више противника истовремено), а који обично прелази у *полуобухватну* и *обухватну борбу*, а који су најједноставнији и најбезбеднији за групу нападача. Фронталну борбу чини распоред мачевалаца у коме се више нападача налази у једној линији испред једног мачеваоца тј. напади на њега долазе само са његове предње (чеоне) стране. У овом типу борбе, дакле, бокови и леђа нападнутог нису угрожени. Тактика борбе нападнутог: не дозволити поубухват тј. одржати нападаче у фронталном положају. Уколико нападнути мачевалац почне непромишљено да води борбу само са средишњим противником (зато што му је најближи) прети му најчешће полуобухват или обухват. Зато се то не чини већ се тежи водити борба

истовремено са свима по мало, а са циљем да се све време нападачи одрже у фронталном распореду, и тако се један по један током борбе елиминишу. Уколико то више није могуће тада се напада бочни леви или бочни десни противник чиме се нападачи постављају у колону и тиме истовремено спречава полуобухват. Овим маневром се нападачи доводе у ситуацију да су принуђени да се прегрупишу и поново организују фронтално. Види: НЕРАВНОПРАВНА БОРБА; ПОЛУОБУХВАТНА БОРБА; ОБУХВАТНА БОРБА

Х

ХАВАЦИЈА (КАВАЦИЈА). Обилажење сечивом око противниковог сечива које мирује. Хавација је, дакле активно (слободно, жељено) обилажење са или без циља контактирања противниковог сечива за разлику од дегажеа који је реактивно (присилно) обилажење противниковог сечива на његов покушај контактирања нашег сечива (везом, батутом, хватањем, блоком...). Хавација се изводи са циљем промене положаја сечива. Хавација се изводи обиласком одозго – ако су сечива усмерена врхом доле (или ако је противниково сечиво сувише усмерено горе), или обиласком доле ако су сечива усмерена врховима горе. Види ПРОМЕНА ПОЛОЖАЈА; ДЕГАЖЕ

ХАЈДЕЛБЕРШКО МАЧЕВАЊЕ. Види МАЧЕВАЊЕ НА МЕНЗУРИ.

ХАНЦАР. Дуги турски нож нож (краћи од пале) кривог сечива са дршком јатагана (личи на мали јатаган). Види ЈАТАГАН; ПАЛА; КАМА; АГФА.

ХВАТ ЈАБУКОМ. Код лаког једноипоручног мача шака која је код јабуке често се ставља (посебно када се изводи бод) на саму јабуку. На овај начин се добија више на прецизности и снази бода али и на снази ударца. Управо ово откриће је и довело до еволуције дужине дршке једноипоручног мача и настанка полужне технике мачевања која ће своју пуну форму добити код дворучног мача.

ХВАТАЊЕ НАКРСНИЦОМ. Мачеви који поседују накрсницу веће дужине у борби је активно могу користити за хватање противниковог сечива. Уколико се противниково сечиво хвата сечивом тада је у том тренутку сопствено сечиво заузето. Уколико се противниково сечиво хвата накрсницом тада је сопствено сечиво слободно. За ову врсту акција најбољи је чувени **шпански рапир** који је специјализовано израђен да се њиме могу лако у борби користити **краци накрснице – конзолете**. Хватања се изводе горњом накрсницом уколико је противниково сечиво изнад балчака, и то покретом горњег крака накрснице у лево или десно (уз промену моциона). Хватања се изводе доњом накрсницом уколико је противниково сечиво испод балчака, и то покретом доњег крака накрснице у лево или десно (уз промену моциона).

ХВАТАЊЕ (ФИКСИРАЊЕ) ПЛАШТОМ. Рука са плаштом се користи и за хватање (фиксирање) противниковог сечива. У овом случају, дакле, плашт замењује рукавицу. Хватање се може изводити и као одбрана директно (против бода) или након одбране мачем. Циљ хватања је да се противников мач фиксира држањем руком док се не изведе увод или удар мачем као узврат. Да би се извело хватање плаштом потребно је претходно искорак нагло скратити дистанцу. Хватање се најлакше изводи када на противников напад одговоримо укрштеном одбраном (као код дага-рапир). Рука са плаштом је у том случају иза мача са којим је укрштена подлактицом. Одмах након одбране левом руком се хвата и фиксира нападачево сечиво док се десном наноси бод, сечење мачем или нека од дуелних радњи.

ХВАТАЊЕ СЕЧИВОМ. “Ангажман”. Везна радња мачем. Уводна, прва и основна радња у контактном мачевању. Састоји се контактирања првом трећином сечива прве трећина противниковог сечива а како би се остварила контрола над његовим мачем. Након хватања обично следе везе, бацања, вођења, преноси... и друге везне радње мачем. Постоје линеарна, полукружна, кружна, бачена (купе) хватања, телућна хватања, хватања накрсницом...

ХВАТАЊЕ ТЕЛУЋЕМ. Види ТЕЛУЋНО ХВАТАЊЕ.

ХВАТОВИ У МАЧЕВАЊУ. Акције у дуелном мачевању у којима се противникова наоружана **рука** а не мач излаже **полугама** тако да он због бола испушта мач или га држи али у неупотребљивом положају док мачевалац који је извео хват за то време наноси бод или ударац.

ХВАТ И КОНТРАХВАТ РУКУ. У дворучном мачевању – положај руку на дршци једноипоручног и дворучног мача. Први, основни и изворни став са једноипоручним мачем је леви (контрастав). Наиме, мачеваоци у време појаве једноипоручног мача су још увек користили штит у левој руци – дакле, стајали у контраставу. Кад би у борби остали без штита и даље би задржавали као примарни контрастав на који су навикли али пошто је незгодно налазити се у контраставу а да је десна рука код накрснице (положај руку у односу на ноге је у том случају дијагоналан), лева рука се стављала обично уз накрсницу мача а десна спуштала до јабуке (контрахват). Тако су мачеваоци једноипоручног мача у почетку били у левом ставу са мачем у контрахвату. Тек касније, када је штит избачен из употребе а десни став почео доминирати у мачевању (због претежно бодне технике рапира), превладала је пракса да је згодније користити десни став него контрастав тј. да се десна рука поставља напред заједно са десном ногом (код дешњака). Код десног хвата десна шака се поставља на дршку код накрснице а лева испод ње додирујући је. За комплетног мачеваоца, међутим, питање основног хвата није од великог значаја пошто он током борбе мења не само став и контрастав већ и хват и контрахват како би усклађивао у највећој мери радње ногу са радњама руку, а које зависе од тренутних околности у борби.

ХВАТ ДРШКЕ ПОЛУОБУХВАТОМ. Начин на који се држи шаком дршка лаких мачева, лаких сабљи, спадрона и неких врста палаша. Код овог начина држања палац се поставља на горњу површину дршке тј. у правцу телућа или горње оштрице мача док остали прсти чврсто одоздо обухватају дршку мача. Код ове врсте држања мач није тако чврсто у руци као код држања обухватом али се на овај начин постиже већа покретљивост сечива, отежава кретање оштрице мача у назад код блока и сечења и мачем се лакше наноси бод.

ХВАТ ДРШКЕ ОБУХВАТОМ. Начин на који се држи шаком дршка тешких једноручних, дворучних и кратких мачева. Код овог начина држања палац обухвата одозго дршку тј. он је у равни листа сечива док остали прсти чврсто обухватају одоздо дршку мача. Код ове врсте држања мач је чврсто у руци тако да се са њим наносе не толико прецизни колико снажни ударци при чему је тешко избити мач из шаке. Овим начином држања се лакше наносе сечења него бодови.

ХОПЛИТСКИ МАЧ. Кратки грчки гвоздени мач израђиван око 800 године п.н.е. у медитеранским земљама. Користили су га највише грчки војници хоплити у фаналги.

ХОПЛОН. Грчки средње велики бронзани округли штит који су користили хоплити.

ХОРИЗОНТАЛНА СЕЧЕЊА. Сечења која се изводе линијом измаха-замаха са лева на десно или са десна на лево. Могу бити линеарна, полукружна и кружна.

ХУСАР. У почетку (15. век) припадник тешке коњице а о д 17. века припадник лаке коњице.

Ц

ЦЕНТАР УДАРА (перкусије) МАЧА. важна механичка тачка на сечиву која се налази између центра тежишта и врха сечива. Уколико се удар изведе тим делом сечива рука која држи мач неће доживети јак потрес а ударац ће имати максималну снагу. Ако се удари делом сечива између центра удара и рукохвата, услед полуге врх пада **на доле** и рука са дршком трпи силу подизања на горе. Ова сила може бити толика велика да ишчаши злоб шаке. Ако се удари тачком између центра удара и врха сечива, тада се ствара сила која оштрицу подиже услед полуге **на горе** а шака са дршком трпи силу гурања на доле. Ова сила може повредити палац или ишчашити зглоб. У оба случаја ударац не само да је ослабљен већ и најчешће пада пљоштимице. Сваки мач има тачку перкусије на другом месту. Кратки мачеви

– полумачеви, немају тачку перкусије (имају је али је она без значаја за њихово понашање у борби).

ЦЕНТРАЛНА ТЕХНИКА СЕЧЕЊА. Користи се за директна сечења пуном снагом. То значи да се приликом наношења сечења, шака у замаху не зауставља већ даље иде у правцу замаха **према центру** тела противника, уз додатни покрет зглоба шаке, а што и изазива дубоко сечење. Ова техника сечења се обично користи код тешких мачева, а због њихове инертности. У централној техници се сечење изводи тачком перкусије сечива (прелаз са 1/3 на 2/3 сечива. Види ПЕРИФЕРНА ТЕХНИКА СЕЧЕЊА.

ЦЕНТОВЕНТЕ. Врста стилета – италијански бодеж троугластог или округлог попречног пресека. Он је, пошто је у многим градовима Италије ношење бодежа било забрањено (Млетачка република, Дубровник...), имао као покриће за ношење на сечиву изгравиране бројеве од 1-20 који су “служили за мерење калибра цеви”. Види БОДЕЖ.

ЦЕРЕМОНИЈАЛНИ МАЧ. Види МАЧ ЦЕРЕМОНИЈАЛНИ.

ЦИВИЛНО МАЧЕВАЊЕ. Мачевање које се по врсти мачева, техници и тактици мачевања супротно од војног мачевања. Мачевање које се користило међу цивилима, а за борбу 1:1, рапирима и другим врстама средње тешких и лаких бодних мачева. Мачевање које се како по техници тако и тактици разликује од мачевања које се користи у војне сврхе. Види ВОЈНО МАЧЕВАЊЕ; ВОЈНИ МАЧЕВИ.

ЦИВИЛНИ МАЧЕВИ. Мачеви настали у 15. веку од војничких једноручних мачева. То су лакши мачеви, предвиђени за личну заштиту и комотно ношење по граду, претежно намењени за бод и борбу 1:1. Види ЦИВИЛНО МАЧЕВАЊЕ; ВОЈНИ МАЧЕВИ.

ЦИЗЕЛИРАЊЕ. Техника декоративног украшавања сечива мача. Састоји се у урезивању орнамената тврдом и оштром иглом или ножем у метал. Користи се и у дотеривању шара ливених делова мача. Види ПУНЦИРАЊЕ; ТАУШИРАЊЕ; ГРАВИРАЊЕ; БРУНИРАЊЕ.

Ч

ЧАПОРАК. (*канца, ѓанца, осташак одсечене ѓране – речник српскојезика – Машица српска, 2007*). Претеча бочних накрсница. Кратка метална шипка постављена на средину спољашње стране (у линији спољашње стране надлактице мачеваоца) накрсница управно на њих, а који колико-толико блокира сечење по шаци са спољашње стране. Овај чапорак имају нпр. месери. Чапорак се трансформише у мали полупрстен – *ѓарирни ѓрсѓен* који зачетак бочних накрсница, постављен да повезује горњи и доњи крак накрснице (штити кажипрст на спољашњој страни шаке). Чапорак имају и сви мачеви са неразвијеном (скраћеном) горњом контранакрсницом која вири изнад рукобрана (нпр. код брикет сабље, многи транзициони рапири и шпаде) и тада је то *конѓрачаѓорак* који је углавном кратки пужасти завијутак.

ЧАСОВНА НОМЕНКЛАТУРА. Најједноставнији (и најуниверзалнији) начин обележавања положаја руке са мачем током извођења напада, одбрана или неутралних радњи, а помоћу позиција бројева на аналогном часовнику. Ова номенклатура се користи и у динамичке сврхе ради најједноставијег описивања правца кретања оштрице мача током сечења (нпр. сечење по правцу 1-19 сати или 15-21 сат) или бода (нпр. бод из 13 сати или бод из 22 сата итд). Часовна номенклатура се користи и за означавање позиције шаке по ротацији (моциона). Тако нпр. код I моциона палац је усмерен у 18 сати, код IV моциона у 15 сати итд.

ЧЕОНА ПЛОЧА. Одбојник који штити кажипрст на рикасу али не као прстен већ као метална плочица на прстену. Види ОДБОЈНИК.

ЧИНКУЕДЕА. Кратки италијански мач прве половине 16. века. Има веома широко (ширине шаке због чега се и зове “пет прстију”) двоштрично сечиво код дршке које се слично триангуларном бодезу нагло стиче у оштар врх. Поседује веома кратку накрсницу која је по правилу повијена унапред (контранакрсница). Сматра се да је настао од широког римског бодеза. Види БРАКЕМАР; ПУГИО.

Ш

ШАШКА. Слабо закривљена козачка сабља распрострањена у Русији као главно национално бојево мачевалачко оружје. Карактеристично за шашку је да нема рукобран.

ШВАЈЦАРСКА САБЉА. Специфична сабља 15-16. века за коју је карактеристично да има једноипоручну дршку и сложен (полукорпа или корпа) рукобран рапира. Сечиво ове сабље ве веома благо повијено.

ШИРОКИ МАЧ. Једноручни тешки војнички мач широког сечива. Најчешће врста палаша са карактеристичним корпа балчаком који слично мачу скјавоне покрива целу шаку. Најтипичнији представник широких мачева је нпр. шкотски мач 17. века.

ШКОТСКИ МАЧ. Види ШИРОКИ МАЧ.

ШЛАГЕР. Посебна врста немачког искључиво цивилног мача – лаког рапира ако има равно сечиво, и сабље ако има благо повијено сечивио за мачевање “на мензури” (куртоазно мачевање или двобој “до предаје”). Служи искључиво за сечење (зато се на немашком и зове *шлатер* – “*ударач*”). Поседује велик корпаст рукобран који покрива потпуно шаку и брани део подлактице. Сабља је наоштрена али тупог врха пошто се користи само за сечење. Види: МАЧЕВАЊЕ НА МЕНЗУРИ.

ШМИС. Види ПСЕУДОСЕЧЕЊА.

ШПАДА (МАЛИ МАЧ). Цивилни специјализовано бодни мач са кратким (дужина не прелази 85 цм.) јако танким и лаганим сечивом 18. века. Настала је олакшавањем (стањивањем) и скраћивањем сечива транзиционог рапира. Шпада је у почетку са сечивом пљоснатог пресека. Тада јако личи на смањени транзициони рапир па их је тешко разликовати, а због чега је ова врста мача названа **мали мач**. Пљоснати попречни пресек сечива

малог мача за тако скраћено и стањено сечиво се, међутим, показао лошим – мач је био сувише савитљив за бод (тежак за контролу и слабо пробојан). Зато се сечиву конструкцијски додаје још једна “оштрица” тј. оно добија троугласти попречни пресек. Овај начин решавања проблема превелике савитљивости су користили мајстори још у бронзано доба додајући двосеклом сечиву ојачања у виду централног ребра дуж листова сечива. Тако је настало троугласто сечиво праве шпаде које је ушло у употребу средином 17. века али је своју кулминацију доживело у 18. веку. Постоје две фазе његовог увођења. У почетку (крајем 17. века) се израђује шпада типа „колишемард” (по шведском грофу Кенингсмарку изумитељу овог сечива) која има велику ширину сечива при балчаку и нагло смањену ширину при врху. Овакво сечиво остаје јако за извођење блокова али са брзим и покретљивим врхом. Израђивано је за случај борбе са противницима који још увек користе лаке рапире или спадроне (изводе сечења) како би се могли извести блокови без ризика лома шпаде. У другој фази (почетак 18. века), кад су французи избацили из цивилног мачевања сасвим сечење, ојачање при корену постаје сувишно и формира се стандардно троугласто сечиво шпаде које се уједначено сужава од корена ка врху. Тада уједно настају и „перо-лаке” шпаде које се са заштитном капицом на врху користе као школски мач за учење мачевања лаким рапиром, као статусни, почасни или украсни мач (варошки мач за шетњу) или као мач за обрачуне у двобојима. Шпаде су се израђивале са сечивом краћим од рапира а примерци који су израђивани за уличну борбу чешће су имали нешто већу тежину од просечне и она износи око 600-700 грама. Шпаде које су лакше представљају прелазне мачеве из борбених у спортске. Шпаде су углавном задржале форму балчака транзиционог рапира зато што је доњи (централни) гребен коришћен повремено за ударац балчаком и зато што је штитио прсте шаке од лаких удараца сечивом („шмис“) који су код шпаде коришћени за успутно ометање и деконцентрацију противника. Последњи облици шпаде губе доњи гребен и уместо њега се налази ланчић који повезује доњи крак накрснице и јабуку. Ове шпаде више нису имале ни рикасо прстен за кажипрст ни рикасо ни рикасо пречагу

(накрсницу) а рукобран није био у облику обореног броја 8 већ као округли таџирић (полугарда) – шпада је добила рукобран француског флорета или фламберг рапира. Италијански флорет је, насупрот томе задржао кратке накрснице у форми рикасо пречаге тако да је иза полугарде задржао рикасо.

ШПАНСКА ДАГА. Бодеж за леву руку који поседује триангуларни рукобран.

ШПАНСКА ШКОЛА МАЧЕВАЊА. Сматра се да је ова школа мачевања преузела, сачувала и развијала тековине римског мачевања (након пада западног римског царства) преко *шампиона* – вештака за борбу расформираних гладијаторских школа и арена, а којих је у Шпанији постојало мноштво. Немогуће је једнозначно говорити о било којој школи мачевања, па и шпанској пошто се она од 15. века до 18. века у многим елементима мењала. Али оно по чему је она најдуже била позната је следеће: прва уводи употребу мача да истовремено служи и за напад и за одбрану (што значи да се штит избацује из употребе). Овим су Шпанци постали творци савременог мачевања рапиром; потенцира мачевање нелинеарног типа – бочна, коса и кружна кретања са измицањима, а веома слично борби тореадора са биком у арени. У шпанској школи се сматрало да је најбољи начин одбране склањање са линије напада уз остављање мача да се на њега нападач сам набодне или у пролазу посече. Из овог разлога је за шпанску школу мачевања позната употреба “круга смрти” (мистичног круга) по коме су се мачеваоци кретали (у школама нацртаном а у борби замишљеном) током мачевалачке борбе. Имали су само један став и две основне позиције али користили су пуно трикова и могло би се рећи да је њихова цела школа и била сачињена од мноштва трикова (неочекиваних акција). **Силвер** је тако о шпанском стилу мачевања с краја 16. века написао: „Шпанци имају само једну једину основну позицију тела и две позиције мача које треба научити, а што се може за врло кратко време и са веома мало вежбе постићи. Но, они су у рапиру често бољи од Италијана, Француза, Немаца и свих осталих јер имају толико **трикова** у мачевању да би их за цео живот било тешко научити. Ако неки од тих трикова пропусте да изведу њихов живот би био у опасности...” Рука са

мачем у ставу им је била високо и скоро потпуно опружена а мач врхом управљен право у лице противника тако да бодови долазе одозго – природним гравитационим падом. Зато што се мач држи високо са врхом на доле његов рукобран штити главу а његов врх отежава нападачу да без ризика да буде убођен у главу боде испод мача. На противников напад бодом углавном одговарају зауставним бодом или полублоком. У шпанској школи сечења се класификују према типу покрета које мачевалац изводи а не према правцу којим се изводе. Она се означавају: из рамена, (*arrebatar*), лакта (*medio tajo*), зглоба (*mandoble*). Та сечења се изводе из свих праваца, зависно од положаја мача и тела мачеваоца. Став је висок а тежиште неутрално тако да су изводили кораке који су били кратки и подсећали на плес. Бојева линија мачевалаца није једна већ две које су паралелно постављене. Из овог разлога сечења и бодови су се највише изводили са стране а не директно па се потенцирало погађање противника “у пролазу” а не “судару”. У мачевање уносе геометрију, философију али и мистику. Средином 17. века се повлачи из доминације да би у 18. веку стекла обележја француске школе и чиме настаје *хиспано-француски* стил мачевања. Касније у хиспано-француску школу улазе елементи италијанске школе чиме настаје „mixta” школа чији је главни представник био *Анџонио Де Бреа*. За шпанску школу мачевања је карактеристична употреба шпанског рапира који поседује активни рукобран тј. накрснице (конзолете) које се у мачевању променама моциона шаке користе за блокове, хватање и опозиционирање или фиксирање сечива противника пред извођење бода. Види ИТАЛИЈАНСКА ШКОЛА; ФРАНЦУСКА ШКОЛА; НЕМАЧКА ШКОЛА.

ШПАНСКИ РУКОБРАН (КУП-ХИЛТ). Рукобран који се добија спајањем *калоша* рукобрана са накрсница рукобраном. Употребљаван је највише на шпанским рапирима 17. века и служио је за потпуну заштиту шаке од бода са предње, доње, горње и бочних страна а накрснице (које се у овој комбинацији зову конзолете) су делимично штитиле подлактицу од сечења. За шпански рапир је карактеристично да поседује *активни рукобран* тј. да се у техници мачевања поред сечива мача активно користе у одбрани и нападу његове конзолете.

ШТИТ. Помоћно дефанзивно средство у мачевању иза којег се борац заклања. Коришћен је све до 17. века. Штити од убода мачем и копљем и удара мачем, секиром, буздованом, нацаком... и за борбу против удараца и убода другог штита. Штитови се израђују обично од дрвета а затим облажу кожом или металом или се цели израђују од метала. Невезано за мноштво модела: палета, аспис, skutum, баклер, павеза, таргет, ротела... сви штитови се деле провенствено по величини на **велике, средње и мале**. У зависности од величине зависи и њихова покретљивост. Велики штит покрива површину од рамена до стопала, средњи штит покрива површину од рамена до половине бутина а мали штит покрива површину до оловине подлактице. Коњички штитови су увек средње величине и обично бадемастог облика. Држи се у левој (ненаоружаној) руци и првенствено је служио за одбране (а мач за напад) а све до периода када је мач почео да се користи и за одбране (блокове). Од тог тренутка се штит почиње користити и као офанзивно оружје за удар рубом или плочом. Постојали су и велики штитови правоугаоног облика код којих су рубови били заправо једноструки или двоструки шиљци. Ови штитови су се у борби држали са обе руке (није се користио мач) и са њима су се изводиле одбране и напади.

*Camillo Agrippa,
TRATTATO DI
SCIENZA D
ARME, 1553.*

ЗАВЕШТАЊЕ ЈЕЗИКА

(Светог Симеона – Стефана Немање, оца Светог Саве)

„Чувајте, чедо моје мило, језик као земљу. Ријеч се може изгубити као град, као земља, као душа. А шта је народ изгуби ли језик, земљу, душу? Не узимајте туђу ријеч у своја уста. Узмеш ли туђу ријеч, знај да је ниси освојио, него си себе потуђио. Боље ти је изгубити највећи и најтврђи град своје земље, него најмању и најнензнатнију ријеч свога језика. Земље и државе не освајају се само мачевима него и језицима. Знај да те је непријатељ онолико освојио и покорио колико ти је ријечи потрао и својих потурио. Народ који изгуби своје ријечи престаје бити народ. Постоји, чедо моје, болест која напада језик као зараза тијело. Памтим ја такве заразе и морије језика. Бива то најчешће на рубовима народа, на додирима једног народа са другим, тамо гдје се језик једног народа тарe о језик другог народа. Два народа, мило моје, могу се бити и могу се мирити. Два језика никада се помирити не могу. Два народа могу живјети у највећем миру и љубави, али њихови језици могу само ратовати. Кад год се два језика сусретну и измијешају, они су као двије војске у бици на живот и смрт. Док се год у тој бици чује један и други језик, борба је равноправна, кад почиње да се боље и више чује један од њих, тај ће превладати. Најпослије се чује само један. Битка је завршена. Нестао је један језик, нестао је један народ. Знај, чедо моје, да та битка између језика не траје дандва, као битка међу војскама, нити годинудвије, као рат међу народима, него вијек или два, а

то је за језик исто тако мала мјера времена као за човјека трен или два. Зато је чедо моје боље изгубити све битке и ратове него изгубити језик. Послије изгубљеног језика нема народа. Човјек научи свој језик за годину дана. Не заборавља га док је жив. Народ га не заборавља док постоји. Туђи језик човјек научи исто за годину дана. Толико му је потребно да се одрекче свога језика и прихвати туђи. Чедо моје мило, то је та зараза и погибија језика, кад један по један човјек почиње да се одриче свога језика и прихвати туђи, било што му је то воља било да то мора. И ја сам, чедо моје, у мојим војнама употребљавао језик као најопасније оружје. Пуштао сам и ја заразе и морије на њихове језике испред мојих полкова. За вријеме опсада и дуго послје тога слао сам чобане, сељане, занатлије и скитнице да преплаве њихове градове и села као слуге, робови, трговци, разбојници, блудници и блуднице. Моји полководци и полкови долазили су на напола освојене земље и градове. Више сам крајева освојио језиком него мачем. Чувајте се, чедо моје, инојезичника. Дођу непримјетно, не знаш кад и како. Клањају ти се и склањају ти се на сваком кораку. И зато што не знају твој језик улагују ти се и умиљавају како то раде пси. Никад им не знаш шта ти мисле, нити можеш знати, јер обично шуте. Они први који долазе да извиде како је, дојаве другима, и ето ти их, преко ноћи домиле у непрекидним редовима као мрави кад нађу храну. Једнога дана тако осванеш опкољен гомилом инојезичника са свих страна. Тада дознајеш касно да нису мутави и да имају језик и пјесме, и своја кола и обичаје. Постају све бучнији и заглушнији. Сада више не моле нити просе, него траже и отимају. А ти остајеш на своме, али у туђој земљи. Нема ти друге него да их тјераш или да бјежиш, што ти се чини могућнијим. На земљу коју тако освоје инојезичници не треба слати војску. Њихова војска ту долази да узме оно што је језик освојио. Језик је чедо моје, тврђи од сваког бедема. Када ти непријатељ провали све бедеме и тврђаве, ти не очајавај, него гледај и слушај шта је са језиком. Ако је језик остао недирнут, не бој се. Пошаљи уходе и трговце нека дубоко зађу по селима и градовима и нека слушају. Тамо гдје одзвања наша ријеч, гдје се још глагоља и гдје се још, као стари златник, обрће наша ријеч, знај, чедо моје, да је то још наша држава без обзира ко у њој

влада. Цареви се смјењују, државе пропадају, а језик и народ су ти који остају, па ће се тако освојени дио земље и народа опет кадтад вратити својој језичкој матици и своме матичном народу. Запамти, чедо моје, да свако освајање и отцјеplење није толико опасно за народ колико је штетно за нараштај. То може штетити самоједном нараштају, а не народу. Народ је, чедо моје, трајнији од нараштаја и од сваке државе. Кадтад народ ће се спојити као вода чим пукну бране које га раздвајају. А језик, чедо моје, језик је та вода, увијек иста с обје стране бране, која ће као тиха и моћна сила која брегове рони опет спојити народ у једно отачаство и једну државу“.

Старојезик о новојезику

Посвуда израња **новосвет** – свет **сурогата**: уметности без уметничког, образовања без образованости, науке без научног, права без правде, медицине без здравља, културе без културног, хуманости без хуманог, људских права без људи, имања без имовине, банкарства без новца, вредног без вредности, слободног без слободе, исхране без хране..., живота без живљења, па и говора без језика – **новојовора**.

Као плима лагано надолazi и помодарски **новојовор** сачињен од простих, празних, информативних реченица у којима се речи скраћују, укрштају и хермафродитски калеме са речима енглеског језика у “модерни”, “економични”, “бизнис”... хибридни језик са именом “**глобиш**”.

Тако се кроз невидљиву и све већу контролу говора једва приметно усмерава мишљење у **новомишљење** и намеће другачији вредносни систем понашања, а који је у сагласности са задатим матрицама надолazeћег **новоживоша**.

О томе је још 1959. године инжењерски написано од стране Џорџа Орвела у његовој књизи “1984”: “*Принципи новојовора – ... То је делимично постојинишо измишљањем нових речи, али је свега избацивањем нејожељних речи и уклањањем оршодоксних значења из преосталих речи. (...) Невезано са избацивањем јеретичких*

речи, сужавање речника није било само себи циљ; Новојовор је био замишљен не да прошири, него да сузи круг појмова дослућних људској мисли, и тој сврси је посредно користило смањивање броја речи на минимум. (...) Речник Новојовора је ипак био крајње скупен, с тим што су се непрестано стварали нови начини помоћу којих се могао још више сузити. (...) Свако сужавање представљало је добитак, јер што је избор мањи, мање је и искушења да се размишља. Творци Новојовора су се надали да ће коначно досећи до артикулисаног јовора који би шеккао само из јрклана, без икаквог учешћа виших можданих центара. “

Какав ти је језик – јер “Говор је слика душе” (Сенека) – такве су ти и мисли, а “Какве су ти мисли такав ти је и живот” (отац Тадеј). Зато на раскрсници путева древног и богатог језика и инжењерингом конструисаног, сурогат машинског антијезика – смеће новогвора, држи се *старогвора*.

То чини не само зато што смеће језик води у смеће мисли па и смеће живот, јер човек осакаћен за музику језика је осакаћен и за музику живота, већ и зато што ако “У почетку беше РЕЧ...” (Јован, глава 1.) тада какву судбину на крају има РЕЧ такву ће судбину ће на крају имати и свет.

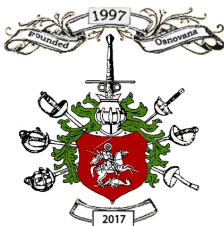
ДЕЛОВИ МАЧА
(водич кроз шему)

1. **Сечиво.** Тело мача.
2. **Оштрица.** Део сечива којим мач сече.
3. **Врх.** Део сечива којим мач боде.
4. **Телуће.** Тупи део сечива који се налази насупрот оштрице. Постоји код неких мачева.
5. **Лист.** Бочна стране сечива.
6. **Јабука.** Метални лоптасти део насупрот врху сечива. који повезује сечиво са балчаком
7. **Балчак.** Део на крају сечива мача кога чине рукобран, дршка и јабука.
8. **Бочни гребен.** Пречка која повезује бочну страну накрснице, парирни прстен, одбојник или лукове одбојника са јабуком (са леве или десне стране балчака). Штити бочне делове шаке.
9. **Доњи (централни гребен).** Крак доње накрснице који је лучно повезан са јабуком или лучну пречка која почиње из корена доње накрснице и повезана је са јабуком мача. Штити доњи део шаке.
10. **Грана.** Део сложеног рукобрана - свака шипка и пречка везана за било који део накрснице која се надовезује на доњи или бочне гребене.
11. **Чайорак.** Мала шипка или плочица са леве или десне (или обе) стране накрснице постављена као рукобран кажипрста или палца по средини накрснице и под углом од 90 степени у односу на краје накрснице. Зачетак бочне накрснице и парирног прстена.
12. **Одбојник.** Део сложеног рукобрана - прстен, полупрстен или плочица који повезује чеоно рикасо прстенове и штити прсте са чеоне стране. Ако одбојник није од прстена већ металне плочице зове се **чеона плоча**.
13. **Лукови одбојника.** Лучне шипке које се паралелно надовезују на прстенове одбојника ширећи се према накрсници.
14. **Гране одбојника.** Лучне шипке које повезују лукове одбојника са доњим или бочним гребенима.

15. **Рикасо ѓрсџен.** Полупрстен који се простира између предње стране накрснице и оштрице. Настао највероватније повијањем контранакрснице као оштрици. Служи за заштиту кажипрста пребаченог преко накрснице.
16. **Парирни ѓрсџен.** Мањи или већи прстен постављен са леве или десне (или обе) стране накрснице (по средини накрснице) као рукобран кажипрста или палца а управно на краке накрснице.
17. **Браник.** Метална плочица која замењује или покрива парирни прстен. Штити кажипрст или палац поред сечења и од бода. Ако браник покрива оба парирна прстена тада мач добија браник у облику обореног броја 8 – *окџон*.
- 17б. **Парирна ѓлоча.** Метална плоча (обично полушкољка) која замењује или покрива парирни прстен простирући се до јабуке. Штити целу од сечења и бода целу десну страну шаке. Ако је повезана са јабуком зове се *ѓребенска ѓлоча*.
18. **Жљеб.** Канал дуж сечива који се простира по листу сечива а служи за олакшање сечива и његово конструкцијско ојачање.
19. **Дршка.** Део балчака за који се хвата сечиво мача.
20. **Трн.** Крај сечива. Део насупрот врху сечива на који се навлачи балчак мача и фиксира јабука. Дуж трна се налази дршка мача.
21. **Чеона ѓлоча.** Одбојник покривен металном плочицом која покрива само прстене одбојника или металном плочом која сеже све до накрснице.
22. **Накрсница.** Врста простог рукобрана који се састоји од равне шипке постављене управно на дршку мача а у равни оштрице сечива. Састоји се од доњег и горњег крака.
23. **Конѓранакрсница.** Накрсница којој су краци повијени према врху мача.
24. **Комбиниована накрсница.** Накрсница којој је један крак повијен у назад - према јабуци а други у напред - према врху мача.

25. **Бочне накрснице.** Шипке које полазе са леве и десне страна накрснице и у луку или дијагонално се повезују са доњим гребеном директно или преко грана (полукорпа рукобран) или се повезују са бочним гребеном или јабуком (корпа рукобран).
26. **Коншрашелуће.** Тупи део сечива на његовој бази (између наоштреног дела сечива и балчака) који се налази на супротној страни од телућа мача.
27. **Рикасо усек.** Полумесечастии усек на сечиву код контрателућа у који се поставља кажипрст за ослонац и заштиту.
28. **Рикасо пречка.** Метална шипка унутар гарда рукобрана постављена управно на дршку код мачева који немају накрсницу а имају рикасо.
29. **Прстѣн за палац.** Метални прстен унутар корпа и калота рукобрана који се налази са леве стране накрснице а у који се ставља палац ради чвршћег хвата дршке.
30. **База сечива.** Део сечива између краја оштрице и почетка трна. Тупи, најшири и најдебљи део сечива и на њему почиње монтажа балчака мача.
31. **Рикасо.** Део на сечиву који чини угао између контрателућа и доњег крака накрснице.
32. **Коншраошшрица.** Друга оштрица на сечиву код двооштричних мачева – налази се насупрот оштрице.
33. **Пречка рикасо прстѣна.** Кратка метална шипка која лучно-дијагонално везује рикасо прстен са другим рикасо прстеном, одбојником или накрсницом.
34. **Доњи рукобран.** Доњи крак накрснице или лучна шипка која полази из корена доњег крака накрснице повијена ка јабуци, али која **није** спојена са јабуком. Штити шаку одоздо.
35. **„S“ накрсница** – накрсница којој су краци извијени на супротне стране а управно на раван оштрице мача стварајући заштиту сличну парирним прстеновима.
36. **Ребро.** Пружно испупчење (ојачање) дуж центра сечива мача (бодежа) на оба листа а које полази од дршке до врха сечива. На овај начин сечиво на попречном пресеку добија крстаст изглед.

37. **Окѿон.** Браник који симетрично покрива оба парирна прстена правећи рукобран облика обореног броја 8. Овај браник личи на браник транзиционог рапира али се од њега разликује по томе што нема рикасо јер мачеви којима се рукобран развио из парирних прстенова немају рикасо за разлику од мачева код којих се рукобран развијао из рикасо прстена и одбојника.
38. **Гребенска ѿлоча.** Ужа или шира парирна плоча која је везана за јабуку.

www.macevanje.org

Већина људи мачевалачку вештину види прозаично,
дакле, приземно и банално - као умеће коме је једини циљ

ПОБЕЂИВАЊЕ

у убијању или такмичењу.

Али зашто циљ мачевања не би био нешто сасвим треће,
не већинско и далеко од сваке баналне и вулгарне употребе
мачаза неко побеђивање?

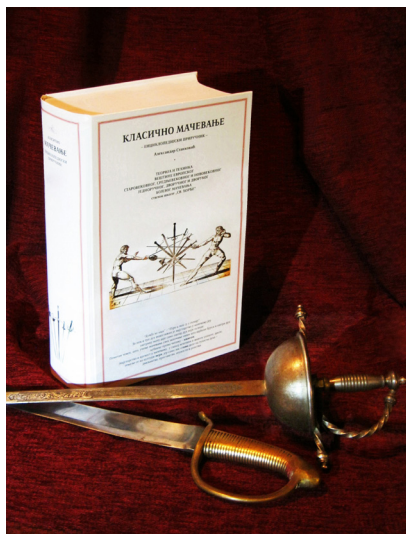
Као што реч може постати уметност поезије, глас постати
уметност певања, писање уметност калиграфије, покрет руку
уметност свирања или сликања, покрет ногу уметност плеса,
размишљање уметност спекулације – философија...,
тако може и покрет тела и мача у мачевању постати једна
борилачка уметност – Треће мачевање (Martial Art).

То је борба без супарништва која рађа хармонију
што оплеменеује и надилази животињско и варварско у човеку,
борба у којој „Contrariasuntcomplementa“
(супротности се допуњују) –
мачевање у коме се противници боре кроз сарадњу
и сарађују кроз борбу.

ПОШТОВАНИ
ИЗ ШТАМПЕ ЈЕ ИЗАШЛА
једна од најкомплетнијих књига о мачевалачкој вештини у
мачевалачкој литератури уопште

**ЕНЦИКЛОПЕДИЈА
КЛАСИЧНО МАЧЕВАЊЕ**

**ТЕОРИЈА И ТЕХНИКА
ВЕШТИНЕ ЕВРОПСКОГ
СТАРОВЕКОВНОГ, СРЕДЊЕВЕКОВНОГ И НОВОВЕКОВНОГ
ЈЕДНОРУЧНОГ, ДВОРУЧНОГ И ДВОРУКОГ
БОРБЕНОГ МАЧЕВАЊА стилом школе »СВ. ЂОРЂЕ«**

“Сваки учитељ мачевања има своје мачевање: *Фабрис* једно, *Лебкомер* друго, *Мајер* треће, *Мароцо* четврто, *Ајрија* пето, *Кајо Феро* шесто... и тако је све фрагментирано и разбијено *шашиином* од 600 и више година у стотине школа.” (Андреј А.

Гарденин - први историчар мачевања у Србији). Једна књига која је покушала да пронађе заједничко свега тога и мноштво разнобојних каменчића колико-толико склопи у слику једног целовитог мозаика вештине европског класичног мачевања је написана овде у Београду. Она је у Београду написана не само зато што је једно од 15 његових историјских имена и *Дар Ал Лихад* - „Кућа (врата) ратова“ већ и јер нема другог града на свету који је после 40 опсада, 137 рушења до темеља и милиона освајача и бранитеља палих испред и иза његових зидина преживео *више мачевања* и видео *више врхова и оштрица мачева*. Написана је у Београду јер је његов центар, око којег се све врти већ више од 7000 година, тврђава IV Флавијеве легије прозвана у средњем веку од стране Турака **КАЛЕ-МЕГДАН** (тврђава - поље за борбу). Написана је у Београду јер је ту тврђаву за свој дом и прву библиотеку града усточио *Десиош Стефан Лазаревић*, један од најбољих мачевалаца Европе 15. века и први од 24 витеза реда Змаја. Написана је у Београду јер су највиши плато, код Диздареве куле, тај епицентар милиона очију што су гледале одозго и одозго Турци у средњем веку називали *“фићир-бајир”* - “брег за размишљање”, брег који рађа мисли па је морао родити и једну такву књигу.

Већина европских народа своје прве књиге о класичном (бојевом) мачевању има још од средњег века. Врло вероватно да су једну такву књигу имали и Срби јер су српске кнежевине, краљевине и на крају царевине у то време поседовале све што и друге европске кнежевине, краљевине и малобројне царевине – а често чак и по нешто више. Те књиге данас, међутим, НЕМА. Ако је и постојала нестала је са мноштвом других књига у освајачким ратовима који су непрекидно харали по Србији у периоду од 14. до 21. века рушећи, палећи и пљачкајући све, а најрадије прво библиотеке. Било како било док та књига, можда, једном не изрони из неког страног архива енциклопедија Класично мачевање ћепретстављати једини испуњен завет културној баштини из те области, а на шта је српска национална култура чекала још од средњег века.

Енциклопедија **КЛАСИЧНО МАЧЕВАЊЕ** на преко 1650 страна и 6300 илустрација даје јединствен приказ темељних

елемената комплетне технике **класичног европског бојевог мачевања** скоро свим врстама мачевалачког оружја. У књизи су и по први пут у мачевалачкој литератури опште изложени принципи и пратикум једног новог, трећег, мачевања коме намена није убијање (*борилачка вештина*) ни надметање (*борилачки спор*) већ некомпетитивна *борилачка уметност* (*Forme d' art martial*) насупрот свакој компетитивној (варварској) употреби мачевалачке вештине.

Богат извор података о мачевима, тактици, педагогији, кодексима, историји... употребе мачева кроз разне епохе намењен љубитељима, изучаваоцима или практикантима мачевања. Незаобилазни део библиотеке сваког поштоваоца традиције, љубитеља лепоте класичног и чувара наслеђа трајних вредности културне баштине света.

Ову и друге књиге (*Вишешко, дворско и трађанско мачевање у Београду од Деспоша Стефана до II светској рата; Војно мачевање у Србији 1804-2014; Дневник учитеља мачевања; Увод у коњичко мачевање; Крајска историја европског мачевања са освртом на мачевалачку литературу; Крајска историја мача – систематика за мачеваоце и сценске уметнике; Спорско мачевање – полагаји и радње без оружја*) из едиције “РАПИР” можете наручити у Школи мачевања “СВЕТИ ЂОРЂЕ” – www.macevanje.org, на asfencing@yahoo.com, klasicnomacevanje@yahoo.com, или на 0611334471.

Обавештавамо вас да је у припреми и књига **ПОЗОРИШНО МАЧЕВАЊЕ И УМЕТНОСТ СЦЕНСКЕ БОРБЕ** чији се излазак из штампе очекује крајем 2018. године.

АЛЕКСАНДАР СТАНКОВИЋ

Учитељ *класичној, сјорџској* и *сценској* мачевања из Београда. Бављење мачевањем је започео пре 36 година у Мачевалачком клубу “Црвена Звезда”. Вештину спортског мачевања је учио прво код Александра Марковића а затим код Марека Поланског (тадашњег тренера мачевалачке репрезентације Пољске). Асистирајући у тренерском раду у мачевалачком клубу „Црвена звезда“ Чајковском и Војњеховском (тренерима више првака света друге половине 20. века) стиче звање инструктора спортског мачевања (1983). Након тога (1996) добија звање учитеља мачевања, а 1998. године у Атини и професора спортског, сценског и борбеног (класичног) мачевања.

Државни је првак (спортски мач појединачно и спортска сабља екипно) и репрезентативац бивше СФРЈ (флорет и спортски мач), двоструки финалиста (флорет и спортски мач) са бронзаном медаљом на Балканском шампионату (спортски мач), 16. на првеству света у Лозани (флорет) итд. Оснивач (1997) Школе мачевања “Свети Ђорђе” која ће временом прерасти у највећу и најстарију Школу класичног мачевања у Југоисточној Европи. Учествује у обнављању (после 63 година паузе) наставе мачевања на Војној академији у Београду у којој се први пут мачевање учило 1830. године на Војној академији Краљевине Србије. У периоду од 2003. до 2009. године држи часове сценског мачевања на Академији уметности “БК” и у школама мачевања у Дубровнику (Renaissance Association »RAGUSEUM«) и Мостару (Центар за драмски одгој БИХ). Као редитељ сценских борби је

од 2001. до 2008. године радио на 11 позоришних и филмских пројеката у земљи и иностранству. Издао је десетак књига из области мачевања од којих су најпознатије *“Вишешко, дворско и траћанско мачевање у Србији од Деспоџа Стефана до II светској рата”*, *“Војно мачевање у Србији 1804 – 2014”*, *“Дневник учитеља мачевања”* и *“Класично мачевање” - енциклопедија*.

Поборник је мачевања као *борилачке уметности* (*Forme d`art martial*) а од 2000. године противник мачевалачке вештине у свакој форми *борилачкој спорти*, као и савремене *неоварварске идеологије* компетивизма по којој све треба да је непрестано предмет сукоба, такмичења, престижа, грабежа, мржње и агресије. Сматра да се данашње *“шурбо”* време откинуло од темеља постојања и да готово све што нуди човеку је само сурогат, баналност, отуђење и дегенерација. Из тог разлога у мачевању, и свему осталом, се најрадије држи конзервативно штита класичног, мача традиционалног и патине старог користећи сваку прилику да потсети себе и ученике да ће мачевалачкој вештини, а у складу са *ислом Ars virtutis causa - Вештина због врлине (а не вештина због побеђивања)*, себи и свету који их окружује од највеће користи бити не ако мачују и живе у складу са модом већ ако мачују и живе у складу са врлином.

Katalogizacija

ISBN 978-86-80762-02-4